עזרא

ההנהלה הארצית

מחלקת הדרכה

לחיות

על עומק החיים היהודיים והתבטאותם בסוגיות אקטואליות

מערך פעילות לחודש ארגון התשס"ז

הנחיה:

ציפי והפור

כתיבה:

פרק בסיס	**שרה גוטליב תחיה צדרבוים**
נטעים	**רותם שעשוע**
עיינות	**שולמית אלמליח**
נירים	**שירה קארו**
נתיבות	**חני טננהולץ**
העולים	**חני טננהולץ**
נחליאל	**שרה גוטליב תחיה צדרבוים**
אורות	**שרה גוטליב תחיה צדרבוים**

עיצוב גראפי ואיור:

רחל פרידמן

עיצוב כריכה:

טובי ויזל

הקלדה:

נחמי הלפגוט

הדפסה:

דפוס שי, ירושלים

בהוצאת:

עזרא- תנועת הנוער החרדי הלאומי בארץ ישראל

מחלקת הדרכה

רח' יפו 234 ירושלים

טלפון: 02-5371640 | פקס: 02-5372639

hanhala@ezra.org.il | http://www.ezra.org.il

© כל הזכויות שמורות- ירושלים, תשס"ז

דבר המזכ"ל		4
על החוברת-דבר המערכת		5
חודש ארגון-איך עושים את זה?		6
פרק בסיס	מאמר רקע	10
	בשבילה נברא העולם	12
	עיקרון הרצף	21
	הערות למדריכי ארזים	29
	העשרה	30
נטעים-ספורט ובריאות	מאמר רקע	38
	לך להתעמל	42
	יהדות השרירים	46
	ספורט תחרותי	50
	לשעות הפנאי...	55
עיינות- טבע וחקלאות	מאמר רקע	60
	מלוא כל הארץ כבודו	62
	העולם שבתוכי	71
	לעובדה ולשומרה	79
	לשעות הפנאי...	83
נירים- יופי ואסתטיקה	מאמר רקע	88
	מה יפה ביהדות?	90
	משתלב יופי	95
	היופי בעיני המסתכל	102
	הערות למדריכי ארזים	104
	לשעות הפנאי...	105
	העשרה	107
נתיבות- פדיון שבויים	מאמר רקע	110
	כולם בשביל אחד	114
	אחד בשביל כולם	119
	סוף מסלול	122
העולים- חיי חברה	מאמר רקע	136
	ממלכת כהנים	140
	דרוש שליח	148
	על צדק וחסד	153
	העשרה	157
נחליאל- אומנות	מאמר רקע	160
	הולכים אל הנודע	162
	מסע אל עצמי	166
	אומנות במשפט	184
	העשרה	194
אורות- ענישה ועבריינות	מאמר רקע	198
	מגיע לו!	200
	תאמין שיכולים לתקן	205

טיפול שורש	212
העשרה	221

דף ריק

לחיות יהודי - דבר מזכ"ל התנועה

מדריכים יקרים,

הנביא מלאכי אומר בפרק ג׳: ״ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו״. לכאורה, יש כאן הקבלה בין צדיק לעובד אלוקים ובין רשע לאשר לא עבדו. את זאת שאל בר הי הי את הלל, כפי שמופיע בגמ׳ מסכת תענית דף ט: וענה לו הלל ״עבדו ולא עבדו תרוייהו צדיקי גמורי נינהו (עבדו ולא עבדו שניהם צדיקים גמורים) ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד״. כלומר, יכול להיות צדיק גמור, אולם, הוא לא יקרא ״עובד ה׳׳ אלא להיפך ״אשר לא עבדו״. כדי להבין זאת, צריך להבין את משמעות ההבדל הטמון בין מי שחוזר מאה פעמים לעומת מי שחוזר מאה ואחת פעמים.

ההבדל טמון בכך, שהחוזר מאה פעם הוא אדם הקוצב מסגרת, וקוצב זמן לעבודת ה׳ שלו. מי שמכניס את עבודת ה׳ שלו למסגרת, ומתחם אותה בזמן ובמקום, יכול להיות צדיק אבל לא יכול להיקרא עובד ה׳. לעומתו, החוזר מאה ואחת פעם, מבטא את האדם שאין לו גבולות בעבודת ה׳ שלו. כל יומו וכל עתותיו הם עבודת ה׳, אין תיחום ואין מסגרת. רק בצורת עבודה כזו יקרא האדם עובד ה׳.

היטיב לתאר זאת הרב קוק בעין איה על ברכות ״ומי שחושב שעבודת ה׳ נשלמת בפעולות פרטיות, ומקצה להן מעיתותיו ושוב אין ה׳ בלבבו, הוא הורס כל בניני התורה״.

אנחנו כולנו מחכים לרגע בו נזכה באמת לראיית ההבדל בהתייחסות של הקב״ה בין צדיק לרשע ובין עובד ה׳ לאשר לא עבדו. אנחנו מתפללים על כך במהלך הימים הנוראים כשאנחנו אומרים ״ובכן תן כבוד... ופתחון פה למייחלים לך״. גם כל יום בברכת ״על הצדיקים״ אנו מבקשים ״ולא נבוש כי בך בטחנו״. כלומר, אנחנו מבקשים מהקב״ה שיגיע היום הזה המובטח לנו ע״י הנביא מלאכי בו נראה בחוש ובעין שהקב״ה מבדיל לטובה את הצדיקים העובדים אותו, וכך לא נבוש כי בטחנו בו, וכך יהיה כבוד ופתחון פה לעובדי ה׳.

כדי שנתקרב ליום הזה, אנחנו צריכים לשנות את אורח חיינו, אנחנו צריכים להיות ״עובדי ה׳׳ ולא רק ״צדיקים״. הרש״ר הירש בפרושו בתהילים על פרק ק״ב המתחיל במילים: ״תפילה לעני כי יעטוף״, מסביר את הפסוקים ״ואתה ה׳ לעולם תשב וזכרך לדור ודור״ וכן ״אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד״: מתי הקב״ה יעבור מבחינת ״תשב״ (אי התערבות, פסיביות) לבחינת ״תקום״ (התערבות אקטיבית במהלכים)? כאשר המקדש וארץ ישראל יקומו קודם כל ברוחו של ישראל. בנין רוחני זה אינו אלא קישור אמיץ של ישראל עם תורתו וייעודו הלאומי.

כאשר אנחנו נבנה בתוכנו את הרוח הנכונה, הרוח האומרת שלתורה יש אמירה בכל דרכי החיים, וכאשר גם נצליח לחיות כך, אז נקרב את יום הסגולה עליו דיבר הנביא מלאכי.

בחוברת המונחת לפניכם, אנו עוסקים במס׳ נושאים, ומראים אמירה של התורה ושל הקודש בתחומים לכאורה ארציים אלו. מחוברת זו אנו צריכים לצאת מחוזקים באמונתנו שהתורה היא תורת חיים והיא צריכה להיות האור הפנימי המאיר לנו כל הזמן. מי שיש לו בית מקדש אמתי בליבו, יצלח את החיים בצורה טובה. השאיפה לבנות את בית המקדש קודם בלב היא אולי ה״כוסף״ האמיתי עליו גם מדבר ריה״ל ש״כשייכספו בנ״י תכלית הכוסף, אז תבנה ירושלים״. ככל שנהיה ציבור גדול יותר החי בצורה כזו, הקב״ה יקום וירחם על ציון. וככל שנחיה כך, נגיע לנבואה שנאמרה במלאכי בהמשך: ״וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה״.

תודה לכל העוסקים במלאכת הפקת חוברת זו ומכיוון שרבים הם איני פורטם.

לכם המדריכים, יש תפקיד כבד והוא להטמיע את הרעיון בלב החניכים. ככל שתצליחו יותר, עם ישראל יתקדם יותר לקראת הגאולה.

אנחנו מאמינים בכוחכם להצליח.

חזקו חברים

יהודה (גורי) פרוידיגר

מזכ״ל

לחיות יהודי - על החוברת...

התלמיד והרב:

כשהיה בעל החידושי הרי"ם ילד קטן, הקניט אותו אחד המתפללים בבית הכנסת ואמר: "אתן לך פרוטה אם תראה לי איפה הקב"ה נמצא". חייך הילד וענה לו בחריפות: "אתן לך שתי פרוטות אם תראה לי איפה הוא לא נמצא..."

מספרים על רבו של בעל החידושי הרי"ם, הרבי מקוצק, שיצא נסער מחדרו באמצע הלימוד ושאל את תלמידיו: איפה הקב"ה נמצא? התלמידים ניסו לענות "מלוא כל הארץ כבודו" "כבודו מלא עולם" ועוד. אך הקוצקר עצר אותם בנחרצות ואמר: הקב"ה נמצא איפה שנותנים לו להיכנס!

מטרת חוברת זו היא "לפתוח את הדלת לקב"ה", להמחיש באופן ברור כי באמת אין מקום שהוא לא נמצא בו, וזה תלוי בנו – אם נבחר לראות זאת "וניתן" לו להיכנס.

הרבה פעמים, לצערינו, אנחנו נפגשים עם הקב"ה דרך המחוייבות היומיומית האפורה, המעיקה. בחוברת זו אנחנו רוצים לפתוח אופק חדש בפני החניכים ובפני עצמינו. צוהר לעולם יהודי עקרוני, עמוק ומשמעותי מאוד.

החוברת בנויה בשני שלבים:

פרק בסיס ובו שתי פעולות המהוות פתיחה לנושא החודש. פרק זה עוסק בכך שהיהדות הינה עולם עקרוני, מוסרי, רוחני שיש לו אמירה ותפיסה כלפי כל סוגיה בחיים. מהעמדה העקרונית הזו נגזרים אח"כ פרטי המצוות והנחיות העשיה. חשוב ביותר להעביר לפחות את הפעולה "**בשבילה נברא העולם**" כיוון שהיא מתמצתת את המסר המרכזי ובונה את המדרגה הנצרכת להמשך העיסוק בנושא הקבוצתי.

הפרק השני מחולק לפי הקבוצות. לכל קבוצה נושא אותו היא תלמד ובו תעסוק במהלך החודש, ותכיר את ה"גישה היהודית" לנושא.

קבוצה	נושא
נטעים	ספורט ובריאות
עיינות	טבע וחקלאות
נירים	אסתטיקה ויופי
נתיבות	פידיון שבויים
העולים	במעגלי צדק
נחליאל	אומנות
אורות	ענישה ועבריינות
ארזים	אסתטיקה ויופי

דרך הנושאים הקבוצתיים נדגים שהיהדות אינה רק פרטי מצוות "המגבילות את אורח חיינו", אלא תפיסות ערכיות ומוסריות, אמירות רוחניות ועקרוניות, שבאות לידי ביטוי הן בגישה הכללית והן בפרטי הפרטים. נלמד לראות את הקשר בין כל תחום בחיינו לבין הקב"ה, נבין איך כל מעשה, כל עיסוק, כל עניין, נמצא בתורתינו הקדושה ויונק מהעולם הרוחני העצום שבבסיסה.

"בכל דרכיך דעהו, צריך לבקש את הקב"ה בתוך הדרכים שהוא מתנהג בהם... וכן בכל הדברים שעושה הרי באמת אין דבר בעולם שאינו לכבודו יתברך, על כן כל מה שעושה יהיה הכל דברי מצותו ורצונו, ויבקש בהם את שמו יתברך, כשישתדל בכל שכלו וכחותיו לעשות את מה שהוא עושה בתכלית השלימות בכל צדדי השלימות, ונמצא שהוא יודע את השי"ת בכל הדרכים... כי בזה יעשה הכל כשורה ומזה ימצא כבודו של הקב"ה בתכלית"

(מוסר אביך עמ' ל"ט-מ')

שנזכה לפעמים רבות בדרכינו למצוא את כבודו של הקב"ה בעולמינו

"תכלית חברים"

מערכת המחברת

חודש ארגון- אז איך עושים את זה נכון?!?

תעצרו רגע ותחשבו מה עולה לכם בראש למשמע צמד המילים "חודש ארגון" או "יום סניף"... לחץ, הרבה עבודה, כל יום בסניף, חניכים, גואש, קרפים, סיד, חזרות, אופניים, דגלנות, כתובות אש, ל-ח-ץ... תעצרו רגע ותחשבו למה? למה אנחנו עושים את זה? לעצמנו, לחניכים, להורים, למורים, למרכזת, לשכנים... למה זה טוב???

חודש ארגון יכול לעבור עלינו ולידנו, להתחיל ולהיגמר בהרבה מתח ובגדים שהלכלוך לא יורד מהם, ויכול להיות חלק ממהלך חינוכי רציני, לקדם חניכים כפרט, כקבוצה, כסניף וכתנועה. וכמובן, כמו כל דבר בהדרכה-זה בידיים שלכם!!!

שבו עם עצמכם לפני חודש ארגון, תגדירו מטרות, תבחרו את האמצעים שמתאימים לכם ולחניכים ותתכוננו בהתאם. זכרו שאי אפשר להשיג את כל המטרות, הרבה פעמים הן סותרות אחת את השניה, צריך לחשוב טוב, הן ברמה הקבוצתית והן ברמה הסניפית והתנועתית מה יותר חשוב כרגע ובו להשקיע. לפניכם רעיונות למטרות ודרכים להשגתן. סומכים עליכם שתתאימו את הדברים למציאות שלכם ותוסיפו רעיונות מניסיונכם.

מה	איך
פיתוח כישרונות	נותנים לחניכים להתבטא: בציור, בהופעה, בתערוכה וכו' נותנים את הבמה דווקא לחניכים שבדר"כ פחות במרכז העניינים
הרמת המוראל הסניפי	המנון לסניף / צבע שיר שכל הסניף או נציגים מכל הקבוצות מופיעים יחד פעילויות אמצע שבוע סניפיות
קביעת מסגרת ומשמעת	תחרויות (כחולבן, הגעה לסניף, התנהגות) קביעת כללים ועמידה בהם
שיפוץ הסניף	המוכשרים בלבד מציירים השקעה בדברים כלליים: ספריה, דלתות, עמודים, ספסלים, חצר... קניית ציוד חדש, סידורים וכו'
מפגן עוצמה	טקס סיום מושקע שלטים ברחובות שיווק והזמנת הורים ומכובדים
לימוד נושא	מקדישים לפעולות שבת ואמצ"ש קירות והופעות המשקפים את הנושא
קשר אישי	מנצלים את הזמן להיות עם חניכים מסויימים נותנים עדיפות לחניכים שאנחנו רוצים לקדם (בתפקיד בהופעה, באחריות מסויימת וכו')
גיבוש	כל החניכים מופיעים חלוקת תפקידים בין החניכים מוראל קבוצתי

כמובן ישנן עוד מטרות רבות שחודש ארגון יכול לקדם: גיוס חניכים, חיבור הבוגרים לסניף, השגת משאבים, קידום קבוצה מסויימת בסניף, הנפת דגל (באמצעות שילוט, חולצות, דפי לוגו, סיסמאות, פירסום בביה"ס וכו'), ועוד ועוד.

וכהמלצת החכם מכל אדם: "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך - עשה!" (קהלת ט' י')

ב"הצלחה וחזקו חברים!

דף ריק

...״מגרא הגאולה״ אמורה להתקיים את ספרי
החיים דגלך המדרה הישראלית כולה. מגרה כל
מדקשה להגלות פרך לבניית האומה כולה,
ודמשמעה כל נפסלה מדלוגיה... ״מגרא
הגאולה״ אמורה להתקיים את ספרי החיים דגלך
המדרה הישראלית כולה. מגרה כל מדקשה להגלות
פרך לבניית האומה כולה, ודמשמעה כל נפסלה
מדלוגיה...״מגרא הגאולה״ אמורה להתקיים את
ספרי החיים דגלך המדרה הישראלית כולה. מגרה
כל מדקשה להגלות פרך לבניית האומה כולה,
ודמשמעה כל נפסלה מדלוגיה... ״מגרא הגאולה״
אמורה להתקיים את ספרי החיים דגלך המדרה
הישראלית כולה. מגרה כל מדקשה להגלות פרך
לבניית האומה כולה...

מאמר רקע לפרק	בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו / הרב ויצן
בשבילה נברא העולם	הכרה בקיום עולם ערכי, עקרוני ועמוק בבסיס היהדות.
עקרון הרצף	הבנת הצורך בהכוונה רוחנית עקבית ורציפה.
הערות למדריכי ארזים	טיפים מתודיים להתאמת הפעולות לקבוצת ארזים
העשרה	מאמרים להרחבה ולהעמקה

בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו / הרב וייצן

לו היינו עושים סקר ברחוב, בו היינו מבקשים מאנשים שיקטלגו לנו את האנשים המוכרים להם מבחינה דתית. סביר להניח שהמדד העיקרי היה מידת ההקפדה בדקדוקי מצוות. האם ישנו כיסוי ראש או שהראש מגולה. האם אדם קובע זמן ללמוד תורה או שאין לו קביעות ללמוד תורה, האם קם לג' תפילות במנין. אולם אם אלו המדדים אזי קל מאד להיות צדיק. בחשבון גס אם השקעת ביום כשעה שעתיים אתה מכוסה. האם ניתן ברוב היום להסיח את הדעת מן האמונה ולהישאר צדיק? האם ההבדל בין עובד ה' למי שלא עבדו הוא רק ביכולת ללכת שעתיים לבית כנסת ובמספר דקות נוספות ללמוד ואמירת ברכות?

בגמ' מסופר על חכמי יבנה שהיה להם אמרה שהיו רגילים לשנן בהיותם בבית מדרש.

"מרגלא בפומייהו דרבנן דיבנה אני בריה וחברי בריה אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתו בשדה אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתו כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך אני איני מתגדר במלאכתו ושמא תאמר אני מרבה והוא ממעיט שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים" [ברכות יז/א]

מדוע דווקא חכמי יבנה היו רגילים באמרה זו. נראה שזהו אחד מן הדברים שהיה צריך לחזק לאחר חורבן בית המקדש. כשבית המקדש היה קיים היה עוצמה מיוחדת בפגישה עם בית המקדש עוצמה שללא מילים הקרינה על כל מערכות החיים. כל מאורעות החיים קיבלו את משמעותם מכוח זה שהם היו מחוברים אל הקודש. עבודת האדמה הייתה קשורה אל הקודש על ידי הבכורים ומתנות כהונה. עבודת המרעה הייתה מחוברת אל הקודש על ידי ראשית הגז. עבודת הלימוד קיבלה את ערכה השמימי מכוח הביאה אל בית דין הגדול בירושלים. המקדש היה כמו פרוג'קטור ענקי שאורו תודר ומגיע לכל רחבי המדינה.

אולם עתה לאחר שנחרב המקדש יש תולשה בעוצמה שמצויה בבתי מדרשות. דווקא תולשה זו יכולה לגרום לתחושה שרק עם אתה נמצא בתוך בית המדרש תוכל לקבל את האור המצוי בו. אולם אם תהיה מחוץ לבית מדרש תלך ותתנתק, תלך ותתנוון.

על כך באו חכמי יבנה ושיננו לעובדי השדה ובעיקר למדו סוגיא זו לעצמם. אין התורה נבחנת רק בהיות האדם בבית המדרש. התורה והחיבור אליה אינה ענין כמותי אלא בעיקר ענין איכותי. התורה אינה באה להאיר רק את הבית מדרש. התורה באה בעיקר לגאול את העולם המעשי והחומרי באשר הוא. מבחינת התורה היה עדיף שהיא תשאר בשמים. שם הכל ברור ומאיר יותר. זו הייתה טענתם של המלאכים "תנה הודך על השמים". התורה באה להיות כתבלין ותיקון דווקא למקומות שבהם אנשים מסתבכים בהם. זוהי תשובתו של הקב"ה למלאכיו במרומים: "וכי יצר הרע יש בכם?!" כל עוד אדם נשאר בבית המדרש ונשאר מחובר אל הקודש לא פוגע בו יצר הרע. התורה בעקרה ניתנה לזמנים שבהם אין אנו בבית המדרש.

התורה אינה באה להאיר רק את הבית מדרש. התורה באה בעיקר לגאול את העולם המעשי והחומרי באשר הוא. התורה באה להיות כתבלין ותיקון דווקא למקומות שבהם אנשים מסתבכים בהם.

מובא בגמ' בשם רבי שמעון בר יוחאי שהשאיפה שלנו אינה לחרוש בשעת חרישה לזרוע בשעת זריעה וכ'. לדעתו מגמת המגמות היא להפוך את התורה לאומנתינו ולעיסוק הבלעדי שלנו. אולם אל מול מימרא זו עומדים דבריו של רבי שמעון בר יוחאי האומר שכל הקורא את שמע שחרית וערבית קיים "לא ימוש ספר התורה מפיך". הכיצד יוסברו אמירות סותרות אלו הנאמרות מאותו תנא.

ישנו פירוש מעניין בשדה חמד שבאר שבהיות רבי שמעון בר יוחאי במערה הוא ביטל את החשיבות של העולם הזה. שם הוא ראה את העולם רק דרך המשקפיים של המערה. באותו זמן שהרומאים שולטים בכיפה וכל העם היהודי נמצא בעמדת התגוננות אין ברירה ויש לברוח מן החיים ולהתכנס אל תוך המערה. דווקא המקום שכלפי חוץ נראה כמקום החשוך ביותר - נהפך להיות מקום של אור גדול. אולם תהליך יציאתו מן המערה בירר לרבי שמעון בר יוחאי את הערך של החרישה והזריעה. אותו רבי שמעון בר יוחאי שהיה שורף כל מקום שהיו מיישבים ותורשים את העולם לא רק שלא המשיך

לשרוף אלא החליט שהוא צריך לתת לאור להיות דווקא בעת חרישה וזריעה. רבי שמעון של אחר היציאה מהמערה הוא רבי שמעון שקורא את אמירת של חכמי יבנה. אשרי מי שמלאכתו בשדה ובלבד שיעשה זאת לשם ה'.

יצחק אבינו מברך את יעקב אבינו "ויתן לך אלוקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש". עשיו כועס על יצחק על כך שלא השאיר לו ברכה. יצחק מתנצל על כך שלא השאיר לו ברכה מיוחדת אולם לבסוף אומר לו: "משמני הארץ יהיה מושביך ומטל השמים מעל". שאלו המפרשים: הרי במבט ראשון נראה שכלל אין הבדל בין ברכת יעקב לברכת עשיו שניהם מקבלים ברכה גשמית – ברכת שמים הארץ. ונראה שההבדל הוא בטיב הברכה. ברכת עשיו היא ברכה הבאה משמני הארץ. אולם ברכת יעקב היא תלויה בנתינה מאת ה' "ויתן לך אלוקים". נמצאנו למדים שניתן לעבוד בעבודת האדמה כמו עשיו. אולם ניתן לקבל את הארץ כמו יעקב.

זו סגולתה המיוחדת של ארץ ישראל שעבודת ה' אינה קשורה רק לשעות בהם אנו נמצאים בבתי כנסיות . "ארץ אשר עיני ה' אלוקיך תמיד עני ה' אלוקיך בה מראשית השנה עד אחרית השנה". בארץ ישראל אי אפשר להסתפק בעבודת ה' בשעות מוגדרות. כל הנשמה תהלל יה- מכל נשימה ונשימה בארץ ישראל עולה שירה לה.

בשבילה נברא העולם

מטרת הפעולה:

החניכים יכירו בתורה הן כעולם ערכי ועקרוני והן כפרטי מעשים ומצוות.

מבנה הפעולה:

1. פתיחה - דיון במשפט "הסתכל באורייתא וברא עלמא"
2. הכרה כי עיקר התורה הוא הדרכות אלוקיות, שהמצות הן הדרך לממש אותן
3. הבנת האמרה "הסתכל באורייתא וברא עלמא"
4. המחשת הצורך הן בפרטים והן ברוח

מהלך הפעולה:

שים לב! זו פעולה חשובה ביותר ומהווה בסיס למהלך חודש הארגון כולו (ולחיינו כיהודים טובים בכלל). נא להשקיע בה את המחשבה והמאמץ הראויים. פעולה זו ארוכה ומורכבת ממספר שלבים מחשבתיים עמוקים. מומלץ לקרוא את כל המהלך ולבחור מה מתאים לרמת החניכים. ניתן גם לפצל את הפעולה לשתי פעולות. ב"הצלחה!

1. פתיחה דיון במשפט "הסתכל באורייתא וברא עלמא"

לחניכים קטנים: כדאי לדלג על שלב זה, או לערוך סקר קצר- מי מכיר את המשפט "הסתכל באורייתא וברא עלמא"

לחניכים גדולים: פורסים שלט גדול על הרצפה - "הסתכל בתורה וברא עולם"

דיון

- מה הכוונה של אמרה זו?
- מהי התורה שהקב"ה הסתכל עליה? פרטי המצוות?
- האם הדינים וההלכות היו קיימים לפני העולם? גם כשלא היתה טכנולוגיה ולא היו בני אדם?

מטרת שלב זה היא להפגיש את החניכים עם האמרה ולעורר אותם לחשוב על משמעותה, לכן אין לסכם את הדיון אלא לפתוח את השאלות, להדגיש את אי הבהירות ולהשאיר את החניכים סקרנים להמשך.

2. הכרה כי עיקר התורה הוא הדרכות אלוקיות

כל חניך מקבל כרטיסיה (נספח 1). הכרטיסיות כוללות דוגמאות של פרטי מצוות (נטילת ידיים, תפילה, שבת, כיבוד הורים, לשון הרע, בשר וחלב, הלכות בית הכסא, תפילין, מזוזה, צניעות, עבד עברי, שמיטה, ציצית, מעשרות, קורבנות) ודוגמאות של הדרכות כלליות (והייתם קדושים, ועשיתם הטוב והישר, ובחרת בחיים, בריאת העולם, ואתם הדבקים הב' אלוקיכם, מה ה' שואל מעמך? כי אם לירא אותו, סיפורי אבות, ואהבת את ה' אלוקיך, אחדות הבורא, שוויתי ה' לנגדי תמיד).

על החניכים להתחלק לשתי קבוצות מבלי לדבר אחד עם השני. לאחר החלוקה על כל קבוצה לבחור יחד שם שישקף את תוכן הכרטיסיות שלהם.

סביר להניח שלקבוצה הראשונה יקראו "מצוות", ולקבוצה השניה יהיה יותר קשה לנסח את המכנה המשותף.

- דיון - האם התכנים בקבוצה השניה הם גם מצוות? מה ההבדל בין שתי הקבוצות?

מניחים את הכרטיסיות כשהן מחולקות לשתי הקבוצות על הרצפה במרכז החדר.

כל חניך מקבל שני עיגולי בריסטול. על אחד כתוב "התורה" ועל השניה "היום שלי". ובנוסף "משולשים" בגדלים שונים ובשני צבעים, צבע אחד מייצג את פרטי המצוות והצבע השני - הדרכות כלליות. (נספח 2)

מבקשים מהחניכים למלא כל עיגול (של "התורה" ושל "היום שלי") במשולשים שלפניו לפי השאלות הבאות:

1. כמה אחוז מהתורה תופסת קבוצת המצוות וכמה קבוצת ההדרכות?
2. כמה אחוז מהיום שלך תופסת כל קבוצה?

כיצד החניכים הכריעו?

התבוננות בתנ"ך מספקת תשובות ברורות. פרטי המצוות מהוות אחוז קטן מאוד של התנ"ך השלם. רוב התנ"ך מכיל סיפורי האבות, הנחיות כלליות ודברים נוספים.

לימוד- רש"י בראשית א', א' (רש"י הראשון לתורה)

"בראשית – אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא מצווה ראשונה שנצטוו ישראל ומה טעם פתח בבראשית? משום כוח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גויים הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו"

מה מלמדנו רש"י זה? האם תפקידה העיקרי של התורה היא מתן הנחיות מעשיות, כלומר מצוות?

סיכום שלב זה:

עיקר התורה הוא ההדרכות האלוקיות ולאו דווקא ספר מצוות. הקב"ה כלל הרבה יותר מפרטי מצוות על מנת ללמד אותנו עקרונות רוחניים, והדרכות חיים. "התוספות" האלה הן ליבה של התורה, ובלב הקב"ה חפץ. ההנחיות האלה הן פנימיות התורה. יתכן שאנו מרגישים שבחיי היום יום אנו עסוקים בעיקר בפרטי המצוות, חשוב לדעת שאותם פרטים מהווים אחוז קטן מהתורה ואינם מנותקים מההדרכות האלוקיות. המצוות הן הפרטים הקטנים של אותן הדרכות כלליות.

3. הבנת האמרה "הסתכל בתורה וברא עלמא"

משחק הגדרות

מחלקים למספר חניכים ציורים של מכשירים (נספח 3) על כל חניך לתאר לשאר הקבוצה את המכשיר שיש לו מבלי לומר את שם המכשיר.

לחניכים קטנים:

כל גילוי נכון מזכה את החניכים בחלק מפאזל. הרכבת הפאזל יוצר את האמרה "הסתכל בתורה וברא עולם"

דיון-

- מה החניכים בחרו להדגיש כשהם רצו לתאר כל מכשיר?
- איזה תכונות כללו בהסבר ואיזה השמיטו?

אנחנו מדגישים בד"כ את המטרה של המכשיר, השימוש שלו, ולא את הוראות ההפעלה. לדוגמא פלאפון- נועד ליצור תקשורת בין בני אדם, ולא - צריך להטעין אותו כל ערב, יש ללחוץ על כפתור ירוק SEND. ברור לנו שהמכשיר נועד בשביל למלא תפקיד מסוים. הוראות ההפעלה אינן המוקד המרכזי, הן נוצרו אח"כ כדי שנוכל להשתמש טוב במכשיר ולהנות ממנו. קודם היתה המטרה של המכשיר, הצורך שהוא בא למלא, אח"כ הומצא המכשיר שיתן מענה לצורך הזה, ולפי התוצר נקבעו הוראות ההפעלה.

לחניכים קטנים: שיחה בעקבות הפאזל.

לחניכים גדולים: חזרה לפלקט מתחילת הפעולה:

בשלב הקודם ראינו שני חלקים של תורה, איזו תורה רצה הקב"ה להוציא לפועל?

האימרה "הקב"ה הסתכל בתורה וברא עולם" אינה מדברת על פרטי המצוות שבתורה. הקב"ה ברא את העולם מתוך "הסתכלות" בעקרונות הרוחניים שהם פנימיות התורה. מטרת העולם היא להוציא לפועל את התורה הזו. כדי לעשות זאת יש "הוראות הפעלה" שהם פרטי המצוות, אבל הם יונקים ומכוונים לעקרונות ולהדרכות הערכיות שצריכים לבוא לידי ביטוי. מטרת המצוות אינה לעזור לנו "להסתדר" עם העולם, כמו שמטרת הוראות ההפעלה של מכונת הכביסה לא מיועדות לעזור לנו להסתדר עם המכונה שנתקענו איתה. מטרת ההוראות הן לאפשר למכונה לבצע את תפקידה ולנקות את הבגדים. כך גם מטרת פרטי המצוות היא לכוון את העולם למלא את תפקידו ולהוציא מהכח לפועל את העקרונות הרוחניים והאמיתות שהיו כאן עוד לפני העולם.

אמנם יש הבדל. מכשירים מומצאים ומפותחים בעולמנו בעקבות זיהוי צורך. וודאי שלקב"ה אין צרכים ורצונות במובן המקובל אצלנו. זו האנשה אך זו השפה המובנת לנו: היו עקרונות רוחניים והקב"ה "רצה" להביא אותם לידי ביטוי, אז הוא הקים עולם שבו העקרונות האלו יוכלו להתממש, ונתן לנו הנחיות מפורטות (מצוות) כדי שנבטא את העקרונות באופן הנכון, נוביל את העולם לקיום תפקידו.

הקב"ה רצה לממש את פנימיות התורה, את ליבה של התורה, את ההדרכות האלוקיות שהוא טמן בתורה ולכן הוא ברא את העולם. החיים שלנו פה בעולם נועדו לממש את אותן הדרכות אלוקיות. ה' לא ברא עולם ע"מ לספק לנו מקום לגור, הרי לפני שברא את העולם, אנחנו לא היינו קיימים ולא היינו צריכים מקום לגור. אלא הקב"ה רצה להוציא לפעל את תורתו והדרך שהוא בחר הייתה בריאת העולם. הקב"ה הסתכל בתורה ועפ"י העקרונות שבה ברא עולם שיבטא אותן. המטרה של העולם היא מימוש התורה הפנימית.

כל מכשיר בא עם הוראות הפעלה- מה מטרתן?

הוראות ההפעלה נועדו לתת לנו הדרכה כיצד להשתמש במכשיר בצורה הנכונה.

אם התורה היא המטרה של העולם, מה לדעתכם הוראות ההפעלה שלו?

המצוות! החלק השני של התורה. המצוות נועדו לכך שנחיה בעולם בצורה הנכונה. ברגע שלא מקיימים את המצוות העולם נפגע, כפי שמבינים מהפסוק: "לולא תורתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי" אם לא נלך לפי התורה ונקיים את הפרטים שמוציאים מהכח לפועל את העקרונות, לא יהיה טעם והצדקה לקיום השמים והארץ.

4. הכרה של הצורך הן של הפרטים והן של הרוח

סיפורי מקרה

מציגים לחניכים את הסיפורים בכל דרך יצירתית- סיפור, הצגה, משחק תפקידים של חניכים וכו'.

דיון על מה חסר בכל סיטואציה.

הנאי

יוסי הוא נאי. הוא סיים לא מעט שני פרויקטים רציניים. הראשון - נגיעה ביא כנסא שכונתי, נגיון מפואר ומסובך להפליא. השני - נגיעה שירותים ציבוריים נאתה המרכזיא. כאשר נשאל מהן אחשונתו כלפי הפרויקטים הנ"ל סנה נפשטות: "מראינתי אין שום הנדל בין השניים, שניהם מנינים מאנו וסיב.

שוערים

הם מסתדרים ממש מצוין. יש ביניהם עלומים ברורה. אבי מכין את האוכל, שי שוטף כלים. מוציאים את הכבל שרוף, כי"ץ גורנות שיחה בסם בשרוטיים. אין ביניהם סכסוכים או אי הבנות, הכל מתנהל על מי מנוחות שניהם מסתדרים, והעלימים ברורים ממש אין סיבה לריב. מסבר להלוחה כי הקשר ביניהם מתבטא בהי, ריי, כאשר מיטים ולפני שיוצאים, אהה... וזיהה טוב לפני השינה. שיחות סמוכות לעתך הליחה אתם שוחלים? ממש, ממש לא, בם לא פטפוט עשרות העלימים ברורים. לא, בם לא תוך מסתדר כשמתכוננים, אז הסטנדרטה מינימלית בממנים מיוחדים. שום דבר מסבר לעלימים הקרוסים, אבל למי אכפת? הם מסתדרים ממש מצוין!

אוהדים (אם נושא בה הוא בסיבי בקבוצה מסוימת, פלך ובאר בסיפור אחר)

הוא אומר שהוא אוהד אותה. למסו האמת הוא אומר לה את בה ללא הרף, לפסמים אלפי פסמים ביום. הוא מתקשר אליה כל הממן כפי לבקש איפה היא, ופם מי היא מסתבבת. יש כמה מבחינה שהוא לא אוהב ואהוא לא רוצה שהיא מסתובב אתו. הוא מבפה ממנה לבוא אתו לכל מקום שהוא רוצה, הוא ממיב מתיוט לאן הולכים ומתי, בפתה לא משנה לו, והוא לא מתריים לומר לה את בה. יש לו אוש הומור ביני, ומשום מה הוא משתמש להתבדח על משבונה, בם מול כל האחרים שלו, למרות שהיא ממש לא מבינה מה הבדיחה. יש לו ביכולו סלקטיבי הוא רק בוכר את הבדרים שקשורים ישירות אליו, הוא שוכח להתקשר להביב בהבאה לפני מתנים ולקנות מתנה לכבוד היומולדת, הוא מתנדל כאשר היא מפכירה לו, בשום יש לו ביכולו אוש... אבל באמת, אין מה לבאוך הוא מאוד אוהב אותה.

הבדיר

הוא הקדיש לו שפה שיממה מפמנו, בה באמת המון הוא הרי בן אדם פסום מאוד. יש לו נכסים רבים לנהל, ומנוהל אינספור בשום ההון, הוא איש פסקים מוצלח ובאים להגייפט את מכל קצוות גבל. יש לו כאובן הרבה מאוד בנוהל ממשייפי כספים, אך אליהו היה אופטימי, הם בכל באה תברי יבחוג... והבדיר הקדיש לו שפה. הוא הפניק לו את מלא ההקשרה, אליהו הרבים שהוא משתמ בפסרו, מבין את כאבו ושומע באופן אמיתי למצוקתו. אליהו פירט את כל הפטוהל אתה לאתה, הבדיר נאנח בתוקנות והרים בעיה כנה למבר. בדום בדרי אליהו, הבדיר לתל יבו בתוקפה נתן לו אישור בוב אישי לו בהבאה מסוימת בוינק, ו.. הלך לבדכו.

דיון סביב המקרים-

- מה חסר בכל אחד מהמקרים?
- באיזה סיפורים הרגש תופס מקום מרכזי?
- באילו מקרים יש מעשים בלי "נשמה"?

בשני הסיפורים הראשונים הרוח מאחורי המעשה חסרה. הבנאי לא חש הבדל בין בניין בית כנסת לשירותים ציבוריים, הוא מתייחס לחומרי הבניין, לפרטים הבסיסיים וזה הכל! הוא לא מתייחס למטרת הבניין, ולכן לא מבחין בין מטרה של חול לבין מטרה של קודש, דבר שצורם מאוד.
בדומה לבנאי, השותפים מנהלים דו קיום בצורה טובה, יש ביניהם שיתוף פעולה מלא, הכל מתקתק, יש חלוקת תפקידים ובית נקי ומסודר אבל איפה הנשמה??? אפילו חיוך הם לא זורקים אחד לשני!

לעומתם, שני המקרים האחרונים מדגישים את העדר התייחסות לפרטים.
האוהב, מצהיר באהבתו ללא הרף אבל חוץ מזה הוא לא עושה שום מעשה על מנת לבטא את אהבתו.
הוא לא מתחשב בדעתה, לא זוכר דברים משמעותיים לה, יורד עליה ובכלל משדר שדר מאוד לא סימפטי.
כנ"ל הגביר, אמנם הוא מאוד רגיש ומקשיב למצוקותיו של העני אך תכלס' הדאגה לא ירדה למעשה, את הצ'ק הוא לא כתב. אליהו לא פנה אליו כאוזן קשבת הוא הזדקק לעזרה המעשית, הרוח של אותו גביר לא קנתה לו אוכל במכולת!

יש חשיבות עצומה הן לפרטים והן לרוח. העיקרון הזה הוא נכון לגבי כל סיטואציה בחיים, כפי שרואים במקרים והוא נכון כפל כפליים בתורה. בשלבים הקודמים ראינו שהתורה היא המטרה של העולם, ולפיה נברא העולם, ולפיה עלינו לחיות את חיינו בעולם, חשוב לזכור שעלינו להקפיד לחיות לפי שני החלקים של התורה-
הרוח- אותן הדרכות אלוקיות שהן ליבה של התורה
הפרטים- כל אותן פרטי מצוות שהן מוציאים לפועל את ההנחיה הגדולה.
הפרטים מקבלים עומק כאשר מבינים שיש מאחוריהם הדרכה גדולה, ולכן חשוב להדגיש עקרון זה לחניכים, היות ורובינו מתקשים להתחבר דווקא לפרטי המצוות.

הנושא קצת מופשט, רצוי להמחיש לחניכים את משמעות העקרונות והפרטים:
לדוגמא - היה עקרון של חסד, הקב"ה ברא עולם ובו אנשים שיוכלו להיטיב ולעשות חסד זה עם זה. הקב"ה נתן לנו מצות כמו צדקה, לקט, שכחה, פאה, והדרת פני זקן וכו' כדי שנצליח לבטא את עקרון החסד הטמון בבסיס בריאת העולם. כדי לקיים את פרטי המצוות עם כל הלב וכמו שצריך, אנחנו צריכים להבין מהי גישת היהדות כלפי חסד, מהו העיקרון שאמור לצאת מהכח לפועל. אחרת כל הפרטים סתם מעיקים ונראים מגבילים. אם מבינים את העקרון, אפשר לראות איך כל פרט תורם למימושו.

לחניכים גדולים: לימוד
הרב קוק בפירושו עין אי"ה למסכת ברכות דף ו' פסקה נד כותב:

"יסוד עבודת ה' ע"פ התורה, הוא להשריש שכל דרכי החיים צריכים להיות הולכים על פי רצונו יתברך. ומי שחושב שעבודת ה' נשלמת בפעולות פרטיות, ומקצה להן מעיתותיו ושוב אין ה' בלבבו, הוא הורס כל בניני התורה"

הרב מסביר שמי שחושב שמספיק לעשות מעשים מסוימים, ומקדש זמן במשך היום לפעילות "דתית" הורס את בניין התורה. כל החיים צריכים להיות לפי ה' וכל הזמן צריך להיות בתודעה איך אני עושה רצונו ומתקרב אליו. איך אני מביא לידי ביטוי בקיום הפרט הקטן את העומק הרוחני שעומד בבסיס העולם. ולא "משלם את חובותי לאל" מספר פעמים ביום ובשאר הזמן מתנהג ככל האדם.

לסיכום- מכתב שאלה ותשובה שפורסם באינטרנט.

שאלה:

למה היהדות כל כך עסוקה בפרטים קטנים ובלתי רלוונטיים, כמו כמה מצה בדיוק צריך לאכול בליל הסדר, איזה כלי חלבי ואיזה בשרי, איך לקשור את שרוכי הנעליים שלי ?

לי זה נראה כאילו היהדות מזניחה את העיקר כשהיא נתפסת לקטנוניות.

לזה היהודים קוראים רוחניות ?

כבר שלחתי לך שאלה זו לפני שבוע אך לא נעניתי. (אולי סוף סוף קיבלת שאלה שאין עליה תשובה??!)

תשובה :

מעולם לא טענתי שיש לי את כל התשובות. הרבה שאלות הינם מעבר להשגתי. אך האמת היא שעניתי לך ואתה קבלת את תשובתך .

כשקיבלתי את שאלתך תכף עניתי לך, והעובדה שלא קיבלת את תשובתי היא היא התשובה לשאלתך.

ראה, השבתי לך, אך כשכתבתי את כתובת הדוא"ל שלך לא הוספתי נקודה לפני המילה com .

סברתי שתקבל את הדוא"ל גם ככה, שהרי סך הכל חסרה רק נקודה אחת קטנה .

זאת אומרת, זה לא שכתבתי שמך לא נכון או מילה מוטעית, או משהו דרסטי אחר. צריך להיות מאוד קטנוני כדי לא להבין ש – yahoocom ו – yahoo.com זה אותו דבר.

האם אין זה מגוחך שלא קיבלת את תשובתי רק בשל העדר נקודה אחת קטנה ובלתי רלוונטית?

לא, זה לא מגוחך! כי הנקודה היא לא רק נקודה, היא מבטאת משהו.

לאותה נקודה הרבה יותר משמעות מאשר כמה פיקסלים במסך.

לי היא נראית בלתי רלוונטית בעליל, אך זה נובע רק מחוסר הידע שלי בדרכי האינטרנט

כל מה שאני יודע הוא שבתוספת הנקודה הדוא"ל שלי מגיע ליעדו אך בלא הנקודה הוא הולך לאיבוד ומגיע לאן שהוא .

למצוות יש עומק עצום. כל פרט מכיל עולם של משמעויות, ומרכיב את התמונה השלמה. כשמקיימים מצווה בשלמות ובדייקנות, גל רוחני נשלח מאיתנו אל היקום, עד ל"דואר הנכנס" של הקב"ה.

אם ברצונך להכיר את המשמעות של הנקודה באינטרנט, תלמד על תפעולה של הרשת.

אם ברצונך להבין את משמעות מצוות היהדות, תלמד תורה.

הרב אהרן מוס

חב"ד, אוסטרליה

בפעולות בפרק הקבוצתי, נלמד "תורה" של נושא אחד, נכיר את העקרונות שעומדים בבסיסו ובעז"ה מתוכן נבין גם את משמעות המצוות.

שמירת שבת αδεηκζ90[.	תפילה αδεηκζ90[.	נטילת ידיים αδεηκζ90[.
בשר וחלב αδεηκζ90[.	לשון הרע αδεηκζ90[.	כיבוד הורים αδεηκζ90[.
מזוזה αδεηκζ90[.	תפילין αδεηκζ90[.	הלכות בית הכסא αδεηκζ90[
שמיטה αδεηκζ90[.	עבד עברי αδεηκζ90[.	הלכות צדקה αδεηκζ90[.
קורבנות αδεηκζ90[.	מעשרות αδεηκζ90[.	ציצית αδεηκζ90[.

והייתם קדושים αδεηκζ90[.	ועשיתם הטוב והישר αδεηκζ90[.	ובחרת בחיים αδεηκζ90[.
בריאת העולם αδεηκζ90[.	ואתם הדבקים בה׳ אלוקיכם αδεηκζ90[.	מה ה׳ שואל מעמך? כי אם לירא אותו αδεηκζ90[.
סיפורי אבות αδεηκζ90[.	ואהבת את ה׳ אלוקיך αδεηκζ90[.	שיויתי ה׳ לנגדי תמיד αδεηκζ90[.
אחדות הבורא αδεηκζ90[.	והלכת בדרכיו αδεηκζ90[.	אנשי קודש תהיו לי αδεηκζ90[.
על שלושה דברים העולם עומד αδεηκζ90[.	צדק צדק תרדוף αδεηκζ90[.	צניעות αδεηκζ90[.

נספח 2

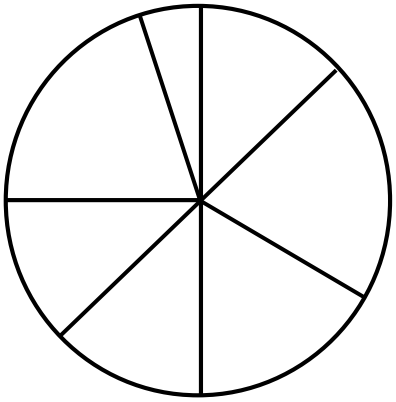

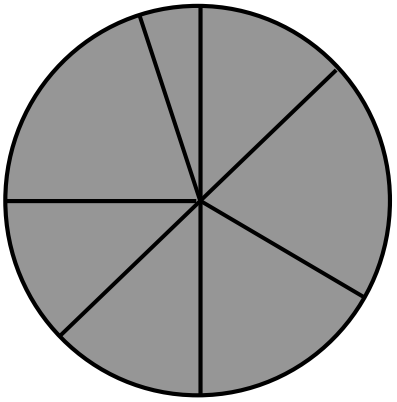

הדרכות כלליות

פרטי מצוות

נספח 3

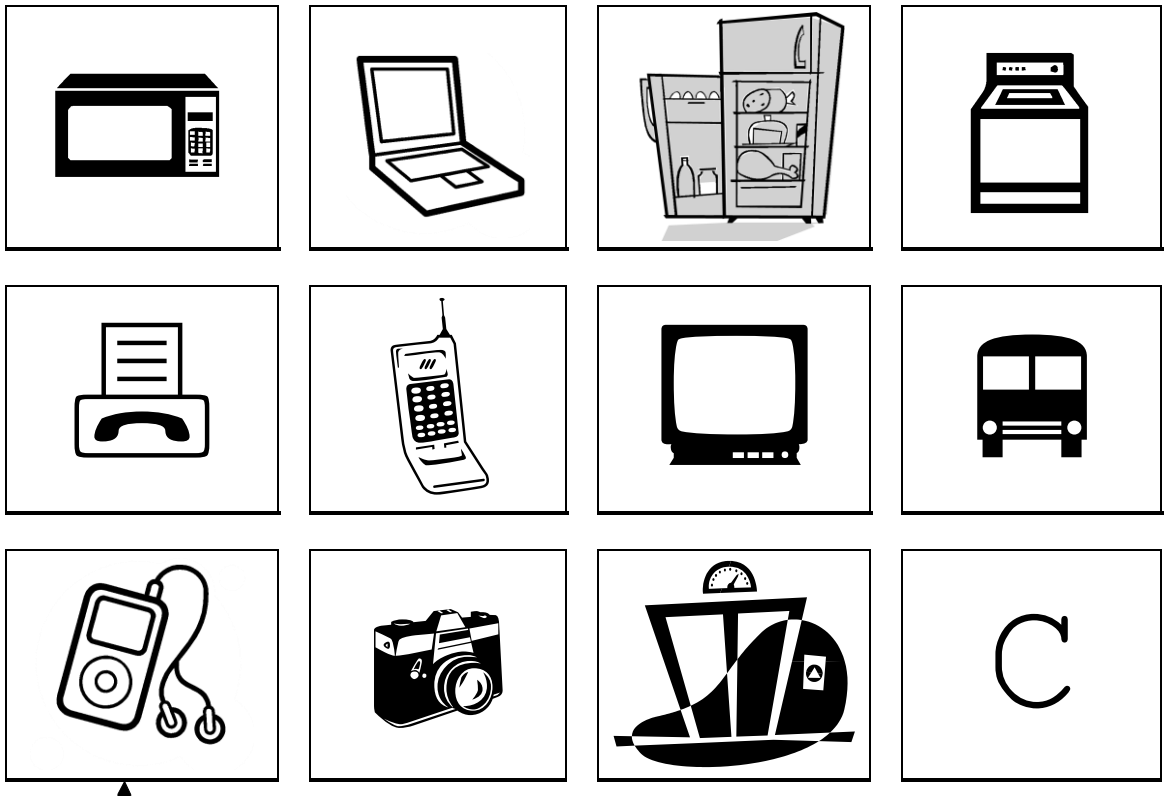

עקרון הרצף

מטרת הפעולה:

החניך ינהל את חייו לפי הכוונה רוחנית תורנית עקבית ורציפה

מבנה הפעולה:

1. הבנה כי האדם אינו אובייקטיבי אלא מושפע מסביבתו
2. הכרה בגורמים החיצוניים המשפיעים על שיקול דעת האדם
3. הכרת הקומה הרוחנית של תלמיד חכם, ותפקידו כ"מורה דרך"
4. המחשה כי תלמיד חכם הוא "מומחה" לחיים תורניים
5. לימוד ההכרח ברצף על מנת לבנות עמוד שדרה רוחני איתן

מהלך הפעולה:

1. הבנה כי האדם אינו אובייקטיבי אלא מושפע מסביבתו

משחק מעגל- "המשפחה שלי"

כל חניך בתורו מספר על המשפחה שלו. בדרך כלל החניך הראשון שמספר קובע את הסגנון של שאר החניכים, אם הוא פירט שמות וגילאים כך יעשו השאר אחריו, אם הוא כלל את המשפחה המורחבת החניך הבא לא ישמיט פרטים אילו.

אחרי כמה חניכים שואלים החניך שסיפר אחרון- זה כל מה שיש לומר על המשפחה שלך? יש לך משהו להוסיף? ספר לנו כמה דברים מעניינים... אחרי שהחניך מרחיב ומוסיף מידע על משפחתו, בודקים מדוע לא סיפר דברים אלו מלכתחילה? מן הסתם החניך יענה "כי ההוא לפני לא סיפרו!" וכך יענה החניך שלפניו והחניך שלפניו. החניך הראשון קובע את דפוס התשובה של השאר.

אנחנו רואים שאין אדם שהוא אובייקטיבי לחלוטין, כולנו מושפעים מדברים חיצוניים. במשחק כל חניך הושפע מהחניך הקודם ותיאר את המשפחה שלו עפ"י הנוסחה של חבריו לפניו, אפילו בדבר קטן ולא עקרוני האובייקטיביות לא נשמרה!

זה קורה לנו גם בסוגיות יותר משמעותיות.

2. הכרה בגורמים החיצוניים המשפיעים על שיקול דעת האדם

משחק "קבלת החלטות" (נספח 1)

- לחלק את החניכים לזוגות או לקבוצות קטנות ולדון בדילמות שונות
- לתת לכמה מתנדבים להציג את הדילמות לפני כולם ולערוך דיון כללי
- "קפה דילמה" - דיון סביב שולחנות עם כיבוד, המדריך "ממלצר" ומעביר את הדילמות השונות משולחן לשולחן, הכיבוד והאווירה הרשמית של השולחנות המפות יוצרים עניין רב אצל החניכים וזו דרך נחמדה לדון בדילמות שונות

על כל קבוצת חניכים להיכנס לנעליים של כל מתלבט ולרשום את כל הגורמים החיצוניים והפנימיים שמשפיעים עליו.

לחניכים גדולים: כדאי להציג לחניכים רק את שורת ההקדמה (השורה המודגשת) ולבקש מהם לחשוב מהם הצדדים השונים בהתלבטות.

לאחר שהחניכים דנים ביניהם, כל קבוצה אומרת את הגורמים שלדעתה משפיעים על קבלת ההחלטה. כדאי לרשום את הגורמים על גיליון נייר גדול, או להכין מראש (אם הפעולה בשבת) כרטיסיות אם הגורמים הצפויים. חשוב להבהיר את מורכות קבלת החלטות ולהדגיש את ההשפעות הרבות שיש לנו על כל החלטה.

כאשר אנו באים לקבל החלטות משמעותיות אנו מושפעים מגורמים חיצוניים רבים: חברה, כסף, נוחות, עייפות, הרגל, ועוד. קשה להפריד בין כל הגורמים האלה לבין האמת הפנימית המוחלטת. חשוב לקחת את כל הגורמים בחשבון אך במינון הנכון. לרוב אנחנו מתקשים לתת את המשקל הנכון לכל גורם ולפעמים מייחסים חשיבות רבה מדי לגורמים חיצוניים ולא אמיתיים.

דיון קצר-

- עם מי כדאי להתייעץ?
- כיצד ניתן לדעת את המשקל הנכון שיש לתת לכל גורם?

פיזור פתקים (נספח 2) במעגל ובהם גורמים שניתן להתייעץ איתם. כל חניך בוחר את 3 הגורמים שהכי נכון בעיניו להתייעץ איתם בסוגיות משמעותיות.

הגורמים:

הורים	קוראת בקפה	כומר
חברים	אחי הגדול	קיבוצניק
מורים	נהג האוטובוס	חילוני
רב	אחי הקטן	פרופסור לחברה
פסיכולוג	מרצה במכללה	מוכר במכולת
שדרן רדיו	מדריך	

עורכים חידון קצר (לתת סוכריה למי שאומר את בעל המקצוע המתאים ראשון, חלוקת כרטיסיות לחניכים שחלק מקבלים "בעיה" וחלק בעל מקצוע. כל אחד מחפש את בן זוגו ומתיישב יחד וכו')

"כאשר יש לך בעיות משפטיות לך ל?" עורך דין

"כאשר יש לך כאבי גב לך ל?" אורתופד

וכך הלאה... (בעיות נפשיות, פנצ'ר ברכב, בעיה בפלאפון, בעיות ראיה וכו')

דיון-

- מדוע אנחנו הולכים בפשטות ל"מומחים" מסויימים עם בעיות מסויימות?

מכיוון שהם מומחים בתחום. יש להם את כל הניסיון, כל הידע, כל הרקע, על מנת לטפל במקרה שלנו על הצד הטוב ביותר.

- האם זה נחשב חולשה שאדם נעזר בעו"ד?

ברור שלא! אף אחד לא מצפה מאתנו שנהיה מומחים בכל תחום בעולם, זה דבר לגיטימי לפנות לאיש מקצוע ע"מ לקבל עצה או הדרכה. אדם שלא פועל כך נחשב טיפש!

בפעולה הקודמת (בשבילה נברא העולם) הבנו שעלינו לתת ביטוי לעקרונות רוחניים באמצעות מעשינו היומיומיים. כדי להצליח לעשות זאת על הצד הטוב ביותר ולא להיסחף אחרי גורמים שונים שמשפיעים

עלינו, אנחנו צריכים הכוונה מהמומחה בתחום. אנחנו צריכים להיות קרובים למי שיזכיר לנו את המטרה וינחה אותנו בדרך מול כל הפיתויים והבילבולים.

לחניכים גדולים: לימוד משל התרופות של הכוזרי (מאמר ראשון עט)

אמר החבר: כן הוא כי הדברים המכינים לקבלת הרשמים האלוהיים ההם אינם בתחום ידיעת האדם ואי אפשר לו לאדם לשער כמותם ואיכותם ולו גם ידע מהותם לא היה יודע זמניהם ומקומותם והרכביהם ואת דרך הכנתם לכל זה יש צרך בידיעה אלוהית המגיעה שלמה ומבארת תכלית באור מאת האלוה עצמו והנה מי שהגיעתו ידיעה זו והוא מקים על פיה בלב שלם את מצות האלהים לכל פרטיה ותנאיה הוא המאמין אך מי שמשתדל להכין דברים לקראת קבלת הרשמים האלוהיים בחכמת אנוש בלבד על דרך ההקש והסברה או לפי מה שימצא בספרי האצטגנינים על דרך הורדת הכחות הרוחניים או על ידי עשית הטלסמאות הוא הכופר אדם כזה מקריב קרבנות ומקטיר קטרת על פי הקש וסברה ואינו יודע מהות הדברים הדרושים לכך וכמותם איך יש לעבד עבודה זו ובאיזה מקום ובאיזה זמן ומי ראוי לה ומה תנאיה ועוד פרטים רבים שתאורם יארך מאד משל למה הדבר דומה לסכל שחדר לתוך אוצר התרופות של רופא הידוע לכל בתרופותיו המועילות בשעה שהרופא איננו שם ובראותו אנשים רבים צובאים על האוצר ההוא מתוך בקשת רפאות לנפשם התחיל מוציא אליהם תרופות מתוך הכלים אשר שם בלי כל ידיעה בטיב התרופות ובכמות מנה ומנה ראויה לאיש ואיש ונמצא זה ממית אנשים באותן התרופות שיכלו להועילם ואם במקרה יפיק אחד האנשים תועלת בתרופה שהוצאה מאחד הכלים ההם ימשכו כל העומדים שם לתרופה ההיא באמרם כי היא היא הנושאת בקרבה רפאות לכלם עד שיראו כי תוחלתם נכזבה או שימצאו אחר כך תועלת מקרית בתרופה אחרת וימשכו אחריה ולא ידעו כי המועיל מצד עצמו לא היה כי אם בחכמתו של אותו רופא שהכין את התרופה ההיא לכל חולה במנה הראויה לו אף צוה לכל חולה כי יתאים לתרופה הנתנת לו מנות מאכל ומשקה פעולות התעמלות מנוחה שעות שנה ויקיצה שאיפת אויר שכיבה וכדומה..."

---

3. הכרת הקומה הרוחנית של תלמיד חכם ותפקידו כמורה דרך

הכן מבוך ענק, (הוא צריך להיות מספיק גדול ומספיק מורכב כדי שחניך שיעמוד בנקודת ההתחלה לא ידע לאן לפנות. ניתן להנחות את החניכים לעבור את המבוך בזחילה כך שלא תצטרכו לבנות משהו גבוה).

בחר כמה חניכים מתנדבים לעבור את המבוך בזמן קצוב.

אחרי כמה ניסיונות כושלים של חניכים, נותנים לאחד החניכים העתק של המבוך בקטן. על החניך לכוון חניך אחר במבוך הגדול.

כמובן שהצמד יצליח בקלות ובמהירות.

לימוד מסילת ישרים סוף פרק ג' – "בביאור חלקי הזהירות"

למה זה דומה? לגן המבוכה, הוא הגן הנטוע לצחוק הידוע אצל השרים, שהנטיעות עשויות כתלים כתלים וביניהם שבילים רבים נבוכים ומערבים כולם דומים זה לזה, והתכלית בם הוא להגיע אל אכסדרה אחת שבאמצעם, ואמנם השבילים האלה מהם ישרים ומגיעים באמת אל האכסדרה ומהם משגים את האדם ומרחיקים אותו ממנה, ואמנם ההולך בין השבילים הוא לא יוכל לראות ולדעת כלל אם הוא בשביל האמתי או בכוזב, כי כולם שוים ואין הפרש ביניהם לעין הרואה אותם, אם לא שידע הדרך בבקיאות וטביעות עין שכבר נכנס בם והגיע אל התכלית, שהוא האכסדרה, והנה העומד כבר על האכסדרה הוא רואה כל הדרכים לפניו ומבחין בין האמתים והכוזבים והוא יכול להזהיר את ההולכים בם, לומר: זה הדרך לכו בו! והנה מי שירצה להאמין לו יגיע למקום המיעד ומי שלא ירצה להאמין וירצה ללכת אחר עיניו ודאי שישאר אובד ולא יגיע אליו.

כן הדבר הזה: מי שעדין לא משל ביצרו, הוא בתוך השבילים לא יוכל להבחין ביניהם. אך המושלים ביצרם, שכבר הגיעו אל האכסדרה וכבר יצאו מן השבילים וראו כל הדרכים לעיניהם בברור, הם יכולים ליעץ למי שירצה לשמוע, ואליהם צריכים אנו להאמין.

תלמידי החכמים הם אלו אשר תקנו את מידותיהם, הם ראויים לכוון אותנו בדרכינו, ועלינו לקבל את עצתם מכיוון שכך לא נלך לאיבוד.

סיפור -

היו היה אדם אחד ששם לו כמטרה לטפס את הר האברסט. הוא למד את ההתלה בליבו כשהיה בסביבות גיל 30. מאותו יום הוא התפיש את חייו לצימנים שונים על מנת למפגא את המטלילות הפיסיות והנפשיות שלו לקראת הטיפוס. היה לו, מכיר משקולות, כדי לושר את עצמו לקור אימים ולשה כן במשך שנים.

כשמלאו לו 65 הוא הלו את הטיפוס שלו. הוא סדר בלאות בדרך וסדל מאוד אך כסדור כמן הוא הגיע לפסגה!

מה ראה אותו איש על פסגת האברסט????

"יוד קטן משתק עם כפור!"

מה אדם טושה פה? שאל האיש ההמום? בלך שהוא מושב על השניים של אימונים והכנות נפשיות.

"אני נלחמתי פה", ענה היוד בפשטות, והמשיך לכבוד את הכפור.

לחניכים גדולים: כל כמה חניכים מחברים נמשל לסיפור ומספרים לשאר הקבוצה.

זהו משל שמסופר על השפת-אמת, שנבחר לתפקיד ברבנות בגיל מאוד צעיר. אנשי הקהילה לא היו מרוצים מהעניין, ותהו איך יתכן שהוא ראוי להיות רב בגיל כל כך צעיר- התשובה טמונה במשל, הוא פשוט נולד כזה! הוא נולד במקום גבוה ולכן לא צריך להתאמץ כ"כ ולחכות שנים ארוכות עד שיגיע לרמה רוחנית גבוהה. אנחנו לא צריכים לחכות עד שנטפס ונגיע, יש אנשים שהם כבר שם (טיפסו או נולדו גבוה) וכדאי מאוד שנתייעץ איתם ונקשיב להכוונות שלהם.

אם אתה לא תלמיד חכם בעצמך, עליך להתבשם מחוכמת תלמידי חכמים ואת זה תעשה ע"י הכנסתם לביתך זו תהיה הדרך שלך להחזיק את העולם.
כל אדם מקבל תפקיד אחר ונולד במדרגה אחרת. תלמיד חכם נמצא במדרגה רוחנית יותר גבוהה מאתנו, ויש לו תפקיד שמתאים למקום הזה. אנחנו מטפסים לעברו, אך חשוב לזכור שהוא כבר שם ואנחנו רק נרוויח אם נתחבר אליו.

5. הכרת ההכרח ברצף על מנת לבנות עמוד שדרה רוחני איתן.
מחלקים לארבעה חניכים תמונה של ריבוע עם צורות שונות בתוכו (נספח 3).
עליהם לא להראות אותו לשאר החניכים ע"מ שלא יגלו שיש לכל אחד ציור שונה. במרכז מונחים הצורות השונות שמרכיבות כל ריבוע. כל ארבעת החניכים מדריכים חניך מתנדב אחד(אותו אחד בו זמנית) בהכנת ריבוע כמו שלהם.כמובן שהחניך שתפקידו להרכיב את הריבוע מאוד יסתבך, הוא יקבל הוראות שונות מחניכים שונים. הדרך היחידה להצליח להרכיב ריבוע היא להחליט למי הוא מקשיב מהתחלה ועד הסוף, גם כשאחרים צועקים ואומרים אחרת.

סיכום-

ב"ה היום יש לנו הרבה מאוד תלמידי חכמים, כולם גדולים בתורה ובעלי מידות. כל אחד מהם יכול לחבר אותנו לקודש, להדריך אותנו בחיינו ולייעץ לנו בעת הצורך, כל אחד מהם מפיץ את התורה ומקרב את הגאולה, אך כל אחד בדרך שלו! אם אנחנו בוחרים תלמיד חכם אחד, ונצמדים אליו אל ההדרכות שלו, הפסקים שלו והגישה הכללית שלו, אנחנו ננצליח ליצור ריבוע, והרבה יותר מריבוע - אנחנו נבנה קומה רוחנית יציבה ואיתנה שתחזיק לאורך שנים. לחלופין אם לא נהיה עקביים, לא נצליח ליצור שום דבר, למרות שלכל תלמיד חכם יש "הוראות" מוצלחות. חוסר עקביות משבשת כל תהליך וקוטעת התקדמות בכל תחום.

תלמיד חכם מכיר את העקרונות הרוחניים לפיהם מנהל העולם ולכן יכול להכריע במעשים ובפרטים (כפי שלמדנו בפעולה "בשבילה נברא העולם"). אם אנחנו רוצים להצליח לבטא את העיקרון, עלינו להתמיד ולהקשיב לאותה סמכות תורנית. כל הנחיה של תלמיד חכם מתוכננת בהתאם לתפיסה העקרונית ולדרך שמתאימה בעיניו. אם אנחנו רוצים להגיע לאנשהו, כדאי שניצמד לאדם אחד שידריך אותנו באופן מתוכנן ומסודר ולא כל פעם נקפוץ מאחד לשני.

ניתן להמשיל רעיון זה במשחק המבוך מהשלב הקודם: ישנם מספר מסלולים במבוך שמובילים לסוף. כולם בסדר, דרך כולם מגיעים למטרה היעודה. תארו לעצמכם שאתם במבוך וחברים שלכם קיבלו ציור של המבוך עם מסלול היציאה, אבל כל חבר קיבל סימון של מסלול אחר. אם בכל שלב נקשיב לחבר אחר- לא נגיע לשום מקום, למרות שכולם צודקים, כי אין רצף. רק אם נקשיב למישהו אחד (ולא משנה מי זה, העיקר שהוא מספיק גבוה ויש לו את השרטוט של המבוך...) נצליח להגיע לסוף. יכול להיות שחברים שלי יקשיבו למישהו אחר (מהתחלה ועד הסוף) והם יצליחו בדרך אחרת המתאימה להם להגיע ליעד. העיקר שמחוברים להנחיה אחת ולא מזגזגים...

כך בעולם הרוח. אנחנו רוצים להגיע לקרבה אמיתית לקב"ה ולעשיית רצונו. אנחנו צריכים הכוונה ממי שמורם מאיתנו ויודע לכוון, וצריכים להתמיד בדרך.

נספח 2

ניתן להוסיף סיפורי מקרה המאפיינים לתלמידים כיד הדמיון הטובה.

רוני מיכל עלתה מסלפכנע ולא ללכוש הכל ישן, אבאים כפו מבטיחה את אלוהה בשבוה. אולי את היא עפרוח את המכפלע האבאיה לא עהיה כ"כ קבוה...

כשהיא יושבע היא מכוסה את הברך, לא בטוח שפה מוכר הלכביע... אבל האבאיה היא אחש האילה הבארונה בשלפה, אבל את היא עבדוח את המכפלע בפעיו בסניף ובוקה לקחע תלת בהבשאה. את הוא לוחה שהוא יבכו כך ראוע שהוא יבלבך לוועבר על פה. בכלל, הוא לא סבוב על פה שהוא בוקה פניאיה. הוא קשור לביע ואושש שהוא יבעסבע, הוא בא בי בברכו בקעס של אוכל...

ההוריה שלו לא רוצים שיוחה בשום מקום שיש אידה שהוא אשש בטאוני וכה אוחר לא בבפוו לא בבדוח ולא ביהובה ושוחרון. הוא מאוב מבוקבע ולא ללבוש הכל ישן, אבאים כפו מבטיחה את אלוהה בשבוה. אולי את היא עפרוח את המכפלע האבאיה לא עהיה כ"כ קבוה...

כשהיא יושבע היא מכוסה את הברך, לא בטוח שפה מוכר הלכביע... אבל האבאיה היא אחש האילה הבארונה בשלפה, אבל את היא עבדוח את המכפלע בפעיו בסניף ובוקה לקחע תלת בהבשאה. את הוא לוחה שהוא יבכו כך ראוע שהוא יבלבך לוועבר על פה. בכלל, הוא לא סבוב על פה שהוא בוקה פניאיה. הוא קשור לביע ואושש שהוא יבעסבע, הוא בא בי בברכו בקעס של אוכל...

השכנה בקשה מאולי לעשות בייבי-סיטר על יהביה. לאולי יש מבחן מחר, וכה היום שבה"כ יוכאים לביהה עם הקבוצה. השכנה אומרת שהיא תיובע לבאע ובוא מקופה.

אשוב והיא אוהבע לעפור, והשכנה אמרה שהיא אחש מקופה... אבא שני לא נעים לה... היא יובעע שכה היא כאעט שכאה יפע אחרה משהו על מבחש ופיבה, היא לא רוצה להפסיד. אבא שני לא נעים לה... היא יובעע שכה מכיכה את השובבים באוה, הם לא יבעו לה בקה ללחה. אחת שהם אחיב אוכבע בשאעט הלוה ואולי סאוטה אפייבוע, ואני, אולי בביכה את הכסע, אבל לא בא לה על הבייבי-סיטר... אין לה כוא לוקבים הנוכניים של השכנה ובא אין לה כאן. היא **הוכיחו של ציקי בן ה-12 מהיישוב אלוני ישראל בישפ אושבים לעבור ביכה לירושלים..**

ציקי הלא יוב בן 12 מהיישוב אלוני ישראל בי"ס, לפני כאה יאים הלא שאפ את הוריו מבבים על כך שאולי כבאי לעבור ביכה, הם אשפאה אאוב אבכביא בישוב, אשיכים בפיבאו ואאחינים בשאישבא ההגיישבא אך הקושי פבום. יש אוטובוס לוריושלים רק פעם ביום שפושה סיבובים בין כל היישובים בדרך. האכולא הכי קרובה נאבאא בישוב הסאוך והאחיבים בה ללכת בשעות הבוקר המוקדמות כדי להגיע לבית הספר בירושלים בשעה 8:00. אחרי הלימודים יש לה שעתיים פנויות עד שאמא שלה תגיע לאסוף אותה חזרה הביתה. היא מבלה את הזמן בספרייה הציבורית, שם היא יכולה לשבת בשקט ולקרוא. אבל היום היא לא מרגישה טוב. היא חולה ומרגישה חלשה ועייפה. היא לא יכולה להמשיך לקרוא את ההוראות בבירור. היא מנסה להתקשר לאמא שלה, אבל הטלפון שלה נגמרה הסוללה. היא לא יודעת מה לעשות. היא מתחילה להרגיש פחד ובדידות. היא לא מכירה אף אחד בספרייה, והאנשים שסביבה נראים עסוקים בעבודתם ולא שמים לב אליה. היא מנסה לשאול את הספרנית אם היא יכולה להשתמש בטלפון שלה, אבל הספרנית אומרת שהיא לא יכולה לעשות זאת בגלל מדיניות הספרייה. היא מתחילה לבכות, ואז מישהו נוגע בכתפה. זה ילד בגילה בשם יואב, שאל אותה מה קרה. היא מסבירה לו את המצב, והוא מציע לה לשאול את הטלפון שלו. היא מתקשרת לאמא שלה, והיא מגיעה לאסוף אותה תוך כמה דקות. היא מודה ליואב על העזרה שלו, והוא אומר לה שזה לא כלום. היא לומדת שלפעמים אנשים זרים יכולים להיות יותר עוזרים מאנשים שאנחנו מכירים.

אסף גאיב בכיתה א' מגדיר אידה שאוב שנה הבאה. ברור לו שהוא רוצה ישיבה אך יותר מכה הוא מאש לא יודע.

נספח 1

מאיר מגדיר את עצמו כ"ילד רגיל". הוא אוהב לשחק כדורגל עם חבריו בשכונה, לראות סרטים ולאכול פיצה. הוא לא חושב על עצמו כעל מישהו מיוחד או שונה מאחרים. הוא לא מבין למה אנשים מתייחסים אליו אחרת כשהם יודעים שהוא חולה בסרטן.

יום אחד, כשמאיר חוזר מבית הספר, הוא מוצא את אמא שלו יושבת עם רופא בסלון. הרופא מסביר לאמא שלו שהסרטן חזר ושהטיפולים הקודמים לא עבדו. מאיר לא מבין את כל המילים, אבל הוא מבין שמשהו רע קורה. הוא שואל את אמא שלו מה קורה, והיא מסבירה לו בעדינות שהסרטן חזר ושהרופאים רוצים לתת לו טיפול חדש.

מאיר מתחיל לפחד. הוא פוחד מהטיפולים החדשים, מכך שהוא יאבד את השיער שלו, ומכך שהוא יצטרך לעזוב את בית הספר ואת החברים שלו. הוא מתחיל לבלות יותר זמן עם אמא שלו, ולפעמים הוא אפילו מסרב ללכת לבית הספר כדי להישאר איתה בבית. אמא שלו מבינה שמאיר עובר תקופה קשה, והיא מנסה לעזור לו להתמודד עם הפחדים שלו.

יום אחד, מאיר מחליט לכתוב מכתב לסרטן. הוא כותב על כך שהוא לא רוצה שהסרטן יחזור, שהוא שונא את הכאב שהוא גורם לו, ושהוא רוצה שהסרטן יעזוב אותו ויעבור לאנשים אחרים. הוא מראה את המכתב לאמא שלו, והיא מחליטה לשלוח אותו. מאיר מרגיש קצת יותר טוב אחרי שהוא שולח את המכתב, אבל הוא עדיין מפחד מהעתיד.

הטיפולים החדשים מתחילים, ומאיר מתחיל לאבד את השיער שלו. הוא מתחיל לבלות יותר זמן בבית, ולפעמים הוא אפילו מסרב ללכת לבית הספר כדי להישאר איתה בבית. אמא שלו מבינה שמאיר עובר תקופה קשה, והיא מנסה לעזור לו להתמודד עם הפחדים שלו. היא מזמינה את החברים של מאיר לבקר אותו בבית, ומארגנת מסיבות קטנות כדי לשמח אותו.

למרות הקשיים, מאיר מתחיל להרגיש טוב יותר. הוא מתחיל לשחק כדורגל עם חבריו שוב, ולראות סרטים ולאכול פיצה. הוא לא חושב על עצמו כעל מישהו מיוחד או שונה מאחרים. הוא לא מבין למה אנשים מתייחסים אליו אחרת כשהם יודעים שהוא חולה בסרטן. הוא מתחיל להבין שלפעמים אנשים זרים יכולים להיות יותר עוזרים מאנשים שאנחנו מכירים את המאמצים שעושים מהבוקר עד הערב כדי לשמח את החולה הקטן.

רוני מגדירה את עצמה כילדה רגילה. היא אוהבת לשחק כדורגל עם חבריה בשכונה, לראות סרטים ולאכול פיצה. היא לא חושבת על עצמה כעל מישהי מיוחדת או שונה מאחרים. היא לא מבינה למה אנשים מתייחסים אליה אחרת כשהם יודעים שהיא חולה בסרטן.

יום אחד, כשרוני חוזרת מבית הספר, היא מוצאת את אמא שלה יושבת עם רופא בסלון. הרופא מסביר לאמא שלה שהסרטן חזר ושהטיפולים הקודמים לא עבדו. רוני לא מבינה את כל המילים, אבל היא מבינה שמשהו רע קורה. היא מתחילה להרגיש פחד ובדידות. היא לא יודעת מה לעשות.

ההורים שלה רוצים שיומה בשום מקום שיש אידה שהוא אשש בטאוני וכה אומר לא בבפוו לא בבדוח ולא ביהובה ושומרון. הוא מאוב מבוקבע ולא ללבוש הכל ישן, אבאים כפו מבטיחה את אלוהה בשבוה. אולי את היא עפרוח את המכפלע האבאיה לא עהיה כ"כ קבוה...

ניתן להוסיף סיפורי מקרה המאפיינים לתלמידים כיד הדמיון הטובה.

מורים	חברים	הורים
שדרן רדיו	פסיכולוג	רב
פרופסור לחרה	מרצה במכללה	אחי הקטן
נהג האוטובוס	אחי הגדול	קוראת בקפה
קיבוצניק חילוני	כומר	מדריך
רופא	מרכזת	מוכר במכולת

⊃ לחלק כל צורה לחניך אחר.

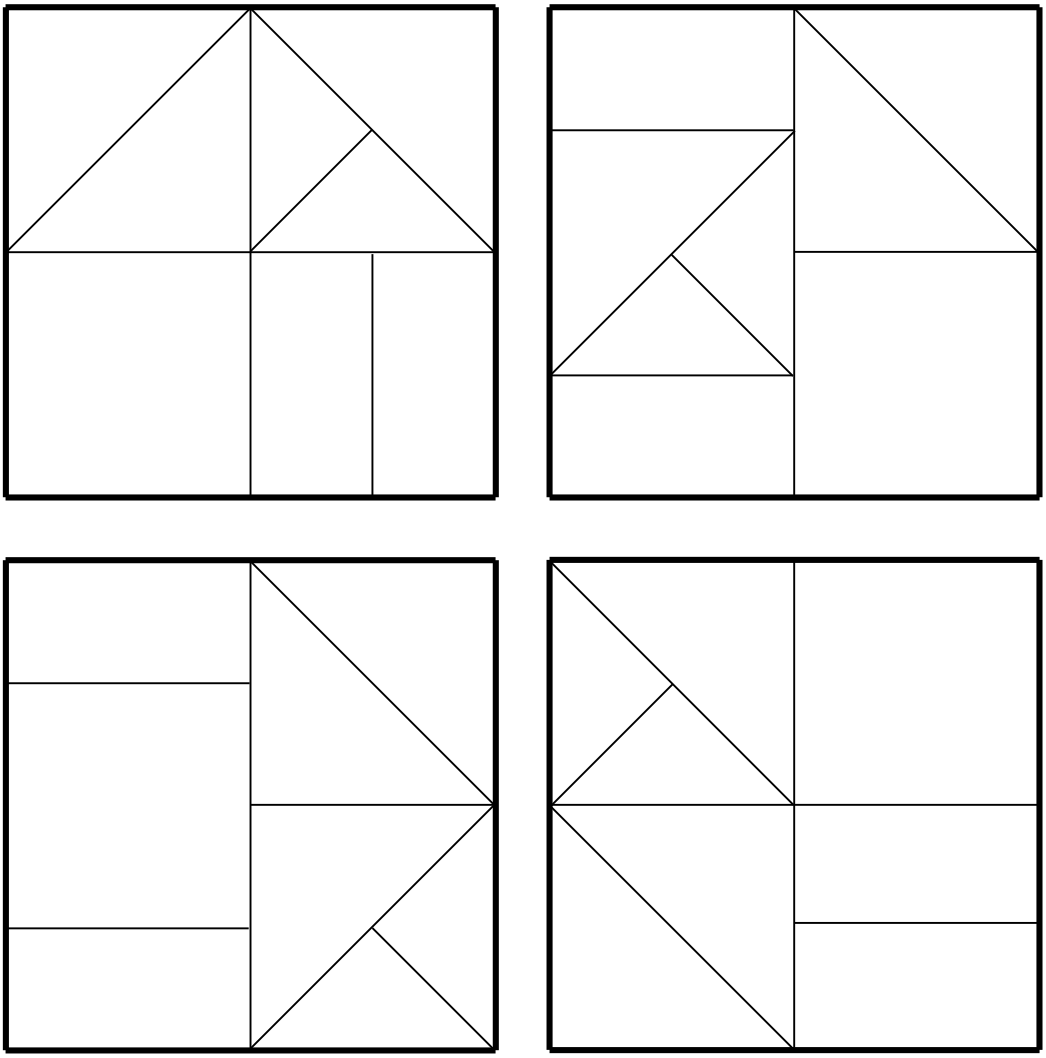

⊃ לתת לחניך שעומר באמצע.

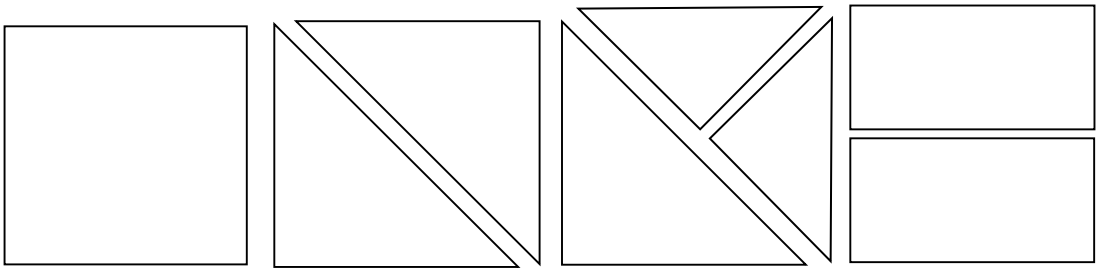

פרק בסים- הערות למדריכי ארזים

מדריכים יקרים,
השורות האלו נכתבו בשבילכם. הן מתמקדות בחניכים שלכם ובצרכים שלהם, וכמובן בצרכים שלכם כמדריכי ארזים. אפרת הומינר, רכזת ארזים, עברה על הפעולות כדי להתאים אותם אליכם, בשבילכם! נצלו אותן!

תמשיכו בעבודת הקודש, המון ב"הצלחה!

בשבילה נברא העולם

- לדלג על החלק הראשון של הפעולה, ולהתחיל ממשחק ההגדות עם החפצים. בסיום המשחק חשוב:
- לשקף לחניכים מה הם עשו. יתכן מאד שהם כן יתארו את הפרטים. נגיד להם: אתה אמרת מה עושים איתו, אתה אמרת איך החלקים שלו נראים, וכו'.
- לצאת מפה לזה שגם בתורה יש לנו המון דברים קטנים (כמו החלקים של הציורים) אבל גם כללים גדולים – לתת דוגמאות: "ואהבת לרעך כמוך" , "כבד את אביך ואת אימך". להגיד להם שפה לא אומרים לנו מה לעשות.
- אפשר גם להביא משחק ולהגיד להם להתחיל לשחק. לא לתת את ההוראות אלא להגיד רק את שם המשחק. החניכים ינסו להתחיל לשחק ואז יראו שזה בלתי אפשרי כי אין חוקים. יש רק כותרת גדולה. כדאי להביא קלפים או אביזר משחק אחר שניתן לשחק בו כמה משחקים ואז כל אחד יתחיל לשחק את מה שהוא מכיר.
- במקום המכתב לרב מחב"ד כקטע סיום - לעשות פעילות על דבר קטן אחד שחסר ובגללו הדבר לא פועל. להביא רדיו או כל מכשיר אחר מקולקל ולתת לחניכים להפעיל אותו. אחרי שלא יצליחו להגיד להם מה מקולקל בו. להגיד שגם בתורה כל המצוות והדברים הקטנים "מפעילים את התורה". הם אלה שבגללם אנחנו יודעים מה לעשות ואם הם היו חסרים לא היינו יכולים לדעת איך בן אדם דתי צריך להתנהג.
- אפשר להביא חפץ גדול מכוסה ולתת לכל חניך למשש רק חלק שלו ולנחש מה זה. לצאת למסקנה שאם רואים או ממששים רק חלק אנחנו לא יודעים מה זה באמת.

עקרון הרצף

- לעשות את הפעילות הראשונה עם הסיפור על המשפחה, ולשקף מה הם אמרו. אם חזרו על אותם פרטים להגיד: גם אתה אמרת איפה אתה גר, וכו'.
- לתת להם כל מיני משימות שהם לא יכולים לעשות לבד בתחומים שונים (לפתור תרגיל, להחליט מי צודק באיזו סיטואציה). לשאול אותם מה הם יכולים לעשות- לשאול מורה, מבוגר. חשוב להדגיש שיש דברים שהם כן מסוגלים לעשות עצמם והם ל זקוקים לעזרה. רק אם נתקעים- פונים לעזרה.
- להביא כרטיסיות עם מקרים וכרטיסיות עם שמות בעלי מקצוע. חלק מהחניכים החניכים יציגו את המקרים והשאר יצטרכו להחליט מיהו בעל המקצוע שיפתור את הבעיה (סיפור על ילד שקם בבוקר והגרון כואב לו ויש לו חום אמא באה אליו ולא יודעת מה לעשות איתו). אחד המקרים יהיה על איזה כלי שהוטרף או בעיה הלכתית אחרת ואז הולכים ושואלים רב.

- את הפעילות האחרונה עם סידור החלקים בריבוע, אפשר לעשות כמו שהיא- מומחש מצוין.

העשרה

חירות – מהי?

הרב חיים דרוקמן

ההבדל שבין העבד ובן-החורין איננו רק הבדל מעמדי, מה שבמקרה זה- הוא משועבד לאחר וזה - הוא בלתי משועבד.
אנו יכולים למצוא עבד משכיל שרוחו הוא מלך חירות,
ולהיפך – בן חורין שרוחו הוא רוח של עבד.
החירות הצביונית (=המהותית) היא אותה הרוח הנישאה שהאדם, וכן העם בכלל, מתרומם על-ידה להיות נאמן להעצמיות הפנימית שלו...
מה שאין כן בבעל הרוח של העבדות, שלעולם אין תוכן חיי"ו והרגשתו מעורים בתכונתו הנפשית-העצמית, כי אם במה שהוא יפה וטוב אצל האחר השולט עליו איזו שליטה שהיא, בין שהיא רשמית, בין שהיא מוסרית, במה שאותו האחר מצא שהוא יפה ושהוא טוב.
(הרב קוק)

שאלה:
פעמים רבות שמעתי שיעורים על החשיבות של לקדש את החומר, ובמיוחד בארץ ישראל, ומנגד במקומות רבים מבוארת מעלת הפרישות, כמו למשל במסילת ישרים ונתיבות עולם למהר"ל. ובכן, מה עדיף להנות מחיי עולם הזה או לפרוש מהם?

תשובה:
ככלל יש שלוש מדרגות. המדרגה הראשונה היא לחיות חיים רגילים בעולם הזה, לשמוח בכל הדברים הטובים שיש בו, ולהודות לה, על כל ההנאות בברכות הנהנין ובתפילה.
המדרגה השנייה הגבוהה יותר, היא לפרוש מהנאות העולם הזה שהן הנאות חומריות, קטנות וחולפות. ולעומת זאת להקדיש את תשומת הלב לעולם הרוח, לתיקון המידות וללימוד התורה. ומדרגה זו ראויה רק למי שיכול לקיים אותה בשמחה, מתוך הבנה אמיתית שההנאות הרוחניות חשובות ויקרות מההנאות החומריות.
המדרגה השלישית היותר גבוהה, היא לאחר הפרישות שהדגישה את מעלת הנצח לעומת העולם הגשמי החולף, לחזור לחיי העולם הזה ולגלות דרכו את הקודש. ובמדרגה זו היא המעולה שבה השמחה הגדולה, שמחה שכוללת את מכלול האישיות, ועל ידה נעשה קידוש ה, שלם בעולם.
צריך אדם שלא לרמות את עצמו, ולא לטעון שהגיע למדרגה השלישית בעוד שהוא במדרגה הראשונה. אמנם לעיתים קורה שאדם הנמצא במדרגה הראשונה מתעלה בעניין מסוים או בזמן מסוים למדרגה השנייה או השלישית. וכן צריך להיזהר שלא לקפוץ למדרגה השנייה בעוד הוא שייך למדרגה הראשונה.
הרב אליעזר מלמד

ממשיכי המכבים הם אותם אנשים שבונים את העם והארץ ותופשים את הזהות המלאה שבין עם-ישראל, ארץ ישראל ותורת ישראל.
אלה שמבינים כי שובינו לארץ תכליתו לחיות חיים יהודיים שלמים, חיי"ל לאום לצד חיי"ד. ממשיכי המתייוונים הם אלה שנאבקים נגד תורת ישראל, שמתנגדים לכל ישראל ועושים הכל על-מנת לעקור מסמך דתי מהמדינה... אינני חושב שמדינת ישראל מתייוונת.
יש בה תופעות של התייוונות, הבאות לידי ביטוי בהתרחקות מאורח חיים יהודי ובניסיונות חיקוי של תרבויות ניכר.
באופן הכללי בא הדבר מתוך חינוך שלא הפגיש עם היהדות לעומקה ומכאן – חסר הכרתה"

אין מטרת התורה שהאדם יהיה "דתי". דתיות היא קיום טכני של המצוות. בכל הדתות הפולחן המעשי של האדם לא-לוקיו הוא העיקר.

אכן, דת כמו הנצרות למשל, אשר אינה דורשת מהאדם שינוי פנימי ומהותי, מסתפקת לה בוידוי חיצוני הגורר בעקבותיו ויתור על חטאי האדם. דת כזו זקוקה מאד להדגשת היופי והאסתטיקה החיצוניים בבחינת "נזם זהב באף חזיר". אצלם ייתכן שאדם ירצח או ינאף ויתקבל ככל אדם בבית מקדשם. לא כן בתורתנו.

התורה, הנביאים וחז"ל, למדו אותנו כי "רחמנא ליבא בעי". הקב"ה חפץ בשינוי פנימי של האדם. לב טהור וזך הוא העיקר באדם. כפי שאומר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו שלב טוב כולל בתוכו את כל המעלות כולן (אבות ב', ט').

אין אנו מדברים בצביעות ובמשחקים חיצוניים. לא וידוי קל אצל הכומר ולא "טובל ושרץ בידו".

התורה מכוונת את האדם לקרבת א-לוקים באמת, וקרבה זו מושגת במעלה פנימית של האדם. "והייתם קדושים" היא ההוראה אלי"ה אנו מכוונים. ודאי ששינוי פנימי זה מוליד שינויים חיצוניים. אך "יקבל עליו עול מלכות שמים תחילה, וח"כ יקבל עליו עול מצוות" (משנה ברכות ב', א').

השינוי הפנימי הזה מתבטא ומתגלה בראש וראשונה בהתנהגות שבין אדם לחבירו. גם מצד קדימות בזמן וגם מצד בירור האמת הפנימית של האדם.

מצד קדימות בזמן נאמר: "דרך ארץ קדמה לתורה". התחלת החינוך של האדם הוא לצאת מחומריותו ואנוכיותו ולהיות רוחני יותר וכללי יותר. ההכנה וההכשרה של האדם לשינוי פנימי זה מתחיל ביחס שבין אדם לסובבים אותו. לא בבת אחת יכול אדם להתעלות לקרבת א-לוקים. הקרבה מתחילה אל בני-האדם שנבראו בצלם א-לוקים.

מצד הבירור על מעלתו הפנימית של האדם ברור כי בהתנהגותו לסובבים מתברר האם מעשיו הם מן השפה ולחוץ או ביטוי לעולמו הפנימי.

יכול אדם לשמור שבת, להניח תפילין, לאכול כשר וכדומה, וכל המעשים האלה לא מבטאים אהבת ה' ויראתו אלא הם כמעשה קוף בעלמא. הכל יכול להיעשות "כמצות אנשים מלומדה", כמעשה "דתי".

לעומת זאת, בהתנהגות בין אדם לחבירו קשה "לזייף" זמן רב. מי שאינו אוהב את הבריות לא יכול לחייך ולעזור לאחרים כל הזמן. אם הוא ינסה להתנהג לא כפי הרגשתו הפנימית בסופו של דבר הזיוף יתגלה. לחייך מתוך משחק אפשר למשך זמן, אך אח"כ הפרצוף חמור הסבר יחזור למקומו.

לכן, כאשר שאל ר' חנינא בן תרדיון את ר' יוסי האם יש לו חלק לעולם הבא, לא הסתפק ר' יוסי במסירות הנפש של ר' חנינא בן תרדיון על לימוד התורה בכך שהקהיל קהילות ברבים בשעת הגזירה. אפילו מעשה גדול שכזה יכול לנבוע מכוונות חיצוניות. למשל, הרצון שכולם יעריכו אותו ויכבדו אותו. ר' יוסי שואל כיצד אפשר לדעת על הכוונות הפנימיות של ר' חנינא? מהם המניעים הפנימיים של עבודת ה' של ר' חנינא? רק כאשר מספר ר' חנינא על מעשה שבין אדם לחבירו, על חלוקת כסף לצדקה למרות שחלק ממנו נאסף לסעודת פורים, אומר ר' יוסי: "אם כן, מחלקך יהי חלקי ומגורלך יהי גורלי (ע"ז דף י"ח.).

לא "דתיים" אנו נדרשים להיות כי אם "ואנשי קודש תהיו לי".

התייחסות הלכתית לשאלות חברתיות–מתן פתרון או תפיסה חלופית?

הרב אהרון בק

התייחסות הלכתית לשאלות חברתיות-מתן פתרון או תפיסה חלופית? (הרב אהרון בק)

החיפוש אחר התייחסותה של ההלכה אל המציאות החברתית-כלכלית ומצוקותיה הולך ותופס תאוצה לאחרונה. במקומות שונים (דוגמת כתב עת זה) נערכים דיונים שמטרה לאתר זיקה כלשהי בין המצבים הקשים שאליהם נקלעה החברה המערבית בכלל והישראלית בפרט, לבין השקפתה של התורה, כפי שהיא באה לידי ביטוי בפן המעשי שלה, דהיינו: במערכת החוקים והמצוות. נעשים ניסיונות שונים להיתלות בכל שבב-הלכה בעל גוון סוציאלי או כלכלי, ולמצוא בו מזור לתחלואיה של החברה הישראלית. ניסיונות אלו נערכים לרוב מתוך מגמה למצוא בתורה ובמצוותיה נוסחת-פלאים שתיתן מענה לבעיות האקטואליות הקשות. שאלת המבחן היא: כיצד מציעה התורה להתמודד עם הקשיים שאליהם הגענו? מהו הפתרון שנותנת ההלכה לבעיות החברתיות או הכלכליות שאנו שרויים בהן?

תורת הגאולה אמורה להתקין את סדרי החיים בתוך החברה הישראלית כולה. תורה זו מבקשת להתוות דרך לבניית האומה כולה, ובמשמעות זו נתפסות מצוותיה

בשורות הבאות נבקש להראות כי הצגת השאלה בצורה זו לוקה בחסר, ונובעת מתוך תפיסה לא נכונה של עקרונות עולם ההלכה. להבנתנו, עולם ההלכה, בהקשרו החברתי והכלכלי, אינו בא "לתת פתרון" לבעיות חברתיות, אלא מציג תפיסת עולם שלפיה בעיות מעין אלה אינן אמורות לצוץ. אין אנו אנשי בשורה, ואיננו מתיימרים להציג תוכנית פעולה לפתרון כל הסוגיות החברתיות. כל שנבקש הוא לקרוא קריאת כיוון שתכליתה עבודת מחקר ופיתוחו של עולם ההלכה באופן מעמיק יותר, ובזאת תהיה תרומתנו הדלה לעיסוק החשוב בסוגיות אלו.

לעניות דעתנו, חסרונם המרכזי של מרבית הדיונים בסוגיות האמורות נובע מן ההתעלמות מכפל המשמעות של עולם ההלכה. אחת מתכונותיה המופלאות של תורה שעל פה היא התאמת ההלכה למצבי החיים של האומה, בכל שינוייהם ותהפוכותיהם. לרוב אנו מחלקים בין שתי מציאויות שונות, המכונות בפינו "גלות" ו"גאולה". מצבה השלם של האומה מתאפיין בקיומן של המערכות האידיאליות של האומה ובתפקודן המלא, בריבונות מוחלטת על מרחבי ארץ ישראל כולה, במציאות דמוגרפית של "רוב בניה עליה" וכיוצא באלה. לעומת זאת, בהיות העם בגולה, חסרים תנאים אלה, ומציאות חיים אחרת נכפית עליו. התורה ומצוותיה מכוונות ומדריכות את האומה בשני מצבים אלה, השונים זה מזה כמעט בכל המובנים. ברי שלא הרי הדרכה שנדרשת במצבה השלם של האומה כהרי זו המתבקשת במצבה החסר, כשהיא מפורדת ומפוזרת. עד כדי כך שונות שתי הדרכות אלה זו מזו, שכמעט וניתן לדבר על שתי תורות שונות, "תורת הגלות" ו"תורת הגאולה". כמובן, אין מדובר בשינוי ערכים או בהופעתן של "תורות חדשות", אלא בפנים שונות שבהן מיושמת השקפתה האמונית-הלכתית של התורה בהתאם להבדלי המצבים בחיי האומה. והדברים עתיקים.

"תורת הגלות" האמורה עוסקת בהדרכת האדם הפרטי. עיקר מעייניה הוא עיצוב חייו של הפרט, פיתוחם והשלמתם. ההקשרים החברתיים שנידונו בתורה מבוססים על היחס ש"בין אדם לחבירו", קרי: היחס שבין האדם שאליו מתייחסת התורה לבין סביבתו, כחלק מהסדרת חייו של האדם בתוך החברה שבתוכה הוא חי. כך, למשל, העיסוק במצוות הצדקה מתמקד ביחס שבין שני אנשים בלבד, ה"עשיר" הנותן והעני המקבל, ומדגיש את משמעות המצווה עבור אדם שגומל חסד עם זולתו (השכר שהוא מקבל, מידת החסד שהוא זוכה לפתח בקרבו, וכיוצא באלה). אין בתורה זו דיון של ממש בתפישתה הכללית והציבורית של המצווה,

שמתייחסת לרווחת המגזר הסוציו-אקונומי הנמוך של החברה. והדבר ברור: תורה זו, תורה פרטית היא. אין היא מיועדת לבניין הכלל, אלא לבניין הפרט. לעומת זאת, "תורת הגאולה" אמורה להתקין את סדרי החיים בתוך החברה הישראלית כולה. תורה זו מבקשת להתוות דרך לבניית האומה כולה, ובמשמעות זו נתפסות מצוותיה. כאן תקבלנה המצוות גוון לאומי-כללי, ובהקשר שלנו: הן תעסוקנה גם בארגונה של החברה ובעיצובה מהבחינה החברתית והכלכלית. וגם הדברים הללו ידועים ומוכרים.

הבעיה העיקרית היא, שעל אף מפורסמותם של הדברים (הנובעים בעיקר מתוך תורתו של הראי"ה קוק זצ"ל), קיימת בנו נטייה להתעלם מהשינוי התפיסתי שהם דורשים מאתנו בכל הקשור לראיית ההלכה ולמשמעותה. נדגיש: אין הכוונה כאן לשינוי ההלכה ול"עדכונה" (יוזמות שעולות מדי פעם בהקשרים שונים, וגם בהקשר של דיוננו, מתוך ההבנה השגויה המוסברת להלן), אלא לשינוי תפיסתנו והבנתנו את עקרונות ההלכה הקיימים. שגיאה זו מתעצמת כאשר אנו מבקשים למצוא פתרונות הלכתיים בתוך עולם ההלכה ה"גלותי" לבעיות שמתעוררות במציאות החיים ה"גאולית". ניסיונות רבים נעשים כדי למצוא את הפתרון המיוחל בשדה ההלכה. לא אחת נראה שהרצון להסתמך על דבר ההלכה בסוגיות קשות ובוערות אלה נובע מתוך ייאוש מכל אפשרות אחרת. מכאן, נסיוננו לתור אחר גורם שיהווה עבורנו סמכות גבוהה יותר של צדק, מוסר ואמת. אכן, כאן עלינו לעצור לרגע ולשאול את השאלה הבאה: האמנם ניתן למצוא בעולם ההלכה פתרונות לבעיות העכשוויות שלנו? האם באמת קיימת בהלכה התייחסות רלוונטית למצוקות הנוכחיות? וביתר חריפות: האמנם נוכל למצוא בתורה ובמצוותיה מענה לבעיות ולקשיים שאנו יצרנו בעצמנו?!

כפי שהזכרנו לעיל, עולם ההלכה מותאם לשתי מציאויות נבדלות של האומה: הגלות והגאולה. לפיכך הגיוני היה שאת כיווני המחשבה ואת תפיסת העולם ההלכתית של התורה בהדרכת חייה החברתיים והכלכליים של האומה נבקש לחפש דווקא בתחום "תורת הגאולה" הכללית. חיפוש זה דורש מאתנו, קודם לכל, להגדיר את השקפת התורה ביחס לאופן הבנייה הנכון והאמיתי של החברה עצמה. השאלה אינה "כיצד פותרת התורה את הבעיות שהתעוררו כתוצאה מהמבנה הנוכחי של החברה שלנו", אלא "מהו המבנה הנכון של החברה, כפי שרואה התורה לנכון, שבעקבותיו (כך אנו מאמינים) בעיות אלו לא תתעוררנה כלל". משום מה, עד כה לא נערך לימוד מעמיק בדבר אופייה הרצוי של החברה בעיני התורה, מבנֶהָ ואופי מוסדותיה החברתיים והכלכליים.

תפיסת העולם החברתית והכלכלית של המדינה כיום לא עוצבה על פי ההלכה. תפיסות עולם שונות, בעיקר מערביות, הן שעיצבו את החברה הישראלית, והן שיצרו את המצוקות הקשות שאליהן נקלענו. והנה, אנו מבקשים מהתורה שתפתור לנו את בעיותינו, בלי שנבקש לשנות את תפיסת העולם היסודית שממנה נבעו בעיות אלה. כביכול, מבקשים אנו ממי המעיין שיטהרו אותנו, תוך התעלמות מן השרץ שאנו ממשיכים בה בעת לאחוז בידינו...

תפיסתנו את התורה כמין "problem-solver", פותר בעיות אוטומטי, שתפקידו להציע פתרונות לפי דרישה, מקטין ביותר את ערכה ומוזיל את תכניה. אכן, אנו מבקשים את התורה לסייע לנו בפתרון מצבים בעייתיים שנוצרו כתוצאה מעיצוב החברה לפי השקפת עולם זרה; אך האמנם לתורה אין השקפת עולם חברתית-כלכלית משל עצמה?!

נדגים את כוונתנו באמצעות דוגמה אחת לראייה לא נכונה שלנו את מהות ההלכה בהקשרה של מצוה אחת, ולאור הדברים האמורים לעיל.
הרבה מצוות נתפשות כיום בעיני אדם שומר תורה ומצוות כמצוות לא פשוטות, ואולי אפילו "בעייתיות". יש במצוות סוג מסוים של התערבות אלוקית כפויה בחיי המעשה. גם אם מגמותיה חיוביות - לקדש את האדם ולרוממו - הרי שבפועל מהוות הן מחסום ומכשול בחיים המעשיים.
כך, למשל, יוצרות הלכות ריבית בעיה חמורה ביותר מבחינה מעשית. ניהול חיי כלכלה של מדינה - ובתוכם ניהול חיי כלכלה של כל פרט ופרט - נעשים

על פי תפיסות עולם מודרניות מתקדמות, שיצירתן, הורתן ולידתן, התפתחותן ויישומן במדינה שאינה חיה על פי התורה. התפיסה הכלכלית שעומדת כיום בבסיסו של העולם העסקי מושתתת על עקרונות שקיים בהם מרכיב משמעותי של ריבית. הדבר נכון ביחס לחברות כלכליות גדולות, ואף ביחס לכל אדם פרטי שהוא בעל חשבון בנק. משום כך אנו נתקלים על כל צעד ושעל בחיי הכלכלה בבעיות הלכתיות של ריבית. אפילו פעולות פשוטות ושכיחות בחשבון הבנק מעוררות שאלה הלכתית כבדה. כך, למשל, תוכניות חסכון, וכך ביחס ל"אוברדרפט"-משיכת יתר). במילים אחרות: הלכות ריבית מהוות בעיה לאדם המודרני, שמעוניין להשתלב בחיי הכלכלה של המדינה.

אמנם, לכל בעיה (כמעט) ניתן למצוא פתרון. גם לבעיית הריבית נמצא פתרון הלכתי מקובל, "היתר עסקה". היתר זה מאפשר לכל שומר תורה ומצוות ליטול חלק בעולם העסקי ב"ראש נקי" ובשקט נפשי. שטר "היתר עסקה" מצוי כיום ברוב סניפי הבנקים, ובעיני האדם הדתי הוא הסיר את המכשול שכביכול הציבה בפניו ההלכה, ואפשר לו להיות חופשי ולנהוג ככל העולה על רוחו.

אכן, מעבר לבעיות ההלכתיות, אנו מבקשים לראות כאן סממן של בעיה בתפיסה הכללית של עולם המצוות. עבור הציבור, חיי הכלכלה של המדינה - שהן חלק מהמישור הכללי של קיום האומה - נתקלים על כל צעד ושעל בבעיות הלכתיות שצומחות מתוך עולם הפרט. התורה אוסרת על שני אנשים - ראובן המלווה ושמעון הלווה - לנהל עסק ביניהם בדרך שיש בה מרכיב של ריבית, אך לצערנו, מצב זה שכיח ביותר בעולם הכלכלה שלנו. משום כך, הגישה המקובלת היא שיש "לפתור" קשיים הלכתיים אלה כדי לאפשר למדינה להמשיך ולהתנהל על מי מנוחות, ללא "הצקותיה" של ההלכה. תפיסה זו הופכת להיות כמעט פרדוקסאלית ומגוחכת. קרוב לוודאי שאדם דתי בעל חזון, שיישאל מהי שאיפתו מחיי הכלכלה הלאומיים שלנו, יענה: "הלוואי שכל הבנקים יפעלו על פי היתר עסקה וייושמו כל הפתרונות ההלכתיים שמונעים בעיות של ריבית". בסגנון מליצי יותר הוא יאמר: "הלוואי שבראש כל טופס בנקאי יתנוסס המשפט: `על פי היתר עסקה` " (ואכן, יש פוסקים שמחייבים לרשום משפט זה על כל טופס בנקאי, והמחאות בכלל זה). במילים אחרות: "הלוואי שהמדינה תצליח סוף סוף להיפטר מן המטרד הזה ששמו הלכות ריבית"...

השאלה אינה "כיצד פותרת התורה את הבעיות שהתעוררו כתוצאה מהמבנה הנוכחי של החברה שלנו", אלא "מהו המבנה הנכון של החברה, כפי שרואה התורה לנכון, שבעקבותיו בעיות אלו לא תתעוררנה כלל".

אכן, תפיסת עולם כללית יותר של המצוה מציגה את הלכות ריבית באור שונה לחלוטין. לפי התפיסה הכללית, אין לראות את הלכות ריבית כשייכות למסגרת הפרטית, שבין שני אנשים, אלא יש בהן מודל ודגם לבניית חברה שלימה, על פי תפיסה כלכלית שונה בתכלית. הלכות ריבית אינן בעיות שיש לפותרן כדי לאפשר כלכלה תקינה, אלא הן בונות מערכת של כללים והנחיות לאופן הנכון שבו יש לבנות את חיי הכלכלה של המדינה. הלכות ריבית אינן "מתלבשות" על תפיסה כלכלית (חילונית) קיימת, אלא הן בונות תפיסה כלכלית אלטרנטיבית מן היסוד.

כאמור לעיל, הלכות ריבית אינן נתפשות באופן זה, ונושא הריבית אינו מוצג כתפיסה כלכלית חדשה. ושמא הסיבה לכך היא שעד כה השתייכו הלכות אלו לתפיסה הפרטית של קיום המצוות, ודנו בהן רק במישור היחסים הכלכליים שבין שני פרטים. כעת, משיצאנו מתוך עולם הפרט של "תורת הגלות", ואנו מבקשים להתעלות אל עולמן הכללי של המצוות, כהדרכתה של "תורת הגאולה", שומה עלינו לשוב ולבחון את הדברים בראייה מחודשת. עלינו ללמוד את הלכות ריבית באופן שונה לגמרי, כך שנוכל למצות מתוכן ובהן את אופן התבוננותה של התורה על חיי הכלכלה של האומה.

העיון המחודש בהלכות ריבית צריך להיות פתח להתבוננות חברתית-כלכלית חדשה. יש להוסיף עליה מצוות רבות שעניינן הסדרת חיי החברה, אף שקיומן במציאות הנוכחית רחוק מלהיות מימושן האידיאלי שעליו דיברה תורה. חלוקת החברה למעמדות תפקודיים של כוהנים, לוויים וישראליים פורשת מערך חברתי שונה בהרבה מן המקובל, והוא מיוסד על תשתית כלכלית ייחודית. בהקשר זה יש לדון מחדש ולהרחיב את תפיסתנו לגבי מצוות נוספות, כגון: כ"ד מתנות כהונה (הקשורות, כמובן, להלכות הקורבנות), דיני חרמים והקדשות, בעלות הלוויים על מגרשי הערים והערים המיוחדות להם, ועוד כהנה וכהנה. מכאן עולה הדרך למערכת המצוות של השמיטה והיובל, בראייה הכללית שלה, כבונה ומעצבת דפוס חדש וייחודי של חיי המסחר, הן מיטלטלין והן בנכסי דלא ניידי. לכל אלה ניתן להוסיף את דיני עבדים (האמנם העובדה שאין עוד בינינו "עבדים" במובן הפרימיטיבי עוקרת את משמעותן של הלכות העבדים והופכת אותן לדבר ארכאי וחסר ערך מבחינתנו? האם אין מקום לבחון מחדש את הגדרתו הכלכלית-מעמדית של ה"עבד", כפי שהוא עולה מתוך פסוקי התורה שבכתב ודיני התורה שבעל פה, ולמצוא את ההשלכות האקטואליות המתבקשות לפערים שבין המעמדות בשוק העבודה שלנו?); וכן הלאה והלאה.

תפיסתנו את התורה כמין "problem-solver", פותר בעיות אוטומטי, שתפקידו להציע פתרונות לפי דרישה, מקטין ביותר את ערכה ומוזיל את תכניה.

כפי שאמרנו בראש הדברים, אין בידינו פתרון מיידי לבעיות השעה. המציאות האידיאלית שבה עסקנו, ולפיה החברה צריכה להתנהל על פי התורה והשקפת עולמה, רחוקה מאתנו ביותר. מבחינה הלכתית, לעת עתה נאלצים אנו להסתפק בפתרונות זמניים, שרובם ככולם לקוחים מ"תורת הגלות" הפרטית, וממילא מועדים מראש להצלחה חלקית בלבד במתן מענה לקשייה של החברה. אכן, דומה שעיסוק בהגדרת אותה מציאות אידיאלית, מתוך לימוד מעמיק והצבת היסודות העקרוניים של השקפת העולם התורנית על חיי החברה והכלכלה בישראל, יקרבו אותנו מבחינה רעיונית, ולו כצעד ראשון, לקראת מימושה של תפיסת עולם גבוהה ונשגבת זו בהגיע עתה וזמנה.

...הספורט הנו אמצעי להרזות את האור האלוהי, לא מכלית עצמית לטיפוח שריריו ולהפלאת הפיזור העצמי. ההתמלות לשם האיזון הגופני שרמייה הלאומית משכללת את הכוח הרוחני של הפיזיקים הפלוניים... הספורט הנו אמצעי להרזות את האור האלוהי, לא מכלית עצמית לטיפוח שריריו ולהפלאת הפיזור העצמי. ההתמלות

מאמר רקע לפרק ◄ "תורה וספורט כידיאל חינוכי" מכללת גבעת וושינגטון

לך להתעמל ◄ על חשיבות שמירת הגוף ובריאותו כפרטים

יהדות השרירים ◄ על הקשר בין בריאות הגוף ליכולות הרוחניות של האומה הישראלית

ספורט תחרותי ◄ לאור הבנתנו את תפקיד הספורט בעולם היהודי- קצת על תחרותיות נכונה

לשעות הפנאי... ◄ קטעים ומתודות קצרים לשימושכם במהלך חודש ארגון

שילוב הספורט בחינוך הדתי

התאריך: יום חמישי בצהרים, שבט תשס"ג. המקום: אולם הספורט של גבעת ושינגטון. מהומה גדולה. 57 שניות לסיום המשחק. פסק זמן, מתח, תרועות. ואז - סל הניצחון. נבחרת הכדורסל של הישיבה התיכונית חיספין מנצחת את הישיבה התיכונית נחלים במשחק הגמר של ליגת הישיבות התיכוניות הדתיות. התפרצויות שמחה, ריקודי אקסטזה, שחקנים על הכתפיים, הכיפות עפות. מחנק אחד מעיר: הלוואי שהשירית מהתלהבות זו היינו מוצאים אצלנו בשיעורי הגמרא. ואנחנו נוסיף ונשאל: מה יש בספורט המעורר חדוות חיים, סיפוק והתלהבות באופן טבעי כל כך? כיצד משתלב הספורט בחינוך הדתי ומה מקומו בחיים הדתיים בכללותם? האם השילוב "תורה וספורט" הוא פשרה בדיעבד, או שמא ניתן להציע אותו כאידאל חינוכי של לכתחילה, על משקל צירופים כמו תורה ומדע, תורה עם דרך ארץ ותורה ועבודה - שילובים שהם מאבני היסוד באידאולוגיה של החינוך הממלכתי-דתי?

המסקנה העולה מכל המובאות היא ששמירת הבריאות היא אמצעי חשוב לעבודת ה' ולקיום המצוות

הפירוש המקורי של המונח ספורט הוא הסחת הדעת והפנייה להנאה, נופש, משחק ושעשוע. בעברית המודרנית מוגדר הספורט כך: "תרגילים גופניים, בעיקר בצורת משחקים שונים או תחרויות, שמטרתם פיתוח הגוף וחיזוקו". אפשר למצוא גם הגדרות אחרות, אך כאן אשתמש במונח ספורט ככולל פעילויות גופניות הנעשות לשם כושר גופני ובריאות נפשית, גם אם אין בהן תחרותיות וגם אם ההיבט המשחקי בהן אינו מודגש. כיצד ניתן לשלב בין ספורט לחיים הדתיים?

תורה וספורט כשילוב בדיעבד

הרמב"ם פותח את רשימת הנחיותיו לשמירת הבריאות ובתוכן הדרכה להתעמלות גופנית בהצהרת מפורסמת "הואיל והיות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא" (הלכות דעות פרק ד, הלכה א). ר' יעקב בעל הטורים בהלכות דעות מתבסס על שיטת הרמב"ם ומסכם בהצהרה: "והנהגה טובה לשמור בריאותו כדי שיהא בריא וחזק לעבודת הבורא יתעלה". לבסוף, בא הרב שלמה גנצפריד ב"קיצור שולחן ערוך" סימן לב עם כותרת "שמירת הגוף על פי הטבע", מביא את דברי הרמב"ם מהלכות דעות ומוסיף: "וכן הוא אומר 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם" (דברים ד, טו). כאשר ד"ר אברהם שטיינברג באנציקלופדיה הלכתית רפואית רוצה לתעד את חובת שמירת הבריאות הגופנית, הוא מצטט קטעים כאלה והמסקנה העולה מכל המובאות היא ששמירת הבריאות היא אמצעי חשוב לעבודת ה' ולקיום המצוות. למורים לספורט יש לומר אפוא, שלא נפסקה הלכה בשבח הספורט אלא בעד הבריאות וזאת במסגרת מגמה דתית תכליתית.

עוינות של ממש כלפי הספורט התחילה יחד עם המאבק כנגד תנועת ההשכלה. הספורט נתפס כ"גילוי חדש של התייוונות מודרנית ושינוי ערכי של תרבות זרה". עצם המונח החדש "תרבות הגוף" נשא בחובו בשורה של מכלול חינוכי, תחרותי וחברתי המתגבש לכדי תרבות של ממש. לכן התייחסו אליה כמתחרה, כתרבות אלטרנטיבית לחיי תורה ומצוות. כאשר התחיל הספורט ההישגי לתפוס מקום מרכזי בתרבות הפנאי, הגיבו פוסקי הלכה בהסתייגויות. הנימוק המרכזי נוסח בהנגדה בין שני הפסוקים הפותחים את ספר תהלים - "ובמושב לצים לא ישב [...] כי אם בתורת ה' חפצו, ובתורתו יהגה יומם ולילה" (תהלים א, א-ב). "חפצו" חייב להתמקד בתורה ולא במושב לצים. המקור התלמודי לפסיקה זו הוא במסכת עבודה זרה דף יח ע"ב, "אין הולכין לאיצטדינין מפני מושב לצים". כך בפסיקתו של הרב משה פיינשטיין שקבע איסור לצפות בספורט באצטדיונים משום "מושב לצים וביטול תורה."

גם פוסקי הלכה אחרים התבטאו נגד "הבלים שחידשו אומות העולם בחיי ההבל שלהם... וכל זה בכלל מושב לצים". בכרוז שפרסמו הרב זוננפלד, הרב קלצקין ואחרי הבד"ץ בתחילת שנות ה-30 נאמר: "חשוכו עינינו ודאבה נפשנו לראות תעלולי פריצי עמנו בשחוק של הוללות ופריצות במשחק כדור הרגל, ורבים מבני הנעורים כשלו ונלכדו בפח יוקשים לבקר גם הם את המשחקים האלה...". הרב יובל שרלו, בשו"ת באתר האינטרנט "מורשת", משיב שלא רק הביניה של ביטול תורה מטרידה, אלא גם "הפיכת גיבורי הספורט למושא ההזדהות". התוצאה היא הערצת "תכונות וכשרונות שוליים באדם."

תורה עם דרך ארץ - אידאל חינוכי של הרשיר הירש

הרב שמשון רפאל הירש (1808-1888) הכניס גימנסטיקה במסגרת בית הספר האורתודוקסי שהקים בפרנקפורט דמיין בגרמניה. השקפתו, הידועה בשם "תורה עם דרך ארץ" [להלן: תעד"א]. מקור הביטוי הוא במשנה במסכת אבות (ב, ב) - "יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ". בתלמוד ובראשונים שימש המונח "דרך ארץ" במשמעויות רבות - יישובו של עולם, מלאכה

ומשא ומתן, מוסר ועוד, אבל חידושו של הרש"ר הירש היה להפוך את תע"א לסיסמא ובעזרתו להצדיק את הכללת החינוך ההומניסטי האירופאי ומכאן גם את ההתעמלות. בשנת 1844 התחיל הרש"ר לקדם את הרעיון של תע"א כאלטרנטיבה לחידושי התנועה הרפורמית והוזמן לפרנקפורט על-ידי קהילת "עדת ישורון" ליישם את רעיונותיו. בשנת 1853 הקים הרב הירש בית ספר ריאלי אשר כלל לימודי חול רבים ומגוונים. הרב הירש הדגיש את הצורך בהתעמלות בהסבירו שהתורה מנחה אותנו לא לבזבז בריאות, כוח וחיים.

ד"ר יצחק ברייער (1883-1946), נכדו של הרש"ר הירש, הדגיש את חשיבות תרבות הגוף: "המאה ה'נאורה' שלנו חזרה בתשובה [כי] הכירו סוף סוף, שהזנחת הגוף היתה טעות נוראה". יש תועלת בספורט, ובתוך גבולות ידועים גם נחיצות, אך קיימות סכנות בהפיכתו לדת הגוף". הנוער עלול לשכוח שתפקידו העליון הוא להשתחרר משעבוד לתאוות גופניות. יש לטפח את הגוף בגבורה ומתוך קדושה כי התורה דורשת "קדושת הגוף הבריא והחזק". על האדם להתרומם להיות מלך ריבוני על גופו. ד"ר ברייער הגדיר את האיזון הרצוי בין תפיסה נוצרית הדוגלת ב"המתת הגוף" לבין גישה יוונית ב"האלהת הגוף" - על היהדות לקדש את הגוף תוך שלילת שתי האופציות הקיצוניות.

יש לטפח את הגוף בגבורה ומתוך קדושה כי התורה דורשת "קדושת הגוף הבריא והחזק". על האדם להתרומם להיות מלך ריבוני על גופו.

קדושת הספורט וחשיבות ההתעמלות בתשובה הלאומית

כמו ד"ר יצחק ברייער, גם הראי"ה קוק (1865-1935) הדגיש את קדושת הגוף כמחייבת פעילות גופנית והתעמלות. השקפה זו נובעת מתפישתו המיוחדת של עבודת ה' בגשמיות וראייתו את משמעותה של התחייה הלאומית. הראי"ה עלה ארצה בגיל 38 בתאריך כ"ח אייר תרס"ד (1904) לכהן ברבנות ביפו. פחות מחודשיים אחר כך נפטר תיאודור הרצל והראי"ה נאם ביום השבעה. הראי"ה הספיד את הרצל כ"מי שנוכל לחשבו בתור עקבא למשיח בן יוסף מצד השפעתו על החפץ הגדול הכללי של תחייה האומה במובן החומרי והכללי". בנאום פרש הראי"ה את משנתו על חשיבות החיזוק החומרי - "תכלית השלמות הוא שיהיה הגוף חזק ואמיץ ומפותח כראוי והנשמה בריאה וחזקה ומשוכללת" וכן באומה כולה יש לחזק את החומריות עם הרוחניות. אין כאן "מלחמה בין שני כוחות מתנגדים, כי אם מנוחה שלמה" - יחד ישכללו את האומה הישראלית.

כבר באיגרות קדומות התייחס הראי"ה לחשיבות של הפעילות הגופנית גם לתלמידי חכמים. בשנת 1913 הוא מייעץ "להשגיח על בריאות הגוף והנפש גם במובן הטבעי" ובאיגרת בשנת 1914 דורש להכניס פעילות גופנית לתכנית הלימודים בישיבה כי " אחת מעבודות הקודש היותר עיקריות היא ההשתדלות שתלמידי חכמים יהיו בריאי גוף ונפש. זהו "עיקר גדול מאוד בדורנו, דור שירדה החולשה בעולם ומקננת דווקא בין תלמידי חכמים יראי ד' וחושבי שמו."

גישתו המהפכנית קיבלה הד ציבורי רחב כאשר נדפס ספרו "אורות" בקיץ 1920. שם ב"אורות התחייה" הצהיר: "גדולה היא תביעתנו הגופנית. גוף בריא אנו צריכים, התעסקנו הרבה בנפשיות, שכחנו את קדושת הגוף, זנחנו את הבריאות והגבורה הגופנית". הראי"ה שיבח את "ההתעמלות שצעירי ישראל עוסקים בה בארץ ישראל לחזק את גופם". ספר "אורות" כולו, ובייחוד קטע זה ב"אורות התחייה", עורר תגובות נזעמות בציבור החרדי. חברי הבד"ץ אסרו לעיין בכתבי הראי"ה והצביעו על קטע זה כעל סכנה שתגרור צעירים להקדיש את מרצם לספורט. הם גינו את הראי"ה ולגלגו על הדעה שחיזוק גופני נחוץ לגאולת ישראל. הראי"ה השיב שברצונו לקרב את פורקי עול המצוות לאפיקי קודש. הוא טען שיש לכוון בכך לשם מצוות שמירה על כלל ישראל, ושגם התעמלות היא חלק מ"בכל דרכיך דעהו."

הראי"ה התמודד לא רק עם האנטגוניזם במחנה החרדי, אלא גם עם מהללי הספורט בציונות החילונית. אפשר לקרוא את דברי הראי"ה על החיזוק הגופני כמענה לטיעוניו של מקס נורדאו בעד "יהדות השרירים". הראי"ה הסכים עם נורדאו בהדגשת החשיבות של חיזוק גופני, אך התנה זאת בתלות הדדית עם הרוחניות - "אין גילוי אור אחד עומד בלא חברו כלל". הספורט הנו אמצעי להרבות את האור האלוהי, לא תכלית עצמית לטיפוח שרירי ולהעלאת הדימוי העצמי. ההתעמלות לשם החיזוק הגופני שבתחייה הלאומית "משכללת את הכוח הרוחני של הצדיקים העליונים העוסקים בייחודים של שמות הקדושים להרבות הבלטת האור האלוהי בעולם."

הדברים הובהרו יותר בדרשתו לשבת חנוכה בשנת תרפ"ט 1929. הראי"ה, כמו ד"ר ברייער, הנגיד בין שתי תפיסות רווחות - ההתמסרות לפרישות על-ידי שלילת הגשמיות לעומת חיזוק הגופניות ושבחה כתפישה יוונית – "את הספורט והתעמלות הביאו הראשונים היוונים". המידה המיוחדת "שנתנה לישראל", היא לאחד את שני הניגודים – "עם הטבע ונגד הטבע."

בכתביו דיבר הראי"ה רבות על התוצאות העגומות מהזנחת הגבורה הפיזית בתקופת הגלות. בספרו "אדר היקר" שנערך בשנת תרס"ו (1906) ביקש לתקן את מצב הגלות בה חיו באימה, בפחד ובנזירות חשוכה על-ידי

שיבה לחיים בריאים וטבעיים. לתחייה הלאומית דרושה "תשובה גשמית" אשר תיצור "דם בריא, בשר בריא, גופים חטובים ואיתנים, רוח לוהט זורח על גבי שרירים חזקים ובגבורת הבשר המקודש תאיר הנשמה שנתחלשה". זהו חידוש גדול של הראי"ה בו הוא מסיים את ספרו "אורות" בפרק על "קדושת ישראל" - "בארץ ישראל אפשר להשיג איך שהבשר של הגוף הישראלי היא קדוש ממש כקדושת הנשמה". לכן, אין צורך בצומות וסיגופים על-מנת לקדש את הגוף - יש "להעלותו ולהטעימו טעם האמת של חיי הקודש השופעים מקדושת הארץ."

חידושו המהפכני של הראי"ה היה בהרחבת עיקרון הפעילות הגופנית מהפרט לכלל האומה. עכשיו, שעם ישראל קם לתחייה בארצו, חייבים לחזק את הכוחות החומריים ובכללם שרירי הגוף. זהו תנאי לקבלת שלמות רוחנית - "מתוך החוזק החומרי יבוא חוזק נפשי רוחני. זוהי תחילת הגאולה בביסוס העם בארץ ה'. עוד לפני מלחמת העולם הראשונה פסק הראי"ה: "אין ספק" שתנועת השיבה לארץ ישראל היא "אתחלתא דגאולה". חיזוק הגוף, כתב הראי"ה ב"אורות התשובה" הנו חלק משלושה מעגלי התשובה הנחוצים לתחייה והשיבה לפעילות הגופנית כלולה בתשובה הלאומית והחומרית של העם והארץ. הכשרת החומר חיונית לקראת הגאולה - לאחר "שיתחזק הכוח החומרי של האומה, אז יגלו כל הסגולות הרוחניות הקדושות". "כשעם הקודש יהיה בריא וחזק בגופו, תתגבר ותתחזק הקדושה בעולם". "בעקבתא דמשיחא" יש תביעה של חיזוק חומרי להכשיר את הדרך ל"גילוי הנשמה והארתה המבהקת."

הספורט הנו אמצעי להרבות את האור האלוהי, לא תכלית עצמית לטיפוח שרירי ולהעלאת הדימוי העצמי. ההתעמלות לשם החיזוק הגופני שבתחייה הלאומית משכללת את הכוח הרוחני של הצדיקים העליונים.

גם בערוב ימיו, בימי המכביה הראשונה שהתקיימה ב-1932, התמיד הראי"ה ביחסו החיובי לספורט ובירך את "התנועה המכבית". יוסף יקותיאלי, המארגן הראשי של המכביה, פרסם ריאיון עם הראי"ה, ובו נאמר שהספורט הוא "דבר שבקדושה" עם "הרבה עדינות ואצילות נפש". יקותיאלי ציטט את הראי"ה שבהיר למבקריו ש"דעה משובשת היא הדעה המתנגדת לספורט - דעה זו אינה מתאימה לחיים ולמציאות - הן אנו אומרים 'מלך חפץ בחיים". "עלינו להשיב לעמנו את גבורת גיבורי יהודה הנחוצה לנו לבנין האומה וארצה". התנועה המכבית היא "אחד היסודות הכי חשובים בתנועת התחייה."

החינוך הגופני והחינוך המוסרי

בתחילת המאמר העליתי קשיים מוסריים המתעוררים מתוך העיסוק בספורט. נקודת המוצא במודל שאני מציע היא שהספורט עשוי להוות אמצעי יעיל לחינוך מוסרי, ושראוי לקבוע "אחריות חברתית" כיעד בחינוך הגופני. לתפיסה זאת שורשים עוד מימי אפלטון, והיא באה לידי ביטוי במאה ה-19 בסיסמה: "ספורט בונה אישיות". לטענת קיטינג, הספורט השפיע בארצות הברית על האתוס המוסרי, הקנה ערכי כבוד ואומץ וחינך למסירות ולאחריות חברתית. אפשר למצוא מחקרים בביטאוני הפסיכולוגיה של הספורט המבקשים להיערך להקניית ערכי מוסר בפעילות ספורטיבית, ונעזרים בתחרות הספורטיבית לחינוך לשיתוף, התחשבות, ויתור למען הכלל, הגינות ונאמנות קבוצתית.

מתוך מגמה זו נוסחה מטרת-העל בתכנית הלימודים של החינוך הגופני בישראל - "עיצוב אישיות הרמונית והתנהגות חברתית". המטרה אמורה להיות מושגת בעידוד תכונות אופי כאומץ לב, התמדה ותושייה, וטיפוח הגינות ספורטיבית ופעילות קבוצתית. עבור המורה בבית ספר דתי נוסחה מטרה נוספת - שלילת "מידות מגונות" כגון: "שנאה, גאווה, קנאה, צרות עין וביוש הזולת". הגדרות אלו מבקשות להשתמש בספורט כדי לחנך לביטחון עצמי, לשליטה עצמית ולאחריות חברתית. כך למשל פיתח הליסון ועמיתיו מודל להוראת אחריות אישית וחברתית בהדגשת מוטיבציה פנימית, השקעה, הכוונה אישית, עזרה לזולת ותפקידי מנהיגות. הכוונה היא ליישם ערכים אלה גם בתכניות שמחוץ לחינוך הגופני.

אציע כאן שלושה תחומים ערכיים שעליהם ניתן לבסס הדרכה יישומית בספורט:

א) ערכים פנימיים באישיות: התמדה עד להשגת המטרה, אומץ, אחריות, דימוי עצמי, ביטחון ותחושת סיפוק בהגשמה אישית.

ב) ערכי מוסר בהתנהגות מול הזולת: ציות לכללי המשחק, שיתוף, התחשבות, ויתור למען הכלל ושמירה על כבוד הזולת.

ג) הגינות במשחק: שמירה על משחק הוגן ולא מוטה, יכולת להפסיד בכבוד, ונאמנות קבוצתית.

בכל שלושת התחומים הללו ניתן למצוא בסיס וחיזוק בתורה, ודרכה להשפיע על הספורט.

דף ריק

לך להתעמל...

מטרת הפעולה:

החניכים יעשו ספורט מתוך הכרת חשיבות הספורט ביהדות.

מבנה הפעולה:

1. הכרה בחשיבות עשיית ספורט ושמירה על הגוף.
2. הבנה שהשקעה בכושר ובריאות היא ביסוס גם לחיי הרוח.
3. קביעת מטרות אישיות לשמירת הגוף עבור כל אחד.

מהלך הפעולה:

1. הכרה בחשיבות עשיית ספורט ושמירה על הגוף.

מחלקים לכל חניך 24 ביגלה ונותנים לו לחלק את 24 השעות שלו ביום ממוצע. כמה שעות ביום אנחנו מקדישים לעשיית ספורט?

אפשרות נוספת: פורשים על הרצפה כל מיני פעולות שעושים במשך היום: שינה, אכילה, לימוד בביה"ס, חוגים, סניף, פעילות גופנית וכו'. ניתן לחניכים לדרג את הדברים לפי סדר חשיבות, כך שאת הדברים הפחות חשובים יש פחות סיכוי שיספיקו לעשות.

מבקשים 4 מתנדבים ומבקשים מהם להציג: אחד יציג אדם בריא, אחד חזק, אחד יציג אדם חלש ואחד חולה. כיצד משפיע החולי והחולשה על הנפש (מצב הרוח, ההרגשה הנפשית)? למה בנ"א בריא וחזק הוא שמח, יש לו כוח לעשות דברים, ואילו החולה עצוב ומרגיש מסכן? למה לא נעים לנו להיות חולים או להרגיש חלשים?
(ביום חול אפשר לחלק ל 2 קבוצות וכל קבוצה צריכה לכתוב אסוציאציות ל"אדם בריא" ול"אדם חולה").

אדם חולה וחלש, אין לו גם כוחות נפשיים. מצב רוחו ירוד, וחדוות העשיה שלו נפגמת. לאף אחד לא כיף להיות חולה, לשכב במיטה ולהרגיש חלש. חשוב לשמור על בריאות הגוף גם בשביל בריאות הנפש. אנחנו נוטים לא להשקיע כ"כ בעשיית ספורט וכושר, זה נראה לנו פרט שולי ולא חשוב, או אפילו כניעה למעשים שטותיים. עלינו להבין שלספורט ולכושר ובריאות יש משמעות רבה ועמוקה בעולם היהודי כיוון שיש קשר הדוק בין גוף ונפש. וכשהגוף חלש גם הנפש חלשה.

2. הבנה שהשקעה בכושר ובריאות היא ביסוס גם לחיי הרוח.

מחלקחם את הקבוצה ל-3 קבוצות. כל קבוצה מקבלת חלק מהמאמר(נספח 1) של הרב אבינר "לך להתעמל" עם שאלות מנחות (חשוב לקרוא את כל החלקים של המאמר מראש). לאחר הדיון בקבוצות קטנות, כל קבוצה תספר לשאר מה היא למדה מהחלק שהיה בידיה.

כדי לגוון מתודית ובהתאם לגודל הקבוצה, ניתן לערוך דיון קבוצתי בשני שלבים: בשלב הראשון כל קבוצה קוראת את הקטע שבידה ועונה על השאלה. בשלב שני מתחלקים לקבוצות חדשות כך שבכל קבוצה יש לפחות נציג אחד מכל קבוצה מקורית. בקבוצות החדשות שנוצרו, כל נציג מספר על המסקנות שהיו בקבוצה המקורית שלו, ויחד מנסים להגדיר לפי כל הקטעים את תפקיד הספורט בתפיסה היהודית.

3. קביעת מטרות אישיות לשמירת הגוף עבור כל אחד.

מחלקים לחניכים דף עם רעיונות לפעילות גופנית, ונותנים להם להחליט כל אחד לעצמו במה הוא מחליט להתמקד. אפשר גם לקבוע מטרות קבוצתיות לרעיונות לפעילות גופנית: משחק כדורסל שבועי, תחרויות ריצה בתחילת כל פעולה, הליכה קבוצתית פעמיים בשבוע וכו'.

לסיכום: קטע מהספר "מי שטעם יין הונגרי" מפרק "גוף נפש":

"גוף בריא מסייע לנפש בריאה לשכון בו. כשאנו פוגעים בגופנו, למשל בעונג גופני נכונה אנו פוגעים למעשה גם ברגשות ובמחשבות הנפשיות שלנו.

"כי בהתאם הכוחות הגופניים יתאימו הכוחות הנפשיים" (ר' ישעיהו הלוי הורוויץ).

ומצד שני -

"אור קטן בגוף- אור גדול בנשמה" (המגיד ממזריץ').

ככל שיהיה הגוף בריא וגמיש יותר, כך גם אויר רגוכו הנשמה באור גדול יותר. הסברים האיזוניים של שמירת הגוף יתאמו גם את הכוחות הרוחניים שלנו — המרץ והשמחה, וגם את הכוחות הפנימיים יותר — האהבה והרצון הטוב, ומשוך מן הכל את הכוחות הנשמתיים שלנו.

נספח 1 (חלקים ממאמר של הרב אבינר)

קטע 1 –

אם תנהג באופן בריא, יש לקוות שלא תראה רופא בימיך "ועוד כלל אחד אמרו בבריאות הגוף. כל זמן שאדם מתעמל ויגע הרבה ואינו שבע ומעיו רכים, אין חולי בא עליו וכוחו מתחזק ואפילו אכל מאכלות הרעים. וכל מי שהוא יושב לבטח ואינו מתעמל, או מי שמשהה נקביו או מי שמעיו קשים (אין לו פעולת מעיים תקינה) אפילו אכל מאכלות טובים ושמר עצמו על-פי הרפואה, כל ימיו יהיו מכאובים וכוחו תשש" (הלכות דעות ד יד-טו). "כל המנהיג עצמו בדרכים אלו שהורינו, אני ערב לו שאינו בא לידי חולי כל ימיו עד שיזקין הרבה וימות ואינו צריך לרופא ושיהיה גופו שלם ועמד על בוריו כל ימיו" (שם כ).

דברי הרמב"ם על חיוניותה של פעילות גופנית מאושרים על ידי מאות מחקרים עדכניים ואיכותיים ביותר. לכן, אנו אומרים לך: עסוק בפעילות גופנית! אם אתה עובד כפיים, עליך נאמר: יגיע כפיך כי תאכל, אשריך וטוב לך (תהילים קכח ב). אך אם אינך מתאמץ גופנית במסגרת עבודתך, עליך לעסוק בפעילות גופנית יום-יומית, ברצינות רבה. הרי אמרנו לך שהרבנים ציוו לשמוע לרופאים. אמר רופא גוי ברוסיה: "כל החולים הבאים אלי, אינם רוצים להתרפא, הם אינם ממלאים הוראותי, מלבד אחד ושמו ליפקין, שמתייחס להוראות הרופא באותה רצינות כמו להוראות דתו". ובמי מדובר אם לא ברבי ישראל ליפקין מסלנט!

מה סלוו לקרוא לאי שלא מעשנו לפי הרמב"ם?

מדוע סלינו לשמוע לרופאים?

מדוע בדומה כי' ישראל מסלנט הקשיב לרופא ברצינות?

קטע 2

עליך להקדיש יום יום זמן לפעילות גופנית: הליכה, ריצה, אופניים, מכון כושר, שחיה, ריקוד אירובי – הכל על פי הנחיית רופא לפי מצבך האישי. זה מדרכי עבודת ד'. אגב יש לשאול: למה כתב הרמב"ם שבריאות הגוף היא מדרכי עבודת ד' ולא משום "ונשמרתם"? תשובה: כי "נשמרתם" נוגע לסכנת מוות מיידית, וכאן מדובר בהתנהגות כללית מידותית עם תוצאות מצטברות.

ועוד יש לשאול: למה הגמרא והרמב"ם למדו את השמירה מסכנות מהפסוק "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" (דברים ד טו), הרי פסוק זה מדבר על סכנה רוחנית של הגשמה באלוהות "כי לא ראיתם כל תמונה"? התשובה היא: אם הגוף קורס, גם הנשמת קורסת.

שמא תאמרו: אין לי זמן? תשובה: אין לך זמן לדרכי ד'? אז בשביל מה יש לך זמן בעולם הזה?! יתר על כן, אתה תחסוך זמן רב. זו השקעה כדאית. אתה תרוויח אריכות ימים, איכות חיים וגם חיסכון... אתה תקטין את הסיכון של סרטן, התקף לב, יתר לחץ דם, סוכרת. זה ישפר את מצבך הגופני הכללי, יציל אותך מכאבי גב, כאבי ראש, עייפות, מתחים, דיכאון, נדודי שינה, בעיות לב, השמנה ושאר מרעין בישין.

כיצד נשמור על גופנו?

מה קורה לנשמה של אדם שגופו לא מתפקד?

מה ההשוואה שאומר שאין זו למן לעסוק בפעילות גופנית?

באופן כללי, לך ברגל הליכה מהירה. למרחקים קצרים אל תיסע ברכב. במקום הליכה עד לתחנת האוטובוס + המתנה + נסיעה + הליכה מהתחנה למקום היעד שלך, או הליכה עד הרכב + נסיעה בפקקים + חיפוש חניה + הליכה עד מקום היעד - יתכן אפילו שלא תפסיד זמן. מכל מקום זה שווה את הזמן. הליכה מהירה כפי יכולתך וכפי הנחיית הרפואה. אפילו בשבת מותר ללכת מהר לבית הכנסת.

שמא תשאל: ביטול תורה? התשובה לכך: הרי אמרנו לך, זה עצמו קיום תורה! מעשה באחד מגדולי הדור שכל כך העמיס על עצמו בהיותו תלמיד ישיבה צעיר, עד שבריאותו קרסה, ובמשך שנה שלמה היה חייב להמעיט בלימוד.

חלץ עצמותיך, חזק גופך יום יום, ותעבוד את ד' טוב יותר.

מה הסכנה שנוהג הרכב עשוי לחכות את הפסיעות הקלות?

האם הכמות שמעשנים בפסיעות קלות היא ריטוב גבוה?

מה עדיף לקרוא למי שמעשנים עד סמוך יותר מדי?

יהדות השרירים

מטרת הפעולה:

החניכים ישמרו על בריאותם כחלק מעבודת ה' וכבסיס ליכולת עשיה רוחנית גדולה ומשמעותית.

מבנה הפעולה:

1. הכרה בחשיבות שמירת הגוף המכיל את צלם אלוקים.
2. הקשר בין שמירת הגוף לחיזוק הרוחניות בעמ"י.
3. הדגמת הקשר בין הרוח לכח בעם ישראל
4. לימוד - התחיה הגופנית של האומה

מהלך הפעולה:

1. הכרה בחשיבות שמירת הגוף כצלם אלוקים שבאדם.

מספרים לחניכים סיפור על יוסי, תלמיד כיתה ג', שממש לא שמר על הגוף שלו. הוא כמעט ולא אכל, לא עשה התעמלות אף פעם, וגם כשהיה חולה לא הסכים ללכת לרופא. תמיד היה מהלך ללא נעליים, בקיץ- בגופיה בשמש הקופחת ובחורף- בחולצה קצרה בגשם הסוער. בעיני יוסי, העיקר זו הנשמה. לנשמה שלי טוב, שמח לי בחיים וזה העיקר! הגוף הוא רק החיצוניות, וזה לא כ"כ חשוב!

יום אחד הוריו של יוסי החליטו שנמאס להם ולקחו את יוסי לשיחה רצינית...

מחלקים את הקבוצה ל2: יוסי וההורים של יוסי. עליהם למצוא כמה שיותר טענות למה אתם צודקים, ועורכים דיון בין 2 הקבוצות.

אפשרות נוספת: לערוך משפט בין ההורים ליוסי. אחד החניכים ממונה כשופט, שניים הם ההורים של יוסי, עוד אחד יוסי, השאר עדים, תובע, הגנה וכו'. המשפט יכול להיות שההורים תובעים את יוסי על זלזול בבריאות ויכול להיות הפוך, שיוסי תובע את ההורים שמנדנדים לו ומציקים.

טיעונים אפשריים ליוסי:

- זה הגוף שלי ואני אעשה בו כרצוני
- זו בעיה שלכם שאתם לחוצים, אני מרוצה גם אם אני חלש וזה לא העסק שלכם
- אני משקיע את הזמן בקריאה וזה הרבה יותר חשוב מלשחק כדורגל

טיעונים להורים של יוסי:

- אנחנו ילדנו אותך וגידלנו אותך ואתה לא רשאי להרוס את הגוף שכ"כ השקענו בו

- אתה ילד קטן ולא מבין ואח"כ תתחרט
- עולה לנו מלא כסף להזמין כל פעם רופא הביתה כי אתה לא שומר על הבריאות

אח"כ שואלים: האם הגוף שלנו הוא באמת שלנו? האם מותר לנו לעשות בו כרצוננו? האם בנ"א שרוצה להזיק לגופו, מותר לו לעשות זאת?
הגוף שלנו ניתן לנו כפקדון, ובו יש צלם אלוקים – הנשמה. אסור לאדם לעשות בגוף כרצונו, כי הגוף הוא של הקב"ה. עלינו לזכור כל הזמן שהקב"ה נתן לנו את הגוף כפקדון שיש לשמור עליו ושיש בו נשמה אלוקית שהגוף מגן עליה. ישנם איסורים להשחתת גופינו כי הוא לא שלנו וכי הוא מכיל נשמה אלוקית:

ויקרא יט' כז' **"לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית פאת זקנך"**

ויקרא יט' כח' **"ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה'"**

---

2. הקשר בין שמירת הגוף לחיזוק הרוחניות בעמ"י.
תחרות "איזה כלי"! נותנים לשני חניכים שקית ניילון פשוטה (כזו ששמים בה את הקניות מהסופרמרקט). חניך אחד צריך למלא את השקית כמה שיותר מהר בגזרי נייר, החניך השני צריך למלא את השקית שלו באבנים. וודאי שהשקית לא תחזיק את האבנים ותיקרע.
ככל שהתוכן יותר גדול וכבד, הכלי שמכיל אותו צריך להיות מספיק חזק בהתאם. תוכן רציני גורם לנו ליצור כלי חזק שיתאים, וכלי חזק מאפשר לנו ליצוק לתוכו הרבה תוכן.

אם לא נדאג לחיזוק הגוף שלנו, גם הרוחניות תפגם כי לא יהיה לה איפה לחול. הכוח הפיזי של עמ"י נובע מחיזוק התורה, וכן להפך, אנו זקוקים לגוף בריא כדי לחזק את הרוחניות בעמ"י. הקשר בין המצב הרוחני ומצב הגופני של עמ"י פועל בשני הכיוונים: חוזק גופני מאפשר אמירה רוחנית, ויצירה רוחנית בונה יכולת גופנית.
בפעולה הקודמת (לך להתעמל) ראינו שיש קשר בין גוף ונפש. כשאנחנו בריאים פיזית, גם הנפש שלנו במצב טוב. עכשיו אנחנו מבינים שבעם ישראל זה חשוב שבעתיים. בגלל שלעמ"י יש נשמות גדולות ומטרה רוחנית חשובה, צריך גם כלי חזק, צריך גוף בריא שיוכל לפעול ולמלא את ייעודו. זה נכון ברמת כל אדם יהודי שצריך לשמור על כושר ובריאות הגוף וברמת עם ישראל כולו, שצריך ליצור מסגרות פיזיות חזקות וטובות.

3. הדגמת הקשר בין הרוח לכח בעם ישראל
גם בתקופותינו ישנם אנשים גיבורים פיזית, שהבינו שיש קשר בין גבורתם הפיזית לבין הגבורה הרוחנית של עמ"י.
אפשר לתת את הקטעים ל2 חניכים מראש ולבקש שיציגו את הדמויות. ניתן להראות תמונה של רפאל הלפרין ושל דרור וינברג הי"ד (נספח 1), לבקש מהחניכים שמכירים שיספרו מה הם יודעים על הדמות ולהשלים את המידע שהם החסירו.
רפאל הלפרין ודרור ויינברג הם דוגמא למערכת הגומלין בין הרוח לכוח של עם ישראל.

בדורות הקודמים היו הרבה אנשים כאלה. דוד המלך היה לוחם חזק ואמיץ וגם מלך צדיק ומחבר התהילים. שלמה, בנה כלכלה בריאה ומדינה חזקה וגם את בית המקדש המלא רוח. בדוגמאות של האישים שנתנו, רפאל הלפרין השתמש בכוחו הפיזי כדי לרומם את מצב הרוח של עמ"י ואת האמון שלו בעצמו. דרור וינברג הי"ד הבין שכל כוחו וגבורתו הפיזיים נובעים מכוחו של בית המדרש ומהחידוש הרוחני. בעמ"י יש קשר בין גבורה פיזית לגבורה רוחנית ואנו צריכים לטפח בתבונה את שתיהן.

4. לימוד- התחיה הגופנית של האומה

מצ"ב מספר קטעים המבהירים כי דווקא בדור הגאולה, הקשר בין גוף חזק לרוח איתנה בולט ומשמעותי יותר. כדאי מאוד ללמוד אפילו קטע קצר עם החניכים.

"כשהרוחניות מתגברת אז מוצאים בני האדם טעם לחייהם. אז הם מבינים ומרגישים שכדאי לחיות. ערך החיים אז הולך ועולה, ועל כן מבקשים אז בני האדם לבסס יותר את החיים החומריים, שיהיו יותר בטוחים, יותר רחבים ונאים..."

אחדות ושניות / מאמרי ראי"ה א' עמ' 234

הסבר:

כשיש לאדם מטרה, יש לו רוח, חזון, שאיפה שקרובה למימוש, אז הוא מרגיש שיש סיבה לחיות ומשקיע בחיים, רוצה להיות בריא וחזק כדי שיוכל לפעול ולהשיג את השאיפה שלו. אדם שאיבד את הרוח עלול לשקול התאבדות, הוא זונח את גופו ואת תנאי חייו כי בלאו הכי החיים שלו לא שווים בעיניו.

כשעמ"י גדל ברוחניות, מתקרבת תקופת הגאולה, היכולת למלא את תפקידנו בעולם בהישג יד, אנחנו מבינים שאנחנו צריכים לדאוג למצבינו החומרי והבריאותי כדי שנוכל למלא את התפקיד. יש טעם לחיינו כפרטים וכאומה ולכן אנחנו משקיעים בחיים אלו ושומרים עליהם.

"גדולה היא תביעתנו הגופנית. גוף בריא אנחנו צריכים. התעסקנו הרבה בנפשיות, שכחנו את קדושת הגוף, זנחנו את הבריאות והגבורה הגופנית, שכחנו שיש לנו בשר–קודש, לא פחות ממה שיש לנו רוח–הקודש. עזבנו את החיים המעשיים ואת התבררות החושים ואת הקשור עם המציאות הגופנית המוחשית, מפני יראה נפולה, מפני חוסר אמונה בקדושת הארץ. אמונה –– זה סדר זרעים, שמאמין בחיי–העולמים וזורע. כל תשובתנו תעלה בידינו רק אם תהיה, עם כל הוד רוחניותה, גם תשובה גשמית יוצרת דם בריא, בשר בריא, גופים חטובים ואיתנים. רוח לוהט זורח על גבי שרירים חזקים, ובגבורת הבשר המקודש תאיר הנשמה שנתחלשה, זכר לתחית המתים הגופנית...

ההתעמלות, שצעירי ישראל עוסקים בה בשביל להיות בנים אמיצי כוח לאומה, היא משכללת את הכוח הרוחני של הצדיקים העליונים, העוסקים בייחודם של שמות הקדושים, להרבות הבלטת האור האלוהי בעולם, ואין גילוי אור אחד עומד בלא חברו כלל... שיצחקו הנערים לחזק כוחם ורוחם בשביל גבורת האומה בכללה – עבודת–הקודש הזאת מעלה את השכינה מעלה–מעלה, כעלייתה על ידי שירות ותשבחות שאמר דוד מלך ישראל בספר תהלים. אלא שעל ידי הכוונות העליונות עולה הנשמה הפנימית, ועל ידי המעשים המאמצים את גוף היחידים לשם הכלל עולה הרוחניות החיצונית, ושניהם כאחד משכללים את סדרי הקדושות כולם. בהבלטת אופיה של האומה בפרשה הקטנה שכל גופי תורה תלויים בה: בכל דרכיך דעהו'."

(הרב קוק אורות התחיה)

הרב קוק מסביר שההתעמלות קשורה באופן ישיר לחיזוק הכח הרוחני. כשאדם משכלל את כוחו ורוחו בשביל האומה כולה - השכינה עצמה מתעלה.

רפאל הלפרין (נולד ב–1924 בווינה, אוסטריה) הוא איש עסקים, פעיל ציבור חרדי ועורך האנציקלופדיה לבית ישראל. בעברו היה מתאבק בסגנון היאבקות מקצוענית.

הלפרין נולד בווינה ליעקב הלפרין שהיה בנקאי, סוחר נפט ובעל חברה למסחר בכתבי יד עתיקים. ב–1935 רכש האב קרקעות בבני ברק והקים את השכונה שעליה הוקמה ישיבת פוניבז'. שנה לאחר מכן עלתה המשפחה לארץ. הלפרין התחנך בשורה של בתי מדרש מן הזרם הליטאי ובין היתר בישיבת חברון בירושלים.

בגיל 19 עזב את הישיבה והחל לעסוק בפיתוח הגוף (body-building) ובמהלך שנות ה–50 עסק בעיקר בהיאבקות מקצוענית בארצות הברית. למרות טענותיו בעיתונות שהקרבות בהם השתתף לא היו מבוימים, הלפרין השתתף בקרבות סמליים, בהם גילם את "היהודי הגיבור" (הטוב) אל מול מתאבקים אשר גילמו דמויות "רעות" (והיו למשל לבושים כנאצים). בין סמליו של הלפרין באותה תקופה הין מכנסי היאבקות ומגפי היאבקות עם מגן דוד. בשנים 1952 ו–1957 זכה ב"אליפות העולם" בהיאבקות (במסגרת הפדרציה להיאבקות מקצוענית בה היה חבר).

עיקר עיסוקו של הלפרין באותן שנים היה טיפוח הגוף. הוא ייסד את "מכון שמשון", המכון הראשון לפיתוח גוף, בפינת הרחובות בן יהודה ושדרות בן גוריון. בשנות ה–50 הוא אף הוכתר כאלוף עולם בהיאבקות. תמונותיו, בבגד ים מינימלי משוח בשמן, עיטרו את כל שערי המגזינים של אותם ימים.

איך זה הסתדר עם הצניעות הדתית?

"זו היתה תקופה אחרת שלי, ותמונות ההיאבקות בלבוש מינימלי לא נחשבו לפגיעה בצניעות. זה ספורטיבי. אני גם הולך לים. אין מניעה ללכת לים בבגד ים. לחוף מופרד, כמובן".

ואם בניך היו רוצים להצטלם כך בעיתון?

"אני לא רואה בזה פגם".

מה חיפשת אז?

"חינכתי את בני ישראל, את כל הנוער לגבורה ולכוח, לא לפחד מהגויים".

ההורים לא אמרו "מה פתאום"?

"מה פתאום, הם ראו בזה קידוש השם".

קטע מדברי ההספד על אל"מ דרור וינברג הי"ד שנהרג בפעילות מבצעית ב"ציר המתפללים" בחברון במסגרת תפקידו הצבאי:

פגשתי היום בבוקר את הרב יעקב לבנון, והוא אמר: "אני עוד לא יכול להשתחרר. בסוכות האחרון הוא בא לבקר אותי בסוכה, והוא דפק על השולחן ואמר: 'למה אתם לא מחדשים מספיק בתורה? מאיפה אתם חושבים אני יכול לקחת את הכוח לחדש בצבאיות? מהחידושים שמחדשים בבית המדרש. תחדשו חידושים, תכתבו עוד ספרים, תגידו דברים שהאוזן לא שמעה, ואז אני אוכל למצוא שיטות חדשות לתפוס מחבלים' ". כך הוא הבין,

זאת התובנה שלו מאיפה נובעת הצבאיות הישראלית. פעם מישהו אחר סיפר לי על פורים. הוא נכנס אליו הביתה, וישבו שם תלמידי חכמים, ודרור אמר להם "אני דורש מכם, אתם צריכים ללמוד הרבה תורה כל היום וכל הלילה כמו שאני עובד כל היום וכל הלילה, ולחדש חידושים, ולהאיר אור גדול כי כל מה שאנחנו עושים זה רק מכוחכם, זה רק בזכותכם ובכוח מה שאתם עושים". אני כבר הרבה שנים חש את הדבר הזה.

ספורט תחרותי

מטרת הפעולה

החניכים ינצלו את "קנאת הסופרים" ע"מ להשתפר בתחומם.
החניכים ישאפו להיות הכי מצוינים עפ"י הכוחות והיכולות שלהם.

מבנה הפעולה

1. תחרותיות- טוב או רע?
2. הבנה כי הדבר היחיד שעל האדם להתחרות בו הוא- הוא עצמו (שאיפה למצוינות עצמית).
3. המחשה כיצד ננצל את קנאת הסופרים כדי להצטיין בעצמנו?

מהלך הפעולה

לאחר שהבנו שהיהדות רואה בספורט ובבריאות אמצעי לקידום התוכן הרוחני, נבחן סוגיה משמעותית בספורט - התחרות.

1. תחרותיות- טוב או רע?

משחקים 3 משחקים:
א. עומדים במעגל, על החניך הראשון לומר מילה, וזה שאחריו צריך לומר מילה שעוד לא נאמרה שמתחילה באות המסיימת של המילה שאמר קודמו (ללא תחרות).
ב. משחקים את אותו המשחק, רק שהפעם מוסיפים כלל נוסף: בכל פעם יש אפשרות לחניך הבא במעגל לומר מילה במקום זה שלפניו. במידה והוא הקדים את החניך שלפניו, החניך שלפניו יוצא מהמשחק. אחרת, ממשיכים בסבב.
ג. מתחילים את המשחק מההתחלה, ואומרים לחניכים שעליהם לשפר כמה שיותר את הזמן שלוקח להם לענות תשובה. כלומר: על כל אחד לענות הכי מהר שהוא יכול. בכל סבב ימדד לכל אחד זמן התגובה שלו ותערך השוואה בין הזמנים השונים. כל מי שיצליח לקצר את זמן מתן התשובה שלו- ניצח.

נשאל מה ההבדל בין 3 שלבי המשחק? מתי הרגשתם הכי טוב ומתי הכי רע? מה גרם לכך שבשלב הראשון המשחק היה פחות מלהיב ומעניין? (אין תחרותיות...).
נסכם- התחרותיות יכולה להביא לאתגר והנאה, אבל כאשר הנצחון שלי פוגע בחבר שלי, זה מוסיף הרגשה רעה למי שנפסל, וגם למי שניצח, וגורם לתחרותיות להפוך לדבר רע ומכאיב.

2. הדבר היחיד שעל האדם להתחרות בו הוא- הוא עצמו (שאיפה למצוינות עצמית) .

מכתב לאלופים-כל חניך מקבל כרטיסיה עם כלל להצטיינות (נספח 1). אתם המנהלים של קבוצת כדורסל\כדורגל\בלט וכו'... (לפי תחום הספורט שמעניין את החניכים). הקבוצה מתמודדת לקראת אליפות העולם בתחומה. עליכם לדאוג שהשחקנים יהיו הכי טובים, וישחקו הכי טוב. החלטתם לכתוב לשחקנים מכתב מוטיבציה. על כל חניך לשכנע את השאר שהכלל שלו הכי חשוב ועליו להכנס למכתב (סה"כ יכנסו רק 5 כללים). כל חניך מקבל 5 סוכריות / 5 מדבקות ועליו לתת אותם לחמשת החניכים שהכי שכנעו אותו שהכלל שלהם נצרך.

על הקבוצה לנסח את המכתב על גיליון נייר גדול ולהכניס לתוכו את חמשת הכללים שנבחרו. השאירו את המכתב במרכז החדר והמשיכו. במידה והפעילות מתקיימת בשבת, שימו במרכז את 5 הכרטיסיות הנבחרות.

מחלקים לכל מספר חניכים סיטואציה (נספח 2) .

דיון בקבוצות בסיטואציות:

- מה דעתכם?
- האם גם מי שהכי טוב צריך להמשיך להתאמן?
- למי עליו להשוות את עצמו?
- מי שפחות טוב מאחרים, האם עליו לוותר מראש?

ספרו של פט ריילי, מאמן כדורסל: "הצוות המנצח" עוסק בדרכים ליצור מוטיבציה קבוצתית, ועבודת צוות בקבוצה ע"מ לשפר את ביצועי הקבוצה. מקריאים או מספרים בע"פ את הקטע הבא מעמ' 138 בספר: (אפשר לכתוב על בריסטול סיכום בנקודות של הקטע ולהסביר).

צוינות משמעה שלעולם אינך לומד מספיק.

כמה עונות בספורט תחרותי ילמדו אותך כיצד הצלחה עלולה להרדים אנשים. קבוצות הנשארות בצמרת יודעות את האמת... והן מקיימות אותה: מצוינות היא תוצאה הדרגתית של הרצון להיות תמיד טוב יותר... בתחילת העונה של 7-1986 הציג צוות המאמנים של הלייקרס תוכנית חדשה להכרת המהלכים הנכונים. התוכנית נקראה "המאמץ הטוב ביותר בקריירה". שיטה זו, כמו כל חתירה אמיתית למצוינות, חותרת לגלות את הטוב ביותר בגוף,במוח ובנשמה. שלא כמו רוב הסקירות של ביצועי השחקנים, המותחות ביקורת חריפה ושרירותית, שיטה זו מתמקדת בניצול חיובי של המידע. הכוונה שלנו היתה להציג בפני השחקנים תמונה ברורה של הביצועים שלהם, מה מצבם במה עליהם למקד את מלוא הריכוז שלהם.

שאננות, יכולה להתקיים רק באוירה של התכחשות... אם אוספים עובדות רלוונטיות ומציגים אותן בבהירות ובגילוי לב, המציאות מוגדרת, וההתכחשות נעשית בלתי אפשרית.

זו היתה שיטה מצויינת, אבל היה צריך לשפר אותה לפני שאפשר יהיה לשפר את הקבוצה. תמיד דירגנו את ביצועיו של שחקן בהשוואה לביצועי חבריו, עד שמישהו הפנה את תשומת ליבנו שההשוואות האלה הן השוואות הרסניות. "זה בכלל לא חשוב כמה שאני מתאמץ", התלונן אחד מהם, "אם משווים אותי לקרים או לארוין. הרי אני אראה כמו זבל". הוא צדק.

לקראת עונת 7-1986 הנהגנו שני חידושים בהשוואות שלנו. המטרה היתה להניג כמה שיפורים מחוכמים כלפי מתחרים טובים אחרים.

ראשית, במקום לדרג את השחקנים שלנו זה מול זה, התחלנו להשוות אותם לאנשים בעמדות דומות ובהגדרות תפקידים דומות בקבוצות אחרות. הרכז הפותח שלנו לעומת כל האחרים כו'. לכל אחד היה סיווג כלשהו שבו יכול היה, לפחות פוטנציאלית, להיות מדורג מספר 1.

השינוי השני היה ליטוש ושיפור ההשוואות ההיסטוריות שלנו: הצבנו את נובמבר 1986, למשל לעומת נובמבר 1985, והראנו לשחקנים שלנו אם הם משחקים כעת טוב יותר או גרוע יותר בהשוואה לאותה נקודת זמן בעונה שעברה.
כדי שהשיטה תצליח, צריך למדוד גם את המאמץ. הנתיב למצוינות עובר דרך מאמץ. אבל איך מכמתים כשמישהו מנסה? ייתכן שהמספרים לא יוכלו לתאר זאת, אבל האמינו לי שכל מי שבוחן ברצינות התנהגות אנושית ידע היכן לחפש. פשוט צריך לראות ולספור את המרכיבים הקטנים יותר המסתכמים במאמץ.

3. כיצד ננצל את קנאת הסופרים כדי להצטיין בעצמנו?

"קנאת סופרים תרבה חוכמה" - למה? למה קנאת סופרים גורמת? מה ההבדל בינה לבין קנאה רגילה? מה ההבדל בין המשחק שבו הייתם צריכים לנצח זה את זה לבין המשחק שבו הייתם צריכים לפסול אחד את השני כדי לנצח? איפה ההרגשה היתה טובה יותר?

נותנים לחניכים לזרוק אסוציאציות על המושג "גבורה" או מבקשים מהם לתת לנו שמות של אנשים גיבורים. אח"כ פורשים בריסטול שכתוב עליו:

"איזהו גיבור – הכובש את יצרו שנאמר: טוב ארך אפים מגיבור ומשל ברוחו מלוכד עיר". (פרקי אבות, ד', א').

מדוע זה מה שחז"ל הגדירו לנו כגבורה? מה הגבורה הגדולה בכיבוש היצר? מדוע בחרו חז"ל להתייחס לגבורה הנפשית ולא הפיזית?
התחרותיות גורמת לנו לרצות להצטיין (כפי שראינו במשחקים בהתחלה). ללא תחרותיות אין אתגר, אין צורך להתגבר ולהתאמץ. אבל כשהתחרותיות נהפכת לקנאה ושנאה, זוהי תחרותיות רעה. כאן נכנסת הגבורה האמיתית- לדעת שעלינו להתגבר על עצמנו. להיות הכי טובים בכוחות וביכולות שניתנו לנו ולנצלם עד תום.
אפשר לספר על ר' זושא שהיה אומר שכשיגיע לעוה"ב לא יתבעו ממנו מדוע לא היה משה רבינו, כי לזושא אין אותם כוחות וכשרונות כפי שהיו למשה רבינו. יתבעו ממנו מדוע לא היה זושא? מדוע לא ניצל את כל הכוחות שניתנו לו, לזושא, בצורה הכי מלאה?

לסיכום: אף אחד לא יתבע מאיתנו מדוע לא עשינו משהו כמו מישהו אחר. כל בנ"א צריך לדעת למצוא את האתגר בתחרותיות ולהתחרות בעיקר עם עצמו. להתאמן, להשתפר מתוך כך שמושל ביצר שגורם לקנאה ותחרותיות רעה, והבנה שהאדם היחיד שעליו להתגבר עליו זה הוא בעצמו, ולא אף אחד אחר. מצוינות צריכה לבוא מתוך השתפרות עצמית בהתאם לידיעת הכוחות והמסוגלות של כל אחד ואחד עם עצמו. אסור לאדם לדרוש מעצמו יותר או פחות ממה שהוא מסוגל בכוחותיו שניתנו לו. עליו לשאוף להצטיין בכל תחום ביחס לעצמו!

ראינו במהלך החודש שספורט חשוב מאד לבניין העולם הרוחני שלנו, מתוך כך ברור שאסור שהוא יבוא על חשבון המידות ועל ה"בנאדם לחברו" שלנו. הספורט שבונה את הרוח, הספורט שמקדם את האדם בזכות עצמו, ביחס לעצמו, ולא ספורט שדורך על אחרים.

קטע טוב לסיום:

כדי להצליח, צריך לרצות לראות להיות פעמים טובים ממני.

כדי להצליח, צריך לשאוף להיות השחקן הכי טוב שקיים.

כדי להצליח, צריך להתאמן ללא הפסק.

כדי להצליח, צריך להתאמן בהתאם לכושר שלך.

כדי להצליח, צריך להיות הכי חכם בהחלטה.

כדי להצליח, צריך לעשות בחירות שיקרבו אותך לשפר את ביצועיך.

כדי להצליח, צריך למצות את כל היכולות שלך.

כדי להצליח, צריך לנסות להיות יותר טוב מהמתרגל אליך בפעילות בהחלטה היכיתה.

כדי להצליח, צריך לשאוף להיות הכי טוב בהחלטה.

נספח 1

אני אתחיל להיות טוב יותר...
יהיה מה שיהיה,
שבאמת
כי פן תהיה הפעם הראשונה
ופן תהיה הפעם האחרונה שאתחיל כך,
גם אתחיל להיות טוב יותר.
אני רוצה שכבר יגוע היום
נכון שכבר התחלתי כך כמה פעמים ופה קצת יצא...
אמה שהייתי בפני בקה, בפני שעה, בפני יום.
טוב יותר
להיות כך בקה, כך שעה, כך יום,
טוב יותר מעכשיו!
אפא בשוט
קצת טוב יותר מחברי׳׳ או מיריבי
אני מתחיל להיות טוב יותר.
גם אתמיל, שיהיה מה שיהיה
אני רוצה שכבר יגוע היום

כדי להצליח, צריך להיות יותר טוב מאחרים.

כדי להצליח, צריך להשקיע הרבה מאמצים.

כדי להצליח, עליך לעשות הכל למען המטרה.

רוצה לנסות?
אתה יכול לנסות, אבל זה לא קל.
אתה חייב להיות מאוזן.
אם אתה נופל, אתה מפסיד.

איך?
אתה חייב להיות מאוזן.
אתה חייב לשמור על שיווי משקל.
אתה חייב לשמור על שיווי משקל.

מה זה?
זה נקרא גלגלון.
אתה חייב להיות מאוזן כשאתה
עושה גלגלון.
אתה חייב להיות מאוזן כשאתה
עושה גלגלון.

מה זה?
זה נקרא גלגלון.
אתה חייב להיות מאוזן כשאתה
עושה גלגלון.
אתה חייב להיות מאוזן כשאתה
עושה גלגלון.

מה זה?
זה נקרא גלגלון.
אתה חייב להיות מאוזן כשאתה
עושה גלגלון.
אתה חייב להיות מאוזן כשאתה
עושה גלגלון.

"בראשית ברא" – קודם כל, הבריאות. (הבעש"ט)

"דע כי הרפואה הכרחית לאדם מאוד, בכל זמן ובכל מקום, לא בעת החולי בלבד, אלא אפילו בזמן הבריאות"... (הרמב"ם)

"מפליא לעשות" – שקושר דבר רוחני בדבר גשמי. (הרמ"א)

"החלישות והעייפות הן המבוא לכל מידות הנפש הרעות. הו מעוררות את העצבות, והעצבות מביאה את הכעס ואת הגאווה, את הקאה ואת המשטמה, ואת כל הנטיות היותר שפלות. לפיכך – הנהגה של בריאות, של האומץ הגופני, היא עבודת קודש. האומץ הגופני הראוי מאפשר לכוחות הנפש ללכת בעצמם במרוצתם ומעופם" (הרב קוק)

"כי גם זה עניין של קדושה שכן אצל גוי קדוש גם הגוף הוא גוף קדוש. דווקא הגוף קשור לעצמותו של הקב"ה כי בגוף הגשמי של היהודי יש בחירה של עצמותו יתברך, ולכן דווקא גשמיות הגוף קשורה במידה עמוקה יותר לאלוהות מאשר קשר שבאמצעות אור הנשמה, כי דווקא בגשמיות הגוף ישנו, כביכול, כוח העצמות הנעלה מהנשמה" (רבי מנחם מענדל שניאורסון מליובאוויטש)

"אלה תולדות השמים והארץ" אמר רבי שמעון בן חלפתא: גדול השלום, שכשברא הקב"ה את עולמו, עושה שלום בין העליונים לתחתונים:

ביום הראשון ברא מן העליונים ומן התחתונים, שנאמר: "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ".

בשני ברא מן העליונים – "יהי רקיע".

בשלישי ברא מן התחתונים – "תדשא הארץ".

ברביעי מן העליונים – "יהי מאורות".

בחמישי מן התחתונים – "שרצו המים".

בשישי בא לבראת אדם, אמר: אם אני בורא אותו מן העליונים הרי העליונים רבים מן התחתונים בריאה אחת, אם אני בורא אותו מן התחתונים הרי התחתונים רבים על העליונים בריאה אחת, ואין לום בעולם, אלא הרי אני בורא אותו מן העליונים ומן התחתונים. זהו שנאמר: "וייצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה" – מן התחתונים, "ויפח באפיו נשמת חיים" – מן העליונים.

באהבת ה' עמו וחפץ לזכותנו בתורה ומעשים טובים, הזהיר אותנו על בריאותנו להיות מקיימים לפניו בגוף חזק ובריא (רבי אברהם דאנציג)

כל זמן שהאדם מתעמל ויגע הרבה אין חולי בא עליו וכוחו מתחזק (הרמב"ם)

"טבע בני אדם לאהוב את ההתחרות" (חזון איש, אמונה וביטחון פרק ה)

"אי אפשר לומר כלל שתהיה עין הנשמה צרה בהגוף, אע"פ שהעניינים שהם שואפים אליהם ופועלים בהם ובונים אותם, נראים כרחוקים זה מזה" (הרב קוק, קבצים)

"לפעמים אין ממלאים חסרון רוחני בשום עבודה ושום תשובה, כי אם בהגברת כוח הגוף" (הרב קוק, קבצים)

"לפעמים הרצון חלוש מפני חולשת הגוף, והצד הרוחני אינו מוכשר להתבסס יפה, מפני חוסר אחיזה חומרית מבונה, והעזיבה החומרית מוסיפה מכאוב בזה, במקום שהבראת הגוף בסדר היא מעלה את האור הרוחני ומחזקתו."
(הרב קוק, אורות הקודש)

"לגויות בריאות, טהורות ונקיות, הדורות במידתן גם בחיצוניותן, ולנשמות אצילויות זכות, אמיצות ומלאות חן, לזה צריכים לשאוף להרבות בעולם. כל המחשבות שהן מפריעות את הקשר של המבוקש הכפול הזה, צריכים לדחות. וכל מטרת החיים צריכה להיות להוציא אל הפועל את המבוקש הקדוש הזה" (הרב קוק, קבצים)

רעיונות לפעילויות אפשריות:

- יום ספורט
- תחרויות ספורט קבוצתיות.
- מעקב שיפור הכושר של כל חניך בצורה אישית (צ"יפור המתקדמים, ביחס לעצמם)
- אפשר לארגן שיחה עם מישהו מהתחום: ספורטאי, רופא וכו' שידבר על החשיבות.
- התנדבות – אפשר לעשות בבי"ח, אנשים עם גוף חולה. (ניוון שרירים, אנשים בכסאות גלגלים) – שיבינו שהאפשרות לעסוק בספורט היא זכות שאין לכל אחד.

משחקי חוץ:

ישיבה על הברכיים- כולם עומדים כשאותו צד מופנה למרכז המעגל. המשחקים מצטופפים למרכז המעגל כך שהמרחק בין זה לזה לא יעלה על אמת היד. כפות הידיים אוחזות במותניים של המשחק שלפנים, המנתח עומד במרכז ומכוון את המשחקים ומשתדל שהצורה המעגלית תשמר. כאשר המבנה מסודר הכל מצמידים את רגליהם והמנחה אומר לכולם לשבת וכל המשתתפים מתיישבים בבת אחת זה על ברכיו של זה שעומד מאחוריו בלי לעזוב את אחיזת הידיים.
הערה: לא תמיד יצליח המשחק בפעם הראשונה. רבים מהססים, פורשים או קמים לפתע כל המעגל מתפרק, טוב להתחיל בפקודת 'קומו' המשחקים רק יגיעו למצב של כעין ישיבה, כדי לחוש את ברכי המשחק שמאחור. רק אחרי שניים או שלושה נסיונות המשחק מצליח. כאשר כולם יושבים בבטחון המנחה יכול להורות לעזוב ידיים ולבצע בידיים כל מיני תנועות אפילו מחיאות כפיים. כשינסו המשחקים מיומנות אפשר להקים את כולם לעמידה, לסובבם 180 מעלות ולהושיבם שנית. המשחק גורם סיפוק רב כשהוא מצליח ולכן טוב לסיים מפגש במשחק זה.

להוציא משיווי משקל- בני הזוג ניצבים פנים אל פנים, ברגלים צמודות ובמרחק של יד ישרה ידיים בגובה הכתפיים והכפות מופנות קדימה, מעמדת מוצא זו מנסים בני הזוג לדחוף איש את רעהו ולערער את שיווי המשקל הגופני בעזרת הכאה בכפות הידיים בלבד או בהתחמקות מקבלת המכה.

סמוך על חברך- בני הזוג עומדים פנים אל פנים במרחק כמטר אחד מהשני, על פי הוראה של האחד שניהם נוטים לפנים ומפגישים את כפות הידיים תוך הישענות האחד על השני, ממצב זה הם דוחפים איש את רעהו לעמידה ישרה, בלי לזוז ממקומם, בהמשך שניהם זזים צעד אחד לאחור וחוזרים על אותה

המשימה. כל זוג מגדיר בהדרגה את המרחק לפי יכולתו. (אפשר לזוז עד מרחק 2-5 מטר האחד מהשני) רצוי לשחק את המשחק על משטחים רכים כגון: דשא, חול או רצפת פלסטיק.

שרשרת של טרקטור- המשתתפים עומדים בטורים 8-12 הרגליים מפוסקות וכל משחק מושיט את יד שמאלו לאחור בין רגליו בכפיפה לפנים ויד ימינו אוחזת את יד שמאלו של העומד לפניו. האחרון בטור יושב על הארץ כשרגליו צמודות. כל זוג זז לאט לאט לאחור ברגליים מפוסקות ועובר מעליו. כשהטור עבר הוא שוכב על גבו ומיישר את רגליו, האחרון בטור מתיישב ואח"כ שוכב גם הוא כמתואר והאחרים עוברים מעליו. כשהראשון יהיה אחרון בטור הוא עוצר ומתחיל לנוע לפנים ברגליים מפוסקות מעל השוכב ומקים אחד אחד את המשחקים על רגליהם ומושכם אחריו. בכל זמן המשחק אסור לנתק ידיים.

הקשר הגורדי (פלונטר)- המשחקים עומדים במעגל, מספר המשתתפים 8-12. כל איש מושיט את יד ימינו לעומד מולו ואת יד שמאלו למישהו אחר שעומד מולו. במצב זה נוצר קשר של ידיים והמשימה – להתירו. בניסיון להתיר את הקשר מותר לנוע בכל צורה אך לא לנתק את הידיים, המשחקים יצליחו במשימתם אם ימצאו עומדים שוב במעגל (לפעמים עומדים בשני מעגלים) גם אם פני הכל לא יהיו לכיוון מרכז המעגל.
הערה: רצוי שמספר המשחקים יהיה זוגי אם יש שחקן נוסף מעמידים אותו בצד שינחה את הקבוצה איך לצאת מהפלונטר.

האבנים המתגלגלות- כל המשחקים שוכבים על הבטן בשורה אחת, צמודים זה לזה, ידיהם ישרות כלפי מעלה ורגליהם צמודות. הראשון מאחד הקצוות עולה על הקבוצה בגלגול וממשיך להתגלגל עד הקצה השני ונשכב אחרון בשורה, וכן הלאה.
גרסאות נוספות:
הגלגולים על השורה יכולים להיות בתדירות הולכת וגוברת.
במקום לשכב על הבטן, שוכבים על הגב

תופסת מרפקים- כל המשחקים פזורים בשטח בזוגות, שלובי מרפק. שני משחקים לא משלבים מרפקים- הרודף והנרדף. כדי להינצל מרודפו , על הנרדף לשלב את זרועו באחד הזוגות, ואז בן זוגו השני חייב להינתק ולברוח מהרודף שעכשיו מנסה לתפוס אותו. אם נתפס הנרדף בנגיעת יד הוא יהיה הרודף והשני הופך להיות הנרדף וחוזר חלילה...

...אך האמת היא, שפהו רגונה הפנימי הסמוך
של הבריאה כולה: "כל הנקרא בשמי, ולכבודי
בראתיו, יצרתיו אף עשיתיו (ישע' מג, ז). כל פרט
וכל חלקיק בבריאה נוכחים-ההוה, אין לו מציאות
אחרת מאשר לפאר שם-שמים... ...אך האמת
היא, שפהו רגונה הפנימי הסמוך של הבריאה
כולה: "כל הנקרא בשמי, ולכבודי בראתיו, יצרתיו

מאמר רקע לפרק ◄ משאת נפשה של הבריאה / הרב נבנצל

מלוא כל הארץ כבודו ◄ התייחסות לטבע כמפגש מתמיד עם הקב"ה

העולם שבתוכי ◄ היכולת של האדם ללמוד על עצמו ולהיות טוב יותר בזכות הטבע

לעובדה ולשומרה ◄ הורדה למעשה-תפקידינו ויכולתינו בעשיה עם הטבע

לשעות הפנאי... ◄ מתודות וקטעים קצרים לשימושכם במהלך חודש ארגון

זה באשר לשאיפתו הפנימית של כל יהודי.

אך האמת היא, שזהו רצונה הפנימי העמוק של הבריאה כולה: "כל הנקרא בשמי, ולכבודי בראתיו, יצרתיו אף עשיתיו (ישע' מג, ז).כל פרט וכל חלקיק בבריאה נוראת ההוד, אין לו תכלית אחרת מאשר לפאר שם-שמים; להוסיף כבוד והדר לה' אלוקי כל הארץ. שכן "כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, לא ברא אלא לכבודו" (אבות ו, יא).

ולדוגמה: אדם שבנה מכונה שתפקידה לספק חשמל. ברור מאליו הוא שכל חלקי המכונה, למן מוטות הברזל הגדולים, ועד לאחרון הברגים הקטנטנים, כולם מתאימים לתכלית זו של אספקת-חשמל. שאם לא כן, לא היה היצרן מחבר אותו חלק למכונה. ואם בכל זאת מגלים פרט שאינו מוסיף כבוד לשמו- אם אחד החלקיקים במכונה אינו ממלא את התפקיד שייעד לו היצרן- ודאי הוא, שאין זה אלא פגם חיצוני באותו פרט. אין ספק, שעיניינו הפנימי של פרט, הוא לשרת את המטרה המרכזית שלשמה הוכנס למערכת הגדולה; אלא שברגע זה, באופן ארעי, הצטברה חלודה וכדו' על אותו פריט, והוא אינו מסייע למכונה לספק חשמל; יש איזו סיבה, המונעת ממנו לבצע את התפקיד שלשמו יוצר.

בכל הבריאה העצומה השואפת לפאר שם-שמים, ישנו עם אחד שאינו רק שואף לכך בפנימיותו, אלא שבאופן גלוי זוהי חובתו האחת והיחידה בעולמו.

נציגי הבורא

הבריאה, אם כן, שואפת במהותה לפאר שם-שמים. אך כיצד תצליח היא ליצור קשר עמו? כיצד תפאר את שמו של מלך-מלכי-המלכים?- עונה הנביא: "עם זו יצרתי לי, תהילתי יספרו"(ישע' מג, כא). עם ישראל הוא נציגו הבלעדי של הבורא בעולם. והנביא מתבטא שם, באופן שאנו חושבים להתבטא בו: "...אתם עדי נאום ה', ואני א-ל (שם, יב). "אני א-ל", מותנה כביכול ב"אתם עדי"! שכביכול אם אין אתם עדי- אין אלקותי ניכרת בעולם. עם ישראל, מושבע ועומד לפרסם שמו של הבורא ברחבי הבריאה, וזוהי המטרה היחידה שלשמה בא לעולם: "יצרתי..." אותם "לי", רק כדי ש"תהילתי יספרו". היינו, בכל הבריאה העצומה השואפת לפאר שם-שמים, ישנו עם אחד שאינו רק שואף לכך בפנימיותו, אלא שבאופן גלוי זוהי חובתו האחת והיחידה בעולמו. וכפי שדרשו על הפסוק: "והוא עד, או ראה או ידע- אם לוא יגיד ונשא עונו": והוא עד- אלו ישראל ("אתם עדי"); או ראה- "אתה הראית לדעת"; או ידע- "וידעת היום"; אם לא יגיד ונשא עונו- אם לא תגידו אלקותי לאומות-העולם, הרי אני פורע מכם", ח"ו (ויק' ה, א; ויק"ר ו, ה).

בכך, ישנו איפוא תשובה לשאלה ששאלנו לעיל: אחת הדרכים העיקריות לפאר שם-שמים, היא באמצעות עם ישראל; מקורביו של הבורא. אותה שאיפה טבעית של הבריאה, המחפשת לה לפאר ולשבח לבוראה, באה לידי ביטוי עיקרי בסיוע לעם-ה' לממש את יעודו בעולם. אותו רצון פנימי גנוז לכבד שם-שמים, מוצא לו אפיק וביטוי מעשי העזרה מירבית לעם ישראל, שכל עניינו בעולם הוא לכבד שם-שמים.

העם המצרי- גם הוא יציר-כפיו של הבורא, וגם בו גנוזה אותה השתוקקות פנימית לסייע לעם ה'. ואף שאם היינו שואלים מצרי, אם הוא מוכן לעקור ממקומו כדי שישראל לא יתבוללו, הוא היה ודאי עונה שנחלת אבותיו חשובה לו יותר, ושאת ישראל הוא מוכן להשליך אחר-כבוד ליאור...- אבל אין זו מגמתו הפנימית האמיתית. זהו פגם זמני, שאירע באחד מפרטי הבריאה.

השאיפה לפאר שיש: בכל דרגות האלקות

וראיה לדבר, נמצא בפתיחת ה"מסילת ישרים" (פ"א). הרמח"ל מסביר שם, ש"עילוי גדול הוא לבריות כולם, בהיותם משמשי האדם השלם, המקודש בקדושתו יתברך", והוא מזכיר בהקשר לכך, את האבנים שנתקבצו מתחת לראשו של יעקב בבית א-ל, כשכל אחת אומרת: "בלי יניח הצדיק את ראשו!" (חול' צא:). אפילו אבנים דוממות, שואפות לשרת את המגלה שם-שמים בעולם. ואם כן, כל-שכן הוא במצרים, שדרגת האלקות שבהם- דרגת המדבר- גבוהה הרבה יותר.

כך הוא בדומם, וודאי שגם בצומח מצויה אותה מגמה, ולכן "אז ירננו כל עצי-יער", ביום בו יתגלה כבוד שמים בתפארתו (תהל' צו, יב). וכן הלאה: אם כבוד-שמים הוא השאיפה המרכזית בדומם ובצומח, כל-שכן הוא בבעלי החיים: הגמרא ב"נדרים" (מא.) מספרת, שהאמורא שמואל ראה כיצד עקרב יושב על גבה של צפרדע, ותוצה בצורה זו את הנהר מגדה אחת לחברתה. כשהגיע העקרב לגדה השניה- הכיש אדם שעמד שם, והמיתו. קרא על כך שמואל את הפסוק: "למשפטיך עמדו היום, כי הכל עבדיך" (תהל' קיט, צא). הצפרדע אמנם אינה יודעת את הפסוק, אבל היא חשה

בפנימיותה "כי הכל עבדיך", ופעלה למלא שליחותו של מקום.

תשוקתה של ארץ ה'

בתקופה זו- תקופה של מאבק על ארץ ישראל- חשוב לזכור, שאם כל העולם נברא לפאר שם-שמים, הרי שארץ ישראל מיועדת לכך יותר משאר הארצות; בדיוק כפי שגם עם ישראל, נוצר לתפקיד זה יותר משאר העמים. וממילא, אם ישראל לא יפארו שם-שמים עליה, לא תוכל ארץ ישראל לבגוד בתכלית העיקרית שלשמה נוצרה, והיא עלולה להקיא אותם, ח"ו, בדיוק "כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם" (ויק' יח, כח). כי כפי שהארץ משתוקקת שעליה יניח הצדיק את ראשו... ואכן, כשהצדיק עוזב את מקומו- נופלים פניה של הארץ, ו"פנה הודה, פנה זיוה, פנה הדרה" (רש"י לברא' כח, י על פי ברי"ר).

הטבע בשורות בוראו

זהו טבעה המיוחד של ארץ ה', אך האמת היא שטעניין זה שייך (אמנם במידה פחותה) גם בכל העולם כולו: צופר הנעמתי, אחד משבעת נביאי אומות העולם, אומר ב"איוב" (כ, כז) על הרשע: "יגלו שמים עונו וארץ מתקוממה לו"- אפילו הארץ, האדמה, מתקוממת כנגד הרשע שעליה (מצ"ד שם); ונראה פשוט, שצופר אינו מתכוון שרק א"י- שהיא רוחנית יותר- מתקוממת נגד הרשע, אלא תבל כולה מורדת בו (שכן [לחלק מן הדעות] איוב ורעיו לא היו באי"י- עי' ב"ב טו:). אם כן: שמים וארץ וכל הבריאה, מתקוממים כנגד מי שאינו טורח בכבוד קונו.

ואכן בדברי-ימינו נוכחנו לראות, שכאשר ישראל עושים רצונו של מקום, מסייעת כל הבריאה לישראל. למן גלי-הים ביציאת מצרים (שמו"ר כג, יד; מכילתא) ועד לכוכבי-השמים הנלחמים ברכב סיסרא (פסח' קיח:). ומנגד, ישנו מצב בו כבוד שמים הוא להניח לרשע לבצע את זממו, וגם אז רואים, כיצד מסייעים לו כל מרכיבי-הבריאה להיות שבט-אפו של הבורא (ישע' י, ה). ידוע, שבשנות השואה בצעו האומות מעשים אשר לא יעשו נגד עם ישראל; מעשים, אשר השכל האנושי אינו מעכל גם כיום, כעבור עשרות שנים. וההסבר הוא כדברינו: היות ונגזר שכבוד שמים יתגלה דווקא באופן זה, מילאה כל הבריאה אחר הצו הפנימי שבה, וסייעה למילוי גזירתו של מקום. (וע"י "שיחות לראש השנה" עמ' רא).

האדם- תקוות הבריאה

לפעול למען גילוי כבוד שמים בדרך החיובית. לסייע בכך, שתיווצר אחידות וזהות, במטרות הבריאה והאדם; שהאדם- נזר הבריאה- יתקן וירומם את הבריאה, ויוציא לפועל את שאיפתה הכמוסה לפאר שם-שמים.

והסביר ה"מסילת ישרים" (פי"א) שזהו ביאור הדברים שאמר ה' לאדם-הראשון, בשעה שהראה לו כל אילני גן עדן: "ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הן! כל מה שבראתי- בשבילך בראתי תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי" (קה"ר ז, יג). אין כוונת הדברים לכך, שיקפיד להשקות כל עץ בשעה מסויימת (...); אלא לומר לו, שהבריאה נועדה ורוצה לשרת אותו: "כל מה שבראתי- בשבילך בראתי". ומדוע?- מפני שבך תלוי תיקונה; רק באמצעותך, יכולה הבריאה להגשים את מאוויה הפנימיים. אם תקלקל מעשיך, ולא תזכור ש"כל הנברא בשמי...", מטרתו היחידה היא "... לכבודי בראתיו"- לא תוכל הבריאה להגשים דרכך את שאיפתה הטבעית, ואז-אז יתקיים "וארץ מתקוממה לו"; הבריאה תמרוד בך ותרד לחייך, הפך יעודה המקורי- וזהו בעצם תורבנה, אומר הקב"ה לאדם הראשון.

תפקידנו להביא לכך שהאדם- נזר הבריאה יתקן וירומם את הבריאה ויוציא לפועל את שאיפתה הכמוסה לפאר שם שמים.

ואמנם, בשעה שנברא אדם-הראשון, עמדה הבריאה כולה- מן הארץ ועד לשמים- לשרותו. בארץ: "הפרה היתה נשמעת לחורשו, והתלם נשמע לחורשו", ובשמים מעל: מלאכי- השרת היו צולים לו בשר ומסננים לו יין, ואפילו ביקשו לומר לפניו שירה. אבל "כיוון שחטא- מרדו עליו" כולם (ברי"ר כה, ב; ח, י; סנה' נט:). מן הפסגה בה שרת אותו הטבע בדברים שאין אנו מכירים כיום, ירד האדם לדיוטא תחתונה בה התקוממה הבריאה נגדו, ועברה לקיצוניות הרחוקה שגם אותה איננו מכירים: הטצים כולם- חוץ מן התאנה- סירבו לתת מעניפיהם לדם ולאשתו, שביקשו לכסות מערומי-חטאם (ברי"ר טו, ז).

אם אנו רוצים בשלמות עם ישראל, ובשלמות ארץ ישראל, דרך אחת היא לנו" להיות מגלי כבוד הקב"ה בעולם. ככל שנהיה משמשו ה', ומפארי שמו, כך ישאף היקום כולו לשמש אותנו, כדי לסייע בגילוי כבוד ה'; על מנת שיוכל הוא, להגשים את השתוקקותו הפנימית העזה כל כך.

"עם זו יצרתי לי, תהילתי יספרו"!

"מלוא כל הארץ כבודו"

מטרת הפעולה:

החניך יתייחס לטבע כדרך להיפגש עם האלוקות

מבנה הפעולה:

1. שבנה כי הקב"ה טבע את "עצמו" בטבע.
2. החיות והשירה בבריאה.
3. התבוננות מביאה לידי אהבה ויראת ה' יתברך.

מהלך הפעולה:

1. הבנה כי הקב"ה טבע את "עצמו" בטבע.

נחש מי- מראים לחניכים תמונה של חפץ (נספח 1)- מה אנחנו יכולים לדעת על האדם שיצר את הדבר הזה?

מחשב- אדם חכם, בעל חוש טכני, מבין בחשמל, אדם מחושב.

שולחן- מוכשר, יצירתי, יכולות מדידה.

אווירון- מבין בחשמל, סובלן, חכם.

מאכל משובח- יודע לבשל, חוש אסטטי, אוהב יופי, חוש טעם מפותח, מכיר את כללי הבישול.

ספר- קיצו"ש- (קיצור שולחן ערוך)- אדם בעל ידע תורני אדיר, צדיק, מקיים הלכה, תלמיד חכם.

אפשרות נוספת- כל חניך מקבל כרטיסיה עם תכונה או איפיון (מהרשומים למעלה). בחדר מפוזרות תמונות של חפצים. כל חניך מתיישב ליד החפץ שלדעתו יצר בעל התכונה שבידו.

עוד אפשרות- כל חניך מקבל דף ובאמצע יש צבעים שונים. כל חניך מצייר עץ. מפזרים את הציורים על הרצפה.

דיון קצר:

- האם מישהו מכיר את התרגיל הזה?

הרבה פעמים מבקשים מאנשים לצייר עץ / בית / ברז ולפי הציור מנתחים את האישיות של האדם.

- למה מה שאני מצייר/יוצר קשור למי שאני?

מבקרי אומנות יודעים לספר על האומן לפי היצירות שלו, איך הם עושים את זה?

היצירה של האדם מעידה הרבה על עצמו, על עולמו הפנימי, מחשבותיו, תפיסתו את המציאות, דעותיו וכו'. היצירה מעידה גם על כישורים, תכונות, תחומי עניין. להבדיל, כך זה גם עם הקב"ה. הטבע הוא הזדמנות להיפגש עם הקב"ה, דרך "היצירה" ניתן ללמוד על "היוצר", להתקרב אליו, להבין אותו, לחוש אותו.

2. החיות והשירה בבריאה.

דיון קצר-

- האם השמש, האבנים, הצמחים והנהרות הם דוממים או הם חיים?

התשובה המשוערת שהכל דומם, ואם החניכים לא עונים כך- מה טוב, אבל שינסו להסביר למה הם חושבים כך.
אם ה' יתברך טבע את "עצמו" בטבע זאת אומרת שהוא נמצא שם והדברים לא דוממים ושקטים כפי שנראה לעין. שירת הבריאה (נספח2) היא שירה שכל הבריאה שרה לפני ה' יתברך כל יום וחושפת לאדם את התוכן המיוחד של כל חלק בבריאה: צומח, דומם, חי. כל חלק בבריאה אומר משהו לקב"ה ובעצם אומר משהו גם לנו. אם נקשיב טוב נצליח ללמוד הרבה מאוד על העולם, על הקב"ה ועל עצמנו.

משחק הזיכרון- (נספח 3)
למצוא זוגות של החיה ושל דבריה.
לדוג': שמים אומרים- "השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו..."
אפשר לקרוא עם החניכים את כל פרק שירה ולספר להם על הסגולות שמובטחות בקריאה מתמדת בכל יום, או להכין את פרק שירה כצ'ופר לחניכים.

טאבו- (נספח 4)
החניך מקבל פתק עם סיטואציה. עליו להדגים אותו ע"י מילים והצגה לשאר החניכים בלי שלוש מילים עיקריות. על שאר החניכים לנחש את הסיטואציה.
הרעיון הוא להכניס לאווירה שהטבע "מדבר אליונ" יש לו אמירה.

היחס של העולם היהודי לטבע אינו רק "תפאורה" לעולם. הטבע גם לא נועד רק כדי לשרת אותי וכדי שיהיה לי מקום נעים ויפה לחיות בו. לפי תפיסתנו הטבע הוא הזדמנות למפגש עם האלוקות. הטבע יכול וצריך להיות אחת הדרכים להתקרב לקב"ה ולהמליך אותו עלינו.

3. התבוננות מביאה לידי אהבה ויראת ה' יתברך.
אוסף עלים-
אם יש אפשרות לשלוח את החניכים לסביבה הקרובה ושהחניכים יאתרו סוגים שונים של עלים ז"א בצבעים שונים, בגדלים, בצורות... (אם אין אפשרות כזאת אז אנחנו נביא/ נציג אותם לחניכים וניצור אצלם חוויה של התפעלות "מהכישרון" של ה' יתברך).

פירות וירקות-
אפשר לבקש מכל חניך להביא לפעולה פרי/ ירק שמיוחד בשבילו ולהציג אותם לקבוצה.

לשים לב:
לצבע- לדוג' פלפלים בשלל צבעים... הצבע מיפה את הפרי, הכתום המדהים של התפוז וכו'...
לטעמים השונים- אפשר לחתוך לחניכים חתיכות קטנות מהפרי/ הירק שיטעמו...
לצורה- לדוג' רימון- צורה מופלאה- וכו'
לחוכמה שחבויה- לדוג' קיווי- מבחוץ מכוער וגם המגע שלו, כדי לגדל פרי עדין ויפה מבפנים. אגוז קשה מבחוץ ובאותו רעיון- כדי לשמור על הפרי הרך.
להראות שה' יתברך חשב על כל פרט ופרט.

מזמור ברכי נפשי– תהילים פרק קד

א בָּרְכִי נַפְשִׁי, אֶת–יְהוָה: יְהוָה אֱלֹהַי, גָּדַלְתָּ מְאֹד; הוֹד וְהָדָר לָבָשְׁתָּ. **ב** עֹטֶה–אוֹר, כַּשַּׂלְמָה; נוֹטֶה שָׁמַיִם, כַּיְרִיעָה.
ג הַמְקָרֶה בַמַּיִם, עֲלִיּוֹתָיו: הַשָּׂם–עָבִים רְכוּבוֹ; הַמְהַלֵּךְ, עַל–כַּנְפֵי–רוּחַ. **ד** עֹשֶׂה מַלְאָכָיו רוּחוֹת; מְשָׁרְתָיו, אֵשׁ לֹהֵט.
ה יָסַד–אֶרֶץ, עַל–מְכוֹנֶיהָ; בַּל–תִּמּוֹט, עוֹלָם וָעֶד. **ו** תְּהוֹם, כַּלְבוּשׁ כִּסִּיתוֹ; עַל–הָרִים, יַעַמְדוּ מָיִם. **ז** מִן–גַּעֲרָתְךָ

יְנוּסוּן; מִן–קוֹל רַעַמְךָ, יֵחָפֵזוּן. **ח** יַעֲלוּ הָרִים, יֵרְדוּ בְקָעוֹת– אֶל–מְקוֹם, זֶה יָסַדְתָּ לָהֶם. **ט** גְּבוּל–שַׂמְתָּ, בַּל–יַעֲבֹרוּן;
בַּל–יְשֻׁבוּן, לְכַסּוֹת הָאָרֶץ. **י** הַמְשַׁלֵּחַ מַעְיָנִים, בַּנְּחָלִים; בֵּין הָרִים, יְהַלֵּכוּן. **יא** יַשְׁקוּ, כָּל–חַיְתוֹ שָׂדָי; יִשְׁבְּרוּ פְרָאִים
צְמָאָם. **יב** עֲלֵיהֶם, עוֹף–הַשָּׁמַיִם יִשְׁכּוֹן; מִבֵּין עֳפָאִים, יִתְּנוּ–קוֹל. **יג** מַשְׁקֶה הָרִים, מֵעֲלִיּוֹתָיו; מִפְּרִי מַעֲשֶׂיךָ, תִּשְׂבַּע
הָאָרֶץ. **יד** מַצְמִיחַ חָצִיר, לַבְּהֵמָה, וְעֵשֶׂב, לַעֲבֹדַת הָאָדָם. לְהוֹצִיא לֶחֶם, מִן–הָאָרֶץ. **טו** וְיַיִן, יְשַׂמַּח לְבַב–
אֱנוֹשׁ– לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן; וְלֶחֶם, לְבַב–אֱנוֹשׁ יִסְעָד. **טז** יִשְׂבְּעוּ, עֲצֵי יְהוָה אַרְזֵי לְבָנוֹן, אֲשֶׁר נָטָע. **יז** אֲשֶׁר–שָׁם,
צִפֳּרִים יְקַנֵּנוּ; חֲסִידָה, בְּרוֹשִׁים בֵּיתָהּ. **יח** הָרִים הַגְּבֹהִים, לַיְעֵלִים; סְלָעִים, מַחְסֶה לַשְׁפַנִּים. **יט** עָשָׂה יָרֵחַ, לְמוֹעֲדִים;
שֶׁמֶשׁ, יָדַע מְבוֹאוֹ. **כ** תָּשֶׁת–חֹשֶׁךְ, וִיהִי לָיְלָה– בּוֹ–תִרְמֹשׂ, כָּל–חַיְתוֹ–יָעַר. **כא** הַכְּפִירִים, שֹׁאֲגִים לַטָּרֶף; וּלְבַקֵּשׁ מֵאֵל,
אָכְלָם. **כב** תִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ, יֵאָסֵפוּן; וְאֶל–מְעוֹנֹתָם, יִרְבָּצוּן. **כג** יֵצֵא אָדָם לְפָעֳלוֹ; וְלַעֲבֹדָתוֹ עַדי–עָרֶב. **כד** מָה–רַבּוּ
מַעֲשֶׂיךָ, יְהוָה– כֻּלָּם, בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ; מָלְאָה הָאָרֶץ, קִנְיָנֶךָ. **כה** זֶה, הַיָּם גָּדוֹל וּרְחַב יָדָיִם: שָׁם–רֶמֶשׂ, וְאֵין מִסְפָּר; חַיּוֹת
קְטַנּוֹת, עִם–גְּדֹלוֹת. **כו** שָׁם, אֳנִיּוֹת יְהַלֵּכוּן; לִוְיָתָן, זֶה–יָצַרְתָּ לְשַׂחֶק–בּוֹ.**כז** כֻּלָּם, אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּן– לָתֵת אָכְלָם בְּעִתּוֹ.
כח תִּתֵּן לָהֶם, יִלְקֹטוּן; תִּפְתַּח יָדְךָ, יִשְׂבְּעוּן טוֹב. **כט** תַּסְתִּיר פָּנֶיךָ, יִבָּהֵלוּן:

הרמב"ם (הלכות יסודי התורה פרק ב', הלכה ב')

האל המכובד והנורא הזה מצווה לאהבו וליראה אותו שנאמר: "ואהבת את ה' אלוקיך".

והרמב"ם שואל: והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו ושעה שאדם יתבונן במעשיו ובברואיו הגדולים ויראה מהם חוכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאווה תאווה גדולה לידע את ה' הגדול.

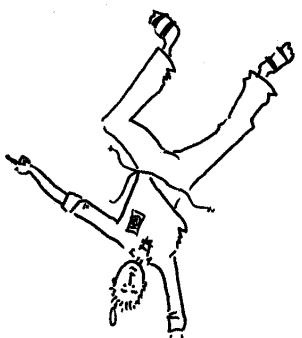

נספח 1

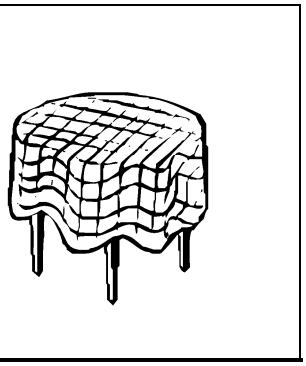

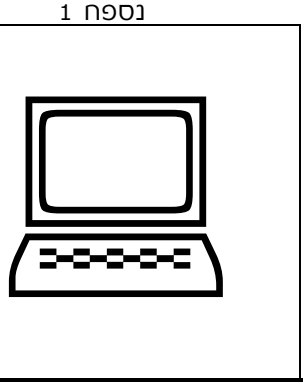

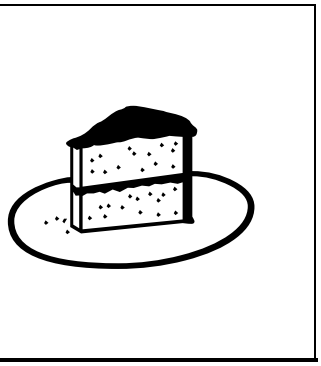

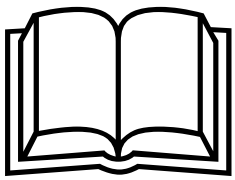

קיצור שולחן ערוך

נספח 2

פרקי שירה (שירת הבריאה)

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

שָׁמַיִם אוֹמְרִים: הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מַגִּיד הָרָקִיעַ: (תהילים יט, ב)

אֶרֶץ אוֹמֶרֶת . לְדָוִד מִזְמוֹר לַיי הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָּהּ: (תהילים פרק כד א)

ואומר . מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ צְבִי לַצַּדִּיק:(ישעיהו כד טז)

גַּן עֵדֶן אוֹמֵר . עוּרִי צָפוֹן וּבוֹאִי תֵימָן הָפִיחִי גַּנִּי יִזְּלוּ בְשָׂמָיו יָבֹא דוֹדִי לְגַנּוֹ וְיֹאכַל פְּרִי מְגָדָיו: (שיר השירים ד טז)

גֵּיהִנֹּם אוֹמֵר . כִּי הִשְׁבִּיעַ נֶפֶשׁ שֹׁקֵקָה וְנֶפֶשׁ רְעֵבָה מִלֵּא טוֹב: (תהילים קז ט)

מִדְבָּר אוֹמֵר . יְשִׂשׂוּם מִדְבָּר וְצִיָּה וְתָגֵל עֲרָבָה וְתִפְרַח כַּחֲבַצָּלֶת: (ישעיהו לה א)

שָׁדוֹת אוֹמְרִים . יי בְּחָכְמָה יָסַד אָרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בִּתְבוּנָה: (משלי ג יט)

מַיִם אוֹמְרִים . לְקוֹל תִּתּוֹ הֲמוֹן מַיִם בַּשָּׁמַיִם וַיַּעַל נְשִׂאִים מִקְצֵה אָרֶץ בְּרָקִים לַמָּטָר עָשָׂה וַיּוֹצֵא רוּחַ מֵאֹצְרֹתָיו:(ירמיה נא טז)

יָמִים אוֹמְרִים . מִקֹּלוֹת מַיִם רַבִּים אַדִּירִים מִשְׁבְּרֵי יָם אַדִּיר בַּמָּרוֹם יי: (תהילים צג ד)

נְהָרוֹת אוֹמְרִים . נְהָרוֹת יִמְחֲאוּ כָף יַחַד הָרִים יְרַנֵּנוּ (תהילים צח ח)

מַעְיָנוֹת אוֹמְרִים .וְשָׁרִים כְּחֹלְלִים כָּל מַעְיָנָי: (תהילים פז ז)

פֶּרֶק שֵׁנִי

יוֹם אוֹמֵר . יוֹם לְיוֹם יַבִּיעַ אֹמֶר וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה דָּעַת: (תהילים יט ג)

לַיְלָה אוֹמֵר . לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת: (תהילים תב ג)

שֶׁמֶשׁ אוֹמֵר . שֶׁמֶשׁ יְרֵחַ עָמַד זְבֻלָה לְאוֹר חִצֶּיךָ יְהַלֵּכוּ לְנֹגַהּ בְּרֶק חֲנִיתֶךָ: (חבקוק ג יא)

יָרֵחַ אוֹמֶרֶת . עָשָׂה יָרֵחַ לְמוֹעֲדִים שֶׁמֶשׁ יָדַע מְבוֹאוֹ: (תהילים קד יט)

כּוֹכָבִים אוֹמְרִים . אַתָּה הוּא יי לְבַדֶּךָ אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל צְבָאָם הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיַּמִּים וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים: (נחמיה ט ו)

עָבִים אוֹמְרִים . יָשֹׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ סְבִיבוֹתָיו סֻכָּתוֹ חֶשְׁכַת מַיִם עָבֵי שְׁחָקִים: (תהילים יח ב)

עֲנָנִי כְּבוֹד אוֹמְרִים . אַף בְּרִי יַטְרִיחַ עָב יָפִיץ עֲנַן אוֹרוֹ: (איוב לז יא)

רוּחַ אוֹמֶר . אֹמֵר לַצָּפוֹן תֵּנִי וּלְתֵימָן אַל תְּכַלָּאִי הָבִיאִי בָנַי מֵרָחוֹק וּבְנוֹתַי מִקְצֵה הָאָרֶץ: (ישעיה מג ו)

בְּרָקִים אוֹמְרִים . בְּרָקִים לַמָּטָר עָשָׂה מוֹצֵא רוּחַ מֵאוֹצְרוֹ: (תהילים קלה ז)

טַל אוֹמֵר . אֶהְיֶה כַטַּל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כַּשּׁוֹשַׁנָּה וְיַךְ שָׁרָשָׁיו כַּלְּבָנוֹן: (הושע יד ו)

גְּשָׁמִים אוֹמְרִים . גֶּשֶׁם נְדָבוֹת תָּנִיף אֱלֹהִים נַחֲלָתְךָ וְנִלְאָה אַתָּה כוֹנַנְתָּ (תהילים סח י)

פרק שלישי

אִילָנוֹת שֶׁבְּשָׂדֶה אוֹמְרִים . אָז יְרַנְּנוּ עֲצֵי הַיָּעַר מִלִּפְנֵי יי כִּי בָא לִשְׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ: (דברי הימים א טז לח)

גֶּפֶן אוֹמֶרֶת. כֹּה אָמַר יי כַּאֲשֶׁר יִמָּצֵא הַתִּירוֹשׁ בָּאֶשְׁכּוֹל וְאָמַר אַל תַּשְׁחִיתֵהוּ כִּי בְרָכָה בּוֹ כֵּן אֶעֱשֶׂה לְמַעַן עֲבָדַי לְבִלְתִּי הַשְׁחִית הַכֹּל: (ישעיה סה ח)

תְּאֵנָה אוֹמֶרֶת . נֹצֵר תְּאֵנָה יֹאכַל פִּרְיָהּ : (משלי כז יח)

רִמּוֹן אוֹמֵר . כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ: (שיר השירים ד ג)

תָּמָר אוֹמֵר . צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה: (תהילים צב יג)

תַּפּוּחַ כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר כֵּן דּוֹדִי בֵּין הַבָּנִים בְּצִלּוֹ חִמַּדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי וּפִרְיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי: (שיר השירים ב ג)

שִׁבֹּלֶת חִטִּים שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ יי (תהילים קד א)

שִׁבֹּלֶת שְׁעוֹרִים תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטֹף וְלִפְנֵי יי יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ (תהילים קב א)

שְׁאַר שְׁבוֹלִים אוֹמְרִים לָבְשׁוּ כָרִים הַצֹּאן וַעֲמָקִים יַעַטְפוּ בָר יִתְרוֹעָעוּ אַף יָשִׁירוּ (תהילים סה יד)

יְרָקוֹת שֶׁבַּשָּׂדֶה אוֹמְרִים . תְּלָמֶיהָ רַוֵּה נַחֵת גְּדוּדֶיהָ בִּרְבִיבִים תְּמֹגְגֶנָּה צִמְחָהּ תְּבָרֵךְ: (תהילים סה יא)

דְּשָׁאִים אוֹמְרִים . יְהִי כְבוֹד יי לְעוֹלָם יִשְׂמַח יי בְּמַעֲשָׂיו: (תהילים קד לא)

פֶּרֶק רְבִיעִי

תַּרְנְגוֹל אוֹמֵר . בְּשָׁעָה שֶׁבָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵצֶל הַצַּדִּיקִים בְּגַן עֵדֶן , זוֹלְפִים כֹּל אֵילָנֵי גַּן עֵדֶן בַּשָּׂמִים , וּמְרַנְּנִים וּמְשַׁבְּחִים , וְאָז גַּם הוּא מִתְעוֹרֵר וּמְשַׁבֵּחַ :

בְּקוֹל רִאשׁוֹן אוֹמֵר . זֶה דּוֹרְשָׁו מְבַקְּשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֶלָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבוֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: מִי זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יי עִזּוּז וְגִבּוֹר יי גִּבּוֹר מִלְחָמָה: (תהילים כד ז–ח)

בְּקוֹל שֵׁנִי אוֹמֵר . שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יי צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה: : (תהילים כד ט–י)

בְּקוֹל שְׁלִישִׁי אוֹמֵר עִמְדוּ צַדִּיקִים וְעִסְקוּ בַּתּוֹרָה , כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה שְׂכַרְכֶם כָּפוּל לָעוֹלָם הַבָּא :

בְּקוֹל רְבִיעִי אוֹמֵר . לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי יי: (בראשית מט יח)

בְּקוֹל חֲמִישִׁי אוֹמֵר . עַד מָתַי עָצֵל תִּשְׁכָּב מָתַי תָּקוּם מִשְּׁנָתֶךָ: (משלי ו ט)

בְּקוֹל שִׁשִּׁי אוֹמֵר . אַל תֶּאֱהַב שֵׁנָה פֶּן תִּוָּרֵשׁ פְּקַח עֵינֶיךָ שְׂבַע לָחֶם: (משלי כ יג)

בְּקוֹל שְׁבִיעִי אוֹמֵר . עֵת לַעֲשׂוֹת לַיי הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ: (תהילים קיט קכו)

תַּרְנְגֹלֶת אוֹמֶרֶת . נֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: (תהילים קלו כה)

יוֹנָה אוֹמֶרֶת . כְּסוּס עָגוּר כֵּן אֲצַפְצֵף אֶהְגֶּה כְּיוֹנָה דַּלּוּ עֵינַי לַמָּרוֹם אֲדֹנָי עָשְׁקָה לִי עָרְבֵנִי: (ישעיה לח יד)

אוֹמֶרֶת יוֹנָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא , רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם , יִהְיוּ מְזוֹנוֹתַי מְרוֹרִים כְּזַיִת בְּיָדֶךָ , וְאַל יִהְיוּ מְתוּקִים כִּדְבַשׁ , עַל יְדֵי בָּשָׂר וָדָם : נָשֶׂר אוֹמֵר . וְאַתָּה יי אֱלֹהִים צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הָקִיצָה לִפְקֹד כָּל הַגּוֹיִם אַל תָּחֹן כָּל בֹּגְדֵי אָוֶן סֶלָה: (תהילים נט ו)

עָגוּר אוֹמֵר . הוֹדוּ לַיי בְּכִנּוֹר בְּנֵבֶל עָשׂוֹר זַמְּרוּ לוֹ: (תהילים לג ב)

צִפּוֹר אוֹמֵר. גַּם צִפּוֹר מָצְאָה בַיִת וּדְרוֹר קֵן לָהּ אֲשֶׁר שָׁתָה אֶפְרֹחֶיהָ אֶת מִזְבְּחוֹתֶיךָ יי צְבָאוֹת מַלְכִּי וֵאלֹהָי: (תהילים פד ד)

סְנוּנִית אוֹמֶרֶת . לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם יי אֱלֹהַי לְעוֹלָם אוֹדֶךָּ: (תהילים לג יג)

טַסִּית אוֹמֶרֶת . עֹזְרִי מֵעִם יי עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: (תהילים קכא ב)

צִיָּה אוֹמֶרֶת . אוֹר זָרֻעַ לַצַּדִּיק וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה: (תהילים צז יב)

רָצְפִי אוֹמֵר . נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמַר אֱלֹהֵיכֶם: (ישעיה מ א)

חֲסִידָה אוֹמֶרֶת . דַּבְּרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַ‍ִם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי מָלְאָה צְבָאָהּ כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ כִּי לָקְחָה מִיַּד יי כִּפְלַיִם בְּכָל חַטֹּאתֶיהָ: (ישעיה מ ב)

עוֹרֵב אוֹמֵר . מִי יָכִין לָעֹרֵב צֵידוֹ כִּי יְלָדָיו אֶל אֵל יְשַׁוֵּעוּ: (איוב לח מא)

זַרְזִיר אוֹמֵר : נוֹדַע בַּגּוֹיִם זַרְעָם וְצֶאֱצָאֵיהֶם בְּתוֹךְ הָעַמִּים כָּל רֹאֵיהֶם יַכִּירוּם כִּי הֵם זֶרַע בֵּרַךְ יי: (ישעיה סא ט)

אָזַן שָׁבַבְתִּי אוֹמֶרֶת . הוֹדוּ לַיי קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילוֹתָיו:שִׁירוּ לוֹ זַמְּרוּ לוֹ שִׂיחוּ בְּכָל נִפְלְאוֹתָיו: (תהילים קה א–ב)
אָזַן הַבָּר הַמְשׁוֹטֶטֶת בַּמִּדְבָּר . כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת יִשְׂרָאֵל עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה אוֹמֶרֶת . קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר , פַּנּוּ דֶּרֶךְ יי , יַשְׁרוּ בָּעֲרָבָה מְסִלָּה לֵאלֹהֵינוּ
וְעַל מְצִיאוּת מְזוֹנוֹתֶיהָ בַּמִּדְבָּר אוֹמֶרֶת . אֲרוּר הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בָּאָדָם , בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיי וְהָיָה יי מִבְטַחוֹ :
פְּרוּגְיוֹת אוֹמְרִים . בְּטַחוּ בַיי עֲדֵי עַד כִּי בְיָהּ יי צוּר עוֹלָמִים: (ישעיה כו ד)
רַחֲמָהּ אוֹמֶרֶת . אֶשְׁרְקָה לָהֶם וַאֲקַבְּצֵם כִּי פְדִיתִים וְרָבוּ כְּמוֹ רָבוּ: (זכריה י ח)
צִפֹּרֶת כְּרָמִים אוֹמֶרֶת . אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים מֵאַיִן יָבֹא עֶזְרִי : (תהילים קכא א)
חָסִיל אוֹמֵר . יי אֱלֹהַי אַתָּה אֲרוֹמְמֶךָּ אוֹדֶה שִׁמְךָ כִּי עָשִׂיתָ פֶלֶא עֵצוֹת מֵרָחוֹק אֱמוּנָה אָמֵן: (ישעיה כה א)
שְׁמָמִית אוֹמֶרֶת . הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי שָׁמַע הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה: (תהילים פרק קנ ה)
זְבוּב אוֹמֵר . בְּשָׂעָה שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל עוֹסְקִים בְּתוֹרָה, קוֹל אֹמֵר קְרָא וְאָמַר מָה אֶקְרָא כָּל הַבָּשָׂר חָצִיר וְכָל חַסְדּוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה: יָבֵשׁ חָצִיר נָבֵל
צִיץ כִּי רוּחַ יי נָשְׁבָה בּוֹ אָכֵן חָצִיר הָעָם: יָבֵשׁ חָצִיר נָבֵל צִיץ וּדְבַר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם: (ישעיה פרק מ ו–ח)
בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר יי וּרְפָאתִיו: (ישעיה פרק נז יט)
תַּנְּיָנִים אוֹמְרִים . הַלְלוּ אֶת יי מִן הָאָרֶץ תַּנִּינִים וְכָל תְּהוֹמוֹת:(תהילים פרק קמח ז)
לִוְיָתָן אוֹמֵר . הוֹדוּ לַיי כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: (תהילים פרק קלו א)
דָּגִים אוֹמְרִים . קוֹל יי עַל הַמָּיִם אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים יי עַל מַיִם רַבִּים: (תהילים פרק כט ג)
צְפַרְדֵּעַ אוֹמֶרֶת . בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד :

פֶּרֶק חֲמִישִׁי
בְּהֵמָה דַּקָּה טְהוֹרָה אוֹמֶרֶת . מִי כָמֹכָה בָּאֵלִם יי מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא: (שמות פרק טו יא)
בְּהֵמָה גַּסָּה טְהוֹרָה אוֹמֶרֶת . הַרְנִינוּ לֵאלֹהֵי עֻזֵּנוּ הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: (תהילים פרק פא ב)
בְּהֵמָה דַּקָּה טְמֵאָה אוֹמֶרֶת . הֵיטִיבָה יי לַטּוֹבִים וְלִישָׁרִים בְּלִבּוֹתָם: (תהילים פרק קכה ד)
בְּהֵמָה גַּסָּה טְמֵאָה אוֹמֶרֶת . יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ: (תהילים פרק קכח ב)
גַּמָּל אוֹמֵר . יי מִמָּרוֹם יִשְׁאָג וּמִמְּעוֹן קָדְשׁוֹ יִתֵּן קוֹלוֹ שָׁאֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ: (ירמיה פרק כה ל)
סוּס אוֹמֵר . הִנֵּה כְעֵינֵי עֲבָדִים אֶל יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שִׁפְחָה אֶל יַד גְּבִרְתָּהּ כֵּן עֵינֵינוּ אֶל יי אֱלֹהֵינוּ עַד שֶׁיְּחָנֵנוּ: (תהילים פרק קכג ב)
פֶּרֶד אוֹמֵר . יוֹדוּךָ יי כָּל מַלְכֵי אֶרֶץ כִּי שָׁמְעוּ אִמְרֵי פִיךָ: (תהילים פרק קלח ד)
חֲמוֹר אוֹמֵר . לְךָ יי הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יי הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ:(דברי הימים א , כט יא)
שׁוֹר אוֹמֵר . אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיי וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אָשִׁירָה לַיי כִּי גָאֹה גָּאָה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם: (שמות פרק טו א)
חַיּוֹת הַשָּׂדֶה אוֹמְרִים. בָּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב :
צְבִי אוֹמֵר . וַאֲנִי אָשִׁיר עֻזֶּךָ וַאֲרַנֵּן לַבֹּקֶר חַסְדֶּךָ כִּי הָיִיתָ מִשְׂגָּב לִי וּמָנוֹס בְּיוֹם צַר לִי: (תהילים פרק נט יז)
פִּיל אוֹמֵר . מַה גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ יי מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ: (תהילים פרק צב ו)
אַרְיֵה אוֹמֵר יי כַּגִּבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יָעִיר קִנְאָה יָרִיעַ אַף יִצְרִיחַ עַל אוֹיְבָיו יִתְגַּבָּר: (ישעיה פרק מב יג)
דֹּב אוֹמֵר יִשְׂאוּ מִדְבָּר וְעָרָיו חֲצֵרִים תֵּשֵׁב קֵדָר יָרֹנּוּ יוֹשְׁבֵי סֶלַע מֵרֹאשׁ הָרִים יִצְוָחוּ: (ישעיה פרק מב יא)
זְאֵב אוֹמֵר . עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׂה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר
יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים יְשַׁלֵּם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: (שמות פרק כב ח)
שׁוּעָל אוֹמֵר . הוֹי בֹּנֶה בֵיתוֹ בְּלֹא צֶדֶק וַעֲלִיּוֹתָיו בְּלֹא מִשְׁפָּט בְּרֵעֵהוּ יַעֲבֹד חִנָּם וּפֹעֲלוֹ לֹא יִתֶּן לוֹ: (ירמיה פרק כב יג)
זַרְזִיר אוֹמֵר . רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיי לַיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה: (תהילים פרק לג א)
חֲתוּל אוֹמֵר . אֶרְדּוֹף אוֹיְבַי וְאַשִּׂיגֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד כַּלּוֹתָם: (תהילים פרק יח לח)

פֶּרֶק שִׁשִּׁי
שְׂרָצִים אוֹמְרִים. יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו בְּנֵי צִיּוֹן יָגִילוּ בְמַלְכָּם: (תהילים פרק קמט ב(
אֲלִים שֶׁבַּשְּׂרָצִים אוֹמְרִים . אֶשְׁתְּךָ כְּגֶפֶן פֹּרִיָּה בְּיַרְכְּתֵי בֵיתֶךָ בָּנֶיךָ כִּשְׁתִלֵי זֵיתִים סָבִיב לְשֻׁלְחָנֶךָ: (תהילים פרק קכח ג)
נָחָשׁ אוֹמֵר . סוֹמֵךְ יי לְכָל הַנֹּפְלִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים: (תהילים פרק קמה טו(
עַקְרָב אוֹמֵר . טוֹב יי לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו: (תהילים פרק קמה ט)
שַׁבְּלוּל אוֹמֵר . כְּמוֹ שַׁבְּלוּל תֶּמֶס יֵהָלֵךְ נֹפֶל אֵשֶׁת בַּל חָזוּ שָׁמֶשׁ: (תהילים פרק נח ט)
נְמָלָה אוֹמֶרֶת . לֵךְ אֶל נְמָלָה עָצֵל רְאֵה דְרָכֶיהָ וַחֲכָם: (ספר משלי פרק ו ו(

עַכְבֵּר אוֹמֵר . וְאַתָּה צַדִּיק עַל כָּל הַבָּא עָלֵינוּ כִּי אֱמֶת עָשִׂיתָ וַאֲנַחְנוּ הִרְשָׁעְנוּ: (נחמיה פרק ט לג)

חֲלִדָּה אוֹמֶרֶת. כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּיָהּ . (תהילים קנ ו)

כְּלָבִים אוֹמְרִים . בֹּאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרָעָה נִבְרְכָה לִפְנֵי יי עֹשֵׂנוּ: (תהילים פרק צה ו)

בַּקָּשָׁה לְאַחַר אֲמִירַת פֶּרֶק שִׁירָה:

רִבּוֹן כֹּל הָעוֹלָמִים, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁבְּזכוּת "פֶּרֶק שִׁירָה" שֶׁקָּרָאתִי, שֶׁהוּא שִׁירַת הַדּוֹמֵם הַצּוֹמֵחַ וְהַחַי, וְהַמַּלְאָכִים הַמְמֻנִּים עֲלֵיהֶם מֵאֵת ד' יִתְבָּרֵךְ, שֶׁתְּהֵא אֲמִירָתוֹ כְּהַקְרָבַת קָרְבָּן עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. שֶׁתְּהֵא שָׁעָה זוּ שְׁעַת רַחֲמִים, שְׁעַת הַקְשָׁבָה, שְׁעַת הַאֲזָנָה, וְנִקְרָאֲךָ וּתְעַנֵּינוּ, נַעֲתִּיר לְךָ וְהֶעָתֵר לָנוּ.

שֶׁתְּהֶיֶה עוֹלָה לְפָנֶיךָ אֲמִירַת פֶּרֶק שִׁירָה כְּאִלּוּ הִשַּׁגְנוּ כֹּל הַסּוֹדוֹת הַנִּפְלָאוֹת וְהַנּוֹרָאוֹת אֲשֶׁר הֵם חֲתוּמִים בּוֹ בְּכֹל תְּנָאָיו. הַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ, וְנִזְכֶּה לְמָקוֹם שֶׁהַנְּפָשׁוֹת הָרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת נֶחֱצָבוֹת מִשָּׁם, וּכְאִלּוּ עָשִׂינוּ כֹּל אֲשֶׁר מוּטָל עָלֵינוּ לְהַשִּׂיג, בֵּין בְּגִלְגּוּל זֶה בֵּין בְּגִלְגּוּלִים אֲחֵרִים, וּמַלֵּא כֹּל מִשְׁאֲלוֹת לִבֵּנוּ לְטוֹבָה (כָּאן יוֹסִיף בִּפְרָטִיּוּת מַה שֶּׁנִּצְרָךְ) וְתִשְׁלַח בְּרָכָה הַצְלָחָה וְהַרְוָחָה בְּכֹל מַעֲשֶׂה יָדֵינוּ , וְנִזְכֶּה לְשׁוֹרֵר לַעֲתִיד לָבוֹא, וְתַשִּׁיב שְׁכִינָתְךָ לְעִיר קָדְשֶׁךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן. (מעובד מהרב רבי מרדכי גרוס שליט"א)

נספח 3

נהרות ימחאו כף, יחד הרים ירננו	לקול תיתו המון מים בשמים, ועל נשאים מקצה הארץ	לה' הארץ ומלואה, תבל ויושבי בה	השמים מספרים כבוד אל, ומעשה ידיו מגיד רקיע
נהרות	מים	ארץ	שמים
ושרים כחוללים כל מעיני בך	להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות	שמש ירח עמד זבולה, לאור חציך יהלכו לנוגה ברק חניתך	ברקים למטר עשה, מוצא רוח מאוצרותיו
מעיינות	לילה	שמש	ברקים

כמו שבלול תמס יהלוך, נפל אשת בל חזו שמש

לך אל הנמלה עצל ראה דרכיה וחכם

הללו את ה׳ מן הארץ תנינים וכל תהומות

גם ציפור מצאה בית, ודרור קן לה, אשר שתה אפרוחיה את מזבחותך, ה׳ צבאות מלכי ואלוקי

שבלול

נמלה

תנינים

ציפור

גשם נדבות תניף אלוקים, נחלתך ונילאה אתה כוננתה

נצר תאנה יאכל פריה

צדיק כתמר יפרח, כארז בלבנון ישגה

כסוס עגור, כן אצפצף, אהגה כיונה

גשמים

תאנה

תמר

יונה

פיל

מה גדלו מעשיך ה׳

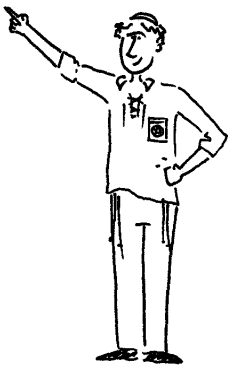

פרח שנקטף ע"י ילד שעבר ברחוב וצועק-	אבן שנזרקת למים ועד שהיא מגיעה למים, היא בוכה שבואב לה הראש.
	אבן **לבן** **מים**

העולם שבתוכי

מטרת הפעולה:

החניכים יבינו שהטבע נמצא בתוך האדם (האדם הוא עולם קטן) ושבעזרת הטבע אנחנו לומדים להיות יהודים יותר טובים.

מבנה הפעולה:

1. הבנה כי האדם הוא עולם קטן.
2. לימוד 4 יסודות בעולם, 4 יסודות באדם.
3. הדגמה כי ניתן ללמוד מהחיות.

מהלך הפעולה:

1.הבנה כי האדם הוא עולם קטן.

מביאים ענפים, פרחים, תמונות על עצים, נוף וכו'.

דיון קצר עם החניכים

- האם יש קשר בין האדם לבין הטבע? מהו?

לא לסכם את הדיון רק להעלות את המחשבות של החניכים ולומר שבהמשך הפעולה נברר יותר.

מתאים לי - מחלקים את הקבוצה ל-2 קבוצות. כל קבוצה מקבלת רשימה של איברים בגוף האדם (נספח 1) ועליהם למצוא בסביבה הקרובה דברים מהטבע שמתאימים לאיברים בגוף האדם. לדוג' עיניים- עלים (כמובן שאין דיוק מוחלט אלא רק ברמת הדמיון).

לחפש את הצד השני - כל חניך מקבל חצי פאזל (נספח 2), וצריך למצוא את החלק השני.
שני חלקי הפאזל משווים בין גוף האדם לטבע (לדוג' דם (שהוא מחיה)- מים חיים).
אחרי שכל החניכים מצאו את כל חלקי האיברים מניחים אותם ברצפה שלמים, ולומדים מדרש מאבות דרבי נתן (נספח 3).

משחק הנבוט - כל החניכים עומדים במעגל. אחד החניכים עומד במרכז המעגל ובידו בקבוק ריק. המדריך אומר שם של חניך מהמעגל ומשהו מהטבע, ועל חניך זה לומר איך מתבטא "טבע" זה באדם. על החניך שבמרכז המעגל להספיק לגעת בחניך מהמעגל עם הבקבוק לפני שהוא אומר את התשובה. אם החניך שהיה במרכז המעגל הספיק לגעת בחניך מהמעגל הם מתחלפים במקומות. החניך שנמצא עכשיו במעגל אומר שם של חניך אחר ומשהו מהטבע, ועל החניך שנכנס למרכז לגעת בחניך המדובר לפני שיאמר את התשובה. אם החניך הספיק לומר מקבילה מהאדם ל"טבע" החניך שהיה במרכז המעגל נשאר שם, והחניך שענה אומר שם של חניך נוסף ומשהו מה"טבע" וחוזר חלילה.

תחרות "פתגמים בציורים" (נספח 4). הרבה פעמים אנחנו משתמשים בדימויים מהטבע כדי לתאר בני אדם או התנהגות מסויימת. ישנו דימיון בין הטבע לבין האדם. ישנה מערכת גומלין ביננו. הטבע מדבר אלינו ואנחנו יכולים וצריכים ללמוד ממה שקורה בטבע על מה שקורה לנו בתוכנו.
בפעולה הקודמת הבנו שהטבע אינו דומם ואינו תפאורה, אלא יצירה של הקב"ה שדרכה הוא מדבר איתנו. בפעולה זו אנחנו מעמיקים ללמוד נקודות מסויימות שניתן ללמוד מהטבע ולהשתפר מתוך כך.

2.לימוד 4 יסודות בעולם, 4 יסודות באדם.

מהם ארבעת היסודות בטבע? אם החניכים יודעים- מה טוב, אם לא (וגם אם כן)- מראים 4 חפצים שממחישים את 4 היסודות.

אש- נר

מים- בקבוק עם מים.

אויר- כלום.

עפר- אדמה.

וליד כל אחד אפשר לתלות את שם היסוד.

מסבירם קצת על היסודות שכל דבר עשוי מהם כדברי הרמב"ם.

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ד' הלכה א'.

"ארבע גופים הללו שהם אש ורוח ומים וארץ הם יסודות כל הנבראים למטה מן הרקיע. וכל מי שיהיה מאדם ובהמה ועוף ורמש ודג וצמח ומתכת ואבנים טובות ומרגליות ושאר אבני בניין והרים וגושי עפר הכול גולמן מארבע יסודות הללו."

בפעולה נתמקד ב-2 היסודות הקיצוניים אש ועפר.

היסודות של הטבע נמצאים בתוכנו והם משקפים ברובד יותר עמוק את התכונות שלנו (מבוסס על דברים של הרב חיים ויטל עץ החיים - נספח 5).

כמו שבטבע האש הוא יסוד שמחמם, שורף ומתפשט, מאיר ועולה למעלה. כך באדם- יש תכונות אלו. כשהאדם מתלהב, ההתלבות שלו מתפשטת. יש לו יכולת להעניק חום ואהבה לאנשים, יש לאדם יכולת להאיר לאנשים את הדרך. ובאותה מידה יכול לשרוף דברים טובים וכו'.

ויסוד העפר הוא יסוד שמצמיח, מקבל ונותן. מקבל מן השמים גשם ונון לפרחים מרחב מחיה, מקום לגדל את השורשים, נוזלים. העפר מכבה את האש, יבשה נמצאת במקומות נמוכים- שפלה, זולה, מתפזרת עם הרוח.

עפר הוא אחד היסודות הדומיננטיים (ז"א כמעט כל חפץ עשוי מעפר).

כך גם באדם יש תכונות אלו- יש לו יכולת להצמיח אנשים, לגדל. הוא מקבל ונותן- מקבל- מהמשפחה, הורים וחברים. ונותן- לסביבתו.

האדם יכול לכבות את האש שלו- ז"א את ההתלהבות שלו על ידי עצלות, לפעמים אדם מתפזר כשמוטלות עליו הרבה משימות, שפלות- ענווה. האדם הוא אחד היסודות הדומיננטיים בעולם. (הדברים מבוססים על כתבי הרב חיים ויטל, תלמידו של האר"י זצק"ל, שערי קדושה- נספח – זה גם לא ברור צריך לנסח שוב)

משחק אסוציאציות - מחלקים את החניכים לשני קבוצות, כל קבוצה תעסוק ביסוד אחד- אש ועפר. כל קבוצה מקבלת דף שרשום עליו "אש" או "עפר". עליה לאסוף 20 אסוציאציות של חניכים מהסניף על היסוד שלהם (אש או עפר). לאחר איסוף האסוציאציות כל קבוצה יוצרת דמות בעזרת עיתונים וחומרי יצירה נוספים שמאפיינת את היסוד שלהם- אש/ עפר.

לאחר היצירה, כל קבוצה מציגה את הדמות ומתארת יום בחייה.

אם נהיה קשובים לטבע נוכל ללמוד ממנו הרבה. ראינו כיצד אפשר ללמוד מהאש ומהעפר. להבין את עצמנו טוב יותר ע"י ההשוואה ליסודות האלו והזיהוי שלהם בתוכינו.

3. הדגמה כי ניתן לחיות מהחיות.

בחירות- כל חניך מקבל פתק עם שם של חיה + מידה טובה שאפשר ללמוד מהחיה ומדבקה. (נספח 6)

לכל חניך ניתנת חצי דקה לשווק את המידות הטובות של החיה שלו. בסיום הסבב- כל חניך מדביק את המדבקה על החניך שמהחיה שלו הוא הכי רוצה ללמוד.

אלמלא ניתנה תורה לישראל היינו לומדים מידות מחיות, ואין הקב"ה בורא סתם דברים בעולמו.

עירובין ק: אלמלא לא ניתנה תורה היינו למדים צניעות מחתול וגזל מנמלה ועריות מיונה דרך ארץ מתרנגול...

קטע טוב לסיכום:

יהודה בן תימא אומר
הווי עז כנמר
וקל כנשר
רץ כצבי
וגיבור כארי
לעשות רצון אביך שבשמיים

[פרקי אבות,
פרק ה' משנה כ"ד]

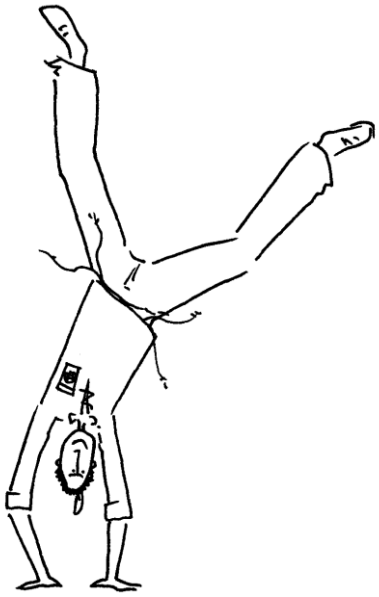

נספח 1

	אצבעות
	שיער
	עמוד שדרה
	אוזניים
	אף
	רגליים
	עיניים
	ידיים
	פה

	אצבעות
	שיער
	עמוד שדרה
	אוזניים
	אף
	רגליים
	עיניים
	ידיים
	פה

נספח 2

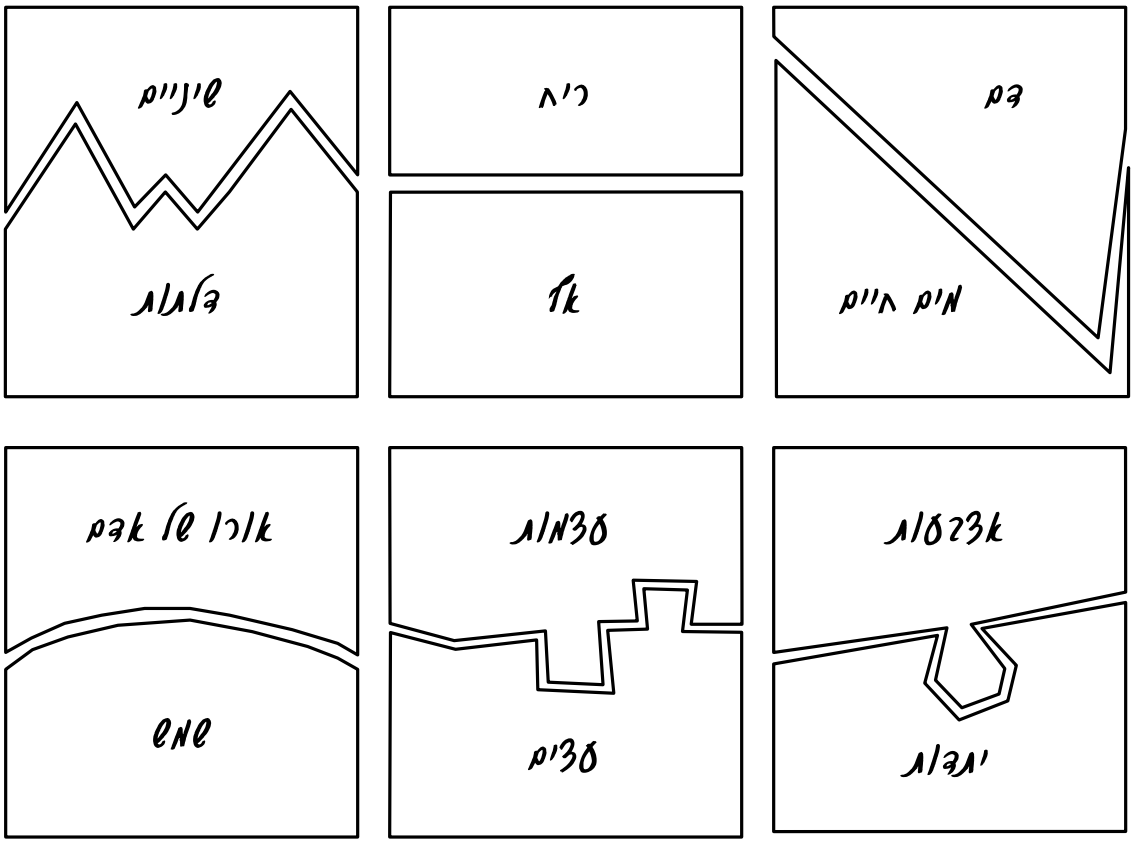

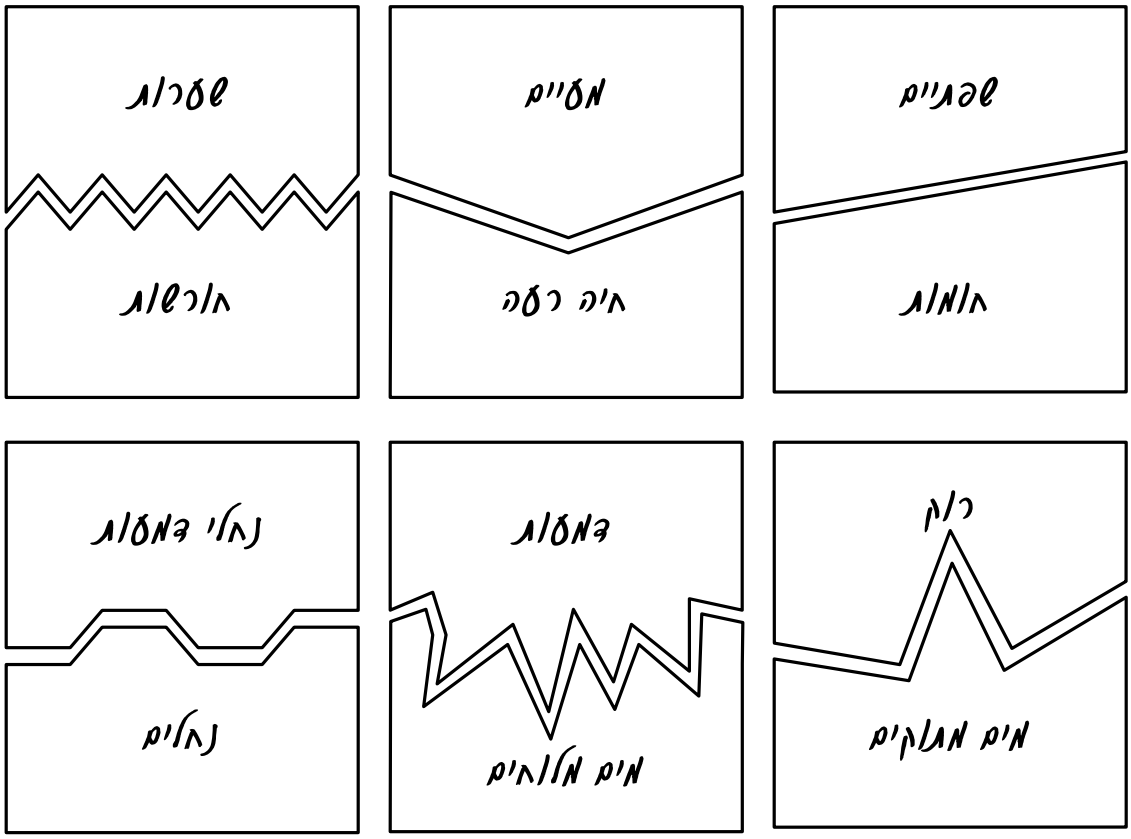

נספח 3

אבות דרבי נתן פרק אחד ושלושים

"הקב"ה יהא שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים
בחוכמתו ובתבונתו ברא את כל העולם וברא את השמים
ואת הארץ עליונים ותחתונים. ויצר באדם כל מה שברא בעולמו.
ברא חורשים (חורשות) בעולם וברא חורשים (חורשות) באדם לשערות של אדם.
ברא ריח בעולם ברא ריח באדם זה חוטמו של אדם.
מים מלוחים בעולם מים מלוחים באדם זהו דמעות של עיניים.
נחלים בעולם נחלים באדם אלו דמעות.
חומות בעולם חומות באדם אלו שפתותיו של אדם.
דלתות בעולם דלתות באדם זה שיניו של אדם.
מים מתוקים בעולם מים מתוקים באדם זה רוקו של אדם.
מגדלים בעולם מגדלים באדם זה צווארו של אדם.
יתדות בעולם יתדות באדם זה אצבעותיו של אדם.
מים חיים בעולם מים חיים באדם דמו של האדם.
עצים בעולם עצים באדם זה עצמותיו של אדם.
הא למדת שכל מה שברא הקב"ה בעולמו ברא האדם"

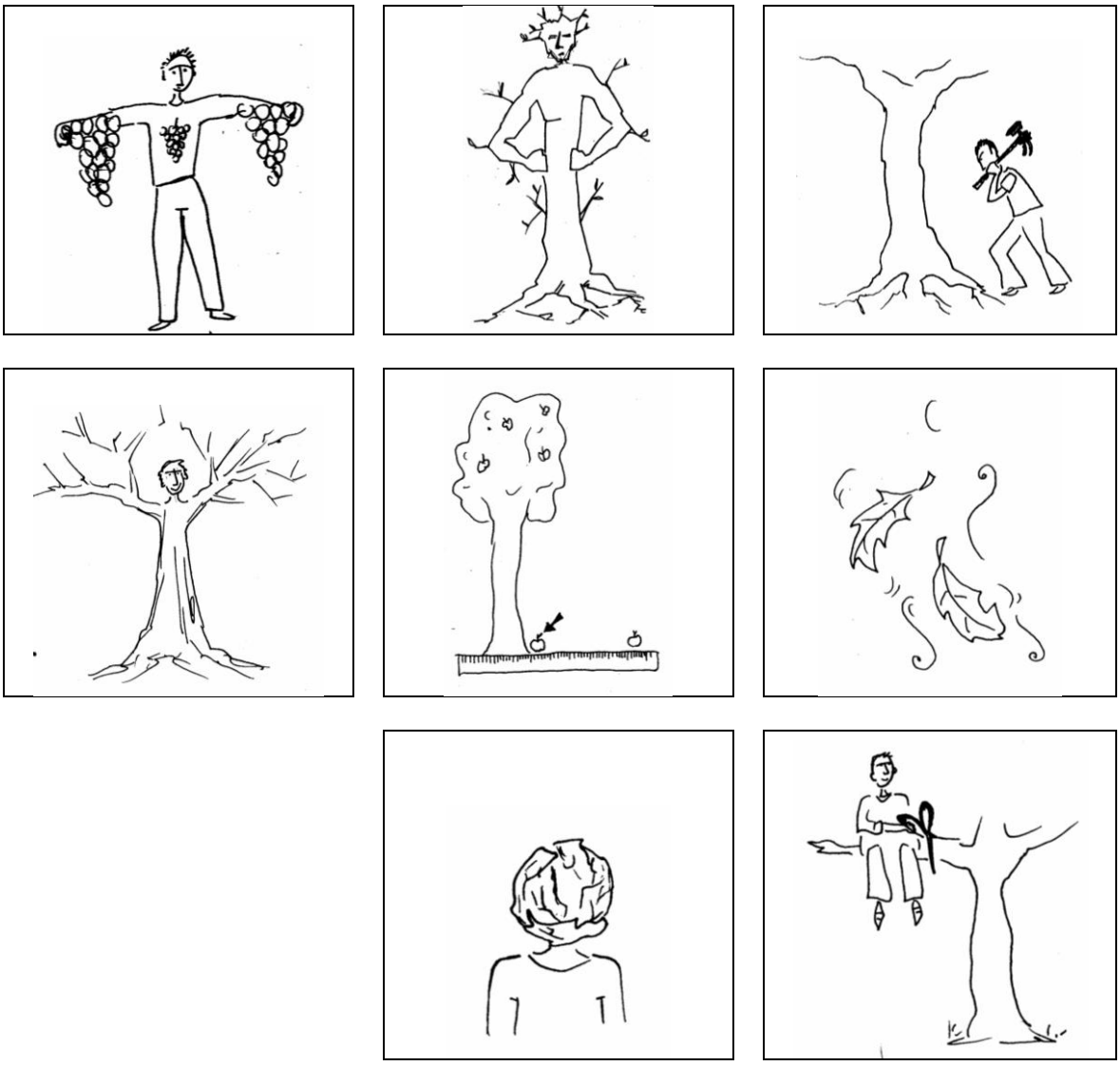

- איש אשכולות
- חתך את הענף עליו הוא יושב
- כי האדם עץ השדה
- ראש כרוב
- התפוח לא נופל רחוק מהעץ
- היכה שורשים
- כעלה בשלכת
- חזק כארז

שערי קדושה– הרב חיים ויטל זצ"ל תלמידו של האר"י זצוק"ל

דע כי כל המידות הרעות מושרשות בארבע מדרגות נפש היסודות, מצד הרע והקליפות אשר בה; ולכן, כל המידות הרעות נחלקות לארבע מינים וזה פרטן:

יוסד האש– ממנו נמשכת הגאווה, הנקראת "גסות הרוח" להיות היסוד הקל והגבוה מכולן. ובכללה הכעס, כי מפני הגאווה מתכעס האדם כשאין עושים רצונו; ואילו היה שפל רוח, ומכיר_____, לא היה מתכעס כלל נמצא, כי הגאווה והכעס מידה אחת הן. ותולדותיה– שלוש: הקפדנות בליבו, כי ללא הגאווה– לא היה מקפיד בלבו, כעניין שקראנו בעניין הכעס; ובקשת השררה והכבוד– להתגאות על הבריות; והשנאה לזולתו– על היותו גדול ממנו. וזה ענף מהגאווה גם כן.

יסוד הרוח– ממנו נמשך דיבור, הנקרא "שיחה בטלה", לדברים שאין בהם צורך כלל– או נפשי או גופני (כלומר לא נפשי ולא רוחני). ותולדותיהן– ארבע והן: לדבר חונף ושקרים ולשון הרע ולגלות שבחין לבריות– להתגדל בפניהם.

יסוד המים– ממנו תאוות התענוגים, כי כן המים מצמיחים כל מיני תענוג. ותולדותיה– שתיים: החמדה לגזול ממון מחברו ואשתו וכל אשר לו– להתענג בהם; והקנאה כן יקנא בחברו אשר לו ממון רב ורוצה בזה להתענג בו.

יסוד העפר– ממנו מידת העצבות, בכל פרטיו. ותולדותיה–אחת, והיא: העצלות לקיים התורה והמצוות מפני עיצבונו על השגת (וכדי להשיג) קנייני הבלי העולם הזה. או על ייסוריו הבאים עליו. אינו שמח בחלקו בשום דבר גם עינו לא תשבע עושר.

והפכן ארבע מידות טובות נמשכות מארבע יסודות שבנפש היסודית, והן:

(יסוד האש–) הענווה, שהיא תכלית השפלות– מתקנת מכל מיני כעס בגלוי על ידי גאווה;

(יסוד הרוח–) והשתיקה– שאלם לא יפתח פיו לבד בעסק התורה והמצוות, או הכרחי לקיום הגוף וצורך כבוד הבריות;

(יסוד המים–) והמיאוס בכל תענוגי הגוף מותרות (המוכרחים).

(יסוד העפר–) והשמחה התדירית בחלקו, כי כל דעבדין מן שמיא– לטב. (כל מה שעושים מן השמים– לטובה). וגם לזרז עצמו בתכלית השמחה בעבודת קונו וכמו שכתוב "שש אנוכי על אמרתך כמוצא שלל רב" (תהילים קי"ט, קס"ב) ועשה תורתך קבע ומלאכתך ארעי.

נשר

אנחנו יכולים ללמוד מהנשר שהוא קל שאם המצווה הזאת אנחנו יכולים לעשות דברים בקלות ולא להיות "כבדים".

נמר

אנחנו יכולים ללמוד מהנמר את הכוח שיש לו וללמוד לחיינו לעשות דברים עם כוח חיובי זאת אומרת בשעומדת בפנינו מצווה לעזור לזקנה להרים סלים או לעזור לאמא, לטשטש את בכוח גדול בנמר.

נמלה

אנחנו יכולים ללמוד את מידת החריצות שלה שהיא עובדת ועמלה עד שהיא מגיעה למטרה שלה.

ציפור

אנחנו יכולים ללמוד מהציפור את דאגתה לגוזליה וכן להתייחס בדאגה לאנשים שקרובים אלינו.

אריה

אנחנו יכולים ללמוד מהאריה את גבורתו ובמידה זו אנחנו יכולים להשתמש כנגד דברים שמפחידים אותנו או דברים שאנחנו חושבים שאין בכוחנו לעשות. וגם להתגבר בגבורה על היצר הרע.

צבי

אנחנו יכולים ללמוד מהצבי את כוח הריצה שלו שהוא יכול ללמד אותנו לרוץ לדברי מצווה ולא להתעכב.

סוס

אנחנו יכולים ללמוד מהסוס את האצילות שלו שלא לבעוט מהר.

לטאה

אנחנו יכולים ללמוד ממנה את המהירות בה היא מסתלקת כן אנחנו נלמד להסתלק מהר ממקומות לא טובים.

פרה

אנחנו יכולים ללמוד ממנה את מידת הנתינה שהיא נותנת חלב לבעליה כן אנחנו יכולים ללמוד להוציא מעצמנו את הדברים הטובים ולתת אותם לסובבים אותנו.

לעובדה ולשומרה

מטרת הפעולה:

החניך ישמור על הטבע כחלק מעבודת ה' שלו

מבנה הפעולה:

1. ענווה וכבוד ביחס לבריאה.
2. לשומרה.
3. לעובדה- שותפים למעשה הבריאה.

מהלך הפעולה:

1. ענווה וכבוד ביחס לבריאה.

ציור הבריאה- פורסים גיליונות נייר גדולים, צבעים, גואש, מכחולים וכו'. מקריאים את הפסוקים הראשונים בספר בראשית שמתארים את בריאת העולם, תוך כדי שהחניכים מציירים על רצף גיליונות הנייר את המסופר.

בְּרֵאשִׁית, בָּרָא אֱלֹהִים, אֵת הַשָּׁמַיִם, וְאֵת הָאָרֶץ. ב וְהָאָרֶץ, הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ, וְחֹשֶׁךְ, עַל–פְּנֵי תְהוֹם; וְרוּחַ אֱלֹהִים, מְרַחֶפֶת עַל–פְּנֵי הַמָּיִם. ג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, יְהִי אוֹר; וַיְהִי–אוֹר. ד וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת–הָאוֹר, כִּי–טוֹב; וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים, בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ. ה וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם, וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה; וַיְהִי–עֶרֶב וַיְהִי–בֹקֶר, יוֹם אֶחָד. {פ}

ו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם, וִיהִי מַבְדִּיל, בֵּין מַיִם לָמָיִם. ז וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים, אֶת–הָרָקִיעַ, וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לָרָקִיעַ, וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לָרָקִיעַ; וַיְהִי–כֵן. ח וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרָקִיעַ, שָׁמָיִם; וַיְהִי–עֶרֶב וַיְהִי–בֹקֶר, יוֹם שֵׁנִי. {פ}

ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, יִקָּווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל–מָקוֹם אֶחָד, וְתֵרָאֶה, הַיַּבָּשָׁה; וַיְהִי–כֵן. י וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבָּשָׁה אֶרֶץ, וּלְמִקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים; וַיַּרְא אֱלֹהִים, כִּי–טוֹב. יא וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב מַזְרִיעַ זֶרַע, עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי לְמִינוֹ, אֲשֶׁר זַרְעוֹ–בוֹ עַל–הָאָרֶץ; וַיְהִי–כֵן. יב וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב מַזְרִיעַ זָרַע, לְמִינֵהוּ, וְעֵץ עֹשֶׂה–פְּרִי אֲשֶׁר זַרְעוֹ–בוֹ, לְמִינֵהוּ; וַיַּרְא אֱלֹהִים, כִּי–טוֹב. יג וַיְהִי–עֶרֶב וַיְהִי–בֹקֶר, יוֹם שְׁלִישִׁי. {פ}

יד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, יְהִי מְאֹרֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, לְהַבְדִּיל, בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלָּיְלָה; וְהָיוּ לְאֹתֹת וּלְמוֹעֲדִים, וּלְיָמִים וְשָׁנִים. טו וְהָיוּ לִמְאוֹרֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, לְהָאִיר עַל–הָאָרֶץ; וַיְהִי–כֵן. טז וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים, אֶת–שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים: אֶת–הַמָּאוֹר הַגָּדֹל, לְמֶמְשֶׁלֶת הַיּוֹם, וְאֶת–הַמָּאוֹר הַקָּטֹן לְמֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה, וְאֵת הַכּוֹכָבִים. יז וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים, בִּרְקִיעַ הַשָּׁמָיִם, לְהָאִיר, עַל–הָאָרֶץ. יח וְלִמְשֹׁל, בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, וּלְהַבְדִּיל, בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ; וַיַּרְא אֱלֹהִים, כִּי–טוֹב. יט וַיְהִי–עֶרֶב וַיְהִי–בֹקֶר, יוֹם רְבִיעִי. {פ}

כ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים––יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם, שֶׁרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה; וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל–הָאָרֶץ, עַל–פְּנֵי רְקִיעַ הַשָּׁמָיִם. כא וַיִּבְרָא אֱלֹהִים, אֶת–הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים; וְאֵת כָּל–נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת אֲשֶׁר שָׁרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם, וְאֵת כָּל–עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ; וַיַּרְא אֱלֹהִים, כִּי–טוֹב. כב וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים, לֵאמֹר: פְּרוּ וּרְבוּ, וּמִלְאוּ אֶת–הַמַּיִם בַּיַּמִּים, וְהָעוֹף, יִרֶב בָּאָרֶץ. כג וַיְהִי–עֶרֶב וַיְהִי–בֹקֶר, יוֹם חֲמִישִׁי. {פ}

כד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ, בְּהֵמָה וָרֶמֶשׂ וְחַיְתוֹ–אֶרֶץ, לְמִינָהּ; וַיְהִי–כֵן. כה וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת–חַיַּת הָאָרֶץ לְמִינָהּ, וְאֶת–הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ, וְאֵת כָּל–רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה, לְמִינֵהוּ; וַיַּרְא אֱלֹהִים, כִּי–טוֹב. כו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ; וְיִרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם, וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל–הָאָרֶץ, וּבְכָל–הָרֶמֶשׂ, הָרֹמֵשׂ עַל–הָאָרֶץ. כז וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת–הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ: זָכָר וּנְקֵבָה, בָּרָא אֹתָם.

דיון קצר:

- למה האדם נברא אחרון?
- מה זה מלמד אותנו ביחס שלנו לבריאה?

אם זכה אדם אומרים לו: אתה קדמת לכל מעשה בראשית, ואם לאו אומרים לו: יתוש קדמך, שלשול קדמך.
מדרש רבה ויקרא יד'

סיפור "הילד והדיונה" (נספח 1)

- האם הדיונה הייתה מאושרת?
- כיצד ניתן להתמודד עם המתח שמצד אחד אנחנו צריכים לכבד את הטבע ומצד שני להשתמש בו?

הרבי מקוצק אמר שהאדם צריך להחזיק שני פתקים בכיסיו. בכיס אחד "בשבילי נברא העולם" ובכיס שני "אנוכי עפר ואפר". (מתודית כדאי לשים מראש את שני הפתקים בכיסים שלכם, אחד בחולצתנועה, ואחד בחצאית/מכנסיים, ולהוציא אותם תוך כדי סיפור).
הסוד הגדול של חיבור בדברים הוא ענווה!
כשנאמר בשבילי נברא העולם אין הכוונה בקריאה של גאווה שאנחנו יכולים לעשות הכל אלא בשבילי= בגללי. ואם העולם נברא בגללי ז"א שיש לי תפקיד- לשמור עליו. לפני כל מעשה שלנו אנחנו צריכים לראות אם הצורך הוא אמיתי ולא מתוך אגואיסטיות, חשיבה רק על מה שטוב ונוח לי.
כאשר הקב"ה הניח את האדם בעולם נאמר לו שעליו לעובדה ולשומרה (בראשית ב,טו).

2. לשומרה

הצילו שריפה- על החניכים לומר מה הם שני חפצים שהם היו מוציאים ראשונים אם חס וחלילה הייתה פורצת שריפה בביתם.
על מה אנחנו הכי שומרים? איך יודעים מה חשוב לנו?
אנחנו שומרים על דברים שחשובים לנו. הטבע הוא מתנה יקרה וחשובה ולכן אנחנו שומרים ומגינים עליה.

3. לעובדה- שותפים למעשה בראשית - יישום המערך

גינה לי-
מקימים עם חניכים גינה באזור הסניף- לפני הפעולה מוצאים אזור בסניף המתאים לגינה, מנקים את השטח, מגדרים אותו ותולים שלט: "הגינה של קבוצת עיינות" לאחר מכן, כדאי להתייעץ ולברר אלו צמחים מתאימים לשטח המסוים שלכם (כל חנות פרחים שכונתית- המוכר ישמח לעזור לכם), אלו ירקת מתאימים לעונה? מה מצריך הטיפול בהם? שותלים מה שבחרתם, עושים שלטים לכל צמח (שתדעו מה גדל איפה...).
והכי חשוב- יושבים עם החניכים ועושים חלוקת עבודה בין החניכים ומדגישים להם שהם אחראים לגינה הזאת לאורך כל השנה וכו'...

בכל פעולה של טיפוח ואכפתיות לסביבה אנחנו שותפים למעשה בראשית, אולי לכן ישנה חשיבות רבה כל כך לנטיעות וחקלאות בארץ ישראל , כפי שמסתמן מדבריו של רבי יוחנן.

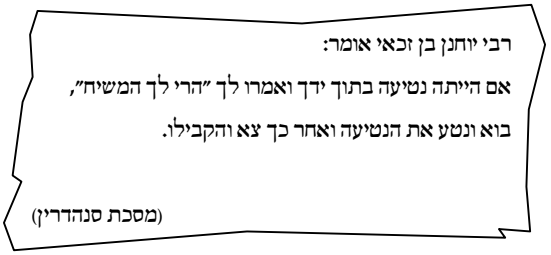

הילד והדיונה

פעם אחת היתה דיונה.
והיא אהבה ילד קטן אחד.
וכל יום הילד היה בא ומשחק בדיונה.
והילד אהב את הדיונה, מאוד מאוד.
והדיונה היתה מאושרת.

אך הזמן חלף לו, והילד הלך וגדל.
ולעתים קרובות הדיונה נשארה לבד.
ואז, יום אחד, בא הילד אל הדיונה.
והדיונה אמרה: "בוא, ילד, בוא תשחק בחול.
ותתגלגל במורד ותהיה מאושר".
"אני יותר מדי גדול בשביל לשחק בחול,"
אמר הילד. "אני רוצה לשחק במשחקים של גדולים,
במכוניות ובאופנועים". והדיונה אמרה: "בוא ותשתולל בין החולות,
ותהיה מאושר."

והילד חזר לשחק בין החולות.
והדיונה היתה מאושרת.
אבל הילד הלך ולא חזר הרבה זמן.
והדיונה היתה עצובה.

ואז יום אחד, הילד חזר. והדיונה רעדה מרוב שמחה.
ואמרה: "בוא, ילד, תשחק בין החולות שלי, ותהיה מאושר."
"אני יותר מדי עסוק בשביל לשחק בין החולות,"
אמר הילד. "אני רוצה אישה ואני רוצה ילדים,
ובשביל זה אני צריך בית. את יכולה לתת לי ביתך?"
"אין לי בית", אמרה הדיונה, "המדבר הוא ביתי.
אבל אוכל לתת לך חלקת מדבר, בה תבנה את ביתך,
ותהיה מאושר."
והילד בנה לו בית בחלקת הקרקע שקבל מהדיונה.
והדיונה היתה מאושרת.
אבל הילד הלך ולא חזר הרבה זמן.
והדיונה היתה עצובה.

ובשהוא חזר, הדיונה כל כך שמחה,
שבקושי הצליחה לדבר.
"בוא, ילד, תשחק בין החולות", היא לחשה.
"אני יותר מדי מבוגר ומודאג בשביל לשחק"
אמר הילד. "יש לי משפחה ואני צריך כסף
כדי לפרנס את אשתי וילדי. את יכולה לתת לי כסף?"
"אני מצטערת", אמרה הדיונה, "אין לי כסף, יש לי רק
חול.
קח את החול שלי, ילד, תמכור אותו.
כך יהיה לך כסף לפרנס את משפחתך, ותהיה מאושר."

ואז הילד הפך את הדיונה למחצבה,
מכר את החול, והיה לו כסף לפרנס את
משפחתו.
והדיונה היתה מאושרת...
אבל לא ממש מאושרת. אבל הילד הלך
ולא חזר הרבה זמן.
והדיונה היתה עצובה.

ואחרי הרבה זמן, הילד חזר שוב.
"אני מצטערת, ילד, לא נותר לי שום דבר לתת לך -
המדבר כבר נעלם מזמן,
לא אוכל לתת לך חלקת קרקע.
החול שלי כבר איננו, לא אוכל לתת לך אותו כדי
שתמכור אותו.
אני מצטערת", אמרה הדיונה. "הלוואי שיכולתי לתת
לך משהו... אבל לא נשאר לי כלום. אני סתם מחצבה
זקנה ונטושה. אני מצטערת."
"אני לא צריך הרבה", אמר הילד,
"יש לי כבר בית וכסף.
אני רק זקוק למקום שבו אוכל להשליך זבל."
"אם כך", אמרה הדיונה, "אם כך, מחצבה זקנה ונטושה
כן יכולה לעזור לך.
תוכל לשפוך את הזבל במחצבה."

והילד הפך את המחצבה למזבלה.
והדיונה היתה מאושרת?

חידות הוא והיא:

בשלב הראשון נפתח בשאלות מה הקשר בין אדם לאדמה? נשמע את התשובות של החניכים ונשחק את המשחק חידות הוא והיא ובסוף נדגיש את הנקודה שאדם ואדמה הם שורש אחד ונדגיש את העניין שבעצם האדם נברא מן האדמה.

בראשית פרק ב'- "ויצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה"

הוא- אותו על הרגלים נועלים

היא- מחלה המפילה הרבה חללים (מגף, מגיפה)

הוא- החלק האחרון

היא- רוח משתוללת בחרון (סוף, סופה)

הוא- חומר בטרם עובד

היא- כיסוי רחב לגוף מבד (גלם, גלימה)

הוא- כיסוי עליון ליום קר

היא- גניבה ע"י עובד חסר מוסר (מעילה, מעילה)

הוא- חברת אוטובוסים ידועה

היא- סיפור שלא קרה (אגד, אגדה)

הוא- הזכר אצל היונים

היא- ספר הספרים (תור, תורה)

הוא- היום בו המלאכה מותרת

היא- במיטה על מחלתה מתגברת (חול, חולה)

הוא- צבע בהיר

היא- בעזרתה ניתן לבנות קיר (לבן, לבנה)

הוא- שם כולל לכל האנשים

היא- ממנה צומחים השתילים והמאכלים (אדם, אדמה)

סיפור שמבוסס על מדרש קהלת רבה:

אני רוצה לספר לכם סיפור על האדר שלי,

הסיפור שלי מתאים לפני שניים רגע (כמו כל הסיפורים...) פה הבחירה שבשבילנו אולי שישרנו פה לצפ פה ראיטא ענינו של ב ס"מ על ב ס"מ בדיוק התלויים, כמה שעות אחרי שיצאנו בדרכנו אימים מהרגע של אמנו. שנינו לרשנו תלוק מבחים עם פרחים אפולים וכתלויים. אבל מהם שנינו היינו ממש מלכי העולם, כל היום טיפלו בנו, האכילו אותנו והלבישו אותנו. כאה הייתה מקופה נהדרה כולם משרתים אותנו מלכים, אלא מדבר אחד שהעסיב- הפחדות שהמניחו לנו נשיקות רטובות עם אופה אפום שנמרא על כל ראיינו התלו, אבל שרפנו...

עברו הימים וגם קצת שנים ופתאום מצאנו את עצמנו ראיתים אחרים קצת יפלים, אבל רק קצת וכאן מתאים הסיפור. בעצם אני מספר על האדר שלי את נפלד קצת את שנינו, ואספר לכם מה ראיתי באדרי.

כשיפל כבר התאילו המניינים להסתרך נשכח המלך, והתינוק ותלו התאילו ליפול ל... ל... ברנלול, ממש ברנלול. כשאכל את הפני "אכלו" אינו גם השלאו והכסא פ"א שאדר פני מרוא אי אפשר היה לפעם שהכסא הלא כסא, והשלאו הלא שלאו. והאחא ועמוה אפה רפה ומנקה עסידו כל היום, ההנפלנו הפכה זו רגע מאלך לברנלול.

וכשיפל והיום ליול שכולם הולכים לסניף הלא יפל ליפני מלפל. כל היום לא יושר לרגע, ואיפ עם הגיע על הפר ווילא לעיין עם האדר'ה ממש ממש כאן יפי.

אדרי הלוך המשיך ליפול והיום ליול שרו את כולם מסניין רק פדר אחפ- הפלא. כל העאו אפדרים על הנשק ולאי יש נשק יותר משוכלל. וכאן הלא הפך לסוס ילפה עם הרגש מורם, מפיון ומאפעל מהיכולות המקלטות שלו כבל רגאומים.

וכך נבע ונבע והביע לשון שרו כאחד א-ל-י-ם, ועל לא משיחה בשוטה. מהר מאד אבדי הטוב שסף לפני כאה אלפשים הגלה כאן סוס, הלפך לפרה (פרה כן היה שסואבא משאוא כבפים ובואה לאאור). ביום ובלילה בלי הפסקה רק בשבל לפרנסה, כאסף לילוא שלאים לא ישן. אבריה, אל גאשבו שפרנסה פה ענייו בשוב, בשא אסאסה לא קלה. וכך נבע לו הפרה הסאל והסייע, ולפליו היקרים שבהם השקיע את כל אבכחו בם אביעים לשלר שבו א-ל-י-ם ושיעל אבדי הלפך בפשוה לכלר סל בניה. בלי בושה הלא אבקש, אסתקש ואתחנן כפי לאפשל שלוה טוב לאשנה הבא בשאיר סביר, להקה טובה לאשנה של הבן בשאיר שנה לכיסו, וכן הלאה- כל אשנה והפרישה שלה.

כך נבע אבדי הסייע ולאו לאו הבינה אתאילה לבבלו בבבו, ולאחר שניה של אבדוא הלפך לו לקלו שאתקה את כל המשיה של האבדה הבסיריה, בלי בשר לבלו הלא קונה משלפי שאש סבלוה של בהור בן 16, והפסרולא שלו משנה בובה לקלניה של בני הנסלריה- ממש כאן קלו...

הסיפור של אבדי סבוב בילוב אבל לא לכולם מובטאים חיים שכאלה...

בסלו הסיפור נסלה לפיולו את הנקלפוה הבאוה:

- *איך אי האפש שאסופר סליו הסיפור?*
- *האם בם אתם הייתם רולים חיים שכאלה?*
- *איך אפשר לשנות את בובה החיים הלו?*

נביש לאסקנה שטוב ליאוף אהאילא אך לא להילא חילא והאבה והאבילה סלפבים לנו להצלוה.

כשיש לנו נגיעה בדבר הוא נהפך להיות חלק ממנו

נביא לפעולה שקיות קטנות ובהן: סוכר, מלח ופלפל שחור.
נבחר 2 חניכים ונאמר להם שהם הגיעו מארץ שבה אין דבר כזה סוכר.
בקש מהחניך השני:
בשלב הראשון להסביר לחניך "העולה החדש" מה טעמו של הסוכר.
בשלב השני שייתן לעולה החדש לטעום ממש מהסוכר.
בחר עוד זוג חניכים ונעשה את אותו הדבר עם המלח והפלפל השחור.

נשאל את החניכים ששחקו את ה"עולים החדשים" במשחק אם כאשר הסבירו להם במילים את הטעם, הם באמת הצליחו להבין משהו (כמובן בלי לקחת בחשבון שהחניכים יודעים באמת מה זה סוכר וכו') או שרק המגע עצמו עם התבלין, הבהיר להם מה הטעם האמיתי לשו?
נסביר: כדי ליצור מפגש ממש בינינו לבין כל דבר בעולם צריך מגע ממשי עם הדברים ולא מפגשים עקיפים. כאשר אנחנו רוצים לפגוש אדם, כל האמצעים הטכנולוגיים של טלוויזיה, אינטרנט ותמונות לא משתווים לפגישה ממשית בין שני בני אדם. כך גם בטבע, כדי להבין את גדולתו ותפארתו צריך לצאת אליו ולחוות אותו וממש לגעת בו.

שמירה על הבריאה זה כמו להגיד "תודה להי יתברך".

ניתן לחניכים סיטואציות (מצ"ב) ונשאל אותם-
א. איך הם היו מגיבים כשהם היו מנהלים את הדבר?
ב. מה הם היו אומרים לאדם שנתן להם את הדבר?
ג. איך הם היו מתייחסים לדבר אח"כ?

סיטואציות:
קבלת אופניים מתנה מסבתא לאפיקומן.
קיבלת ציפר מושקע מהמדריך/כה.

קבלת את אוסף הבולים הישן של דוד אברהם.
קבלת ספרי קריאה מרתקים מאמא.
קבלת משחק מחשב חדש מסבא.

כשאנחנו מקבלים דברים שחשובים לנו אנחנו שומרים עליהם כי אנחנו באמת אוהבים אותם, אנחנו לא נפקיר את האופניים שקיבלנו מסבתא בחצר, או נפזר את אוסף הבולים בבית בכל פינה.
שמירה על הבריאה היא כמו להגיד "תודה על כל מה שבראת", כי כשהאדם אוהב משהו, הוא ידאג להשיח עליו ולא לפגוע ושלא יפגעו בו.
ולכן כשאנו יוצאים לטייל בארץ ישראל ושומרים על ניקיונה, אנחנו מראים ואמרים לקב"ה שהיא חשובה לנו, כי אנחנו באמת אוהבים אותה.

סיפורים קצרים שמתארים בצורה חזקה את קדושת הארת והאדמה.
בהתחלה נעשה מכירה פומבית של חפצים (שהם בהישג יד) ושקית אדמה, נחלק שטרות מדומים ונעשה מכירה המוצגים. נניח את החפצים בשורה והחניכים יעברו ויניחו את הכסף ליד החפץ שהם היו רוצים לרכוש.
כמובן שליד השקית שמלאה באדמה לא יערמו השטרות...
ולאחר מכן נדבר על הגידולים של האדמה שהם אחד הבסיסים לכל חיותינו, ונספר את הסיפורים שנוגעים בקדושה של האדמה.

פעם אחת נסע הרב קוק עם מלוויו לתל אביב. בדרך אירעה תקלה במנוע המכונית, והכרח היה להתעכב לשעה קלה. הנוסעים התפזרו זה לפה וזה לשם, והנה גם הרב קוק איננו. חיפשו אחריו ומצאוהו במרחק מה כשהוא שרוע מלוא קומתו ומתגלגל בחרש: "אדמתי! אדמתי! אדמת ארץ ישראל הקדושה!". כשהזדקף וקם, אמר לסובבים אותו: "וכי אימתי יש לי הזדמנות לשוחח קצת אל אמא אדמה, המצפה לקיבוץ בניה לתוכה."

כשעלו לקרקע לישוב מחולה שבבקעת הירדן, הגיעו המתיישבים החדשים אל הרב נריה על מנת שיכתוב עבורם את מגילת היסוד לישוב. הרב נריה הוציא את מפת ארץ ישראל ומפה נוספת של התנחלות השבטים. לאחר שהגיע למסקנה שהישוב מחולה נמצא בנחלת מנשה בן יוסף על גבול נחלת שבט יששכר, החל בכתיבת מגילת היסוד שבה כתב: "ויהי נא בתינו בתי תורה ועבודה קורנים באור ה', מגדלים דורות ישרים לכל הקדוש לישראל ולארצו". כאשר ביקר הרב נריה לראשונה במחולה, הוא כרע על ברכיו ונשק לאדמה ובירך בשם המלכות: "ברוך המציב גבול אלמנה".

עמוד ריק

...הרואה לו את המקום של מטה, וזיוה אותו לנגוע כפולמתו את המקום של מטה. היופי, ההבר, הנוי והתפארת של ריג-המקום יסופם ומרומים הסליונים...הרואה לו את המקום של מטה, וזיוה אותו לנגוע כפולמתו את המקום של מטה. היופי, ההבר, הנוי והתפארת של ריג-המקום יסופם ומרומים הסליונים... הרואה לו את

מאמר רקע לפרק	בית המקדש נמשל עולם/ הרב זלמן מלמד
מה יפה ביהדות?	פתיחת הרצון ללמוד נושא היופי ביהדות
משתלב יופי	הגדרת היופי ביהדות כהשלמה בין פנים לחוץ והרמוניה
היופי בעיני המסתכל	היכולת שלנו לבחור ולראות את היופי בכל דבר ואדם
לשעות הפנאי...	קטעים ומתודות קצרים לשימושכם במהלך חודש ארגון
	מאמרים להרחבה

עמוד ריק

בית-המקדש נויו של עולם / הרב זלמן ברוך מלמד שליט"א

מוקדש לעילוי נשמת ר' מאיר ב"ר יחזקאל שרגא ברכפלד זצ"ל

כאשר אנו קוראים בתורה את הפרשות העוסקות במלאכת המשכן, הננו לומדים על יחסה של התורה לאומנות, לנוי, ליופי.

הננו נוכחים לדעת שהתורה נותנת ערך גדול לצורה האסתטית של מלאכת המחשבת של הציור, האריגה. בגדי הכהונה צריכים להיות לכבוד ולתפארת. מנורת הזהב צריכה להיות עשויה בשלמות נפלאה, כפתורים ופרחים. וכן הארון והכרובים.

מתוך פרשיות המשכן בתורה נדחית מאליה התדמית המוטעית כאילו התורה מכוונת את האדם להצטמצם בעולם רוחני מופשט, ושכל ייעודו של האדם לעסוק בתורה ובמצוות בלי לפזול לתחומים אחרים חיצוניים, בלי לפתח את החושים הטבעיים העמוקים של האומנות, היופי, הדמיון, האסתטיקה .

לא כן הדבר. אדרבא, התורה מצווה אותנו להעמיק את כל הכוחות הנפשיים, לפתח את כל הכשרונות, לא לוותר על אף תכונה, אלא לאמצה ולשכללה. כי רק על ידי כל הכישורים כולם יכול אדם לעבוד את ה' בשלמות. "זה אלי ואנוהו" - "התנאה לפניו במצוות."

הנה דווקא במקום הקדוש ביותר, מקום השראת השכינה בישראל בבית-המקדש, בקודש הקודשים, שם צריך להשתמש בכל הכשרון האומנותי על מנת לבנות את המקדש וכליו, בכל יופיים ותפארתם.

בית-המקדש נקרא "נויו של עולם". הקב"ה אינו מסתפק בהוראה כללית לבנות בית-מקדש יפה, מפואר ומושלם, אלא ריבונו של עולם נותן תכנית אלוקית מפורטת כיצד לעשות כל כלי וכיצד ייראה הכל ביחד. בית-המקדש צריך להיות בעל יופי אלוקי עליון. כל מה שנעשה בו צריך להיות על פי מה שמשה רבנו הראה בהר. "וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר" (שמות כה, מ). "והקמות את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר" (שמות כו, ל).

הוי אומר, כאשר משה עלה למרומים להר סיני, הקדוש-ברוך-הוא הראה לו את המקדש של מעלה, וציוה אותו לבנות כדוגמתו את המקדש של מטה. היופי, ההדר, הנוי והתפארת של בית-המקדש יסודם במרומים העליונים.

שמא עולה בדעתך לשאול: האם אין מקום לחשוש שהעיסוק ביופי החיצוני יפגום ברעיונות הרוחניים, יגרום לאדם להיות חיצוני, ובמקום להעמיק במשמעות העליונה של בית-המקדש שבו השכינה שורה, יעסוק אדם במראה החיצוני, ושבמקום לראות את פני השכינה במקדש הוא יבקש לראות את הכלים הנאים הנפלאים ביופיים.

שאלות כאלו עלולות להתעורר רק מפני שנתרחקנו מעל אדמתנו ונתרחקנו מהימים שבית-המקדש היה קיים, כי בזמן שבית-המקדש היה קיים ושרתה בו השכינה, האמונה מלאה את כל הלב, השראת השכינה במקדש היתה מורגשת בכל החושים הנפשיים, לא היה אז ניגוד בין החיצוניות ובין הפנימיות, בין האורות ובין הכלים, אלא הרמוניה מלאה בין כל הכוחות הנפשיים ולא היה אפשר לחשוב אחרת, אלא שגדולת ההופעה של השכינה תופיע בכל תפארת הכלים. רק לאחר החורבן, ובגלות, נוצר ניגוד בין האירוח לבין הכלים, בין החיצוניות לבין הפנימיות. זהו מצב חולני של הגלות. לא כן במצב הבריא של האומה בזמן בנין בית-המקדש.

לזה אנו מצפים, לבנין המקדש במהרה בימינו אשר בו ועל ידו יתאחדו כל הכוחות בהרמוניה נפלאה והשכינה תתגלה בנויו של עולם.

התורה מצווה אותנו להעמיק את כל הכוחות הנפשיים, לפתח את כל הכשרונות, לא לוותר על אף תכונה, אלא לאמצה ולשכללה. כי רק על ידי כל הכישורים כולם יכול אדם לעבוד את ה' בשלמות.

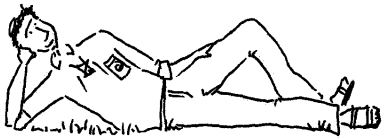

עמוד ריק

מה יפה ביהדות?

מטרת הפעולה:

החניך ירצה לבחון את האמירה היהודית למשמעות היופי.

מבנה הפעולה:

1. חשיפה למקורות ביהדות העוסקים ביופי
2. דיון במקומו של היופי ביהדות
3. הבנה כי יופי אינו פרטים יפים אלא מכלול
4. סיכום והגדרה שיופי קשור להתאמה ואסטתיקה.

מהלך הפעולה:

1. חשיפה למקורות ביהדות העוסקים ביופי

סבב קצר בין החניכים - מה לדעתכם הגישה של היהדות ליופי?

ניתן לבקש מהחניכים לשבת על ציר בין 0% ל100% לפי מידת החשיבות שלדעתם היהדות מייחסת ליופי.

משחק רביעיות (נספח 1):

הוראות המשחק:

כל משתתף מקבל 4 קלפים. את שאר הקלפים מניחים במרכז כשהם כלפי מטה. מטרת כל שחקן לאסוף 4 קלפים של כל רביעיה.

הפותח במשחק מבקש מאת אחד המשחקים לפי בחירתו קלף הנחוץ לו לשם השלמת רביעיה, אם מצא את מבוקשו, ממשיך ושואל על עוד קלף. לא מצא, לוקח קלף אחד מהקלפים המונחים על השולחן והתור עובר לזה היושב מימינו.

מי שבידו מספר הרביעיות הגדול ביותר בסוף המשחק הוא המנצח.

כדאי וראוי לפחות בתחילת המשחק שהחניכים יקראו את הפסוקים והאמרות בקול רם, ולא רק את המספרים, כשמבקשים זה מזה.

הנושאים ברביעיות הם כדלקמן:

A	אישים מהתורה	A	אמרות חז"ל	A	תיאורי יופי המיוחסים לקב"ה
A	אישים מהנביאים	A	תיאורי יופיה של ירושלים		
A	אישים מהכתובים			A	תיאורי יופי המיוחסים לעם ישראל
		A	תיאורי יופיו של המקדש		
A	פסוקים מן התנ"ך				

2. דיון במקומו של היופי ביהדות

מה חשבנו לפני המשחק ומה אנחנו חושבים עכשיו?

שאלות לעיבוי הדיון:

- איך זה שישנם כל כך הרבה מקורות המתייחסים לנושא היופי?
- האם יופי הוא משהו חיצוני בלבד?
- האם זה מתאים לתורה, שעוסקת תמיד במידות ובאישיות הפנימית של האדם?
- מדוע דווקא ירושלים ובית המקדש מתוארים כמקומות יפים? למה זה חשוב לדעת?

בשלב זה לא נסכם אלא נשאיר את המחשבות פתוחות.

3. הבנה כי יופי אינו פרטים יפים אלא מכלול

שמים לפני החניכים מס' תמונות של פנים הגזורות מעיתון (מומלץ תמונות בנים לקבוצות בנים, ותמונות בנות לקבוצות בנות). המדריך שואל את החניכים מה דעתם על התמונות.

האם הפנים יפות? עד כמה?

אחרי שחיוו והביעו דעה, החניכים גוזרים את הפנים לרצועות של עיניים, אף, ופה, ומרכיבים פנים 'חדשות' מהרצועות השונות שפזורות לפניהם.

האם הפנים שיצרנו כעת עדיין יפות? למה השוני?

החניכים יראו שהפנים היפות בעותק א', לאחר התאמה של החלקים באופן אחר הפכו שונות, ולרוב- גם לא יפות כמו קודם. היופי החיצוני בפנים הוא ההתאמה בין הפרטים ולא הפרטים בפני עצמם. עצם השילוב שבין החלקים יוצר את השלימות.

4. סיכום והגדרה שיופי קשור להתאמה ואסתטיקה.

משחק התאמה (נספח 2)

המשחק מורכב מ:

16 פתקי שמות עצם דוממים

16 פתקי הסבר לשמות העצם

כתר על הראש + סיכה משרדית (לפי מספר החניכים)

הוראות המשחק:

כל חניך מקבל פתק של שם עצם ופתק הסבר. מטרת החניך למצוא כמה שיותר מהר את פתק ההסבר המשלים לפתק שם העצם שבידו.

בראש כל חניך ישנו כתר מדף נייר/בריסטול שעליו סיכה משרדית, אליה החניך מצמיד את פתק ההסבר שלו. פתק שם העצם נשאר בידי החניך.

החניכים מסתובבים בחדר ומחפשים אצל מי תלוי פתק ההסבר המשלים לפתק שם העצם שבידם.

ברגע שחניך מגלה את פתק ההסבר שלו, הוא צריך לתפוס את בעל הפתק שיכול לרוץ ולברוח. החניך מקבל את הפתק רק לאחר שתופס את החניך עם ההסבר!

אם זה אכן הפתק הנכון והמשלים לפתק שבידו, החניך יוצר זוג ומתיישב.

אם לאחר שתפס את בעל הפתק מתברר שאין זה הפתק הנכון, הוא תולה גם את הפתק ההסבר של החניך השני על כתרו. (כך שעל כתרו יש 2 פתקי הסבר, והוא צריך להיזהר יותר כדי שלא ירדפו אחריו כמה חניכים, והחניך השני "מוגן" ורק מחפש את ההסבר לשם העצם שבידו).

לאחר שכל החניכים יושבים עם זוגות הפתקים, עושים סבב קצר של העצמים והגדרותיהם. אנחנו רואים שיופי משקף איזשהו סדר, התאמה, הרמוניה. יופי אינו נתונים טכניים, סנטימטרים, צבע מסויים, אורך, גודל וכו'. יופי הוא שילוב בין דברים מתאימים. כפי שראינו בהפעלה הקודמת, כשמחברים אף יפה לעיניים יפות ולפה יפה, לא בהכרח יוצא פרצוף יפה, ההתאמה בין המרכיבים היא מה שיוצרת את היופי.

היהדות מתייחסת ליופי בצורה רצינית. ליופי יש מקום מאוד חשוב בתיאור אנשים משמעותיים ומקומות מרכזיים בחיי העם היהודי. כדי להבין מה מטרת היופי, צריך ללמוד מהו יופי בתפיסה היהודית, מהו העיקרון הרוחני שבא לידי ביטוי בצורה של יופי בעולם.

העובדה שיופי ויהדות נראים לנו במחשבה ראשונה סותרים או לפחות לא קשורים, מצביעה על תפיסה לא נכונה וחוסר הבנה מהו יופי. עלינו ללמוד מה מבטא היופי ומתוך כך להתייחס אליו ולהשתמש בו באופן הנכון והיהודי.

נספח 1

הוראות הכנה למדריך:
עליך לצלם את הדף 4 פעמים, ולגזור כך שבידיך יהיו 9 נושאים x 4 פעמים.

בכל סדרה של רביעיה, יש לסמן מספר אחר בכל קלף.

ישים מהתורה

שרה: וַיְהִי כְּבוֹא אַבְרָם מִצְרַיְמָה וַיַּרְאוּ הַמִּצְרִים אֶת הָאִשָּׁה כִּי יָפָה הִוא מְאד. (בראשית י״ב י–יד)

רחל: ...וְרָחֵל הָיְתָה יְפַת תֹּאַר וִיפַת מַרְאֶה. (בראשית כ״ט, יז)

יוסף: ...וַיְהִי יוֹסֵף יְפֵה תֹאַר וִיפֵה מַרְאֶה. (בראשית ל״ט ו)

נח: וְנֹחַ מָצָא חֵן בְּעֵינֵי ה׳. (בראשית ו׳, ח).

ΒΧΔΕΦΓΗΕΔΓΒΧΔΕΦΓΗΧ

אישים מהנביאים

1. דוד המלך: וישלח ויבואהו והוא אדמוני עם יפה עיניים וטוב ראי ויאמר ה׳ קום משחהו כי זה הוא (שמואל א ט״ז, יב)
2. אביגיל: ...ושם אשתו אביגיל והאשה טובת שכל ויפת תאר... (שמואל א כ״ה, ג׳)
3. אבשלום: וּבְאַבְשָׁלוֹם לֹא הָיָה אִישׁ יָפֶה בְּכָל יִשְׂרָאֵל לְהַלֵּל מְאד מִכַּף רַגְלוֹ וְעַד קָדְקֳדוֹ לֹא הָיָה בּוֹ מוּם. (שמואל ב פרק י״ד כה).
4. תמר: ...ושמה תמר, היא היתה אשה יפת מראה (שמואל ב י״ד, כז)

ΒΧΔΕΦΓΗΕΔΓΒΧΔΕΦΓΗΧ

אישים מהכתובים

1. אסתר: וַיְהִי אֹמֵן אֶת הֲדַסָּה הִיא אֶסְתֵּר בַּת דֹּדוֹ כִּי אֵין לָהּ אָב וְאֵם וְהַנַּעֲרָה יְפַת תֹּאַר וְטוֹבַת מַרְאֶה ... (אסתר ב׳, ז)
2. בנות איוב - ימימה, קציעה, קרן הפוך: ולא נמצא נשים יפות כבנות איוב בכל הארץ ויתן להם אביהם נחלה בתוך אחיהם (איוב מ״ב, טו)
3. רות: ...וַתֹּאמֶר אֵלָיו מַדּוּעַ מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ לְהַכִּירֵנִי וְאָנֹכִי נָכְרִיָּה.(רות ב׳, י)

ΒΧΔΕΦΓΗΕΔΓΒΧΔΕΦΓΗΧ

סוקים מן התנ״ך

נזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם (משלי י״א, כב)

שקר החן והבל היפי אשה יראת ה׳ היא תתהלל (משלי ל״א, ל)

וּמְצָא חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב בְּעֵינֵי אלקים וְאָדָם. (משלי י״ג, ד)

כִּי שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן ה׳ חֵן וְכָבוֹד יִתֵּן ה׳ לֹא יִמְנַע טוֹב לַהֹלְכִים בְּתָמִים (תהלים פ״ד, יב)

ΒΧΔΕΦΓΗΕΔΓΒΧΔΕΦΓΗΧ

אמרות חז״ל

1. ״הרואה אילנות טובות ובריות נאות, אפילו עכו״ם או בהמה, אומר: ברוך אתה ה׳ א–לוהינו מלך העולם שככה לו בעולמו״. שולחן ערוך - אורח חיים סימן רכה):
2. שלושה מרחיבים דעתו של אדם, דירה נאה, אשה נאה וכלים נאים (ברכות נ״ח)
3. ...הזן את העולם כולו, בטובו, בחן, בחסד וברחמים(ברכת הזן מתוך ברכת המזון)
4. כל אדם שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים (סוכה מט:)

ΒΧΔΕΦΓΗΕΔΓΒΧΔΕΦΓΗΧ

תיאורי יופיה של ירושלים

1. מִצִּיּוֹן מִכְלַל יֹפִי אלקים הוֹפִיעַ (תהלים נ׳, ב)
2. יָפֵה נוֹף מְשׂוֹש כל הָאָרֶץ הַר צִיּוֹן יַרְכְּתֵי צָפוֹן קִרְיַת מֶלֶךְ רָב (תהלים מ״ח, ג׳)
3. עשרה חלקים של יופי בעולם - תשעה בירושלים ואחד בכל העולם (אסתר מדרש רבה פרשה א׳)
4. מי שלא ראה ירושלים בתפארתה, לא ראה כרך נחמד מעולם. (סוכה נ״א ע״ב)

ΒΧΔΕΦΓΗΕΔΓΒΧΔΕΦΓΗΧ

יאורי יופיו של המקדש

מי שלא ראה בית המקדש בבנינו, לא ראה בנין מפואר מעולם. (סוכה נ״א ע״ב)

בשעה שבנה שלמה בית המקדש נטע בו כל מיני מגדים של זהב (יומא כא ע״ב)

״וילך דוד וישמואל וישבו בנויות ברמה״ וכי מה עניין נויות אצל רמה? אלא שהיו יושבין ברמה ועוסקין בנויו של עולם (ביהמ״ק) (זבחים נד ע״ב)

הוד והדר בבית אלקינו במהרה בימינו אמן סלה (מתוך הקדמה לאמירת תהילים)

ΒΧΔΕΦΓΗΕΔΓΒΧΔΕΦΓΗΧ

תיאורי יופי המיוחסים לקב״ה

1. מלך ביפיו תחזינה עיניך תראינה ארץ מרחקים. (ישעיה ל״ג, יז)
2. לְךָ ה׳ הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד, כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. (דברי הימים א׳, כט)
3. הַמֶּלֶךְ הַמְרוֹמָם לְבַדּוֹ מֵאָז, הַמְשֻׁבָּח וְהַמְפוֹאָר וְהַמִּתְנַשֵּׂא מִימוֹת עוֹלָם. (תהלים ק״ד, ג)
4. ... ה׳ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד לְשֵׁם וּלְתִפְאֶרֶת וְלִתְהִילָה. (מתוך הפיוט לכה דודי)

ΒΧΔΕΦΓΗΕΔΓΒΧΔΕΦΓΗΧ

תיאורי יופי המיוחסים לעמ״י

1. כֹּה אמר ה׳ מָצָא חֵן בַּמִּדְבָּר עַם שְׂרִידֵי חָרֶב. (ירמיהו ל״א, א)
2. ...וְעָטְרָת תִּפְאֶרֶת בּראשֵׁךְ וַתַּעְדִי זָהָב וָכֶסֶף... וַתֵּיפִי בִּמְאד מְאד וַתִּצְלְחִי לִמְלוּכָה וַתֵּצֵא לָךְ שֵׁם בגויים בְּיָפְיֵךְ כִּי כָלִיל הוּא בַּהֲדָרִי אֲשֶׁר שַׂמְתִּי עָלַיִךְ נְאֻם ה׳ אלקים. (יחזקאל ט״ז יב–יד)
3. תִּתֶּן לְרֹאשֵׁךְ לִוְיַת–חֵן עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת תְּמַגְּנֶךָּ. (משלי ד׳, ט)

ΒΧΔΕΦΓΗΕΔΓΒΧΔΕΦΓΗΧ

נספח 2

דירה יפה	נקיה ומסודרת, ללא רעשים
כלי יפה	מוצאם ברוב המקרים האנשים שאיתם היה שייך
התנהגות יפה	ראויה, ללא התפרצות
תמונה יפה	רצוף משמעות מקשר בין הפרטים והתאמה בין הצבעים
שיר יפה	ישנה התאמה בין הקול, המקצב, הטון והמילים
עיר יפה	מתופעת נקיה, ללא פגע
גינה יפה	מתופעת נכון, והפרחים בחלקי שדה פחה
אולם יפה	מוצר, חדיש, עם מספיק מקום ומרחב

סידור פרחים יפה	מסודרים ומוצאים בין הסוללים, הבקבוקים והבקבוקים
בגד יפה	בסלע בקבוקים מצוינים, ומוצאת לאופי הלובש
נגינה יפה	בסלע טונים ומשך בין הבקבוקים, ללא כיוון
משחק יפה	מוצאת למצד רואה, בזכות ויכולותיהם של השחקנים
צבע יפה	בסלע הצמחה לאפל אחת מצאר ומם ומשך כללי בין בקבוקים קרים ומאים
חדר יפה	מסודר, ללא בלאגן
עבודה יפה (בבי"ס)	מושקעת, מסודרת, ברורה, מאורגנת ומקיפה את הנושא הנבחרש
תשובה יפה	מנוסחת, ברורה ומושרת לסניין

משתלב יופי

מטרת הפעולה:

החניך יתייחס להשלמה בין פנים וחוץ כמרכיב מרכזי ביופי

מבנה הפעולה:

1. הכרה בראייה החיצונית של העולם והתרבות הכללית
2. לימוד התפיסה היהודית הכוללת פנים וחוץ
3. סיכום

מהלך הפעולה:

1. הכרה בראייה החיצונית של העולם והתרבות הכללית

מחלקים את החניכים ל- 2 קבוצות, כל קבוצה מקבלת אגדה (נספח 1).

משימה 1: קבוצת חשיבה – הקבוצה דנה בשאלה: למה היופי גורם באגדה?

משימה 2: הקבוצה מציגה את האגדה (מומלץ להביא אביזרים).

בכל אחת מהאגדות היופי הוא שמסובב את העלילה. הברווזון נדחה בחברה שלו מפני השוני החיצוני. האמא החורגת של שלגיה יצאה מכליה כשגילתה שיש משהי יפה ממנה.

דיון:

- בתרבות העולם, כשהיופי והחיצוניות הם העיסוק העיקרי, האם יש מקום בחברה לאדם שנראה שונה מנורמות היופי שקבעה החברה?
- האם יש מקום לאנשים שחיצוניותם מכוערת?

התרבות המערבית ההולכת ולובשת מחלצות מרצדות ומנצנצות מסמאת את עיני הדעת והבשר במקסמי שוא ופעלולים וירטואליים חלולים שמותירים נפש ריקה מאותו יופי מובטח. שוב נותרה הנפש קרה וצמאה.

(קרני שור/הרב יחזקאל פרנקל)

---

2. לימוד התפיסה היהודית הכוללת פנים וחוץ

משחק דפי מקורות. הוראות המשחק:

כל חניך מקבל 20 מסטיקים אדומים, 20 מסטיקים ירוקים

במרכז החדר מניחים 2 צלוחיות – מרכזית ומשנית.

המשימה היא לתת "ציון" על כל קטע – האם הוא מתייחס לפנימיות או לחיצוניות.

מהלך המשחק:

המדריך מקריא מקור (מצ"ב בהמשך) והחניכים שמים בצלוחית המשנית מסטיקים בצבע ובכמות הנראה להם לפי המפתח:

ירוק = פנימיות, רוחניות. אדום = חיצוניות, גשמיות.

ניתן לשים בין 1-3 מסטיקים באותו הצבע, עפ"י דרגות: 1 – התייחסות מעטה, 3 – התייחסות משמעותית ורבה.

ניתן לשים משני הצבעים יחד, אם יש התייחסות כלפי שניהם.

דוגמא: "מי שלא ראה ירושלים בתפארתה, לא ראה כרך נחמד מעולם" (סוכה נ"א:)
חניך יכול לשים: 3 מסטיקים אדומים ו- 2 מסטיקים ירוקים.
3 מסטיקים אדומים מפני שנראה שהעיקר הוא 'הכרך הנחמד', שמבליט את הגשמיות, 2 מסטיקים ירוקים מפני שתפארתה של ירושלים זה התייחסות רוחנית.
לאחר כל סבב (=מקור+מסטיקים) מעבירים את המסטיקים מצלוחית המשנה לצלוחית המרכזית, כדי שבסוף נוכל לראות את הסיכום הכללי של המקורות. נבחין שהמקורות עוסקים פחות או יותר בפנימיות ובגשמיות באופן שווה.

מקור א:

השמחה ביפי הטבע ובנוי הצמחים תביאנו לשמוח גם ביופי מוסרי. חברה שאיננה חסה על היפה

דיון:

- **מהו יופי עפ"י המקורות?**
- מה הקשר בין יופי הטבע למוסריות?
- מה הכוונה באמירה:
- "דירה נאה, אישה נאה וכלים נאים
- מרחיבים דעתו של אדם"?
- מה הקשר בין חן ליראת שמיים?
- איך זה שאדם מכוער יכול להיראות יפה?(מקור ו)
- פאר משמע יופי חיצוני, אם כך למה צריך ביהמ"ק להיראות הכי מפואר בעולם?

3. סיכום

יופי משמע ה-ר-מ-ו-נ-י-ה.

ההגדרות במילון א. אבן שושן:

יופי – נוי, חן, תפארת, מיזיגה של תכונות או צורות או צלילים וכדו' שיש בה כדי להנות את חוש הראיה או את אחד החושים האחרים של האדם: יפי תארה של הנערה, יפי הנוף, יפי המנגינה, "מלך ביפיו תחזינה עיניך" (ישעיהו ל"ג, יז) - יופי רוחני.

הרמוניה נ. (אלת המוסיקה במיתולוגיה היוונית)
1. התאמה, מיזיגה נאה, הסכם: הרמוניה בדעות
2. במוסיקה: התאמת צלילים, התמזגות טונים בודדים לתצליל (אקורד)
הרמונית. מתלכד ומתמזג היטב, מתאים בכל זה לזה: חיים הרמוניים.

יופי אמיתי הוא כשיש התאמה בין הפנימיות והחיצוניות, הקודש והחול, הרוחני והגשמי.
אסתר שמתוארת כ'ירקרוקת', שזהו כיעור חיצוני, מתוארת גם כמשהי הנושאת חן בעיני כל רואיה.
איך זה? הרי זה סותר!
אלא שפנימיותה ואישיותה כזו מלאת צניעות, אמת וחסד לעמ"י עד שנשאה חן בעיני כל רואיה למרות הכיעור החיצוני!! המקדש הוא המבנה היפה ביותר בעולם, מפני שהוא מכיל את עבודת הקודש המשמעותית, החשובה והעליונה ביותר. חייב שמקום כזה ייראה בכבוד הראוי לעבודת הקודש האדירה שבו.
יופי לפי היהדות הוא כשיש התאמה. לכן המקדש צריך להיות מקום יפה, יש בו התאמה בין העולם לבין ייעודו, לכן מודגש על האמהות שהיו יפות – הן התאימו לתפקידן ומהותן.
"נזם זהב באף חזיר אישה יפה וסרת טעם" (משלי יא' כב') - גם דבר יפה ומכובד כמו נזם זהב, מאבד את יופיו כשהוא על אף חזיר, כך גם יופי חיצוני כשהוא משמש לדברים שליליים או מופיע בסתירה לעומק, להתנהגות ראויה וליופי פנימי – הוא הופך למכוער. מי שיש לו יופי פנימי, מי שמתואם למטרתו ותפקידו בעולם, יוצר שדר יפה כלפי חוץ, יש בו הדרת קודש, מציאת חן בעיני אלוקים ואדם. זהו יופי אמיתי!

סיפור המדגים כי היופי אינו רק עובדות חיצוניות, אלא משהו פנימי:

קרבת העירה פשיסחא התגורר חייט יהודי. הפריצים העריכו מאוד את אומנותו ותמיד פנו אליו לתפור את בגדיהם. יום אחד נקרא החיים אל ביתו של אחד הפריצים. הפריץ הראה לו אריג יקר שנקנה בעיר הגדולה פריס. "רצוני שתתפור לי בגד מאריג זה" אמר הפריץ "אך דע לך, כי זהו אריג יקר ביותר. השתדל שיהא הבגד נאה וטוב כראוי לאריג כל כך משובח".

"כלום איני חייט מומחה?" צחק החייט בביטול ולקח את האריג. כעבור מספר ימים, הביא החייט את הבגד לפריץ למדידה. הבגד לא מצא חן כלל בעיני הפריץ "השחתת את האריג היקר" צעק בכעס על החייט, גירשו מביתו והשליך אחריו את הבגד. בעקבות מאורע מצער זה, חדלו הפריצים להזמין את החייט לתפור את בגדיהם והוא איבד את פרנסתו.

נוכחה אשתו של החייט במר גורלם ויעצה לו לנסוע לצדיק רבי ירחמיאל, בנו של "היהודי הקדוש" מפשיסחא. שמע החייט לעצת אשתו ונסע לרבי ירחמיאל.

"זה אשר תעשה" יעץ לו רבי ירחמיאל "פרום את כל תפרי הבגד, ואחר תשוב ותתפור אותו באותם מקומות. הבא את הבגד בשנית לפריץ וראה את תגובתו"

העצה היתה מוזרה בעיני החייט, הרי אם יפרום ויתפור שוב אותו הדבר, מדוע שזה ימצא חן בעיני הפריץ?! אך כיוון שלא היה לו מה להפסיד והוא העריך את דעתם של תלמידי חכמים, שמע לעצתו של רבי ירחמיאל, פרם ותפר בשנית.

את הבגד החדש-ישן הביא החייט לפריץ, ולהפתעתו, הבגד מצא חן מאוד בעיני הפריץ. הפריץ ביקש את סליחת החייט ונתן לו תשלום מכובד.

חזר החייט לרבי ירחמיאל להודות לו על עצתו. הסביר רבי ירחמיאל "בפעם הראשונה שתפרת את הבגד, היה זה מתוך יהירות וגאווה על כשרונך הרב. דבר שנעשה מתוך גאווה – אינו יפה ולא יכול למצוא חן. כשבאת אלי היית נכנע ושפל, הבנת שיש צורך להשקיע ולהיזהר מגאווה. אז הצעתי לך לפרום את הבגד ולתפורו מחדש. התפירה השניה נעשתה מתוך ענווה ואז היה לבגד יופי וחן.

קטע לסיכום:

שיר השירים רבה פרשה א [ט"ו]:

הנך יפה רעיתי
הנך יפה,
הנך יפה במצות,
הנך יפה בגמילות חסדים,
הנך יפה במצות עשה,
הנך יפה במצות לא תעשה,
הנך יפה במצות הבית
בחלוק תרומה ומעשרות,
הנך יפה במצות השדה
בלקט שכחה ופאה
ומעשר עני וההפקר,
הנך יפה בכלאים,
הנך יפה בסדין בציצית,
הנך יפה בנטיעה,
הנך יפה בערלה,
הנך יפה בנטע רבעי,
הנך יפה במילה,
הנך יפה בפריעה,
הנך יפה בתפלה,
הנך יפה בקריאת שמע,

הנך יפה במזוזה,
הנך יפה בתפילין,
הנך יפה בסוכה,
הנך יפה בלולב ואתרוג,
הנך יפה בתשובה,
הנך יפה במעשים טובים,
הנך יפה בעולם הזה,
הנך יפה בעולם הבא.

הברווזון המכוער / הנס כריסטיאן אנדרסן

וה' ה'ו ואמא ברווזה ישב ודגרה בסבלנות על שש ביצים יפות למראה. לא עבר זמן רב ונבקעו חמש ביצים מתחת לגופה החם של אמא ברווזה וחמישה אפרוחים צהובים חמודים הציצו לאוויר של העולם, להושיט לקבל את ארוחתם הראשונה. ורק הביצה השישית, שה"תה הגדולה מכולן, לא נתבקעה. חמשת האפרוחים כבר טרפו תולעת ונרדמו, ואילו הביצה השישית טרם נבקעה. שעות אחדות חלפו ללא סימן חיים עד שלבסוף התחילה הביצה מתגלגלת על פני העשב ומתוכה יצא אפרוח מכוער ועגום, עיניו נגות והוא מדדה בחוסר יציבות על רגליו הדקיקות כקורי עכביש.

"אבוי לי", חשבה אמא ברווזה. "כמה הוא שונה מהאחרים!" ואכן, לא ה'ה הברווזון המכוער דומה לשאר אחיו צהובי הכנף. לא ה"תה כל ברירה לאימא ברווזה אלא לשים אותו בין שאר אפרוחיה ולהעמיד פנים בעיני כל בעלי הכנף סביבה שהכל אצלה כשורה.

כאשר גדלו האפרוחים, החליטה אימא ברווזה לצאת עמם לטיול, ה'א ערכה אותם בשורה ועדה בראשם גאה לחצר המשק. אכן שורה לתפארת, אלמלא אותו ברווזון מכוער אשר בקושי הלך, והיה נופל מדי פעם אל תוך הבוץ ומתלכלך. אימא ברווזה עשתה כאילו אינה חשה בכך והמשיכה בדרכה למלכת חצר המשק הטרוטה. "הרשו נא לי להציג לפניך את ברווזי", אמר ברווזה, וכל אחד מן הברווזים נפנף בזנבו כפי שלימדה אותו אימא. רק הברווזון קד קידה הפוכה, איבד את שיווי משקלו ונפל אחורנית. המלכה הביטה בקרירות ואמרה: "אכן ברווזים חמודים גברת ברווזה, אך עליך לעשות משהו עם הברווז האחרון, התנהגותו ממש מזעזעת". הברווזון השפיל את ראשו בעצב ואילו חמשת האפרוחים צחקקו.

אחרי מאורע זה, ידעו כבר כל תושבי החצר כי הברווזון לא יכול ה'ה עוד לשאת את חיי בחצר ונחליט לברוח. כך ברח לו מדדה בין גדרות ושיחים, עד שהגיע אל האגם, שם קיננו ברווזי הבר. אולם גם בין ברווזי הבר לא מצא הברווזון המכוער את מקומו. הם ידעו לצלול טוב ממנו והוא חש עלוב לידם. הוא המשיך לנדוד עד שגילה בקתה מוזרה בתוך היער. בבקתה ה"תה זקנה ועמה חתול ותרנגולת. הזקנה שמחה שבא כי ה"תה רעבה מאוד, וחשבה שהברווזון יוכל להטיל בשבילה ביצים טובות למאכל. אולם משגילתה כי אין הברווזון מסוגל להטיל ביצים, גירשה אותו כשהיא צועקת אחריו: "אינו אתה יודע להטיל ביצים ואין כל תועלת בך. הסתלק!" הברווזון מחה דמעה והמשיך בודד בעולם. לבסוף הגיע הברווזון לאדמת בור ומצא בה מחסה ושם מתחת לעץ ראה מראה שעורר בו געגועים לביתו.

מתוך הסבך התנשאה עדת ברבורים ארוכי צוואר כשהם מטים לעבר השמש. הברווזון הרים את צווארו המסורבל, כאילו רצה להצטרף אליהם, אך הציפורים ההדורות נעלמו. מעולם לא הרגיש את עצמו הברווזון כ"כ מסכן ועלוב, והוא החליט ללכת להר כדי את צרותיו. אך ההר ה'ה קפוא מקור, ואילמלא הילדים ששיחקו בו לא ה'ה מי שיציל את הברווזון. הילדים הביאו אותו הביתה, אך הוא ידע שאין זה מקומו, בעיקר אחרי ששמע את אימם מציעה בהתלהבות לבשלו לארוחת הערב.

ברבות הימים גדלו כנפיו והתחזקו, והוא גם למד להגביה עוף למחי"תו. כל זאת משום שחי"ב ה'ה להתמודד עם כל הסכנות האורבות לברווזון בודד בעולם.

באחת הטיסות הגיע לגן ציבורי ובגן שטו להם ברבורים צחורי כנף, אותם ברבורים שראה קודם לכן. הוא חשש מאד לגשת אליהם, כי לא ידע שמראהו השתנה בינתיים. הוא חשש שיגרשו אותו או שיהרגו אותו. לפתע חש כי רצונו להשאר עימם עז מאוד. הוא החליט להצטרף אליהם גם אם יגרשוהו. הוא פרש כנפיים וטס לעבר הברבורים וראה להפתעתו שהם שטים לקראתו ולא מתרחקים ממנו. ודאי עכשיו 'תקפוהו', חשב, והשפיל את מבטו, אך ברגע שעשה כן, השתקפה לו בבואתו והוא ראה להפתעתו, כי איננו עוד הברווזון המכוער שהכיר, לפניו ראה ברבור יפה כנפיים וצחור. כל הברבורים וקיבלוהו בסבר פנים יפות, וכך שט לו כשהוא מוקף ברבורים כמותו, ושוב לא ה'ה נרדף בידי יצור כלשהוא, לא אדם, לא חיה ולא ברווז. מובן שה"תה סיבה חשובה לשינוי הגדול שחל בו אין הוא נולד בתוך ביצת ברבור.

ביום חורפי אחד יושבת מלכה ליד החלון, ומבקשת כי יוולד לה תינוק שעורו יהיה לבן כשלג, שפתיו אדומות כדם ושיערו שחור כעץ שבמסגרת החלון. משאלתה מתגשמת, אך היא מתה בעת הלידה. שנה לאחר מכן נישא המלך לאישה יפה וגאוותנית, שלא הייתה יכולה לסבול שמישהו יעלה עליה ביופיו. לאותה אישה הייתה מראת-פלאים, בפניה הייתה ניצבת ושואלת: מראה, מראה, שעל הקיר, מי היפה בכל הארץ? והראי ענה: גבירתי המלכה, את היפה בכל הארץ.

D

המלכה הייתה מרוצה מכך, שכן ידעה כי הראי דובר אמת. השנים חלפו ושלגיה גדלה וכאשר הגיעה לגיל שבע הייתה יפה כיום בהיר. כאשר שאלה המלכה את המראה, מראה, מראה שבפינה מי היפה בכל הארץ? ענתה המראה שאינה משקרת: גבירתי המלכה, את היפה ביותר כאן אך שלגיה יפה ממך פי אלף.

המלכה מצהיבה ומריקה בקנאתה ומצווה על הצייד להרגה. שלגיה מתחננת בפני הצייד לתת לה לחיות ומבטיחה: אחיה ביער הפרא ולעולם לא אשוב לכאן. הצייד חס על חייה ומניח לה ללכת, אף הוא בטוח כי חיות הפרא יטרפוה. באותו רגע הוא מבחין בחזיר בר צעיר והוא דוקר אותו ומביא את ריאתו וכבדו למלכה, כהוכחה לכך שהרג את שלגיה.

שלגיה נמלטת אל היער ואחרי שהיא נודדת בו כל היום מגיעה לבית קטן ונכנסת לתוכו. היא אוכלת מן הצלחות על השולחן וגרדמת באחת המיטות. מאוחר יותר, מגיעים לבית בעליו, שבעה גמדים. תחילה הם כועסים, אך כשהם רואים עד כמה שלגיה יפה, הם סולחים לה. הם מציעים לתת לה מחסה, בתמורה לניקוי הבית, בישול וטיפול בכל צורכיהם, ושלגיה מסכימה. הגמדים מזהירים אותה: אמך החורגת תדע שאת כאן במהרה, אל תתני לאף אחד להיכנס.

כעבור זמן קצר שבה המלכה ושואלת את הראי מי היפה בכל הארץ, והוא משיב: גבירתי המלכה, את היפה ביותר כאן, אך שלגיה מעבר להרים אצל שבעת הגמדים עדיין יפה ממך פי אלף. המלכה מבינה כי רומתה ובזעמה מתחפשת לרוכלת זקנה, עוברת את שבעת ההרים אל שבעת הגמדים, דופקת על הדלת ומציעה את מרכולתה. שלגיה נפתית לתת לה להיכנס, והמלכה המחופשת מציעה לה שרוך, אותו היא מהדקת סביבה את השרוך כה מהר וכה חזק עד שנשימתה של שלגיה נעתקת והיא נופלת כמתה. כאשר הגמדים חוזרים, הם נבהלים לראות את שלגיה, אך במהרה הם מגלים את השרוך, חותכים אותו ושלגיה ניצלת. המלכה לומדת על כך מן המראה, ובאמצעות ידיעותיה בכישוף מכינה מסרק מורעל. פעם נוספת היא מתחפשת לזקנה, מגיעה לביתם של הגמדים ונוקשת בדלת. שלגיה מסרבת להכניסה פנימה, בשל אזהרתם השנייה של הגמדים, אך הזקנה משכנעת אותה להציץ בחורה ומפתה אותה לפתוח את הדלת. המלכה מסרקת את שערה וכשהמסרק המורעל עובר בשערה נופלת שלגיה בלי הכרה. המלכה משוכנעת כי חיסלה את מתחרתה, ומסתלקת מן המקום, אך הגמדים שבים במהרה, מגלים את המסרק ושלגיה שבה ומתעוררת.

המלכה לומדת מן המראה כי שלגיה ניצלה פעם נוספת ובזעמה היא קוראת: שלגיה חייבת למות, גם אם יעלה לי הדבר בחיי. היא מכינה תפוח מורעל, תאווה לעיניים, שכל מי שיגוס ממנו אפילו מעט ימות מייד. היא מתחפשת לאיכרה ושוב מגיעה לבית הגמדים. שלגיה מסרבת לפתוח לה את הדלת והאיכרה מציעה לה תפוח בחינם ומכיוון ששלגיה פוחדת מרעל, מציעה לאכול את חציו. אך התפוח הוכן בערמה כך שרק הפלח האדום שלו מורעל, והאיכרה נוגסת מן החלק הירוק, שאינו מורעל, בלא פגע. שלגיה נפתית שוב להאמין, נוגסת מן החצי המורעל ונופלת מתה ארצה. המלכה שבה לארמון ושואלת את המראה שוב, והפעם זוכה לתשובה כבראשונה: גבירתי המלכה, את היפה בכל הארץ.

הגמדים שבים הביתה ומגלים את שלגיה מתה. הם מבכים את מותה, אך כשהם מבחינים כי לחייה עדיין יפות ואדומות הם מסרבים לקבור אותה, ובמקום מכינים ארון מתים שקוף מזכוכית שיאפשר לראותה מכל הצדדים, משכיבים אותה בתוכו וכותבים באותיות זהב את שמה על הארון, ושהיא הייתה בת מלך. שלגיה שוכבת בארון שנים ארוכות, כישנה, עד שיום אחד נקלע בן מלך ליער ומגיע לבית הגמדים כדי ללון בו. הוא מבחין בארון על הר ונשבה בקסמה של שלגיה. הגמדים אינם מכנים לתת לו לקחתה בעבור כל הזהב שבעולם, אך הנסיך מבטיח להם לכבדה ולרוממה כאהוב עליו בחייו, והגמדים נעתרים.

הנסיך מורה למשרתיו לשאת את הארון, אך אחד מהם נתקל על שיח ומן הזעזוע נפלטת חתיכת התפוח המורעל מגרונה של שלגיה. היא פוקחת את עיניה ומרימה את מכסה הארון וניעורה לתחייה. שלגיה נישאת לנסיך ברוב פאר והדר, גם האם החורגת המרשעת מוזמנת למסיבה. כשהיא שואלת את המראה, עטויה בבגדיה היפים, מי היפה בכל הארץ, הוא משיב לה: גבירתי המלכה, את היפה ביותר כאן, אך המלכה הצעירה יפה ממך פי אלף.

היופי בעיני המסתכל

מטרת הפעולה:

החניך יבחר לראות את היופי בכל דבר בעולם.

מבנה הפעולה:

1. הכרה כי לכל אחד הגדרות אישיות משלו ליופי
2. הבנה שיופי הוא עניין של הרגל, ובר-שינוי
3. הגדרת היופי במציאות תלויה בבחירה שלנו

מהלך הפעולה:

1. הכרה כי לכל אחד הגדרות אישיות משלו ליופי

אפשרות א: מביאים חפצים ותמונות שונות, לדוגמא: צילום של שקיעה, כיפה מיוחדת, בגד, אגרטל, ציור, תמונת קיר מרהיבה, פרח יפהפה וכו'

אפשרות ב: מביאים מספר חפצים מאותו עולם תוכן (רק תמונות נוף / רק בגדים / רק רהיטים וכו')

כל חניך מקבל דף דירוג (נספח 1) ועליו לדרג את החפצים מהכי יפה ועד הכי פחות יפה. לאחר מכן על החניכים לסדר יחד את החפצים בטור מהחפץ היפה ביותר לחפץ שהכי פחות יפה בהחלטה קבוצתית.

בזמן המשימה הקבוצתית יהיו ויכוחים רבים, כי לכל אחד הגדרות שונות, וטעם שונה. הדירוג הקבוצתי יהיה שונה ממה שכל אחד ואחד דירג בעצמו. לכל אחד יש את מה שהוא מגדיר "יפה" ו"מכוער", יש דברים שמקובלים גם על קבוצה, ויש מקרים שהפרט מקבל את החלטת הקבוצה מרות שלדעתו הדבר אינו יפה (כמו באופנה שמשתנה וכופה את עצמה על ציבור רחב).

2. הבנה שיופי הוא עניין של הרגל, ובר-שינוי

על טעם ועל ריח - תחרות טעימות בין חניכים שעיניהם מכוסות: לימון, קוטג', מלפפון, סוכריית טופי, שוקולד מריר, מטבוחה, חומוס וכו' (לשים לב שאם אתם מביאים דברים חלביים שהחניכים לא יהיה בשריים, או שישתתפו רק מי שיכולים לטעום גם חלבי).

כל חניך מגיב אחרת לטעמים השונים, יש מי שאוהב מתוק ויש חמוץ. יש מי שבילדותו לא אכל ירק מסויים וזה לא היה לו טעים ובהמשך חייו זה השתנה והוא אוכל את המאכל בשמחה ובתיאבון.

דיון:

- איך זה שאנשים אוהבים מאכלים שונים?
- מי מאיתנו לא אהב מאכל מסויים ועכשיו הוא כן אוהב או להיפך?
- עניין של הרגל-ילדות מהבית, לדוג': עדת הספרדים נוטים לאהוב מאכלים חריפים
- לכל אחד מתאים משהו שונה, אחד אוהב יותר מלוח, השני יותר מתוק.
- טעם יכול להשתנות. עובדה שפעם לא אהבתי קוטג', היום כן.

כך גם בנושא היופי.

הורגלנו בלבוש מסוים, בהבחנה מסוימת מה יפה ונחמד לעין ומה לא.

כל אחד רואה דברים באופן מסוים ובפרשנות אישית.

יופי הוא טעם שיכול להשתנות, זאת ניתן להסיק מהאופנות המשתנות. האופנה של פעם נראית בעיני רבים כמיושנת ומכוערת, והאופנה החדישה, נראית הכי יפה והכי 'מתאימה' כביכול, אלא שגם לזה עינינו התרגלה לראות ברחוב ובחברה.

3. הגדרת היופי במציאות תלויה בבחירה שלנו

מעבירים קופסא בין החניכים, ובתוכה מראה קטנה. לחניכים אסור לדעת מה יש בקופסא מראש.
כל חניך שבידו הקופסא צריך לומר את חוות דעתו על מה שהוא רואה, בלי ששאר החניכים יבינו מה יש בה.

כשאנו מסתכלים על עצמנו, כמו לכל אדם – יש יתרונות ויש חסרונות.
יש חניך שרואה את עצמו כחסר מזל, וכמה שהוא דפוק ו'לא יוצלח', ויש חניך שרואה את תכונותיו הטובות ויכולותיו.
לחניך חסר המזל יש יכולות ותכונות טובות.
לחניך שרואה את תכונותיו הטובות יש חסרונות.
הכל תלוי מה האדם מדגיש ב עצמו ואיך בוחר להביט במציאות.
כך גם ביופי.
אדם שבוחר להביט בטוב וביופי שבמציאות – אין זה אומר שמתעלם מהרע והמכוער.
את היופי, החיוביות והטוב נבחר להדגיש!
את המכוער, השליליות והרע נלמד איך לייפות, להקטין (לקחת בפרופורציות), ולהיבנות לכיוון חיובי ויפה יותר.

מביאים ציור שצייר ילד קטן (אם יש לכם מאח/ות שלכם, או שתציירו בעצמכם).
דיון קצר על הציור:

- מי חושב שהציור יפה?
- מי היה תולה את הציור אצלו בבית?
- איך זה שאמא מתרגשת מציור כזה שהילד הקטן מביא מהגן?
- מה היופי שאמא מוצאת בציור?

זה הציור של הילד שלה, לכן זה יפה! האמא רואה את העומק, את הכוונות של הילד, את ההשקעה, את הפנימיות שבאה לידי ביטוי בקישקושים הצבעוניים אז בעיניה זה יפה,היא שמחה לקשט בציור הזה את המקרר שלה.

אמר רבי יוחנן, שלשה חינות הן: חן מקום על יושביו, חן אשה על בעלה, חן מקח על מקחו. (סוטה דף מז ע"א)

הקב"ה נתן חן המקום על יושביו, כל שבט היה מרוצה מהנחלה שניתנה לו, ראה את המעלות שלה. חן מקח על לוקחו, אדם שקונה משהו או עושה עיסקה, יוצא מרוצה ממנה, רואה את היופי והיתרונות שבה, אחרת אף אחד לא היה קונה שום דבר לעולם כי תמיד יש חסרונות. חן אישה על בעלה, אישה מוצאת חן בעיני בעלה, מבחינתו היא הכי יפה בעולם כי היא הכי מתאימה לו.- מתוך הסתכלות עמוקה ואמיתית אנחנו מוצאים חן, מתחברים ליופי שבדבר.

יש לנו בחירה. אם נרצה לראות את היופי, נהיה עמוקים - היופי יתגלה לעיננו. אם נהיה שטחיים - לא נצליח לחשוף את היופי האמיתי של כל הבריאה.

אם אנחנו מבינים שיופי הוא התאמה וכך נסתכל על העולם, נמצא בו הרבה יופי אמיתי ולא רק חיצוני וחולף. אם נהיה אנחנו עצמינו מתואמים (לתפקידנו, לאישיותנו, לנשמתנו) נהיה יפים באמת. אם רק נשקיע באביזרים חיצוניים שלכאורה יפים, נאבד את היופי עם האופנה המתחלפת.

קטע לסיכום:

אדריכלו של היקום לעולם אינו חוזר על עצמו.
כל יום הוא בריאה חדשה לגמרי.
הפק את מירב התועלת מכל יום חדש.
(הכיסא הריק)

נספח 1

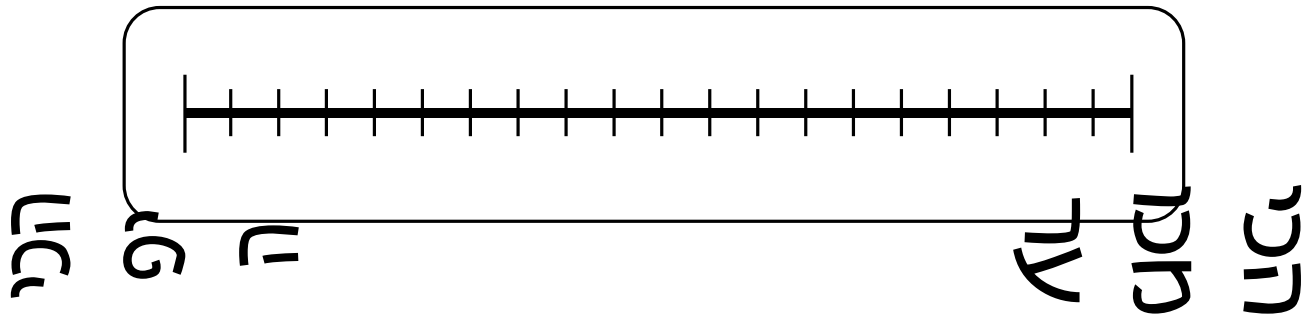

יופי - הערות למדריכי ארזים

מה יפה ביהדות?

- כדאי לבחור את ההגדרות הברורות ביותר. אין צורך להשתמש בכולם. אם עדיין ההגדרות קשות מדי, כדאי לכתוב אותם מחדש.
- בפעילות הראשונה של הרביעיות- לבחור את הפסוקים הקצרים והברורים ביותר (בעיקר הפסוקים על האישים). כדאי גם לכתוב רק את המילים בפסוק שמתארות את היופי ולחלק לכל אחד. לראות שכל הפסוקים מדברים על יופי. להגיד להם שיש עוד הרבה פסוקים ומדרשים על יופי. כן להגיד שגם ירושלים וגם המקד ש מתוארים כמקומות יפים. אם זה שייך, להקריא שניים שלושה מקורות.
- ניתן לעשות כמו שהוא. להדגיש שעכשיו הפנים לא יפות כי החלקים לא מתאימים. גם בפעילות הכתרים להדגיש את נושא ההתאמה.
- את ההפעלה עם הכתרים נראה לי אפשר לעשות כמו שהיא עם ההגדרות המצורפות. אם יש חניכים שלא קוראים - אפשר להוסיף ציורים או תמונות מעיתון של הדברים.

משתרב יופי

- כדאי רק לומר את המסר יופי = הרמוניה

היופי בעיני המסתכל

- הערות לארזים פעולה 3 יופי
- בפעילות עם דירוג היופי:
- כדאי להביא כמה חפצים ולתת לכל אחד לבחור את מה שהוא חושב להכי יפה. לשקף להם שהם עשו את זה מהר והיה להם קל לבחור.
- לתת להם לעשות סקר עם החפצים שהם בחרו ועם עוד חפצים שהבאתם. להסתובב בין חניכים בסניף ולשאול אותם מה לפי דעתם הכי יפה?
- לראות שהיו הרבה תשובות וכמו שבקבוצה לא כולם בחרו אותו דבר כך גם בסניף.
- לעשות את פעילות הטעימות ולהשליך: כמו שכל אחד חשב שמשהו אחר יפה כך כל אחד חושב שמשהו אחר הוא טעים.
- להביא תמונה יפה והרוס חלק קטן בה. לשאול את החניכים מה הם רואים. לשקף להם מה הם אמרו: (לדוגמא: אתה ראית את החלק של השדה והפרחים ואתה ראית את השרפה בצד) להגיע למסקנה שכל אחד בוחר האם לראות את הדברים היפים,הטובים, המשמחים או את ההיפך.
- אפשר גם לבקש מהם לתאר חוויה שעברו ולראות מה הם מתארים בה, את הכיף או את הפאשלות והדברים המעצבנים.

ידיע

העיסוק ביופי מיד מעניה לנו אוטומטית את נושא הצניעות הביגוד והאופנה...
בגד זהו סמל:
המדריך שם במרכז הרבה בגדים בבלאגן. תפקיד החניכים למיין את הבגדים לפי קבוצות (המדריך יגלה את הקבוצות רק אם יתקשו מאד)
מסמלים עדה/עם: כפיה, מטפחת, גלביה, בגד מרוקאי,
מסמלים תרבות: שורש, נעל אצבע, נעל חרדית, נעל סטייל(פלטפורמה רצינית)
מסמלים תפקיד, עבודה: כובע רופא, כובע/מדי שוטר, כובע חיל הים, כובע טמבל,
בגד מסמל את האדם. יש בגדים שמסמלים עדה, יש שמסמלים מקום עבודה, יש שמסמלים סקטור, מגזר וכו'.

צניעות ואופנה:

הולכת צנוע / אורי אורבך

בשבת ברבי עקיבא, היא מראה לבני-ברק בולה שאפשר להיות גם צנועה וגם יפה.
שמלה קרפ-ז'ורז'ט בסגול בוהק, מתחת לבלייזר מסאטן מוזהב, עם פייטים שקנתה בלונדון, בקיץ האחרון. על צווארה ענוד כל זהב השרשרות והפנינים (אמיתיות!) שבעלה, האברך, הביא לה מאטוורפן. "את ענק היהלו מים השארתי בבית", היא לוחשת במתיקות לחברתה הטובה, שמציגה גם היא בגאווה את נעלי הלקה האיטלקיות שקנתה השבוע. גם נעלי העקב הגבוהות והדקות שלה הגיעו מאיטליה. אבל זה עוד בלום: "יחד עם זה קיבלתי מערכת ארנקים וכפפות מעור בצבעים תואמים, איי-סטייל, אבל השארתי את זה בבית כי בעלי לא סומך על העירוב".
היא מציצה מידי רגע בשעון הקאדטיה משובץ היהלומים, באילו שהיא ממהרת, ובנון-שלאנטיות היא מיטיבה לראשה את הפיאה המ-ש-ג-ע-ת ("במעט במו טבעי"... זה נראה במו השיער שלך... ואיפה קנית את העגילים האלה, זה סט?").
בולם יודעים שיש לה טעם טוב בלבוש ובאיפור. בסתר היא מתעדכנת בז'ורנאלים של העולם. ואת "לאשה"היא בולעת אצל הפיאנית שלה. אין פלא איפוא שהרכלניות צרות העין, שהן במקרה גם ידידותיה הטובות, ממציאות עליה כל מיני סיפורים.
אבל היא, מה אכפת לה. העיקר שהיא הולכת צנוע.

הולכת צנוע
בדרך כלל היא לובשת איזו חולצת פלאנל משובצת עוד מימי האולפנא. או חצאית ג'ינס, כחולה וממורטת, אין לה זמן, כסף, ובעיקר ראש להשקיע בבגדים. בעלה, בויללניק באחת הישיבות ביישובים, אמר לה שהעולם הזה הוא רק פרוזדור, והיא מתלבשת בהתאם. סוף סוף יש דברים יותר חשובים ודחופים: החינוך של הילדים. מצוות יישוב ארץ ישראל, חוץ מזה שכל כבודה בת מלך פנימה. ומהמשפט: "לא ניתנו תבשיטים לאשה אלא להתקשט בהם בפני בעלה בתוך ביתו" היא זוכרת רק את "לא ניתנו תבשיטים", אבל זה לא מטריד אותה בכלל. במקום הזמן שנשים אחרות מבזבזות על פדיקור-מניקור היא קוראת "אורות" או פרשת השבוע.
מטפחת ראש פשוטה מבותנה מבסה את ראשה ומצחה, היא לא הולכת עם כובעים ועל פיאות אין מה לדבר. עיתונים היא במעט לא קוראת ולא יודעת מה הולך באופנה ומה הולך הבלל. בגדיה הלא-מגוהצים כדבעי בדרך-כלל בגווני החום והבחול (רק לא אדום...), לפעמים אפילו חום וכחול ביחד. נעליה שטוחות-עקב וישנות. מעט הכסף שבעלה כבר

מביא מהבוילל לא נועד להתיפיפות ולמותרות, אמא שלה עדיין לא נרגעה מתגובתה הצוננת בשהביאה לה ליום הולדתה מערכת כלי-איפור. מישהי בבר העירה לה בעדינות על כך שהיא יותר מדי מזניחה את עצמה.
אבל היא, מה אכפת לה. העיקר שהיא הולכת צנוע.

- מה רוצה אורי אורבך להעביר לנו בקטע הזה?
- למה יש בעיה? איך הבחורה הראשונה גורמת שנעריך אותה? ואיך השניה? אז מה כן?

כך גם בגד מבטא עד כמה אדם רוצה שיכבדו אותו.
חליפה – מבטאת רצינות, אחריות, חשיבות, ומכובדות עצמית.
חולצת שמאטה – מבטאת חוסר אכפתיות, רצון לשלוחיות. כך גם יעריכו אותי.

כדי שנרבה בזכות כך את ההלל לה' על העולם היפה.
תרגול 'עין טובה':
משחק: מסובבים בקבוק (מעין אמת או חובה) במרכז המעגל, החניך שאליו מופנה תחתית הבקבוק צריך לומר מה יפה בחניך שפונה אליו הפקק.(מעיניים יפות עד למידת חסד שמקרינה ויפה) וכך מספר פעמים.
במהלך המשחק נכיר בכך שבכל אחד יש יופי, במיוחד אם האדם עובד על מידותיו, נשמתו ופנימיותו. דרוש מאמץ ועבודה כדי לחשוף זאת.

יישום והמחשה אישית ביחס ליופי
הכנת תצוגה של דברים לפינה/לקיר המבטאים את הנושא ע"י יצירה.
דוגמא:
בעזרת דס/חימר יכין כל חניך מוצג שיבטא משפט/קטע/מאמר חזל"י שהתחבר אליו בנושא היופי עפ"י מה שלמדנו וחווינו.
למשל: "אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו"
משפט שמבטא את יופיה של י-ם.
'הרואה פירות נאים יאכלם תחילה משום "זה אלי ואנווהו""
ועוד פסוקים שניתן לקחת ממשחק הרביעיות ומשאר הפעולות.

"והנה סודי, סוד פשוט בתכלית;
רק בעזרת הלב יכול מישהו לראות נכונה,
כי את מה שחיוני אין העין רואה"
(אנטואן דה סנט אכזיפרי)

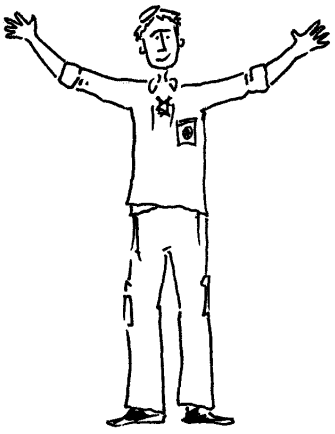

"אדריכלו של היקום לעולם אינו
חוזר על עצמו.
כל יום הוא בריאה חדשה לגמרי.
הפק את מירב התועלת מכל יום חדש.
(ר' נחמן – הכיסא הריק)

"לא בשקיעה ולא בזריחה ולא במראה הים הזוהר,
היופי הוא בליבנו פנימה ולא בשום מקום אחר"
(אסתר קל)

העשרה

יופיה של רחל – מהו יופי? / הרב אליהו ידיד

התורה מעידה על רחל "ורחל היתה יפת תאר ויפת מראה"(בראשית כ"ט, י"ז). בסמוך לקביעה זו נאמר "ויאהב יעקב את רחל"(יח), האם יעקב אבינו נתפס למושגי היופי המוכרים ובשביל יופיה של רחל, יופי כפשוטו, הציע "אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה"(שם)? אין ספק שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, ואכן אמנו רחל היתה יפת תאר ויפת מראה, אך מה ראה יעקב אבינו? מהו בעצם היופי על פי התורה? ומה ראה יעקב ברחל וביופיה מעבר לראייה פשוטה אנושית?
יופי פירושו שלימות של הרמוניה, כי ההרמוניה בין ניגודים חזקים וחריפים יוצרת תחושת יופי. ההתאמה בין ניגודים יוצרת יופי הן לעין בתחום המראה והן לעין בתחום המוסיקה. יופי חיצוני גורם לאדם לחוש בו, וכך הוא מפקיע כל תחושה של חסר, היופי נותן תחושה של שלימות המושכת את האדם הנמשך אחריו.

יופי חיצוני כובש אמנם את העין אך הוא עלול להכשיל את המתבונן. יש בו מימד של פיתוי ומשיכה העלולים לדרדרו לכיוון שלילי. היופי החיצוני יגרור את האדם לעשות מעשה בלי שיקול דעת. לדוגמה, "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים... ותאכל ותתן גם לאשה עמה ויאכל" (בראשית ג', ו'). הכשל בפרשת עץ הדעת הוא בהליכה אחר תאוות העיניים בלי בדיקת עומק.
ליופי צריך לצרף עניין של כבוד. הוא צריך לעורר כבוד ויקר כמו "מלך ביופיו תחזינה עיניך" (ישעיהו ל"ג, י"ז). כאשר היופי מעורר תחושת כבוד הוא יוצר הרגשה מרוממת, הוא לא ישבש את הדעת לצידי דרכים.
"יפיפותו של יפת באהלי שם" (מגילה ט', ע"ב). יפת – יון, יון תפסה את העולם תפיסת יופי חיצוני פלסטי. גם כאן היה יופי הרמוני, אך צריך להכניסו לאהלי שם ואז הוא מתאחד עם תוכן פנימי ואז נוצרת ההרמוניה של האמת הפנימית, החוץ והפנים מגלים את אותו יופי הרמוני.

ירושלים היא כלילת יופי "מציון מכלל יופי אלוקים הופיע" (תהילים נ', ב'). "מציון נשתכלל כל העולם כולו" (תנחומא קדושים, י') פירוש, נקודת המוצא והשורש של עולם ומלואו הוא בירושלים ובאבן השתיה שבהר הבית, שממנה הושתת העולם כולו. מכאן שיופיה של ירושלים הוא שורש ועיקר לעולם כולו. במעמקיה יסודות איתנים שמהם הושתת העולם.
יופי חיצוני נמצא בהרמוניה עם השורש שממנו הוא בא. זהו היופי לאמיתו וזו הכוונה העמוקה כאשר מדובר ביופי במקורות. כאשר נאמר על רחל שהייתה יפת תאר ויפת מראה מתכוונים לומר שהיה תיאום מלא ומושלם בין אישיותה, כפי שהשתקפה במראה שלה ובין מידותיה וסגולותיה הפנימיות. זהו יופי אמיתי, וזו הרמוניה אמיתית, הרמוניה של יותר מממד אחד. כשיופי מעיד על פנימיות שלמה והתחברות לעיקר לשורשי המציאות הוא מעורר כבוד.
זהו סוף משמעו של הביטוי "ויאהב גם את רחל מלאה", שכן כאן גילה יעקב עוד רובד באישיותה של רחל הראויה לבנות את בית ישראל שנקראו לבסוף על שמה. יופיה של רחל, פנים וחוץ, שורש ועיקר, הוא יופי המעורר כבוד בהתנהגותה כלפי אחותה לאה, וכך היא בונה את ביתו של יעקב על אדני האחווה ומסירות הנפש לשעתה ולדורות.
בסיום הדברים על סוגיית היופי ויופיה של רחל נביא את דברי הגר"א ב"קול אליהו" לפרשת ויצא ל':
"הנה שלמה המלך עליו השלום אמר בסוף משלי, 'שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל'. ובאמת מצינו גבי האמהות אשר נשתבחו בחן וביופי. וצ"ל דהפירוש בפסוק כך הוא, שקר החן והבל היופי היינו כשהן בלתי יראת ה', והם כ'נזם זהב באף חזיר', אבל אשה יראת ה' היא תתהלל ר"ל דגם החן והיופי תתהלל".

[מתוך הספר "ארבע אמהות ואם המלוכה" עמ' 148 / הרב אליהו ידיד]

...אם אתה כאן בישראל ויהונתן פולארד בדיא
הסוהר- הרי כאילו שגם אתה חדי בדיא הסוהר.
אם אינך מבין כאן לא הבנת מהו "כל ישראל ערבים
זה בזה"... אם אתה כאן בישראל ויהונתן
פולארד בדיא הסוהר- הרי כאילו שגם אתה חדי
בדיא הסוהר. אם אינך מבין כאן לא הבנת מהו
"כל ישראל ערבים זה בזה"... אם אתה כאן
אתה כאן בישראל ויהונתן פולארד בדיא הסוהר-
הרי כאילו שגם אתה חדי בדיא הסוהר. אם אינך
מבין כאן לא הבנת מהו "כל ישראל ערבים זה
זה"... אם אתה כאן בישראל ויהונתן פולארד
בדיא הסוהר- הרי כאילו שגם אתה חדי בדיא
הסוהר. אם אינך מבין כאן לא הבנת מהו "כל
ישראל ערבים זה בזה"...

מאמר רקע לפרק ◄ כל ישראל ערבים זה לזה/ הרב אבינר

כולם בשביל אחד ◄ מצוות פידיון שבויים מבוססת על היותנו גוף אחד

אחד בשביל כולם ◄ העמקה בדיני פידיון שבויים לאור הגישה של גוף אחד וערבות הדדית

סוף מסלול ◄ משחק סיכום הבוחן סוגיות של פידיון שבויים היהודית

עמוד ריק

נתאספנו כאן כדי ללמוד על יהונתן, אחינו, גיבור ישראל, שהצילנו! מי יודע כמה מתוכנו, חייבים לו את חיינו, כאשר הוא התריע על כך שמדינות אויבות מכינות נשק מסוכן (בלתי קונוונציונאלי) להשמדת מדינת-ישראל. בנוסף לכך, יש ליהונתן זכות נוספת, שלא תמיד שמים אליה לב.

זכות זאת קשורה לפרשה הכי קשה שעברנו בחיי האומה הישראלית - השואה.

על השואה יש לנו שאלה – לא רק על הנאצים שהיו חיות טרף, אלא גם על אומות העולם המתורבתות – ששתקו, ועל האמריקאים שסירבו להפציץ את פסי הרכבות לאושוויץ – בטענה שזה יבזבז להם כח אדם ונשק. והכי קשה, היא השאלה על היהודים – שלא עשו יותר בעניין זה!

משלחת מיהודי ארה"ב נפגשה עם הנשיא רוזוולט, וביקשה ממנו להפציץ את הרכבות לאושוויץ. תשובתו הייתה שהוא צריך לטפל בדברים אחרים דחופים יותר, והוא שאל אותם: "אתם לא מתביישים להפריע במאמץ המלחמתי הקשה שלנו?! אתם צריכים להחליט מה אתם אמריקאים או יהודים?!" תשובתם הייתה: "סליחה, סליחה, שכחנו שאנו אמריקאים, סליחה שהפרענו לך".

לעומת זאת אנו רואים את התנהגותו של יהונתן פולארד – שהייתה בבחינת תיקון למחדל בנורא בזמן השואה.

בתשובה לשאלה של אחד הרבנים, ששאל את יהונתן פולארד – "מדוע עשית זאת? מדוע נתת למדינת ישראל מסמכים חסויים ומסווגים?" כתב יהונתן פולארד: "האם היה עלי לשבת בחיבוק ידים ולא לעשות דבר, שעה שסכין נגעץ בגבה של ישראל?! איזה יהודי המכבד את עצמו יכול לעשות כך? כן, אני יודע שרבים מבין היהודים בארצות-הברית זועמים על אשר עשיתי. בשום אופן, הם מיילליל, אסור היה לי לסכן את מעמדנו כאן, בהפגנת נאמנות כזו לישראל. ומה היה עלי לעשות? לתת לישראל להתמודד לבדה? אם סבור אתה שכך היה עלי לעשות, כיצד זה נוכל לגנות את אותם אנשים שבמהלך מלחמת העולם השנייה שתקו ובכך השתתפו בנטישת יהדות אירופה? באמת רבי, מה יהיה ההבדל בין שתיקתם אז, לבין ההחלטה שלי לשמור על שתיקה באשר לגאז רעיל המאיים על ישראל? ככלות הכל, אותו גאז בו השתמשו הנאצים לפני 40 שנה, לרצוח בו את אחינו באירופה, יכול היה בקלות לשוב ולשמש בידי הערבים להשמדת הישוב היהודי בארץ ישראל. האם באמת ציפו ממני לאפשר להיסטוריה לחזור על עצמה, ולא לעשות דבר על-מנת למנוע אסון מעמנו?! האם יכול היית אתה לעמוד מנגד ולתת לדברים להתרחש? אני מודה, הפרתי את החוק. אך לומר לך את האמת, מעדיף אני להעלות רקב בכלא, מאשר לשבת ח"ו שבעה על מאות אלפי ישראלים, שעלולים היו למות בגלל פחדנותי.

מעדיף אני להעלות רקב בכלא, מאשר לשבת ח"ו שבעה על מאות אלפי ישראלים, שעלולים היו למות בגלל פחדנותי.

שואל אני אותך: האם אש השריפה של מחנות ההשמדה, הפכה כה קרה עד כי אנשים שכחו ששמה מליון יהודים נשחטו שם לעיני עולם שלם שהביט בשתיקה?! האם הזעקות בנווה-שלום, כה החווירו, עד כי אנשים שכחו שאנחנו עדיין נחשבים מטרה הוגנת לטבח? האם ההלוויות בהר-הרצל הפכו כה שכיחות, עד שאנשים שכחו את מחירה הנורא של העצמאות? באשר לי – לא שכחתי את המחזות האיומים הללו. שמרתי אותם בתודעתי, על מנת שיהיו לי תזכורת תמידית, עד כמה תלויים חיינו על בלימה. לפיכך, רואה אתה, לא יכולתי להעלים עין מן האמברגו המודיעיני, ולדמות שאיננו קיים. חייב הייתי לפעול".

הדברים שכתב יהונתן פולארד להסבר מעשיו – הינם נכונים וצודקים..

כאשר יש סכנת נפשות – לא צריך להיות כ"כ זהיר, ולא צריך לשאול שאלות. כמו שכתוב בגמרא ובשו"ע: "כאשר יש פקוח נפש בשבת – הזריז הרי זה משובח",אולם אם שואלים את הרב – "השואל הרי זה שופך דמים, והנשאל – הרי זה מגונה".

"השואל הרי זה שופך דמים" – כי אין זמן לשאול שאלות, ועד שתגמור לשאול- החולה עלול למות. . והנשאל הרי זה מגונה –מסביר "קרבן העדה " במקום: "שהיה לו לדרוש דברים אלו ברבים, שידעו הכם קודם מעשה" כלומר הרב היה צריך להסביר מראש., ללמד מראש את הלכות פקוח נפש, כך שכולם ידעו אותן, ולא ישאלו ויחכו בזמן פיקוח נפש. כאשר

התוודע יהונתן לסכנה המאיימת על ישראל, הוא היה בגדר הזריז והמשובח,והזהיר את ישראל. בכך תיקן יהונתן את המחדל הנורא שהיה בזמן השואה: בזמן השואה ראינו שיש רוצחים, ויש אנשים טובים שמעלימים עין ועושים עצמם כאילו אינם רואים. יהונתן תיקן את החטא של הרבה יהודים בזמן השואה – שראו ולא הזהירו, ולא פעלו על מנת למנוע. .. יהונתן שילם על נכונותו לעזור ולהציל את מדינת ישראל – בכך שהוא נמצא כשמונה עשרה שנה בכלא. יהונתן מסר את נפשו עבורנו, אולם מדוע אנחנו לא מוסרים את הנפש עבורו?!

מסירות נפש

בגמ' פסחים [נ.]מסופר על אדם שמת מעין מוות קליני, וכאשר חזר לחיים שאלו אותו:"מה ראית?"הוא משפר:"עולם הפוך ראיתי, תחתונים למעלה ועליונים למטה". אנשים שהם פה למעלה בסולם הסוציו-אקונומי, שם אינם חשובים. ואנשים שהם פה בתחתית הסולם הסוציו-אקונומי, נמצאים שם למעלה. הם חשובים. אמר לו אביו: "עולם ברור ראית.." שם הוא עולם האמת, וכאן זהו עולם הפוך. שם ראית את האמת, שיש אנשים פשוטים, אולם יקרים מפז. אולם כיצד אנחנו שלומדים תורה נחשבים שם?

תשובה: גם שם הלומדים חשובים, "ואשורי מי שבא ותלמודו בידו". ושמעתי שאומרים:" הרוגי מלכות - אין שום אדם יכול לעמוד במחיצתם!" מי הם הרוגי מלכות? יש על-כך סיפור דוגמא בגמ.[תענית י"ח:]: נסיכת המלך נמצאה הרוגה. האשימו את כל היהודים ורצו להרגם. ראו זאת שני יהודים פשוטים ולקחו על עצמם את האחריות. הם הוצאו להורג והצילו את כל העיר. אותם שני יהודים פשוטים שמסרו את נפשם על הצלת העיר –הם בגדר הרוגי מלכות שאין שום ברייה יכולה לעמוד במחיצתן! מכאן אנו לומדים, שמסירות נפש היא הדבר העליון ביותר. באופן טבעי כל אדם אוהב את החיים. החיים הם דבר נעים, ואדם אינו מוותר בקלות על חייו. אולם יהונתן – ויתר על שמונה עשרה שנים למען עם-ישראל! יהונתן ויתר על החופש. לפעמים בבית-הכלא – זהו מצב יותר חמור מאשר להיות מת. אדם שמת – כלו ייסוריו, אבל בכלא ובשבי זה נקרא בחז"ל: "ייסורין שאין להם קיצבה!" דוגמא לכך מביאים חז"ל מחנניה מישאל ועזריה שמסרו נפשם על קידוש ה', אולם, אם היה עליהם לעמוד בייסורים – יתכן שלא היו מחזיקים מעמד! חז"ל אומרים יש כל מיני צרות – והשבי הוא הקשה מכולם! בשבי אפשר למות כל רגע (ב"ב י ע"ב).

יהונתן הסתכן ונמצא בשבי שמונה עשרה שנה – בשבילנו,

כאשר כואב איבר כואב כל הגוף. כך "כל ישראל ערבים זה בזה". הנשמה הפנימית של כל הציונות, שיבת-ציון ובניין הארץ היא המשמעות של הערבות ההדדית, ההרגשה שאנחנו עם אחד שקם לתחייה בארצו!

ומה אנחנו עושים בשבילו?!

רבי שמשון אוסטרופולי – היה גדול רבני ומקובלי פולין. בזמן גזרות תת-תט ופרעות הקוזקים ביהודים. הלך רבי שמשון אל הקוזקים ואמר להם: הרגו אותי ותמלו על העיר. לבסוף הרגו אותו וגם את העיר. אולם הוא עשה הכל – על מנת להציל את הקהילה היהודית, ומסר נפשו עליהם מסירות-נפש היא מעל כל החשבונות!.

מסירות-נפש על לימוד תורה – עניין גדול וחשוב אולם זהו מסירות-נפש ממנה אדם מרוויח הרבה גם בעולם הזה. הוא ממשיך לחיות חיים רוחניים ונעלים יותר, גם אם הוא מוותר על הנאות חומריות. אולם בבית הסוהר – אין דבר נורא מזה!

זוהי מסירות-נפש שהיא מעל כל החשבונות.

דוגמא נוספת למסירות-הנפש – בקפיצה לים-סוף.

היו השבטים מריבים-מי נכנס ראשון...אמר רבי מאיר – לא כך היה המעשה ,

אלא זה אומר אתה נכנס ראשון וזה אומר אתה נכנס ראשון..[סוטה לו:].. הסביר על-כך רבי יהושע מקוטנא: אין מחלוקת, אלא תלוי אם זה היה בשלב הדיבורים או המעשים. בשלב הדיבורים – כלאחד אמר: אני נכנס ראשון. על-כך אומר רבי מאיר: לא כך היה המעשה, אלא כאשר הגיעו לשלב המעשים כל אחד אומר- אתה נכנס ראשון. קפץ נחשון בן עמינדב ומסר נפשו על קיום מצוות קידוש השם.

גם אברהם אבינו מסר את נפשו לצאת למלחמה נגד ארבעת המלכים כדי להציל את אחיינו. בשביל אדם אחד, יצא אברהם אבינו למלחמה!

גם משה רבנו הכניס את כל הצבא למלחמה בגלל שנלקח ממנו שבי!

[במדבר כ"א] לפי רש"י –השבי היה שפחה אחת., לא יהודיה, ובגללה יצא עם-ישראל למלחמה! אם אדם אחד בשבי, אין זה רק צרה שלו, אלא צרת הכלל. יעל מסרה את נפשה, כדי להרוג את סיסרא ואסתר מסרה את הנפש בהליכתה אל אחשוורוש. מכל הדוגמאות האלה אנו לומדים על גדולתם של יחידים

המוסרים את נפשם עבור כלל ישראל. מי שמוסר את נפשו, הוא במעלה עליונה, שאין שום אדם עומד במחיצתו. יהונתן אחינו גדול יותר במעלתו מכל מיני אנשים אחרים המפורסמים יותר במדינה. הוא בודאי גדול יותר מכל מיני שקרנים העוזרים לאמריקאים.

הכרת טובה

יהונתן פולארד מסר את נפשו על כלל ישראל – ואם-כן כיצד אנו יכולים לאכול, לשתות, לישון וליהנות מן השמש בפשטות – והוא שם בבית הסוהר? דוד המלך לא מוכן לוותר על מיכל שמסרה את הנפש בשבילו. מיכל הצילה את דוד כאשר אביה שאול שלח להורגו. לדוד המלך היו מלחמות קשות, ולבסוף ראו כל שבטי ישראל – להמליך את דוד למלך על ישראל. אולם, דוד מסרב – כל עוד לא יקבל את מיכל אשתו! אם מיכל לא תוזרת אל דוד - דוד לא מוכן להיות מלך![שמואל ב', ג, יג] לכאורה, להיות מלך – שיקול כלל ישראלי. והאם צריך לדחות את המלכות – רק בגלל אשה אחת – מיכל, אפילו אם היא חשובה? אולם דוד רואה זאת כדבר הרבה יותר בסיסי. אם דוד לא יוכל להיות נאמן למיכל, ומוסרי כלפיה על החסד שגמלה עמו – הוא לא יוכל להיות נאמן ומוסרי כלפי עם-ישראל. קודם-כל עליו להיות אדם מוסרי בצורה הבסיסית ביותר של הכרת הנאמנות והטוב לאשתו שהצילה אותו, ומתוך כך יוכל להיות מלך על ישראל. אי-אפשר לומר – מיכל ה"כושית" עשתה את שלה ועכשיו היא יכולה ללכת. והאם אנחנו יכולים לומר – יהונתן פולארד עשה את שלו ועכשיו ה"כושי" יכול ללכת?! שישאר בכלא. לא אכפת לנו.... קשה להעלות על הדעת, כיצד אפשר לרדת לכזאת שחיתות כמו המצב היום שיהונתן פולארד שמנה עשרה שנים בכלא! ואם כל אחד מאתנו היה בכלא האם היה עובר על-כך בשוויון נפש?!

ערבות הדדית

מובא בספר "יערות דבש" של רבי יהונתן אייבשיץ: יש יהודים עם זקן, והם שמחים שהם יראי-שמים עם זקן, לא כמו היהודים בעיר השנייה המגלחים בתער. אומר על כך רבי יהונתן אייבשיץ: זוהי שטות גדולה. אם לך יש זקן והיהודי השני מגלח בתער – הרי שגם אתה כאילו עם חצי זקן, וחצי מגולח בתער. אם אתה דתי והוא חילוני – הרי כאילו אתה חצי דתי וחצי חילוני. אם אתה כאן בישראל ויהונתן פולארד בבית הסוהר – הרי כאילו שגם אתה חצי בבית הסוהר. אם אינך מבין זאת לא הבנת מהו "כל ישראל ערבים זה בזה". שבועות לט.]המלבי"ם מסביר זאת כלפי מעל עכן – "והתוכחה על כך שעם ישראל חטא למרות שהיה זה רק עכן." על-כך אומרת הגמרא: "כל ישראל ערבים זה בזה". אם אדם אחד פושע- האחריות על כולם. אם אדם אחד בבית הסוהר- האחריות של כולם. אומר המלבי"ם ביחס למעל עכן: "כל ישראל קשורים בגוף אחד". הקשר הזה של כל יהודי לכלל ישראל – כמו הקשר של איבר לגוף. ואם יש איבר אחד חולה – כל הגוף חולה. אם באצבע אדם חוטף חץ מורעל – הרעל מתפשט במהירות לכל הגוף . או אם אדם מקבל זריקה ביד – החומר עובר במהירות לכל הגוף. כמו משל הירושלמי(נדרים ט' ד): לאדם שחתך בשר ופגע בטעות ביד השניה – לא יבוא לפגוע בידו הראשונה. זהו "ואהבת לרעך כמוך". כל ישראל – כמו גוף אחד. כמו שאמר ר' אריה לוין: "כואב לשנינו - הרגל של אישתי". המשמעות היא בצורה רחבה יותר:

כואב לכולנו – הכאב של יהודי אחד. ואם לא הבנו עניין זה – לא הבנו את עניין "כל ישראל ערבים זה בזה" כאשר כואב איבר – כואב כל הגוף, האדם כולו כואב. כך "כל ישראל ערבים זה בזה". הנשמה הפנימית של כל הציונות של כל שיבת-ציון ובניין הארץ – היא המשמעות של הערבות ההדדית, ההרגשה שאנחנו עם אחד שקם לתחייה בארצו!

אם אתה דתי והוא חילוני – הרי כאילו אתה חצי דתי וחצי חילוני. אם אתה כאן בישראל ויהונתן פולארד בבית הסוהר – הרי כאילו שגם אתה חצי בבית הסוהר. אם אינך מבין זאת לא הבנת מהו "כל ישראל ערבים זה בזה".

עמוד ריק

כולם בשביל אחד

מטרת הפעולה:

החניכים יתנהגו באחריות וערבות כלפי עם-ישראל.

החניכים יכירו בחשיבותה של מצוות פדיון-שבויים.

מבנה הפעולה:

1. אחדות באומות העולם (שיתוף-פעולה) לעומת אחדות בעם-ישראל (קשר מהותי).
2. פדיון שבויים- מצווה רבה.
3. איך זה קשור אלינו?

מהלך הפעולה:

1. אחדות באומות העולם (שיתוף-פעולה) מול אחדות בעם-ישראל (קשר מהותי

מכינים מראש 3 ערימות של כרטיסים (נספח 1). בערימה אחת על כל כרטיס יהיה כתוב "כובע", על ערימה שניה על כל כרטיס "נעלי הליכה", על הערימה השלישית "מים" (אפשר להוסיף ערימות נוספות, כגון: מפה, מצפן, קרם שיזוף וכו'). מניחים כל ערימה בקצה אחר של החדר ואומרים לחניכים שבעוד 20 שניות יוצא אוטובוס למסע ממש שווה (אפשר כמובן לתאר בהתפעלות את המעיינות שנפגוש בדרך, את הסנפלינג שנעשה, את טיול הג'יפים הלילי וכו') ורק מי שיש לו את כל הכרטיסים יכול לעלות לאוטובוס. נותנים להם 20 שניות לבצע את המשימה, וכמובן שרק זריזי רגליים במיוחד יספיקו להביא את כל הכרטיסים. נותנים להם הזדמנות נוספת, אבל הפעם מוסיפים ואומרים שאנחנו רוצים שכמה שיותר חניכים יוכלו לעלות לאוטובוס, כדי שיהיה כיף, אבל עדיין יש רק 20 שניות...

בשלב זה או אחר החניכים יבינו שבכדי שלכולם יהיו את כל הפתקים, כל אחד צריך להביא פתקים גם לחבריו (כלומר, אחד רץ לפתקים של ה'מים', ומביא פתקים לכולם, אחד רץ ומביא פתקי 'נעלי הליכה' לכולם וכו').

נותנים לכל 2-3 חניכים ציור של איבר מסויים בגוף (נספח 2) (עין, פה, כבד, לב, יד, רגל, אף, ריאה, קיבה, לשון, מח וכו') ואומרים להם לעשות פרסומת לאותו איבר.

אחר-כך נשאל את החניכים איזה מהאיברים יכול לעמוד בפני עצמו? התשובה היא כמובן, אף-אחד מן האיברים (אפילו המח, או הלב, שהם איברים חשובים ביותר, כשהם בפני עצמם אינם שווים כלום).

אפשרות נוספת: שמים ציור של כל אחד מן האיברים בתוך מעטפה (אם הפעולה בשבת, להקפיד לא להדביק את המעטפה), ונותנים כל מעטפה לחניך. מעמידים את החניכים על שני ספסלים הצמודים אחד לשני בטור (אחד מאחורי השני), ואומרים לחניכים שעליהם להגיע מצד אחד של החדר לצד השני מבלי לרדת מהספסלים. מי שיורד או נופל יוצא מן המשחק, וגם המעטפה שלו... הדרך היחידה להגיע לצד השני היא לעבוד כולם לספסל אחד, לגרור את השני קדימה, לעבור אליו וכן הלאה.

כאשר הם מגיעים לצד השני של החדר, מבקשים מהם לפתוח את המעטפות, ושואלים את החניכים מה יוצרים כל החלקים יחד, והאם היה אפשר להסתדר גם ללא אחד מהחלקים (אם אחד החניכים נפל באמצע – שואלים, האם חסרה לנו המעטפה הזו, והאם אותו חניך יכול להתקיים בפני עצמו).

- האם ניתן להתקדם ולהגיע אם כל אחד היה נשאר על הספסל שלו?

שואלים את החניכים- מי היה רוצה מליון דולר? ומי היה מוכן לוותר על היד שלו בשביל מליון דולר?

מניחים על הרצפה בריסטול שעליו רשומות המילים: "חיה ותן לחיות", (ניתן לתת לחניכים דפים קטנים שעל כל אחד אות אחרת (2 ח', 2 י', ה', 2 ו', 2 ת', ן, ל) ועליהם להרכיב כמה שיותר מהר משפט מהאותיות).

דיון:

- מה המשמעות של אמירה זו?
- האם אתם מסכימים איתה?
- למי היא מתאימה? מתי?
- מה הבעייתיות באמירה הזו?
- לפי אמירה זו, למה יהודים בתפוצות תורמים לארץ-ישראל, מאיזה אינטרס?

בכל אומות העולם יש צורך באחדות, אחרת 'איש את אחיו חיים בלעו'- בשביל שיהיה להם סדר, ויהיה נח לכולם, צריך שיתחשבו אחד בשני ויהיה שיתוף-פעולה, כמו במשחק הראשון- הייתה לנו מטרה משותפת (שכמה שיותר חניכים יצאו 'לטיול') ולכן כל אחד עשה מאמץ כלשהו למען הצלחת המטרה (אפשר גם להראות במשחק הזה שלא באמת כולם היו צריכים להתאמץ, חלק היו יכולים לחכות שאחרים יביאו להם את הפתקים, כל עוד היה מישהו שעשה את העבודה...). ברגע שלא תהיה מטרה משותפת (במשחק- אחרי הטיול, במציאות- למשל כשמהגרים לארץ אחרת), כבר אין צורך לשתף פעולה אחד עם השני.

אך בעם-ישראל המצב אחר... עם ישראל הוא גוף אחד!

עם-ישראל לא התקבץ סביב מטרה טכנית משותפת, אצלינו לא צריך להתחשב בזולת רק בשביל שיהיה נח לכולם, בבחינת 'חיה ותן לחיות', אלא עם-ישראל הוא ממש נשמה אחת, מראש הוא נוצר אחד, ויש לו ייעוד אחד משותף. ולכן מה שקורה בקצה הזרת, מעניין גם את שאר הגוף. אם אדם מישראל נמצא בצרה, זו גם בעיה שלי (בעיה שלי ממש!)

"כל עם מאומות העולם מורכב מפרטים רבים; מאנשים שהתאגדו למטרה מסויימת, חברתית, כלכלית, וכדומה. אך בכל מה שאינו קשור לאותה מטרה, לאותה תכלית, כל אחד הוא לעצמו; לכל אחד יש תוכניות ויעדים משלו. "חַיֵּה – ותן לחיות", היא אמירה קולעת לכל גוי על פני האדמה; מתאימה להתנוסס על חזית בניין "האומות המאוחדות" בניו–יורק, כאתגר מציאותי יותר לעמי העולם (יותר מן הפסוק הכתוב שן כיום "לא ישא גוי אל גוי חרב" שהוא כנראה, לפחות בשלב זה – יומרני מדי עבורם"...) מה שאין כן בישראל. כאן – עולם גוף אחד ממש! וכי כשאני מחליט לרוץ – יכולות הרגליים לבחור שלא לרוץ, או אולי שלא להתעייף, משום שאני רץ למקום שאינו מעניין את הרגליים? וכי יאמרו הרגליים לגוף: "חיה – ותן לחיות"?!... וכן להפך: אם הרגליים אכן עייפות – וכי יוכלו שאר האיברים "להתעלם" מעייפות הרגליים, ולרוץ "בכוחות עצמם"?! רעיונות כאלו לא יתכנו באומה הישראלית. בעייתו של כל אחד מן האיברים, ולו הקטן והמרוחק ביותר – היא בעייתו של כל הגוף! האיברים שותפים לבעיית האיבר הפגוע, ואף שולחים סיוע לאזור הפגוע, כידוע בתורת הרפואה. אם הבטן רעבה באמצע הריצה – כל האיברים יפסיקו לרוץ "לכבודה", ולאותו "כבוד" תזכה גם אצבע הרגל הקטנה והמרוחקת, אם תשדר סימני מצוקה."

(שיחות לספר דברים, הרב נבנצל)

---

2. פדיון שבויים- מצווה רבה.

מניחים ב-3 פינות שונות בריסטולים שעל כל אחד רשום אחד מהתחומים הבאים:

- "בית תמחוי הדואג לארוחות חמות לאנשים שאין להם כסף לאוכל".
- "עמותה האוספת בגדים משומשים וחדשים ומעבירה אותם לנזקקים".
- "עמותה העוזרת במימון תרופות לחולי סרטן".

מספרים לחניכים שמליונר אחד מסכים לתרום מליון דולר והוא מתלבט לאיזו עמותה לתת אותם, והוא רוצה לשמוע את דעתם. כל חניך עומד ליד העמותה שלה הוא חושב צריך לתרום את הכסף. נותנים זמן לקבוצות לשכנע אחת את השניה למה דווקא העמותה שלהם חשובה, והחניכים יכולים לעבור מקבוצה לקבוצה לפי הטיעונים המשכנעים. הקבוצה שהצליחה לשכנע כמה שיותר חניכים לעבור אליה- זכתה בכסף.

אופציה נוספת: נותנים לכל חניך סכום "כסף" (לדוג' 10 שטרות של 20 שקלים), וכל חניך צריך לחלק את הכסף בין העמותות לפי איך שהוא חושב. מביאים בפני החניכים את דברי הרמב"ם:

"פדיון שבויים קודם לפרנסת עניים ולכסותן, ואין לך מצווה גדולה כפדיון שבויים שהשבוי הרי הוא בכלל הרעבים והצמאים ועומד בסכנת נפשות. והמעלים עיניו מפדיונו, הרי זה עובר על "לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך" (דברים טו, ז) ועל "לא תעמוד על דם רעך" (ויקרא יט, טז), ועל "לא ירדנו בפרך לעיניך" (שם כה, נג), ובטל מצות "פתח תפתח את ידך לו" (דברים טו, ח), ומצות חי אחיך עמך" (ויקרא כה, לו), "ואהבת לרעך כמוך" (שם יט, יח), ו"הצל לקוחים למות" (משלי כד, יא) והרבה דברים כאלו. ואין לך מצווה רבה כפדיון שבויים"

(רמב"ם, הלכות מתנות עניים, פרק ח, הלכה י)

---

3. איך זה קשור אלינו?

ראינו שעם-ישראל הוא גוף אחד, ולכן אכפת לי (או לפחות צריך להיות אכפת לי) ממה שקורה לכל אחד ואחת בעם-ישראל. כשמישהו מהעם שלי נמצא בשבי, משהו ממני שבוי איתו, חלק ממני גם לא משוחרר.

היחס של היהדות לכל סוגיית פדיון שבויים יונקת מהתפיסה של "נשמה אחת בגופות מחולקים" (תניא פרק ל"ב). אני מחוייב לדאוג לרווחתו של האחר כמו שאני מחוייב לכל חלקי גופי.

ראינו גם שמצוות פדיון שבויים כוללת בתוכה הרבה מאוד מצוות, אבל איך אנחנו יכולים לקיים מצווה זו בימינו? הרי אנחנו לא יכולים לנהל מגעים דיפלומטים...

עלינו לזכור שגם אם איננו יכולים ללכת ולפדות ממש במו ידינו שבויים, דברים אחרים אנחנו כן יכולים לעשות ("לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן-חורין להבטל ממנה" פרקי אבות טז')

- להתפלל ולעורר לתפילה.
- לעורר את מודעות הציבור למצבם של השבויים והנעדרים ושל יונתן פולארד.
- לשלוח מכתבים ופקסים לבעלי השפעה (שגרירים, ח"כים וכו').
- להראות תמיכה במשפחות (ע"י ביקורים, שליחת מכתבים וכד').

כמו כן, אפשר לדון עם החניכים על מצבים אחרים שאפשר לקרוא להם שבי -

- אם 'עבד ה' הוא לבדו חופשי'- מי הם השבויים?
- האם אנחנו בקבוצה יוצרים לעיתים מצבים שבהם אחד החניכים 'שבוי'?

נקודה למחשבה והרחבה –

שלום כיתה א'

מדי שנה בשנה בימים לאה, אנו מתבשרים שמליון, או מליון וחצי תלמידים, חוזרים לחבוש את ספסלי הלימודים בשעה טובה, לאחר החופש הגדול והנורא. ולא זו בלבד – מוסיפים – אלא שכך וכך אלפים מתוכם, מתחילים ללמוד בכיתה א' של בית הספר. כניסה לכיתה א': איך אפשר שלא להתרגש ממעמד זה שוב ושוב? הורים מתרגשים מכל ילד מחדש, ואפילו למראה ילדים לא מוכרים הצועדים לכיתה א'.

ברוך ה', אלפי ילדים נכנסים מדי שנה לכיתה א', ללמוד תורת ה'. ללמוד שהם יהודים, צאצאי אברהם יצחק ויעקב, ושעליהם לצעוד בעקבות אבותיהם. תריחך לשמוח על כך. **המשך>>>**

אך סלחו אם נשאל שאלה דמיונית, שתעביר אותנו לאווירה שונה לחלוטין:

מה היה קורה, אם חלילה וחס היו מודיעים לפתע בפתיחת שנת הלימודים, שמאות ילדים רכים שהיו בדרכם לכיתה א', נשבו – לא עלינו – בידי מחבלים אכזרים?

מה?! מאות ילדים?! לא יכול להיות!! זו ודאי טעות!

הארץ הייתה מזדעזעת ת"ק פרסה על ת"ק פרסה: אנשים היו בוכים ברחובות; אמהות מתעלפות; קריאת "תהילים" בכיכרות הערים; ב"חדשות" מודיעים שמאות נשים לא דתיות קיבלו על עצמן להדליק נרות שבת. מליון התלמידים האחרים שהחלו ללמוד באותו יום, נשכחו בקרן–זוית; את מי מעניין נתון זה, באותם רגעים קשים ומרים?

"המחטיא את האדם [קשה] יותר מן ההורגו.

שההורגו – הורגו בעולם הזה, ויש לו חלק לעולם הבא;

והמחטיא – הורגו בעולם הזה ובעולם הבא" (במד"ר כא, ה)

לאיזו כיתה א', נכנסים אלפי ילדים יהודים רכים מדי שנה...?

למה יתחנכו שם? לדעת שיש אלוקים? לדעת מהי תורה, מהן מצוות, ומהו "שמע ישראל"? לדעת שה' בחר בנו מכל העמים? או שמע ישננו להם את ההפך הגמור...?

על מאות ילדים שנשבו בדרך לכיתה א', היינו קוראים צום וצעקה – ועל אלפי–אלפי ילדים שנכנסים בכל שנה לכיתה א', כדי להיות "תינוקות שנשבו" לכל חייהם, על כך אין צריך להתענות?! האם לא היה לבנו צריך להיות שבור, בפתיחת שנת הלימודים? הלא להחטיא את האדם הוא גרוע מלהורגו!

(שיחות לספר דברים, הרב נבנצל)

"הפכתי שבוי"

[נכתב עבור גלעד שליט, אלדד רגב ואהוד גולדווסר שנחטפו בקיץ תשס"ו]

מילים: משה קלוגהפט
לחן: נימרוד לב, איריט, יניב שנק
קטע קריאה: קרנית גולדווסר
שירה: נימרוד לב, איריט, יניב שנק

ומי חובש פצעיך
מי שומר דלתך
מי שומע צפונות ליבך

מי ערב שלומך
מי מחשיך יומך
ומי שומע קריאת אימך

ואם יכולתי לחצות גבול
לשבור מנעול ליבם האכזר
עד קצה העולם
עד קצה כל סיכוי
עד החופש שלך

גם אני הפכתי שבוי
האם אתה דומע
האם ליבך שומע
האם דפיקות ליבי מקישות על החומה

כמו ארזי הלבנון
בין קירות הפלישתים
רק תישאר החזק בילדים

ואם יכולתי לחצות גבול
לשבור מנעול ליבם האכזר
עד קצה העולם
עד קצה כל סיכוי
עד החופש שלך

נספח 1

כובע	מם	נעלי הליכה

נספח 2

אחד בשביל כולם

מטרת הפעולה:

החניכים יבינו שכלל ישראל חשוב יותר מן הפרטים שבו.

החניכים יכירו כי תלמידי חכמים הם עורק החיים של עם-ישראל.

מבנה הפעולה:

1. עם ישראל- נציגו של הקב"ה בעולם.
2. אין פודין שבויים יותר מכפי דמיהם מפני תיקון העולם.
3. הדיון המיוחד לפידיון תלמידי חכמים.

מהלך הפעולה:

1. עם ישראל – נציגו של הקב"ה בעולם

מראים לחניכים את התמונה הבאה (נספח 1)

זהו שלט הנמצא על דלפק הקבלה במלון בקופיפי (אי בתאילנד), ובו כתוב:

"בעלי אזרחות ישראלית אינם רצויים במלון זה. כיוון שהם עושים צרות. אנו לא יכולים לקבל את התנהגותם".

- איך נוצר המצב הזה?
- מה גורם לבעל המלון לחשוב שישראלים עושים צרות?
- האם זה נכון?
- כיצד ניתן לשנות מצב זה?

בעקבות מציאות זו (שקיימת בעוד מקומות בעולם), הוקמה עמותת שגרירים של רצון טוב.

מטרת העמותה: הגברת המודעות לחשיבות התנהגות התייר הישראלי ושיפור תדמית המטייל הישראלי בחוץ לארץ, תוך כדי פעילות חינוכית, הסברתית וחוקתית.

רקע להקמת העמותה: עמותת שגרירים של רצון טוב הוקמה בחודש דצמבר 2001 על ידי ישראלים שאיכפת להם, אנשי עסקים, מנהיגי סטודנטים, אנשי חינוך ואקדמיה, אנשי תקשורת ורבים אחרים שלא הסכימו יותר להשלים עם התנהגותם האלימה והמזלזלת של תיירים ישראלים בחו"ל. התנהגות זו, בין אם היא אלימות פיזית או מילולית כלפי אנשים, כלפי רכוש, או כלפי אתרים ונופים, יוצרת נזק מצטבר לא רק לנפגעים הישירים בחו"ל, אלא גם פוגעת בתדמיתם של הישראלים ושל מדינת ישראל.

מאז הקמת העמותה הצטרפו לפעילותה אלפי תומכים ומתנדבים, אנשים בכל הגילאים, בכל העיסוקים ומכל הארץ, וכן גופים ציבוריים, התנדבותיים ומסחריים.

(מתוך האתר של עמותת שגרירים של רצון טוב)

עמותת שגרירים של רצון טוב, מנסה להחדיר למודעות שכל ישראלי שיוצא לחו"ל יש לו תפקיד, והוא להציג את הישראלים בצורה חיובית.
כמו שכל ישראלי, הוא נציג של כל מדינת ישראל (לטוב או למוטב), כך עם-ישראל הם נציגיו של הקב"ה עלי אדמות. אנחנו אומרים בתפילת שבת "והנחילנו ה' אלוקינו באהבה וברצון שבת קדשך וינוחו בו ישראל מקדשי שמך" –מי אנחנו רוצים שינוח בשבת, שישמור את השבת? כל עם-ישראל. אם כך, למי הכוונה ב'מקדשי שמך'? – כל עם-ישראל! תפקידו של כל עם-ישראל לקדש את שם ה' בעולם.
הקב"ה ברא תורה שמייצגת את רצונו, וברא שליחים - עם ישראל –- שיפיצו אותה בעולם. כך שבעצם, לעולם אין קיום ללא עם-ישראל.
בפעולה הקודמת דיברנו על כך שעם ישראל הוא גוף אחד, ולכן אכפת לנו ממה שקורה לכל יהודי ויהודי. כאן אנחנו מבינים שלב נוסף. זה לא סתם שעם-ישראל הוא גוף אחד - יש לו גם מטרה אחת משותפת, ייעוד מיוחד! לעם ישראל יש תפקיד, תפקיד ענק –- לייצג את הקב"ה בעולם (!), להיות אור לגויים, להפיץ תורה.
בשביל למלא את התפקיד הענק הזה אנחנו צריכים לזכור שאנחנו גוף אחד, אבל לא פחות מזה אנחנו צריכים לזכור את המטרה העיקרית שבגללה נבראנו גוף אחד -– לקדש שם ה' בעולם.

2. אין פודין שבויים יותר מכפי דמיהם מפני תיקון העולם.
מניחים בפני החניכים את דברי המשנה בגיטין (ד, ו):

"אין פודין את השבויים יתר על כפי דמיהן מפני תיקון העולם".

מסבירים את דברי המשנה: פעם, כשהיו מוכרים אנשים לעבדים, היה לכל אדם 'מחיר', סכום הכסף שהוא היה שווה בשוק העבדים. חז"ל תיקנו ששווי זה, הוא הגבול שצריך לשלם על מנת לפדות שבויים (כך היה נהוג אז), ויותר מכך, אין לשלם. חז"ל נימקו זאת בטענה שזה 'תיקון העולם'.
מדוע תיקנו חכמים תקנה זו?
(בגמרא ישנן שתי דעות: א. שיקול כלכלי- כדי שלא יהיה נטל כספי גדול על הציבור. ב. שיקול בטחוני- שיהודים לא יהפכו למטרה מעודפת לחטיפות, וכך נפסק להלכה ברמב"ם ובשו"ע).

- מה היה קורה לו היו יודעים אומות העולם שבעם-ישראל היו מוכנים לשלם כל מחיר תמורת פדיון שבויים?!
- האם הדבר היה מפריע לעם-ישראל למלא את תפקידו כראוי?!
- מהו בעצם תפקידו של עם-ישראל?
- כיצד תקנה זו מביאה לתיקון העולם?!

אמרנו בפעולה הקודמת שעם-ישראל הוא גוף אחד, ולכן איננו יכולים לוותר על אף אדם מישראל, אם כן כיצד תיקנו חז"ל תקנה כזו?!
לפעמים קורה מצב שבו צריך לכרות את אחד האיברים בכדי ששאר הגוף יחיה (למשל במצב של נמק חמור ביד, או סרטן ח"ו...). מצב זה אמנם מצער אותנו מאוד, אך הגוף כולו, חשוב יותר מרגל או יד.
חשיבותו של עם-ישראל בעולם היא רבה. אם ידעו אומות העולם שבעם ישראל יעשו הכל, ללא שום גבול, בכדי לפדות שבויים, הם יחטפו אנשים מעם-ישראל שוב ושוב, וכך יעמוד כל עם-ישראל בסכנה! ואם יעמוד עם-ישראל בסכנה, מי יקדש שם ה' בעולם? מי יתקן את העולם?!

משל לאדם שאומרים לו שחייבים לכרות את ידו, ואם לא יעשה זאת בסופו של דבר ימות.
האם היינו מוכנים לוותר על היד שלנו בכדי שנוכל להמשיך לחיות?!
ועל הלב?!...

מיהו הלב של עם-ישראל?!

3. הדיון המיוחד לפידיון תלמידי חכמים

מביאים לחניכים מרשמים של תרופות, ושואלים:
למה התרופה הזו משמשת? מה החומר הפעיל שלה? כיצד היא עובדת? כמה פעמים ביום צריך לקחת אותה? וכו'.

מספרים לחניכים את הסיפור הבא, המבוסס על הכוזרי (הקטע עצמו מופיע בפעולה "עקרון הרדף"- לעיונכם):

ליד פתחו של בית-מרקחת אחד, התקבצו קבוצה של אנשים, וחיכו שבית-המרקחת יפתח. חיכו וחיכו, אך הרוקח משומה לא הגיע...
אחד האנשים שנמאס לו לחכות, פרץ לבית המרקחת, והחל מוכר תרופות לכל דורש. אך כיוון שלא הבין דבר ברוקחות, הוא עשה הרבה מאוד טעויות ונתן לאנשים תרופות לא נכונות... היו אנשים שהתרופות הלא נכונות לא עזרו להם למחלת, אך גם לא הזיקו להם, אך היו אנשים שהתרופות הלא נכונות החמירו את מצבם מאוד...
לכולנו ברור מהסיפור שאותו איש אינו חכם במיוחד (...), אך עד כמה חכם הוא הרוקח?! הרי החכם האמיתי הוא הרופא, אשר יודע לאבחן מה המחלה, ואיזו תרופה יש לתת. כל חכמתו של הרוקח היא שהוא יודע לקרוא את הוראות הרופא (מה שאנחנו לא ידענו...), אלא שבלי ידע זה, כל החולים עלולים למות...

הנמשל: הרופא, שיודע כיצד 'לרפא' את העולם הוא הקב"ה, ו'הרוקח' שמבין את ההוראות של הרופא (=התורה), הוא מייצג את תלמידי החכמים שמורים לנו כיצד לנהוג. אילולא היו לנו תלמידי חכמים, לא היינו יכולים למלא אחר הוראותיו של הקב"ה.

כיוון שכולנו גוף אחד, אנחנו מבינים שיש איברים חיוניים שהגוף כולו ימות בלעדיהם. תלמידי חכמים הם בעצם הלב של עם-ישראל, ולכן הדין בפדיון שבויים קצת שונה. תלמיד חכם כן פודים יותר מכפי דמיו כיוון שהוא לא "סתם" עוד איבר אלא הלב עצמו, וכידוע ללא הלב אין חיים כלל.
עם זאת, אנחנו רואים שלאורך ההיסטוריה היו תלמידי חכמים גדולים (כמו המהר"ם מרוטנבורג) שלא הסכימו שיפדו אותם בסכומים גבוהים כדי שזו לא תהיה שיטה של הגויים להרוויח כספים (או כל דבר אחר).

נספח 1 שלט מלון

ATTENTION PLEASE !!!
ISRAEL NATIONALITY is not welcome to stay in this hotel, because they are problem makers. We cannot accept their behavior.
THE MANAGEMENT

סוף מסלול

מטרת הפעולה:

סיכום וריכוז הידע שהחניכים צברו במהלך החודש.

מבנה הפעולה:

1. לימוד המקרים ע"י החניכים במהלך החודש כולו
2. העברת הידע בין החניכים במהלך החודש
3. משחק סיכום

שימו לב!!
פעילות זו מצריכה מעורבות של החניכים במהלך כל החודש התארגנו מראש!

מהלך הפעולה:

1. לימוד המקרים ע"י החניכים במהלך החודש כולו

בכדי ללמוד ולהכיר את סוגיית פדיון השבויים טוב יותר, ניתן לכל קבוצת חניכים מקרה מההיסטוריה הקשור בפדיון שבויים. כאן הבאנו מעט מידע (נספח 1) על קצה המזלג, אך יש עוד הרבה מה ללמוד...

2. העברת הידע בין החניכים במהלך החודש

החניכים יאספו חומר על הנושא, ובכל פעם קבוצה אחרת תספר לשאר הקבוצה על המקרה שהיא קיבלה בצורה מעניינית ומקורית. אפשר לחלק בין החניכים זמן בתחילת כל פעולה, לפני החזרות להצגה, באמצע שמציירים על הקיר רוצים קצת לנוח, כשמחכים שהמגרש / האולם יתפנה לחזרות וכו'.
חלק מן המקרים מעלים שאלות מוסריות והלכתיות הקשורות בפדיון שבויים, וחשוב להתייחס לכך.

3. משחק סיכום

מחלקים את הקבוצה ל- 2. הקבוצות יתקדמו על פני הלוח על-ידי הטלת קוביה. כאשר מגיעים לצומת, יכולים לבחור לאיזה כיוון ללכת.
המשחק מסתיים כאשר כל כרטיסי המידע ממוינים נכון.
מנצחת הקבוצה עם מספר הנקודות הגדול ביותר.

אביזרים: (נספח 2)

- לוח המשחק
- כרטיסי משימה
- כרטיסי 'מידע' על ארוע
- כרטיסי שאלה
- כרטיסי רמזים (לא חובה)
- קוביה
- לוח ניקוד

משבצות מיוחדות:

@ **מידע:** החניכים ירימו כרטיס מערימת כרטיסי המידע, ויניחו אותו במשבצת של האירוע אליו המידע קשור. מיון נכון של הכרטיס יזכה את הקבוצה ב-2 נקודות. מיון לא נכון יוריד נקודה. (אפשר להכין כרטיסי רמזים, שיהיה אפשר לעיין בהם תמורת נקודה אחת).

S **אירוע:** כאשר מגיעים למשבצת של אירוע, החניכים יתבקשו להביע דעה על מה שקרה שם, או להתייחס לאותו אירוע בדרך כלשהי.

! **משימה:** החניכים ימלאו את המשימה, ויקבלו נקודות בהתאם.

? **שאלה:** תשובה נכונה תזכה את הקבוצה ב- 2 נקודות (גם כאן אפשר להכין כרטיסי רמזים).

המהר"ם מרוטנברג:

רבי מאיר בן ברוך הוא מהר"ם מרוטנברג (1215- 2 במאי 1293), מגדולי רבני ישראל הראשונים בתקופת ימי הביניים ומאחרוני בעלי התוספות. נולד בעיר וורמס שם שימש אביו כרב. בין רבותיו היו רבי יחיאל מפאריס, שבו פגש כשנסע ללמוד בישיבות צרפת, ורבי יצחק בן משה, בעל האור זרוע.

משמש לגרמניה כיהן ברבנות במקומות שונים, ובסופו של דבר נחשב כרבה של כל יהדות אשכנז.

בזקנתו החמירו הרדיפות בגרמניה, היהודים נחשבו לעבדי המלך, והמהר"ם חפץ להגר, ואולי אף לעלות לארץ ישראל. מומר שהלשין עליו בעת שכבר הגיע לאיטליה הביא להחזרתו לגרמניה ולהשמתו בכלא באלזס. הקיסר רודולף הראשון תבע סכום עצום כדי לפדות אותו, והמהר"ם לא הסכים בשום פנים שסכום זה ישולם, כדי שלא תהפוך סחטנות השלטונות למשתלמת. הכלל התלמודי שהנחה אותו היה ש"אין פודין את השבויים יתר על כדי דמיהן, מפני תיקון עולם". כתוצאה מכך היה כלוא עד סוף ימיו, שבע שנים לאחר מאסרו. בתשובותיו באותה תקופה הגדיר עצמו "יושב חושך צלמוות", "העני הנשכח מכל טוב, אסקופה הנדרסת".

בכלא ניתן לו לעסוק בתורה ולהתדיין עם אחד מתלמידיו הגדולים, רבי שמשון בן צדוק, בעל ספר התשב"ץ (שבו תיעד בפירוט רב את מנהגי רבו). עם זאת כתב המהר"ם שאין בידו תוספות, ולפיכך "...אם יימצא שהתוספות וספרי הפוסקים חולקים עליי... דעתי מבוטלת להם". תלמידים נוספים שלו היו הרא"ש, המרדכי ואחרים.

גם אחרי פטירתו סרבו השלטונות לאפשר את פדיון גופתו. דבר זה ניתן רק ארבע עשרה שנה לאחר מותו, כאשר עשיר בשם אלכסנדר ווימפן תרם את רוב רכושו למטרה זאת, ובתמורה זכה להיקבר ליד המהר"ם.

נושאים קשורים לדיון:

- *גלגול- האם פולחים יותר מכפי באמת.*
- *הפיון של ג'וסה לסומא אפם אי.*

מבצע אנטבה:

פעולת חילוץ של צה"ל, המכונה גם "מבצע יונתן", שהתרחשה באוגנדה, מרחק 4000 ק"מ מישראל. ב-4 ביולי 1976 הוזנקו מטוסי חיל האוויר, כשהם נושאים בתוכם לוחמים של צה"ל, בכדי להציל בני ערובה, נוסעי מטוס אייר פראנס, שנחטף ימים ספורים קודם לכן בידי מחבלים פלשתינים וגרמנים שהשתייכו לפלג קיצוני בארגון החזית העממית לשחרור פלשתין.

החוטפים הנחיתו את המטוס בבנגאזי שבלוב, ומשם הטיסו אותו לאנטבה שבאוגנדה, באנטבה הפרידו את הנוסעים היהודים מהלא-יהודים, ושיחררו אותם. המחבלים הציבו אולטימטום של 48 שעות לשחרור כל חבריהם הכלואים בישראל ובמדינות אחרות בעולם.

ישראל ניסתה להידבר עם שליט אוגנדה, אידי אמין ,ששיתף פעולה עם החוטפים, ובמקביל ערכה הכנות למבצע צבאי. למרות הסיכון הרב, הוחלט לחלץ את 268 הנוסעים, מתוכם מעל מאה ישראלים ו-12 אנשי צוות. בישראל התגבשה תוכנית פעולה נועזת לחילוץ .

ב-3 ביולי, לאחר שהתוכנית קיבלה את אישור הממשלה, יצאו הלוחמים לאנטבה בשישה מטוסים של חיל האוויר ובפיקודו של מפקד סיירת מטכ"ל, סא"ל יונתן (יוני) נתניהו, אחיו של בנימין נתניהו. הכוחות, שחדרו ישירות לתוך בית הנתיבות באוגנדה, הפתיעו את המחבלים וחיסלו אותם במכת האש הראשונה. כל בני הערובה שוחררו .

המשך >>>

במהלך הפעולה המוצלחת נהרגו שלושה מנוסעי המטוס ומפקד הפעולה, יוני נתניהו. בטיסה חזרה לישראל נחתו המטוסים בניירובי, קניה, לשם תדלוק ומתן טיפול רפואי לפצועים קשה. הרמטכ"ל מרדכי (מוטה) גור הודיע אמנם שהייתה זו נחיתת אונס, אך נראה שהדבר תואם מראש עם מנהיג קניה, ג'ומו קניאטה .

מדינות ערב, מדינות אפריקניות רבות והגוש הקומוניסטי הוקיעו את מבצע ההצלה וראו בו מעשה פיראטיות ,ואילו במערב הוא זכה לתשבחות. בישראל שיפר המבצע המוצלח את הלך הרוחות בצה"ל. מועצת הביטחון של האו"ם לא הצליחה להגיע לכלל הסכמה על הצעת החלטה בנדון .

מבצע זה עלה בקנה אחד עם מדיניותה המוצהרת של ישראל באותם הימים, כי לא תישא ותיתן עם טרוריסטים ולא תיענה לתביעותיהם, ויהיו הסיכונים אשר יהיו. המבצע תרם רבות לחיזוק המורל והאמונה בכוחו וביכולתו של צה"ל. המבצע נקרא במקורו 'כדור הרעם', ולאחר מותו של סא"ל נתניהו שונה שמו ל"מבצע יונתן".

נושאים לשיחה וליון:

- *בסמים שהם יוצאים למלחמה על שלווים.*
- *סכנת חיים של לוחמים במבצעי שחרור חלופים — האם יש להתאשר בסיכון חיי המשחרר לטובת חיי החלוף?*

עסקת ג'בריל:

עסקת ג'יבריל היא עסקת חילופי שבויים שהתרחשה ב-21 במאי 1985 בין ישראל לארגון החזית העממית לשחרור פלסטין - המפקדה הכללית של אחמד ג'יבריל. במסגרת העיסקה שוחררו 1150 אסירים ועצירים בטחוניים שהיו כלואים בישראל כנגד שלושה שבויים (חזי שי, נסים סאלם ויוסף גרוף) שנלכדו בידי ארגון הטרור של אחמד ג'יבריל בזמן מלחמת לבנון.

עם המחבלים המשוחררים נמנו:

- קוזו אוקמוטו, אחד ממבצעי הטבח בנמל התעופה לוד שנדון למאסר עולם.
- אחמד יאסין, שנדון בשנת 1983 ל-13 שנות מאסר.

על הממשלה נמתחה ביקורת ציבורית חריפה על שהסכימה לשחרר 1150 מחבלים, בהם כאלה שנשפטו למאסר עולם על רצח יהודים, וכן על שהסכימה לעסקה ללא החזרתם של נעדרי קרב סולטן יעקוב. שמואל תמיר, שבשנים שקדמו לעסקה עסק במשא ומתן לשחרור שבויים, פרש מתפקידו עקב התנגדותו לעסקת ג'יבריל המתגבשת.

על פי תנאי העיסקה נאלצה ישראל לשחרר רבים מהאסירים הפלסטינים בשטחים, וחלק גדול מהם היוו את עמוד השידרה של הנהגת האינתיפדה הראשונה שפרצה פחות משלוש שנים אחר כך.

לאחר עסקת ג'יבריל טענו התומכים בשחרור חברי המחתרת היהודית שאין להשאירם בכלא לאחר ששוחררו למעלה מאלף מחבלים ערבים, והם החתימו אזרחים על עצומה לשחרורם.

נושאים לשיחה וליון:

- *שיחרור מאבלים בעמידה לפניון שלווים.*
- *כמה לפי 'כפי בעיהם'? האם המחיר היה מוצדק?*

יהונתן פולארד:

יהונתן פולארד היה אזרח שעבד כאנליסט בשרות המודיעין של חיל הים האמריקני. באמצע שנות ה-80 (בשנים 1983- 1984), גילה פולארד שגורמים מסוימים במערך הביטחון הלאומי בארה"ב מונעים במכוון מידע החיוני לביטחונה של ישראל. ישראל הייתה זכאית מבחינה חוקית למידע חיוני זה בהתאם למזכר ההבנות מ- 1983 בין שתי המדינות.

במידע שנמנע מישראל נכללו יכולות הלחימה הגרעינית, הביולוגית והכימית של סוריה, עירק, לוב ואירן - שפותחו במטרה לשמש כנגד ישראל, וכן מידע על פיתוח טילים בליסטיים ע"י מדינות אלה ועל מתקפות טרור המתוכננות כנגד מטרות ישראליות אזרחיות. לדאבונו, נוכח פולארד לדעת שחיי ישראלים נתונים בסכנה כתוצאה מחרם מודיעיני זה. הוא עשה כל שביכולתו לעצור מדיניות חשאית זו ולחדש את הזרימה החוקית של המידע לישראל. כשמאמציו לא נשאו פרי הוא החל להעביר מידע זה ישירות לישראל.

ליהונתן פולארד לא נערך מעולם משפט. ע"פ דרישתן של ממשלת ארה"ב ושל ממשלת ישראל הוא נכנע לעסקת טיעון, שחסכה משתי הממשלות תהליך משפטי ארוך, מורכב ויקר הנושא בחובו מבוכה רבה לשתיהן. יהונתן פולארד מילא אתהתחייבותו בעסקת הטיעון, ושיתף פעולה באופן מלא עם התביעה. למרות זאת, נגזר על פולארד מאסר עולם עם המלצה שלא לשחררו על תנאי לעולם - הפרה בוטה של עסקת הטיעון עליה סוכם בין פולארד לבין הממשלה.

יונתן פולארד מעולם לא הואשם בגרימת נזק לארה"ב: גילוי צפנים, סוכנים או תוכניות מלחמה ומעולם לא הואשם בבגידה. יהונתן פולארד הואשם בדבר אחד בלבד: סעיף אחד של העברת מידע מסווג לבעלת ברית בלא כוונה לפגוע בארה"ב. אין תקדים לכך בהיסטוריה של ארה"ב שמישהו קיבל מאסר עולם על העברת מידע מסווג לבעלת ברית - מלבד יהונתן פולארד. גזר הדין המקובל לעבירה שכזו הוא 4-2 שנים. אפילו על סוכנים שביצעו עבירות חמורות בהרבה ופעלו מטעמן של מדינות עויינות לא נגזר עונש אכזרי שכזה.

בנובמבר 1995, העניקה ישראל לפולארד אזרחות ישראלית. ההענקה הרשמית התבצעה בינואר 1996. צעד זה אותת בגלוי לארה"ב שישראל מוכנה לקבל במלואה את האחריות להפעלתו של פולארד. ב-12 במאי 1996, באותה הצהרה שבה הכירה ממשלת ישראל בגלוי ביהונתן פולארד כסוכן שפעל מטעמה, היא גם נטלה אחריות מלאה עליו וציינה את התחייבותה לפעול למען שחרורו והבאתו לישראל.

יהונתן פולארד פעל ממניעים אידיאולוגיים ולא ממניעים של תאוות בצע. ב- 12 במאי 1998 הכירה ישראל באופן רשמי בכך שיהונתן פולארד היה סוכן ישראלי שעבד מטעמה. עובדה זו הסירה כל ספק בדבר מניעיו האמיתיים של פולארד.

בתחילת 1991 הרב מרדכי אליהו, הרב הראשי לשעבר, המשמש כרבו של יהונתן הציע עצמו למשרד המשפטים של ארה"ב כערב לפולארד. ההצעה נדחתה. הרב אליהו חזר על ההצעה בכל שנה לאחר מכן במכתבים פרטיים ששלח לנשיא קלינטון. אף לא אחת מהן זכתה למענה עד לסתיו 2000, כאשר אסתר פולארד קיבלה מכתב מהבית הלבן, המציין שהנשיא מודע להצעה של הרב הראשי לשעבר וכי הצעה זו תהווה חלק מן השיקולים של הנשיא בבואו להחליט סופית בעניין בעלה.

פסגת וואי הינה דוגמא בולטת לניצול שעשתה ארה"ב במקרה של פולארד. הן לפני והן במהלך המו"מ שנוהל בפסגת וואי בסתיו 1998, הבטיח הנשיא קלינטון לשחרר את יהונתן פולארד. פולארד היה הגורם בהא הידיעה לכך שההסכם של פסגת וואי הובא לכדי גמר. ברגע האחרון, כשעיני כל העולם היו ממוקדות בטקס החתימה של הסכם וואי שעמד להערך בוושינגטון, הפר קלינטון את הבטחתו לשחרר את פולארד ויצר סערה של פרסום שלילי לישראל. בניסיון להצדיק את מעשהו של קלינטון בוואי, הודלפה לתקשורת הידיעה שג'ורג' טנט, מינוי של קלינטון, איים להתפטר מראשות הסי.אי.אי. באם ישוחרר פולארד. עד מהרה נחשף התירוץ הצולע, שכן קלינטון שחרר בסתיו 1999 קבוצה של טרוריסטים פורטוריקניים שלא הביעו חרטה על מעשיהם. בספטמבר 1999,למרות התנגדות חריפה מצד יועציו וסוכניו בממשל, שיחרר הנשיא קלינטון 14 טרוריסטים פורטוריקניים, חברי ה- FALN, אירגון שאחראי ליותר מ- 100 פיגועים חבלניים בתוך ארה"ב. בעשותו זאת, הוא הוכיח מעל לכל ספק, שהיה זה שקר לטעון שסוכנות ממשלתית כלשהי יכולה לכבול את ידיו או שיכולה להיות לה השפעה כלשהי בכל הקשור להחלטות שהוא מקבל בעניינים הנוגעים לחנינה.

נושאים קשורים לדיון:

- *האם ישנו הבדל בין אדם אשר נפל בשבי בעבר שלום (כמו יהונתן פולארד או חיילי צה"ל), לבין אדם אשר נפל בשבי בנסיבות אחרות (כמו למשל במקרה של טלפי אנלבה)?*

אלחנן טננבאום:

אלחנן טננבאום (נולד 12 באוגוסט 1946) הוא אל"מ (במיל') בצה"ל ששהה בשבי החיזבאללה מה-16 באוקטובר 2000 עד שנת 2004, שבה שוחרר בעיסקת חילופי שבויים.

לפני נפילתו בשבי היה אלחנן טננבוים קצין תותחנים במילואים, שנחשף למידע מסווג רב, והיה מעורב בעסקאות מפוקפקות רבות. במהלך השבי נשמעה ביקורת רבה על מאמצי ישראל לשחרורו מהשבי, משום שלא פעל בשליחות המדינה ומשום שהיו שמועות כי נסיעתו לחו"ל, שבמהלכה נחטף, הייתה לשם עסקת סמים. למרות שמועות רבות על עינויים שעבר בשבי החיזבאללה התברר לאחר שובו כי השמועות הנ"ל היו מוגזמות, דבר שעורר שמועות רבות על שיתוף פעולה שלו עם שוביו. לאחר השחרור חתם טננבוים על עסקת טיעון שבה התוודה כי פותה על-ידי חברו הערבי-ישראלי ואיש החיזבאללה קייס עובייד לטוס לדובאי, בה נחטף, על ידי הבטחה לעסקת סמים, אך הכחיש כי מסר מידע כלשהו לשוביו.

נושאים למחשבה:

- *כאשר אנו רואים לפנינו שרוים, האם לפי משנה מי הוא האדם אותו אנו פוגעים, האם לפי משנה אם הוא אדם ישר או לא?!*

עדי אביטן, בני אברהם ועומר סוואד:

החיילים עדי אביטן, בני אברהם ועומר סוואד, נחטפו ב-7 באוקטובר 2000, סמוך לשעה 12:40, במהלך סיור בגזרת הר דב, שבגבול ישראל-לבנון. במהלך הסיור הופעל לכיוון הרכב מטען רב עוצמה. המטען פצע את החיילים באורח קשה, וככל הנראה אף הרג אחד מהם .החיילים נשבו על ידי אנשי אירגון החיזבאללה והועברו לתוך רכב מילוט שהוסווה כרכב או"ם והוסעו לתוך שטח לבנון. בעדויות מוקלטות שהתגלו לאחר החטיפה התברר כי אנשי או"ם שהוצבו באזור ראו את החטיפה - אולם לא פעלו כדי למנוע אותה. החטיפה לוותה בפעולת הסחה מורכבת: עשרות לבנונים התפרעו בגיזרה המערבית של הגבול ומאות פצצות מרגמה.

כשנה לאחר מכן הכריז צה"ל עליהם כעל חללים שמקום קבורתם לא ידוע.

שלוש שנים לאחר החטיפה, הוחזרו גופתיהם, יחד עם האזרח אלחנן טננבאום במסגרת עיסקת החלפת שבויים בה שוחררו מחבלים רבים.

נושאים למחשבה:

- *האם יש הבדל בין פדיון שרויים חיים לפדיון גופות?*

כרטיסי משימה

כתבתם מכתב לאו"ם בדקשת סנקציות לשיחרור חלופים - קבלו 2 נקודות.	נהלו פו-שיח בנושא בפיון שרויים, על פי סעיף ה-א"ר, וקבלו אמירנו 2 נקודות!	בפיעת שבוי זכויות אופקס, והחולפים מאפ אנשים מהסייבה שלכם. אכן עכר!
סליכם הסביר אפוס אוכר לשחרר אסירים ביטחוניים אמורת שחרור חיילים שבויים. הסנכרו בעדכי הרב ישראלי. כל בחה=נקודה	שלחתם בקסים לנשיא ארה"ב בדקשה לשיחרור יונתן פולארב - קבלו 2 נקודות.	אירגנתם אפילה לשלום החטופים- קבלו נקודה ושתן שוב.
עשו הפגמה קצרה של מבצע אנטבה - קבלו אמורתם 5 נקודות.	משחקים אנסטר שרויים ל-10 בחור - הקבוצה עם החות שרויים אקבל נקודה.	שלחתם מכתב הכבהות למשפחתו של רון ארד - קבלו נקודה.
קחפ הסיר הגרונה, וכריך לאסף כסף לפיון שרויים - אכן עכר...	אכרו סטיתר קיט הקשר לפיון שרויים, אמורת 3 נקודות.	הסכירו אפוס אוכר לשחרר מאבקים אמורת שיחרור שרויים נאשך בחה. הסנכרו בעדכי הרב ברשנו.

דברי הרב שמואל ישראלי זצ"ל:

" כיון שאלה [חיילנו] יצאו למלחמה בשליחות המדינה ומטעמה, להגנת העם היושב בציון, הרי קיימת ועומדת התחייבות בלתי כתובה, אבל מובנת מאליה, שכל טצדקי [=אמצעים] שיש בידי המדינה עליה לעשות (בגבולות סבירים שאינן פוגעים בבטחונה הכללי) כדי לפדותם במקרה שיפלו בשבי. וכשם שקיימת התחייבות במקרה של היפגעם חס ושלום במלחמה, הן לא נופל מזה החיוב לנקוט כל פעולה שהיא לשם הוצאתם מן השבי, "דכולהו איתנהו בה ."

וכיון שמה שהמדינה יכולה לעשות בזה הוא מכוח החיוב שקבלה על עצמה תמורת השירות שלהם, הרי אין זה אלא כאילו הם פודים את עצמם, שבזה כמבואר לעיל לא קיימת שום הגבלה, ולא שייך בזה התקנה ש"אין פודין את השבויים יותר על דמיהם."

דברי הרב גרשוני:

"ואין להציל את השבויים מסכנה על–ידי הכנסתם לסגנה של יושבי הארץ כי אין 'דוחים נפש מפני נפש'".

כרטיסיות שאלה

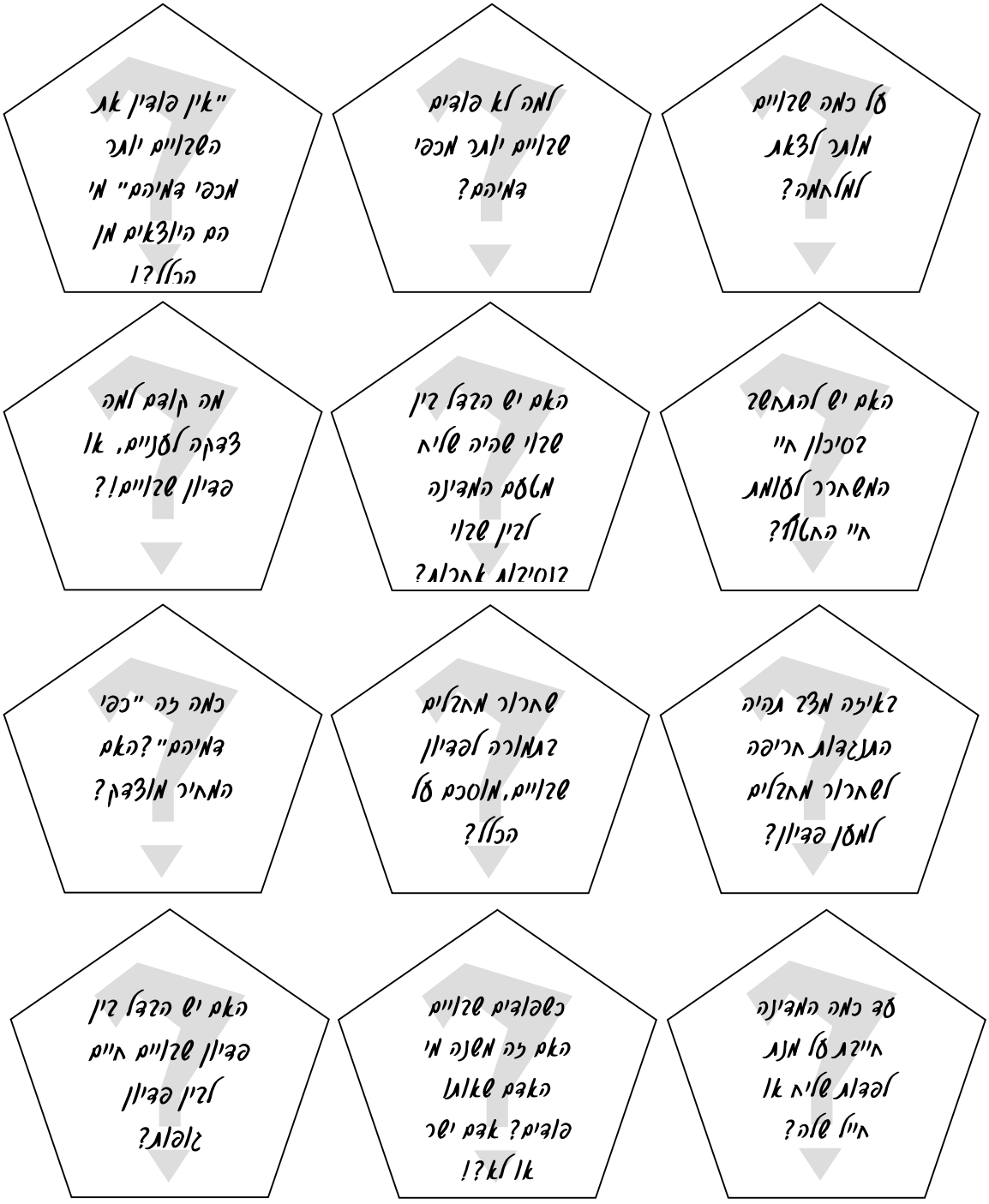

הארוע אליו המידע קשור	כרטיס מידע	כרטיס רמז
מבצע אנטבה	כבוד הרעם	שמו המקורי של מבצע אילת נוסט
מבצע אנטבה	איפה בורבוזי, פסקו כהן וכ'אן כ'ן מימונית בורה בלוך	שלושים שנה הרצל ב...
מבצע אנטבה	הרקולס	מטוס של חיל האוויר
עסקת ג'בריל	חבי שי, נסים סאלם ויוסי נרדי	נשבו ביד ארגון החבית הפלסטינית לשחרור פלסטין
עסקת ג'בריל	שמואל אמיר	פסק דמ"מ לשיחרור שלושים והשבטר רבוי...
עסקת ג'בריל	קלפי אוקומוטו, אסאאב יאסין	מאבקים ששוחררו במהרת הבריאת שלושים
עסקת ג'בריל	1,150 כלבב 3	מספר אסירים במהרת מספר השלושים ב...

יהונתן פולארד	ארגלת הברית	המקום בו סגד ענשה...
יהונתן פולארד	הסברת מיפס מפיסיני	הסיבה בגללה נאסר
יהונתן פולארד	הרב מרפכי אליהו	ניסה לסלוד בשיאדרו והסכים להיות סרב לו.
יהונתן פולארד	פסגת וואי	הדבא שישאדר בפסבה כל ההדבאה הפברה.
אלחנן טננבוים	איבצאללה	שדיו של...
אלחנן טננבוים	סבי אדיבן, בני אברהם, ושמר סולאב	בלופוניהם האחרון לארץ יאב סם...
אלחנן טננבוים	בודאי	הסיר זה נאבד...
אלחנן טננבוים	ק"ס סולאב	היה מסורב בחטיפתו של...

המהר"ם מרוטנברג	מאיר בן ברוך	היה שמו המלא של...
המהר"ם מרוטנברג	"הסני הנשכח מכל טוב, אסופה הנפרסם".	כך הציבור את עצמו בעל שהיה שלו...
המהר"ם מרוטנברג	צרמניה	ניסה לברוח משם בלילה הצבאות, ונשבה...
המהר"ם מרוטנברג	כלא באלפס	ישב שם 7 שנים עד שמת
המהר"ם מרוטנברג	הקיסר רודולף הראשון	האוכל מרצונו של הרב להשאר בכלא
מבצע אנטבה	אייר פרנס	תגרת אסופה
מבצע אנטבה	איבי אמין	היה שוט אוגנדה

התחלה קבוצה 1
התחלה קבוצה 2

עמוד ריק

...הגיעו האברגי שיש בעצם קיומה של הטבילה
והאהבה ההפגיע, בעוד טוב יותר מאשר הגיעו
הקיים באברג שפט הרה ומנוכרג, שאמנם אין זה
נקיון ונטהר, אך גם טוהר אין זה... הגיעו
האברגי שיש בעצם קיומה של הטבילה והאהבה
ההפגיע, בעוד טוב יותר מאשר הגיעו הקיים
באברג שפט הרה ומנוכרג, שאמנם אין זה נקיון

מאמר רקע לפרק	בצדקה תיכוונני / הרב עזריאל אריאל
ממלכת כהנים	פתיחת הרצון להבין וללמוד מהו מבנה החברה האידיאלית לפי היהדות
דרוש שליח	הבנה כי החברה היהודית האידיאלית מבוססת על התפיסה שכולנו שליחים
על צדק וחסד	בחברה היהודית האידיאלית יש נתינה לשם הנתינה
העשרה	מאמרים להרחבה ולהעמקה

מידי שנה בשנה חוזר וניעור הוויכוח הציבורי אודות חובת המדינה לדאוג לשכבות החלשות. רבבות משפחות, עשרות אלפי ילדים רכים חיים בתנאים כלכליים קשים. כעם של גומלי חסדים, חוזרת החברה הישראלית ובוחנת את עצמה אם עשתה די למען שכבות המצוקה. אולם דומני כי לא אחטא לאמת אם אומר שבשעות קשות אלה, כמעט ונדם קולה של הציונות הדתית. רבים התמהים על אילמותה של הציונות הדתית בשאלת הקיצוצים בסעיפים החברתיים בתקציב המדינה. אין הכוונה לקולו של שר פלוני או של חברת כנסת אלמונית, אלא לקולה של התנועה הדתית הלאומית בכללה. התפיסה הישנה של "תורה ועבודה", שביקשה לחבר בין דבר ה לבין ערכי הציונות הסוציאליסטית ותנועת העבודה ההיסטורית - נפגעה קשות, אם לא קרסה, עם נפילת הקומוניזם בכל העולם, ומשנה סדורה מחדש בשאלות של חברה וכלכלה - אין. אמנם בין הכלכלנים הבכירים במדינה ניתן לראות רבים וטובים החובשים כיפה סרוגה לראשם. אולם מקצועיותם של חברינו אינה מספיקה כדי לגבש משנה חדשה של תנועת "תורה ועבודה" באופן שיהיה רלוונטי לעידן הכלכלה החופשית והגלובליזציה. מטרתו של מאמר זה להציב קווי מחשבה ראשוניים ביחס לשאלות אלו.

כאשר נתבונן בציווייה של התורה, נראה דבר בולט. מלאה היא התורה במצוות המחייבות עזרה כלכלית לזולת. מעבר לכל המצוות המחייבות גמילות חסד בגופו של אדם, עומד כל אדם מישראל ומצווה בשורה ארוכה של מתנות עניים: לקט, שכחה ופאה, פרט ועוללות, מעשר עני, הלוואה וצדקה. אך בעוד שכל תקיקה סוציאלית בעולם המודרני לא באה אלא להסדיר את זכויותיו של החלש, המקבל, התורה עוסקת בעיקר בחובותיו של הנותן. הוא חייב להותיר לקט, שכחה ופאה; הוא החייב לתת צדקה ומעשר עני. אך העני עצמו, אין לו כל זכות תביעה. ואכן נראה כי הבדל זה, שבין התורה לבין התקיקה המקובלת, הוא הרבה יותר גדול מאשר סתם סמנטיקה, והוא מבטא השקפה ברורה שיש לה לתורת ישראל על הטיפול בעוני.

כפועל יוצא מהעמדת הדגש על הנותן, רואים אנו שמטרכת הצדקה של התורה איננה ממלכתית. אמנם גם היא התמסדה מעט ועברה לרשות הרבים, עד כדי כך שלמעשה לא ראינו ולא שמענו בקהל מישראל שאין לו קופה של צדקה" (ראו הלכות מתנות עניים ט , הלכות א -ג). אבל מעולם לא התמסדה קופת הצדקה מעבר לרמת הקהילה המקומית (ולכל היותר, האזורית). ניתן היה לראות בזה חולשה ארגונית של עם שבמשך רוב שנות קיומו חי ללא מדינה משלו. ולא היא! "ענייי עירך קודמין" (רמב"ם שם פ"ז הי"ג), זהו דין של לכתחילה ולא של דיעבד. המדינה יכולה לדאוג לזכויות החלש; אולם היא לא יכולה לחייב את החזק לתת. לכל היותר היא יכולה לקחת ממנו מס, אך אין בכוחה להביא לביטוי את נדיבות לבו של הנותן. לעומת זאת, הקהילה הקטנה מחזיקה קופה של צדקה, שיסודה הוא בהתנדבות. הדין שיכופין על הצדקה" (רמב"ם שם פ"ז הי"ז) בא, לדעת רבים מרבותינו הראשונים,

בעוד שכל תקיקה סוציאלית בעולם המודרני לא באה אלא להסדיר את זכויותיו של החלש, המקבל, התורה עוסקת בעיקר בחובותיו של הנותן

מכוח חובתו של הנותן ולא מכוח זכותו של המקבל (עי תוספות בבא בתרא ח ע"ב ד"ה אכפיה, רמב"ם שם הי"א; ולעומת זאת ריטב"א כתובות מ"ט ע"ב ד"ה הא; מהר"ל, חידושי אגדות לבבא בתרא ט, ע"א ד"ה כי הא), גם הוא אינו חלק ממטרכת המסים הקהילתית, ואף לא חלק ממטרכת של ביטוח הדדי, מטרכות שבהן אין האדם מרגיש שהוא עסוק בעשיית חסד עם זולתו.

אין התורה חותרת לביטור העוני מן העולם כל זמן שלא הגיע העולם אל תיקונו השלם. היא מודיעה לנו במפורש "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ" (דברים טו, יא). מטרתה היא עצם מציאותו של מעשה הטוב והחסד בעולם. לשם כך הובאו לעולם אנשים הזקוקים לקבל, כדי שתינתן ההזדמנות לנותנים לתת (ראו בבא בתרא י, ע"א). התיקון החברתי שיש בעצם קיומה של העזרה והאהבה ההדדית, גדול עוד יותר מאשר התיקון הקיים בחברת שפע קרה ומנוכרת, שאמנם אין בה נזקק ונעזר, אך גם עוזר אין בה. לכן, חלק בלתי נפרד ממצוות הנתינה היא המצוה לתת בסבר פנים יפות, בשמחה ובאהבה (הלכות מתנות עניים י, ד). ומצווה מיוחדת נאמרה דווקא בימי

החג והשמחה, לשלוח מנות ליאין נכון לו" (נחמיה ח, י; וראו דברים טז, יא, יד), ובמיוחד בחג הפורים (אסתר ט, כב). גם מי שאין ידו משגת לתת ממון, מצווה עליו לתת לפחות מילה טובה, בבחינת "ותפק לרעב נפשך" (רמב"ם שם י, ה), למרות
שאין בכך כדי להקל על מצבו הכלכלי הקשה של הנצרך. מסיבה זו, נדרש גם העני לתת צדקה ומתנות עניים לעניים אחרים (שם ז, ה), למרות שהדבר לא יצמצם כהוא-זה את הפער הקיים בין העשירונים בחברה.

על פי הדברים הללו, ניתן היה לחשוב כי טובתו של העני אינה עומדת בפני תורת ישראל, ואין הוא אלא "אובייקט" חפצי, שבאמצעותו זוכה העשיר לקיים מצוות ולשכלל את מידת החסד שלו, כאשר הוא מנצל את העני לצורך הגעתו לשלמות אישית. אכן, אם נעמיק בדברים, נוכל לראות גישה טיפולית ייחודית במדיניות הסוציאלית, הנובעת דווקא מתוך אי הדגשת זכויותיו הסוציאליות של העני.

התיקון החברתי שיש בעצם קיומה של העזרה והאהבה ההדדית, גדול עוד יותר מאשר התיקון הקיים בחברת שפע קרה ומנוכרת.

נקודה זאת נוכל להבין באמצעות אחת מנקודות הוויכוח הבולטות שבין מצדדי הסוציאליזם לבין חבריהם הקפיטליסטים: האחריות לגורלו הכלכלי של הפרט, על מי היא מוטלת? עליו או על החברה?
הסוציאליזם מעלה על נס את חולשתו של הפרט המסכן- זה שאין בכוחו, הפיסי או הנפשי, לדאוג לאינטרסים שלו, והוא נופל חלל במלחמת החיים. מתוך כך מעלים הסוציאליסטים את התביעה כי החברה כולה תראה את עצמה כערבה לשלומו ולרווחתו של החלש. זאת על ידי שורה ארוכה של חוקים סוציאליים, כמו: ביטוח בריאות, דמי אבטלה, קצבת ילדים, קצבת נכות ועוד.
הקפיטליזם, לעומתו, מעלה על נס את האחריות, היוזמה והמאמץ של הפרט. כל גורלו נתון בידיו. הוא, ורק הוא, יקח על עצמו את כל האחריות לכישלון ויקטוף לעצמו ולמשפחתו את כל פירותיה של ההצלחה; אך לא יראה את עצמו אחראי כהוא-זה לגורלו של הזולת.
ורת ישראל, כדרכה, מאחדת את שני ההפכים בתוך מערכת אחת. שמונה מעלות מונה הרמב"ם במצוות הצדקה (הלכות מתנות עניים י, ז-יד). בראש הסולם היינו מצפים לראות את המתנה הגמורה, מתנת החינם. אך לא זאת היא דרכה של תורה. בראש הסולם עומדת מצוות ההלוואה. הלוואה, כידוע, יש להחזיר. אי אפשר לקחת הלוואה כדי לשתות יין לשכרה. איש לא יסכים לתת הלוואה לאדם כזה. הלוואה ניתנת לשם רכישת אמצעי ייצור, אשר בעזרתם יצא העני ממעגל העוני. חולשתו של הסוציאליזם באה לו מכך שהעני מתרגל להשליך את יהבו על החברה כולה. משום כך באה מצוות ההלוואה ומשאירה את מלוא האחריות על הנזקק עצמו.
חולשתו של הסוציאליזם באה לו מכך שהעני מתרגל להשליך את יהבו על החברה כולה. משום כך באה מצוות ההלוואה ומשאירה את מלוא האחריות על הנזקק עצמו.
על צווארו של העני מוטלת החובה להשיב את ההלוואה בזמנה עד הפרוטה האחרונה.
אך לא רק ההלוואה עומדת בראש הסולם. עמה נמצאת השותפות. מצווה לעשות שותפות עם אדם שמצבו הכלכלי מידרדר, כדי שיוכל לשקם את עצמו. גם השותפות בין שניים או שלושה אנשים, כמו ההלוואה, משאירה את האחריות בידי הנזקק לה. הוא חייב לעבוד ולעמול כדי להיוושע בעזרת הזולת. אין הוא יכול להיות פרזיט ולחיות כטפיל במערכת כזאת. אפשרות שלישית מציעה ההלכה כדרך של עזרה לנזקק: להמציא לו מלאכה. לתת לו מקום עבודה קבוע ומסודר, למען יוכל לפרנס את עצמו ואת משפחתו בכוחותיו הוא, מבלי שיהא עולו מוטל על הבריות. הדבר יכול לבוא במישרין, על ידי יצירת מקורות תעסוקה, ויכול לבוא בעקיפין: על ידי קנייה מכוונת מתוצרת הארץ וממפעלים המעסיקים יהודים, וכן על ידי ניצול הירידה החדה בשערי הריבית כדי להשקיע במניות של חברות המספקות תעסוקה ליהודים. ואולי יש מקום לפרסם רשימות של מפעלים כאלה, כדי לקרוא לציבור להעדיף את תוצרתם, ולקיים בכך את ציווי התורה "וכי תמכרו ממכר-לעמיתך, או קנה-מיד עמיתך".

כיום ידוע יותר שככל שאדם חי ברמה גבוהה יותר של אחריות אישית, כך גם בריאותו הנפשית ואושרו מגיעים לרמה גבוהה יותר. ואכן גם המחקרים העדכניים מוכיחים שהדבר המוביל ביותר לביזור העוני הוא שיפור במצב ההשכלה של השכבות הנמוכות. כל שנת השכלה נוספת מעלה, בממוצע, את הכנסתו של הלומד בכ-8%, כאשר הכנסה זאת הוא מקבל ביגיע כפיו.
לעומת זאת, מתנת החינם משפילה את האדם, ולא רק מעצם הבושה שבקבלת הצדקה. אמנם גם על כך עומדת התורה בהעמידה על נס את האידיאל של "מתן

בסתר" פרק י הלכות ח-י). אבל לא זו בלבד. עצם התחושה שהאדם חש כי הוא פרזיט שאינו עומד בזכות עצמו ומכוח עצמו, יש בה פגיעה חמורה באישיותו הבריאה של כל הנברא בצלם

ההרגשה כי אחרים הם ערבים והאחראים לגורלך ולא אתה בעצמך, פוגעת באושרו ובחדוות חייו של כל אדם. גם היום ידוע שלא תמיד הברכה מצויה בדמי האבטלה. המובטל הוא אדם מושפל ומוכה, ודרך קצרה עוברת אל השקיעה בייאוש וההתמכרות לטיפה המרה...

גם מתנת החינם אינה מובטחת לו לעני. התורה אינה מציעה ביטחון סוציאלי לאדם כלשהו. מערכת הגבייה היא מקומית וקטנה. שם "כולם מכירים את כולם", ולכן לא צריכים לעבוד לפי קריטריונים "מרובעים" וקבועים. להפך, הקריטריון המרכזי הוא הצורך הסובייקטיבי של הנזקק, הנקבע על ידי היכרות אישית, "די מחסורו אשר יחסר לו", באופן אישי ופרטי (רמב"ם הלכות מתנות עניים ז, ג). במערכת כזאת יזכה הפרזיט מן הסתם ל"מתנה מוטעת", כדי לצאת ידי חובה, ואילו הנזקק הבא לשקם את חייו, יזכה, בדרך הטבע, לסיוע מסיבי.

לעומת זאת, מערכת ארצית גדולה אינה יכולה להתאים את עצמה לצרכיו הייחודיים של הנזקק. היא קובעת קריטריונים כלליים, ואז גם הפרזיטים זוכים להיות שותפים מלאים בחלוקתה של ה"עוגה". במקרה זה נוצר תמריץ להיכלל בקריטריונים של הזכאות ולא כדי לצאת ממעגל העוני. ביציאה ממעגל זה כרוכים סיכונים ויש המתפתים להעדיף "ציפור אחת ביד" מאשר "עשר על העץ". כך יכולים אנו למצוא דורות של נזקקים השוקעים יותר ויותר במנטליות של עוני, מצוקה וחוסר אונים. על כן מציעים מחקרים חדשים להוריד את רמת המעורבות של המדינה בסיוע לפרט, ולהשקיע יותר מאמצים ומשאבים בפיתוח של אגודות וולונטריות, על ידי עידוד, הדרכה ועזרה אחרת.

כך יכולים אנו למצוא דורות של נזקקים השוקעים יותר ויותר במנטליות של עוני, מצוקה וחוסר אונים. על כן מציעים מחקרים חדשים להוריד את רמת המעורבות של המדינה בסיוע לפרט, ולהשקיע יותר מאמצים ומשאבים בפיתוח של אגודות וולונטריות, על ידי עידוד, הדרכה ועזרה אחרת.

גם מתנות העניים של החקלאי מבטאות את אותה גישה המטילה אחריות רבה על העני עצמו. באף אחת מן המתנות אין חובה על החקלאי להביא את הפרות אל ביתו של העני. במצוות לקט, שכחה ופאה-הדבר אסור מצד הדין. "לא תלקט לו לעני" (רמב"ם מתנות עניים א, ח). העני נדרש לטרוח ולאסוף בעצמו את מתנותיו. הוא הדין גם בשמיטה. כל הפירות מופקרים לכל הקודם. ואם העני לא יתאמץ להגיע ראשון, עלול הוא לשוב לביתו בידיים ריקות. המתנה היחידה שיכולה להיות מובאת לביתו של העני היא מעשר עני. אך גם שם יש דין של "מעשר עני בגורן" שבו כל הקודם זוכה; ורק כאשר מתקיימים תנאים מסויימים קורה שבעל הבית רשאי או נדרש לקחת את המעשר לביתו ולחלק אותו שם לעניים (רמב"ם מתנות עניים ו ,י). גם שם אין העני יכול לסמוך על כך שהוא זה שיקבל את המעשר, ולכן עדיף לו להתאמץ ולהגיע אל הגורן כדי לקחת בעצמו. כך נדרש העני לצאת מן האפטיות המאפיינת מצב סוציאלי קשה, ולנקוט יוזמה ומאמץ באופן עצמאי. כך ייאלץ לצאת מן המנטליות של העניות, ובכך ימצא את הדרך לשקם את עצמו.

בדורות האחרונים נעשו נסיונות שונים לבניית חברה שוויונית. דומה שאלה לא עלו יפה. האימפריה הסובייטית קרסה. בארץ, שרויה התנועה הקיבוצית במשבר אידיאולוגי וכלכלי. המשטר הכלכלי הסוציאל-דמוקרטי, הנהוג במדינות מערב אירופה ואף במדינת ישראל, פונה יותר ויותר לכיוון קפיטליסטי קיצוני ודורסני. למעלה ממאה שנה שלטו רעיונות סוציאליסטיים בכיפה. מיליוני בני אדם נמשכו אחריהם. רבבות הקדישו את חייהם למענם. גם רבים מבני עמנו הפנו עורף לתורת ישראל והמירו אותה ב"תורתו" של מרכס. רבים אחרים עמדו ושאלו: מה יש לה לתורת ישראל לומר בשאלות אלו המנסרות בחללו של עולם? דומה כי עתה עומדת לרשותנו פרספקטיבה רחבה להתבונן על כך. ועל כן חובה גדולה מוטלת עלינו לבדוק את דרכה של תורה בשאלה גדולה זו (לאחר השלמת הוצאתם לאור של ארבעת כרכי "עין איה" ושלושת כרכי "שמונה קבצים" עם ה"מפתחות לכתבי הראי"ה" נפתחה הזדמנות לחקור מחדש את שיטתו של מרן הרב קוק זצ"ל בשאלת הצדקה והצדק החברתי, והדור ממתין למי שיואיל להרים את הכפפה).

עבודה רבה לפנינו, הן במחקר ההלכתי התורני, הן במחקר המקצועי-מדעי והן בבדיקת השטח, כדי ליצור מערכת חדשה של צדק וצדקה, אהבה וחסד, אשר תצמיח חברה בריאה, אוהבת ותומכת, נותנת וגומלת חסדים, אשר תהיה אור לגויים ומופת לעולם כולו.

עמוד ריק

ממלכת כהנים

מטרת הפעולה:

החניכים ישאפו לקיום החברה היהודית כמודל לחברה תקינה

מבנה הפעולה:

1. הכרה כי עם ישראל מהווה מודל לאומות העולם
2. היכרות עם גישות שונות לחיים בחברה
3. לימוד הגישה היהודית

מהלך הפעולה:

1. הכרה כי עם ישראל מהווה מודל לאומות העולם

על רצועה ארוכה של בריסטול (כמו סרגל גדול...) רושמים משימות שונות (נספח 1). נותנים לכל חניך 20 כרטיסים בצבע ורוד, ו-20 כרטיסים בצבע צהוב. בכרטיסיות הורודות מבקשים מהחניכים לדרג איזו מהמשימות לדעתם היא תפקיד של עם ישראל (להניח מספר כרטיסיות מעל המקום המתאים בסרגל, לפי עד כמה הם חושבים שזה תפקידו של עם-ישראל דווקא). בכרטיסיות הצהובות, בקשו מהחניכים לדרג באותו אופן עד כמה הם חושבים שהם יכולים להשפיע בנושא הזה.

מקריאים את הקטע "ילד עם כיפה" או "בחור עם כיפה" (נספח 2) ושואלים – למה מצפים מהילד הזה ליותר? למה תמיד מצפים מדתיים להתנהג בצורה נימוסית יותר, מכובדת יותר, אדיבה יותר?
מדינת ישראל תמיד נמצאת בפוקוס של העולם – תמיד מסתכלים עלינו מה אנחנו עושים, ואנחנו סופגים ביקורת כמעט כדבר שבשגרה...
הרבה פעמים אנחנו מתלוננים על כך שמבקרים מעשים של מדינת ישראל, שכשאר הם קרו בצורה קשה יותר בעמים אחרים לאף אחד זה לא הפריע.
מדוע זה קורה?
יתכן מאוד שיש בזה מימד של אנטישמיות, אך יש בזה גם יסוד עמוק יותר. כמו שמדתיים מצפים ליותר, כיוון שהם נתפסים בציבור כמייצגי התורה, מייצגי הקב"ה וממילא מייצגי המוסר, הצדק וההתנהגות הראויה, כך קורה גם ביחס בין עם-ישראל לאומות העולם. אומות העולם מצפות מעם-ישראל להתנהג בצורה מוסרית יותר, נאותה יותר, נכונה יותר כי זה אכן תפקידו של עם-ישראל!!! עם ישראל הוא אור לגויים, זה אומר שהוא צריך לשמש דוגמא ומופת, ולהיות הכי הכי בכל תחום. לכן כל המשימות שציינו למעלה הם תפקידים של עם ישראל, יכול להיות שיש איזשהו מדרג בינהם וסדר עדיפויות – אבל בסופו של דבר בכולם אנחנו צריכים להתמחות.

הערה חשובה: אמנם יש יסוד בקדושה בעובדה שאומות העולם מצפים מאיתנו לאמות מוסר גבוהות יותר, אבל חשוב לשים לב לכך שהעולם שופט אותנו על פי אמות מוסר מערבי, שאינו תמיד בהכרח מוסר. עם ישראל צריך להיות קשוב למוסר היהודי שאליו מנחה אותנו התורה, ולא למוסר המערבי...

בחודש הארגון אנחנו נתמקד בנושא אחד שהוא אולי הבסיסי ביותר ומורכב מכמה הבטים- **איך החברה שלנו צריכה להיות בנויה?**

2. היכרות עם גישות שונות לחיים בחברה

משקיעים- החניכים מייצגים חברי ועדה שמונתה להחליט מה לעשות עם סכום כסף מסויים שהגיע למשרד החינוך. ישנן שתי אפשרויות: אפשרות ראשונה – להשקיע בכיתת מחוננים חדשה. אפשרות שניה – פרוייקט מיוחד לנערים בחינוך מיוחד. (אפשר לעשות זאת כמשחק תפקידים – לחלק את הקבוצה ל-2 שכל תת-קבוצה צריכה לשכנע את המשקיעים לבחור בפרוייקט שלה).

נקודות לעיבוי הדיון:

- למה להשקיע בכיתת מחוננים?

להשקיע בחכמים זו השקעה שמחזירה את עצמה- אם נפתח את היכולות שלהם הם יגדלו ויהיו מדענים וכדי, ויעזרו לפתח את המדינה טוב יותר – דבר שיתרום גם לכלכלה, גם לביטחון, גם לפיתוח התעשייה ועוד. אם נשקיע בכיתת החינוך-מיוחד, זה יעזור רק לאותם ילדים ספציפים, אם נקדם את המחוננים זה יעזור לכלל החברה.

- למה להשקיע בכיתת החינוך מיוחד?

מטרת הפרוייקט המוצע היא לעזור לאותם נערים לפתח מיומנויות חיים, כדי שיוכלו להשתלב במעגל העבודה, ובחברה בכלל. הילדים המחוננים יוכלו להסתדר ולהתקדם לבדם בחיים, לעומת זאת הנערים הללו, צריכים הדרכה והנחייה בכדי לנהל את חייהם בצורה טובה ונכונה, ובכדי שיוכלו לצאת לעבוד בהמשך. השקעה בהם עכשיו תעזור להם להכנס למסלול חיים נורמלי.

אז במי עדיף להשקיע? בחזקים או בחלשים? (אנחנו נשתמש כאן במילה חלשים בשביל לייצג את אלו הנחשבים חלשים יותר בחברה – עניים, נכים, זקנים וכדי. אך זהו ביטוי שעושה עוול עם חברה זו. הם אינם בהכרח חלשים בכל תחומי החיים (ונדבר על זה בהמשך בעז"ה), וכנגד חולשה מסויימת שיש בהם יתכן מאוד ויש בהם חוזקים אחרים. ובנוסף – גם לאלו הנחשבים חזקים מבחינה חברתית יש חולשות.ביטוי זה נבחר מתוך נוחות בלבד). כמובן שהכי טוב להשקיע בשניהם אך לא תמיד הדבר מתאפשר.
ההחלטה נובעת מעולם ערכי וסדר עדיפות חברתי. זו לא סתם החלטה כלכלית, זו החלטה שבסיסה בגישה מוסרית עקרונית.

ביוון העתיקה ההשקעה העיקרית היתה בחזקים. התפיסה הערכית טענה שמי שיש לו כח ויכול לתרום לחברה, זכאי להיות חלק ממנה. מי שחלש, אינו יכול לתרום לחברה ואפילו זקוק לסיוע שלה, ולכן אין לו זכות קיום. על האדם ל"קנות" את זכותו להיות חלק מהחברה באמצעות היותו חזק, בריא, ותורה לה מבחינה פיזית. מתוך גישה זו היוונים זנחו, הגלו למקומות נידחים ולעיתים אף הרגו את החלשים, הנכים, הזקנים, בעלי המומים וכו'. הם נתפסו כנטל על החברה וכחסרי זכויות.

כשמדינת ישראל היתה צריכה להחליט מהם החוקים לפיהם יקבעו הזכויות הכלכליות של האזרחים בה, היא עמדה בפני התלבטות ערכית. לצערינו, הנחיות התורה לא היו אפשרות והמדינה התנהלה לפי עולמות ערכיים הזרים לנו.
פורסים כרטיסיות עם כותרות השיטה ומסבירים:

יכולת העבודה היא הקובעת

כל אדם זכאי לשירותים מהחברה לפי התפוקות שלו מהעבודה. אדם צריך לעבוד ולחסוך לעצמו, וכאשר יגיעו ימים קשים, הוא יוכל לפרנס את עצמו מהחסכונות. לפי גישה זו, לחברה אין אחריות על האדם. היא רק שומרת לו את הכסף שהוא הרוויח לזמנים קשים יותר.
גישה זו היוותה בעיה קשה ביחס לבעלי נכויות שאינם יכולים לעבוד, וכן לעולים חדשים מבוגרים שעלו ארצה וביקשו קצבאות כמו הקשישים הישראלים למרות שלא עבדו כאן בצעירותם.

הרצון לעבוד הוא הקובע

החברה מבינה שלא כולם יכולים לעבוד, כי לא כולם מוצאים עבודה. יש יותר אנשים צעירים מאשר משרות פנויות. אבל החברה לא רוצה לתת מתנות חינם ולכן היא מארגנת "עבודות יזומות". כל אחד צריך לעשות משהו, להתאמץ, להראות שאתה רוצה לעבוד, ואז תהיה זכאי לקבל קצבאות מהחברה, למרות שאין לה תפוקה ממשית ממך. כשהחברה התנהלה כך היא ממציאה עבודות לאנשים. אומרים להם להזיז ערימת אבנים ממקום למקום, ולמחרת להחזיר אותם. זה מתבטא בחתימה על טופס אבטלה מידי יום (קום בבוקר, תשקיע, תחתום, תתאמץ, ואז תקבל כסף) וכו'.

קצבאות כלליות

גישה נוספת יונקת גם היא מהרווח שיש לחברה מההתנהגות של הפרט. החברה מחליטה להשקיע ולעזור למי שיש לה רווחה עתידי ממנו. לדוגמא: קצבאות ילדים- כל משפחה שנולד לה ילד מקבל כסף מהמדינה. לא משנה מה מצבה הכלכלי של המשפחה, ועד כמה היא זקוקה או לא לכסף. המדינה רוצה לעודד ילודה ולכן היא משקיעה כסף בילדים (לצערינו, כיום אנחנו רואים תופעה הפוכה. המדינה החליטה שלא מתאים לה משפחות מרובות ילדים, ולכן היא מורידה את קצבאות הילדים מהתקציב). למדינה חשוב שיהיו משכילים וחוקרים, אז היא נותנת מילגות לסטודנטים. החברה רוצה לתמוך בעליה כי היא חושבת שזה יעשה לה טוב, אז היא נותנת מענקים לעולים חדשים, ולזוגות צעירים, ומוכנה "לספוג" אנשים מבוגרים שעלו לארץ עם הילדים הצעירים והחזקים שלהם.
בכל המקרים האלו, החברה משקיעה את הכסף והמשאבים במה שלדעתה יתרום לפיתוח החברה, בלי קשר למצבו הכלכלי של האדם. לא בודקים אם הוא צריך או לא, אלא רק אם שווה לעודד אותו ושווה להשקיע בו.

קצבאות סלקטיביות (מלשון סלקציה, בחירה)

המדינה מחלקת כסף רק לפי זכאות אישית. כלומר, האדם צריך להוכיח שהוא זקוק לכסף ואין לו יכולת להסתדר לבד. אדם שיש לו נכות צריך לשכנע את החברה שהוא מסכן, ואין לו מספיק כסף להסתדר בכוחות עצמו, עליו לעמוד במבחנים פיזיים ולהיכשל בהם, למלא טפסי בקשה, להביא הצהרות מהבנק על מצבו וכו'.

ישנן גישות רבות נוספות (שגם המדינה שלנו אימצה לעצמה בתקופות השונות). בכל בסיס של גישה עומד עולם ערכי שמכתיב אותה. עומדת התפיסה לגבי אחריות החברה כלפי הפרטים שבה, ולגבי נחיצותם של החלשים בעולם.

3. הגישה היהודית

טנק המצוות- מתחלקים לכמה קבוצות. כל קבוצה מקבלת תנ"ך ועליה למצוא את המקור עליו רומז המדריך (נספח 3) ולומר על איזו אוכלוסיה מדבר המקור. הקבוצה הראשונה שאמרה מקבלת נקודה ומקריאה את הפסוק.

המקור	הפסוק	האוכלוסיה
שמות כב',כא	שנמנעו מהכביד במעשה או אפילו בדיבור על היתומים והאלמנות שנאמר "כל אלמנה ויתום לא תענון".	יתום ואלמנה
דברים יד,כח-כט	"מִקְצֵה שָׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת כָּל מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַהִוא וְהִנַּחְתָּ בִּשְׁעָרֶיךָ: ובא הלוי כי אין לן חלק ונחלה עמך והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך..."	אלמנה, יתום ולוי
שמות כב,כד	אם כסף תלווה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה לא תשימון עליך נשך	עני
דברים כד,יב- יג	"ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו השב תשיב חו את העבוט כבוא השמש ושכב בשלמותו וברכך ולך תהיה צדקה לפני ה' אלוקיך"	עני
דברים טז, יט	"לא תטה משפט ולא תכיר פנים ולא תיקח שוחד כי השוחד יעוור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים".	כל אדם מישראל
דברים כד, יט	"כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו לגר וליתום ולאלמנה יהיה למען יברכך..."	גר יתום ואלמנה
ויקרא יט,יג	"לא תעשוק את רעך ולא תגזול לא תלין פעולת שכיר עד הבוקר"	שכיר
ויקרא יט,יד	"לא תקלל חרש ולפני עוור לא תתן מכשול ויראת מאלוקיך אני ה'"	חרש,עיוור,אדם עם מום
דברים כב,א	"לא תיראה את שור אחיך או שיו נידחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחריך"	כל אדם מישראל
דברים כג,כ	"לא תשיך לאחיך נשך כסף נשך אוכל כל דבר אשר ישך"	כל אדם מישראל
ויקרא כה,לו	"...ויראת מהי אלוהיך וחי אחיך עמך".	עני
דברים כד טו	"ביומו תתן שכרו ולא-תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נשא את-נפשו ולא-יקרא... "	שכיר

היהדות מלאה במצוות שמחייבות את האדם להתייחס לחלש, לקחת אותו בחשבון, לתת לאחר בלי קשר למעשיו או התנהגותו. העיוור לא צריך להצדיק את עצמו כדי שאני לא אכשיל אותו, והאלמנה לא צריכה להביא הצהרת הון כדי שיהיה מותר לה לקחת לקט, שכחה או פאה.

- מהי גישתה של היהדות למבנה של החברה האידיאלית?
- מהם המניעים לנתינה לפי תפיסת היהדות?
- מי אחראי על החלשים בחברה ומדוע?
- מהו העיקרון ממנו נובעות המצוות האלו?
- איזה ערך צריך לבוא לידי ביטוי באמצעות ההנחיות האלו של התורה?

נותנים לחניכים חפיסת קלפים ומבקשים מהם לרשום את שם הקבוצה מהקלפים. אח"כ אומרים להם להוציא את כל הקלפים שערכם פחות מ5 – האם רואים עדיין את שם הקבוצה?!
טענת היוונים הייתה שהפקרת החלשים, תועיל לחברה כולה, אך בעצם היא הועילה לחזקים שבחברה ולא לחברה כולה. החברה כוללת את כולם, גם את החלשים. ראינו שחפיסת קלפים כוללת גם 3 ולא רק מלך, ובלי הקלפים החלשים החברה חסרה.
יש סיבה לכך שהקב"ה ברא את החברה שלנו מורכבת מכל מני סוגים של אנשים, ותפקידנו לקדם את כל החברה, לא רק את החזקים שבה.
עלינו לבנות חברה שתהיה צודקת וטובה לכלל האוכלוסיה שלה, ולא רק לאלו שביכולתם להשתלט עליה ולנהל אותה לטובתם האישית.

למה זה כך? **כי אנחנו שליחים!**

נספח 1

נספח 2

בקיץ האחרון, נסע אבר שלי, רמי (שם בדוי) באוטובוס.

היה כה יום אם האוטובוס היה מלא עד אפס מקום. פתאום התעורר ויכוח עסקי ורמי החליט לפנות את חלון האוטובוס כדי שייכנס מעט אוויר. קבע אחרי שפתח את החלון, שמע את שני הישראלים מאחוריו מתבדחים ביניהם: "אוי כל כך קר!"

"אולי הבאור שלפנינו יסגור את החלון שלו ואז לא יהיה כל כך קר?"

כך כל הנסיעה רמתי שמיהנשים המבוגרים שהפקולם היה הרבה יותר נמוך לו היה סוגר את החלון. הן, לא ביקשו ממנו לסגור, אלא רק רמתי בדרך פלונית (אני לא יודע את אבן הן היו פלונית, אבל הבנתי את הכוונה.) רמי, לא רצה לסגור את החלון. הוא יפה שהאם ובמתנת ששבר באוטובוס לא יוכל לשרוד ולכן באר להפקולם מהבחילה המטילה. פה שאחד הנשים בארה לומר: "ככה מתנהג באור פה כיפה? קר לאנשים שמסביבו והוא לא סוגר את החלון?" רמי משך לכתפיו שאת הן מתחילה פה הכיפה, הוא לא יוותר ויתחיל להן באותה מטבע. הוא הוריד את הכיפה, הסתובב אליהן ואמר: "הנה, סכשיו אני בלי כיפה. אם אני בלי כיפה אל אני יכול לומר לך שאני שמנה ומטומטם."

רמי התביר את הכיפה לראש. "סכשיו שאני פה כיפה, אל אני אסביר לך שהם מתנים באוטובוס הכה נאם אני אסגור את החלון לא יהיה כאן אוויר בכלל, לכן אני לא סוגר את החלון."

כל מי שהיה סביבו היה המום מהמשפה שלו. גם אני (אבל אני לא הייתי שם).

(הבלוג של יואב טוב')

כשהייתי ילד קטן עם כיפה
עניתי לשכנה אחת בחוצפה
מיד היא אמרה: "בושה וחרפה!
כך מתנהג ילד עם כיפה?!"
כשהייתי נער ולא קמתי לזקנה
(אולי שקעתי לשינה),
היא מיד נעצה בכתפי את כפה -
"לא מתבייש? בחור עם כיפה???!"
כשהלכתי לצבא ו"שברתי" שמירה
הקצין קצת ריחם, אך העיר הערה:
"דווקא ממך איש לא ציפה,
סוף סוף, בכל זאת...עם כיפה!"
אז הורדתי את הכיפה והנחתי בפינה,
התחלתי לענות בחוצפה לשכנה,
באוטובוס בכלל לא קמתי לזקנה,
ובשמירה "הרבצתי" כזאת שינה...!
אז "ידתי" אחד שראה אותי, אמר (בלי חיוך)
"זה הכל, כמובן, שאלה של חינוך
רואים שזה חילוני מלידה, בלי ערכים טיפה
כך לא מתנהג בן-אדם עם כיפה!"

נספח 3

סירבד זט, טי.

(הפוך)

ע

דבורה–

צשחטל שר, שס.

(בכלם)

דב רי מכ בא.

(חצוי)

ק מריבד גככ.

(מבולגן)

השלישי 25 כמס׳ הצדיקים.

שבמבובת מכמב מכמא

(כתב הב׳)

U-ה+ים+

+Λ

דברים כד,יט.

ק (מראה)

דרוש שליח

מטרת הפעולה:

החניכים ישתמשו בכוחות שניתנו להם למען החברה.

מבנה הפעולה:

1. הכרה בכוחות שיש לי ובמי שנתן לי אותם.
2. כח=אחריות.
3. מה אנחנו יכולים לעשות עם הכוחות שלנו?

מהלך הפעולה:

1. הכרה בכוחות שיש לי ובמי שנתן לי אותם.

מה אני אהיה כשאהיה גדול?:

מכינים ערמה של כרטיסיות שעל כל אחת מהם רשום מקצוע (נספח 1). נותנים לחניך אחד את הערמה, והוא צריך להעביר אותה לחניך שהמקצוע שרשום בכרטיסיה הראשונה הכי מתאים לו. החניך שקיבל עכשיו את הערימה, שומר את הכרטיס שעליו המקצוע שנאמר שמתאים לו, ומעביר את החבילה לחניך שהמקצוע שרשום בכרטיסיה שעכשיו היא העליונה הכי מתאים לו, וכך הלאה.

דיון:

- לפי מה החליטו איזה מקצוע מתאים לאיזה חניך?
- למה דבר מסויים מתאים לחניך זה ואינו מתאים לחניך אחר, וההפך?
- למה לכל אחד מאיתנו תכונות שונות, כוחות שונים?
- מאיפה הגיעו הכוחות האלו?

2. כח=אחריות.

מחלקים את החניכים לשתי קבוצות. כל קבוצה עומדת בטור (אחד מאחורי השני). כל פעם ישאל המדריך את החניך הראשון בטור שאלה (נספח 2). רק לחניך העומד ראשון מותר לענות ולקבוצה אסור לעזור לו. אם החניך עונה נכון הוא מקבל רמז לשאלה הבאה (נספח 3), ועובר לסוף הטור, כך שחניך אחר עומד ראשון וצריך לענות על השאלה. מותר להעביר את הרמזים בין החניכים, אך אסור להם לדבר. מנצחת הקבוצה שעונה על הכי הרבה שאלות.

בשלב הראשון ראינו שלכל אחד מאיתנו יש תכונות וכוחות מסויימים, שייחודיים לו ולא במקרה זה כך. הקב"ה חילק את הכוחות בעולם בצורה לא שווה. לכל אחד נתן כוחות אחרים (וגם כמות שונה), ואם עשה כך כנראה יש לא סיבה טובה לכך (גם אם יגידו חניכים שתכונה מסויימת הם קיבלו מההורים\משפחה\חברים בכיתה וכדי – מי שם אותם בסביבה הזו? מי דאג שיוולדו למציאות הזו דווקא?). האדם נברא בתור שליח. עצם היצירה, הז בהכרח את דבר מינוי השליחות...

את העובדה שמישהו חי בזמן מסוים, התקופה מוגדרת ובמקום מוגדר, ולא נולד בתקופה אחרת ובנסיבות אחרות, נוכל להבין רק אם נקבל את עצם הרעיון בדבר שליחותו של האדם. ההשגחה יודעת היכן וכיצד יכול הפרט היחיד על חסרונותיו וכוחות הנפש האצורים בו, לקיים את שליחותו. באילו נסיבות ותנאים ובאיזו חברה יהא זה בכוחו של האדם למלא את שליחותו. בורא העולם פועל בהתאם להלכה האומרת כי לא יתכן למנות שליח כדי לבצע תפקיד שהוא למעלה מכוחותיו של שליח. זו שליחות שאי אפשר לקיימה והיא מחוסרת כל ערך. מאחר שאם ממנים אדם למלא שליחות, מן הראוי ליתן לו גם את היכולת לפעול כשליח. משום כך נברא היחיד בתקופה ובמקום שבהם יוכל לקיים את פעולתו לשם מילוי שליחותו

(הרב סולובצ'יק)

העובדה שיש לנו כח מסויים- מחייבת אותנו לעשות איתו דבר מה. על פי הוראות המשחק אם חניך לא ידע תשובה לשאלה, היה אסור לקבוצה לעזור לו-וכך כל הקבוצה הפסידה מזה שלא כל החניכים השתמשו בכל הכח שלהם. מצד שני אם חניך שקיבל רמז לתשובה לא היה מעביר אותו לחניך שאחריו – כל הקבוצה הייתה מפסידה מזה. אותו חניך קיבל כח מסויים, ועם הכח הזה הוא יכל לקדם את כל הקבוצה. יותר מזה – החניך שקיבל את הרמז היה צינור בשביל להעביר את המידע. כך גם אנחנו – אנחנו צינור! יש לנו כוחות, ועלינו להשתמש בהם בכדי להוסיף טוב.

"הוא הנותן לך כח" – הקב"ה הוא זה שנותן לנו את הכוחות. לשם מה הוא נותן אותם? "לעשות חיל"...

הערה למדריך: חודש ארגון הוא הזדמנות מצויינת לראות ולהראות לחניכים את כשרונתיהם השונים – איך חשוב שכל אחד יביא מעצמו את מה שהוא יכול למען הקבוצה...

עד לאיפה מגיעה האחריות? אסור לי לעשות נזק לאחר באופן פאסיבי, אך יותר מכך – עלי לפעול באופן אקטיבי בכדי למנוע נזק: "הרואה מים שוטפין ובאין להשחית בניין חברו, או להשחית שדהו, חייב לגדור בפניהם ולמחונעם, שנאמר: "לכל אבידת אחיך"" (רמב"ם, הלכות גזילה ואבדה יא, כ), עלי לקפוץ למים ולהציל אדם שטובע, עלי לעשות כל שביכולתי כדי להציל יהודי אחר ולדאוג לו...

הרב יהודה טרופר

3. מה אנחנו יכולים לעשות עם הכוחות שלנו?

מניחים בפני החניכים כרטיסיות עם כל מיני סוגים של 'כוחות' (ידע במתמטיקה, כישרון אומנותי, כושר אירגוני, זמן פנוי, כח פיזי, כישרון בתיקון מכשירים, כח קניה, כסף, יכולת הקשבה וכד'). יש להכין מכל 'כח' כמה כרטיסים.

מבקשים מכל חניך לקחת את הכוחות שהוא חושב שיש לו (אפשר לקחת יותר מאחד). מבקשים מכל חניך לחשוב מה הוא יכול לעשות עם הכוחות שהוא לקח, או לפחות עם אחד מהם (אפשר שכל כמה חניכים שלקחו את אותו 'כח' יחשבו יחד).

זו גם הזדמנות למדריך להציג בפני החניכים פרוייקטים שכבר נעשים (דוגמאות בנספח 4)

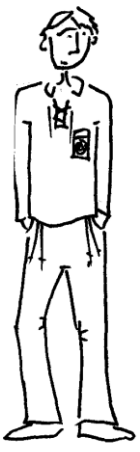

נגר	יועץ חינוכי	ציר
ארדיכל	פסיכולוג	רב
ממציא משחקים	מציל בבריכה	מנהל בנק
מורה לחינוך מיוחד	מנהל בי"ס	ראש ממשלה
חשמלאי	גיס כספים	שופט
רופא	עורך דין	נגן בתזמורת

ג נ ן	ר ו א ה ח ש ב ו ן	ח ש מ ל א י
_____	_____	_____

נספח 3

משחק הכולל כדור, גומחות, ומחבטים	ירק עם שכבות, ה'	חקר חיה חרוצה
ה' יעשה מראש	אחד פחות מימי שבתא...	
מצוה שקשורה לראש ולידיים	היה מפקד הלח"י	אחד השופטים
עגול ולא ברק	בית דין גדול	נשמע כמו כריש
נעימה שמשמיעה הפלאפון	סבון לשיער	בגדים מיוחדים לחג משעשע...
בארץ שבה לובשים חצאית	תאים שמכסים את כל גופינו	מים קפואים בשפתו של אנטיכוס
"אני זוכר את הימים הכי יפים שלי, הימים הראשונים של.."		

נספח 2

נספח 3

שאלה	תשובה	רמז מתאים
מה היה שמה הראשון של בת ים?	בית וגן	(לצייר ציור של בית וגינה מסביב).
מהו גיזרון	אטימולוגיה – חקר הנמלים	חקר חיה חרוצה
איזה בית ספר לאומנות הקים בוריס שץ?	בצלאל	ירק עם שכבות, ה'
באיזה ענף ספורט מתחרים בתחרויות המיג'ורס?	גולף	משחק הכולל: כדור, גומחות, ומחבטים...
כמה רבן גמליאל היו	שישה	אחד פחות מימי שבתא...
מי מלך ביהודה בגלות נבוכדנצאר?	יהויכין	ה' יעשה מראש
במה עוסק ספרו של הרב קוק "חבש פאר"	מצוות תפילין	מצווה שקשורה לראש ולידיים...
על שם מי נקרא היישוב עתיניאל?	השופט עתניאל בן קנז	אחד השופטים...
על שם מי נקרא הישוב כוכב יאיר?	יאיר שטרן	היה מפקד הלח"י
מי ישב בלשכת הגזית?	סנהדרין	בית-דין גדול
איזו הצהרה מפורסמת איפשרה את בניית הבית השני?	הצהרת כורש	נשמע כמו כריש...
מה היה כיוניו המקורי של מבצע יונתן	כדור הרעם	עגול ולא ברק...
מה מקור הכינוי 'גנדי' לרחבעם זאבי הי"ד?	תחפושת שהתחפש בפורים	בגדים מיוחדים שלובשים בחג משעשע...
מה זה "נעימון"?	רינגטון	נעימה שמשמיע הפלאפון...
מה זה "תחפיף"?	שמפו	סבון לשיער
מהו מקור המילה "קריסטל"?	קרח ביוונית	מים קפואים בשפתו של אנטיוכוס.
מה זה אפידרמיס?	תאי עור	תאים המכסים את כל גופנו...
היכן הומצא משחק הגולף?	בסקוטלנד	בארץ שבה לובשים חצאיות
איפה גדל אהוד מנור?	בנימינה	"אני זוכר את הימים הכי יפים שלי, הימים הראשונים של...."

נספח 4

דוגמאות לפרוייקטים פעילים

כח קניה - התו החברתי:
עמותת "במעגלי צדק" יזמה את פרויקט התו החברתי בדצמבר 2004 .
התו ניתן בחינם לכל בית עסק המתחייב לעמוד בקריטריונים חברתיים בסיסיים.
הקריטריונים העיקריים לקבלת התו הינם נגישות לבעלי מוגבלויות וכיבוד זכויות עובדים.

העמותה פועלת בשני מישורים: פנייה לבתי עסק שיתחייבו לקבל על עצמם את המחויבויות המקנות את התו חברתי, ובמקביל פניה לציבור הרחב בבקשה לקנות, לבלות ולצרוך רק בבתי עסק המחזיקים בתו החברתי.

כישרון לתיקון דברים- יד שרה:
ביד שרה פועלים 4 בתי מלאכה ו- 11 סדנאות בהן מתקנים ומתחזקים את מאות פריטי הציוד המושאל. בבתי המלאכה מתנדבים עשרות בעלי מלאכה מיומנים, חלקם הגדול גימלאים.

על צדק וחסד

מטרת הפעולה:

החניכים יתנו מתוך רצון אמיתי ולא מתוך הכרח

מבנה הפעולה:

1. צינורות בדרך - מרוץ שליחים
2. "של מי האדמה, האוויר והים? של מי העולם?"
3. מצדק לגמילות חסדים
4. לדבוק במידותיו של הקב"ה

מהלך הפעולה:

1. צינורות בדרך - מרוץ שליחים

משחקים מרוץ שליחים - מעמידים מספר חניכים ברווח מסויים אחד מהשני. נותנים חפץ לראשון, הוא רץ עד שהוא מגיע לשני, נותן לו את החפץ. מרגע שהחניך השני קיבל את החפץ הוא רץ עד לחניך הבא ומעביר לו את החפץ, וכך הלאה עד שמגיעים לקו הסיום. מנצחת הקבוצה שהרץ האחרון שלה הגיע ראשון אל קו הסיום.

שואלים את החניכים:

- מה היה קורה עם החניך הראשון לא היה מעביר את החפץ לחניך הבא?
- האם החניך האחרון, זה שהגיע לקו הסיום, הוא זה שבזכותו ניצחו?

בפעולה הקודמת "דרוש שליח" הכרנו בכך שכולנו שליחים, ולכן עלינו להעביר את הכוחות שיש לנו ולהשתמש בהם לטובת אחרים. מהי החברה האידיאלית שמתנהלת מתוך גישה כזו של שליחות?

2. "של מי האדמה, האוויר והים? של מי העולם?"

מביאים לפני החניכים את המקרים הבאים, ומבקשים מהם למיין אותם ל-2 קטגוריות דברים שחייבים לעשות, ודברים שהם מעשים טובים, אבל לא חייבים.

⊂ לתת לעובד את שכרו בזמן.
⊂ לתת מעשר כספים.
⊂ לדאוג שכל הכספומטים יהיו נגישים לנכים.
⊂ לתת מעשר כספים.
⊂ למצוא את הבעלים של שרשרת שמצאתי ולהחזיר לו.

שואלים את החניכים למה הם חילקו כפי שהם חילקו:
אם החניכים הגדירו את הכל כ'דברים שחייבים לעשות' (כל הכבוד!) אז תקשה עליהם בשאלות (למה לעשות השבת אבידה? זה דורש ממני זמן ולפעמים גם כסף..., למה צריך להנגיש את כל הכספומטים, לא מספיק אחד-שניים בעיר? זה עולה כסף סה"כ...., למה לתת מעשר כספים? הרווחתי את הכסף ביושר?)
אם החניכים הגדירו חלק מהדברים כלא חובה – אמור להם שאת כולם התורה מצווה אותנו לעשות. בואו ננסה לחשוב מדוע? (מכאן אפשר להשתמש באותן קושיות כמו בסעיף הקודם).

"משורשי המצווה, על צד הפשט, שרצה השם להודיע לעמו כי הכל שלו, ולבסוף – ישוב כל דבר לאשר חפץ הוא לתנה בתחילה. כי לו הארץ, כמו שכתוב 'כי לי כל הארץ'".

(ספר החינוך, סעיף של)

לפעמים יש לנו הרגשה שהרכוש שלנו שייך לנו, אך בתורה יש מצוות שבאות ומזכירות לנו שלא כך- למשל מצוות שמיטה ויובל.
הקב"ה נותן לנו כוחות (שעליהם דיברנו בפעולה הקודמת), רכוש, כסף וכו'. אך הוא לא שלנו, הוא של הקב"ה, והקב"ה גם אומר לנו מה לעשות איתו.
לפעמים אנחנו רק צינורות בדרך, לפעמים אנחנו כמו אותו חניך במרוץ שליחים שקיבל את החפץ ראשון, אך מתפקידו היה להעביר אותו הלאה. אם היה משאיר אותו אצלו – היה בעצם פוגע בכל הקבוצה (כולל עצמו). כך גם בדברים אחרים – הקב"ה נותן לאדם מסויים x כסף, אבל בעצם עשירית מהכסף הזה ניתן לו רק בכדי שיעביר אותו הלאה, ואם הוא ישמור את הכסף הזה - הוא מחזיק בדבר שהוא לא שלו, הוא פוגם בצדק החברתי.

כשאני עובר ברחוב ורואה עני, וכולי מתמלא רחמים עליו, ואני נותן לו כמה מטבעות, קיימתי מצוות צדקה. ממה נגזרת המילה צדקה? צדק... בכך שנתתי כסף לעני, לא עשיתי גמילות חסדים, לא עשיתי מעל ומעבר (גם אם לפעמים זה מאוד קשה לי), אלא עשיתי צדק!
לצערינו אנחנו חיים במציאות שבה עוד צריך לעבוד קשה כדי שיהיה פה צדק בסיסי. היהדות מציעה דרך שאינה פותרת את הבעיות הקימות, אלא מונעת אותן מלכתחילה, היא פורסת בפנינו גישה חברתית שאם נחיה אותה, לא נצטרך להתמודד עם רמה כזו של מצוקה וצורך קיומי.

3. מצדק לגמילות חסדים

על החניכים לסדר כרטיסיות ובהן שמונה מעלות הצדקה שמציין הרמב"ם לפי מה שנראה להם, מהצורה העדיפה ביותר, לצורה העדיפה פחות (נספח 1):
נתינת מתנה או הלוואה, או לעשות שותפות עם עני כך שלא יצטרך יותר לבריות.
נתינת צדקה מבלי שאתה יודע למי אתה נותן, ומבלי שהעני ידע ממי הוא מקבל (למשל קופת צדקה...)
נתינת צדקה כך שהנותן יודע מי העני, אך העני לא יודע ממי קיבל.
נתינת צדקה כך שהעני יודע ממי לקח, אך הנותן לא יודע מי העני.
לתת צדקה עוד לפני שהעני מבקש.
לתת צדקה למי שביקש.
לתת צדקה, פחות מכמה שצריך בסבר פנים יפות.
לתת צדקה בעצב.

דיון:

- מדוע בעצם זהו הסדר?
- מדוע המעלה הכי גבוהה היא הגבוהה ביותר זה מובן, אך מדוע זהו הסדר במעלות הנמוכות יותר?
- מה ההבדל בין לתת בעצב, לבין לתת בסבר פנים יפות – העני מקבל אותו דבר?
- מדוע לתת מבלי שהעני ידע ממי לקח, גבוה יותר מזה שהנותן לא ידע למי נתן?
- לשונו של הרמב"ם היא "שמונה מעלות יש בצדקה – זו למעלה מזו" – על מי מדובר שנמצא במעלה גבוהה יותר בכל אחת מן הדרגות?

כל הדרכים הנ"ל הן דרכים לעשיית צדק כל אחד על פי כוחו ועל פי יכולתו. ככל שאנחנו עולים במעלות, כך האדם הנותן יותר מתחשב בצד השני, יותר רגיש למצוקתו של הזולת, ופחות דואג לכבוד של עצמו (אפשר לשאול מה ההבדל בין מי שתורם הרבה כסף לבית חולים להנצחת יקיריו, לבין מי שתורם אותו סכום לבית החולים ומבקש שיכתבו 'בזכות הנדבן...', לבין מי שמבקש להשאר בעילום שם).

נראה לנו בדרך-כלל שהתורה ציוותה אותנו את כל הציווים המדברים על איך החברה אמורה להראות, וכל מצוות בין אדם לחברו, כדי לדאוג לחלשים – אך האם כך הדבר באמת?
מניחים לפני החניכים את הפסוק (דברים טז, ז):

"כי לא יחדל עני ואביון מקרב הארץ"

ושואלים אותם אם הקב"ה כל כך דואג לעניים, למה הוא מבטיח שתמיד יהיו כאלה?
מה אנחנו יכולים ללמוד ההבטחה הזו הקב"ה על מצוות צדקה? למי היא מיועדת?

4. לדבוק במידותיו של הקב"ה

מניחים בפני החניכים את הציווי "והלכת בדרכיו" –

- מה זה אומר?
- כיצד נעשה זאת?

נביא את דברי ספר החינוך (סימן סו) על מצוות הלואה לעני:

"שורש המצווה, שרצה האל להיות ברואיו מלומדים ומורגלים במידת החסד והרחמים כי היא מדה משובחת ומתוך הכשר גופן במידות הטובות יהיו ראויים לקבלת הטובה, כמו שאמרנו שחלות הטוב והברכה לעולם על הטוב לא בהופכו, ובהיטיב השם יתברך לטובים ישלם חפצו שחפץ להיטיב לעולם".

הקב"ה הוא טוב, ולכן רוצה להיטיב– וזו הסיבה שברא את העולם. אנחנו מצווים לדבוק במידותיו– וממילא גם כן צריכים לשאוף להיטיב – לצאת מעצמנו ולהתרחב קצת. כיצד נעשה זאת?
התורה מלאה בציווים הקשורים לנתינה לאחר, אך אמרנו שהדברים האלה הם בבחינת צדק, שזוהי חובתי הבסיסית, ולא בדיוק יציאה מגדרי (אם כי גם דברים אלו דורשים עבודה פנימית). אם כן – כיצד נגיע למדרגות גבוהות יותר? כיצד באמת נהפוך לאנשים נותנים באמת, כפי שאנחנו אמורים להיות?
יותר מכך – אנחנו יודעים כי "לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דינהם על דין תורה, ולא עשו לפנים משורת הדין" (בבא-מציעא, ל ב). אותם יהודים כן עשו את כל מה שצריך מבחינת צדק, אך הם עצרו בכך – ועל זה חרבה ירושלים – למה?! כי הם פיספסו את המטרה.
אם הם עצרו אך ורק במה שחייבים, כנראה שהם לא הפנימו את מה שאותם מצוות היו צריכות ללמד אותם.

בשביל לדבוק באמת במידותיו של הקב"ה, לא מספיק רק לעשות צדק – צריך גם לעשות חסד – גמילות חסדים היא כל מה שמעבר למה שאנחנו מצווים (להוסיף פתק 'שנה טובה' לסל מוצרים לעניים, לבוא לזקן ולשוחח עימו, ולא רק לדאוג שיהיה מי שיקח אותו לקופ"ח, לעצור ולדבר עם הקבצן ברחוב, ולא רק לתת לו שקל...), גמילות חסדים היא לתת לא כי יש מי שצריך לקבל, אלא כי אני צריך לתת (!), וכידוע גמילות חסדים היא אחד הדברים שאין להם שיעור...

"ביאור דבר זה, ההפרש שיש בין גמילות חסדים ובין צדקה, כי גמילות חסדים היא מצד הנותן שהוא עושה טוב בין שמבקש המקבל ובין שאין מבקש, אבל הצדקה הפך מזה. כי מפני שהמקבל צריך לכך, נותן לו את דמי דוחקו, ודבר זה מצד המקבל, ואך שאינו מבקש הרי כאילו מבקש שידוע דוחקו וצריך לקבל"

(מהר"ל, נתיבות עולם, נתיב גמילות-חסדים)

החברה היהודית האידיאלית היא חברה של נתינה המבוססת על כך שאני נותן כי אני רוצה ואני צריך לתת, ולא בגלל שהאחר הוא מסכן וצריך. היהדות מכוונת אותנו להיות חברה שהאדם לא מחכה שהקושי והעוני יגיעו לפתחו ואז הוא יסכים לתת, אלא להיות אנשים שיוצאים החוצה ומחפשים איפה הם יכולים לתת. איפה הם יכולים להוסיף טוב, איפה הם יכולים להיות שליחים טובים ולהעביר הלאה את הכוחות שיש בהם.

הנתינה מרחיבה את ה"אני" של האדם. חברה שבנויה מאנשים שרוצים לתת, שמחפשים לכלול ב"אני" שלהם עוד ועוד מהעולם, שלא מחכים שה"נזקק" יוכיח שהוא ראוי, אלא עסוקים בלתת כי יש להם מה לתת – זו חברה של חסד! זו חברה ראויה! זו חברה שאין בה נזקקות ואין בה אומללות! זו חברה שראויה להיות אור לגויים (כפי שפתחנו בפעולה הראשונה במערך זה)!

נספח 1

העשרה

"והנה אם בהשקפה ראשונה רגשי אהבת עצמו ורגשי אהבת זולתו, הם בצרות זו לזו, אבל עלינו... להעמיק בזה למצוא הסגולה המאחדת אותם... וסגולה זו היא שיתברר ויתאמת אצל האדם איכותו של ה"אני" שלו, כי בזה יומדד מעלת כל האדם לפי מדרגתו, האיש הגס והשפל כל "אני" שלו מצומצם רק בחומרו ובגופו, למעלה ממנו מי שמרגיש ש"אני" שלו הוא מורכב מגוף ונפש. ולמעלה מזה מי שמכניס לה"אני" שלו בני ביתו ומשפחתו... (ומעלה מזה)... ה"אני" שלו כולל את כל עם ישראל, שבאמת כל איש ישראל הוא רק כאבר מגוף האומה הישראלית. ועוד יש בזה מעלות של איש השלם ראוי להשריש בנפשו להרגיש שכל העולמות כולם הוא ה"אני" שלו. והוא בעצמו רק כאבר קטן בתוך הבריאה כולה. ואז גם רגש אהבת עצמו עוזר לו לאהוב את כל עם ישראל ואת כל הבריאה כולה. ולדעתי מרומז עניין זה במאמרו של הלל ע"ה שהיה אומר "אם אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני". היינו שראוי לכל אדם להתאמץ לדאוג תמיד בעד עצמו אבל אם זה יתאמץ להבין ש"אני לעצמי מה אני". שאם יצמצם את ה"אני" שלו בחוג צר כפי מראית עין, אז "אני" זה מה הוא, הבל הוא וכאין נחשב, אבל אם תהיה הרגשתו מאומתת, שכללות הבריאה הוא האדם הגדול והוא ג"כ כאבר קטן

בגוף הגדול הזה, אז רם ונשא גם ערכו הוא, שבמכונה גדולה גם מסמר היותר קטן אם רק משמש כלום להמכונה, הוא דבר חשוב מאוד...

הקדמה לספר "שערי יושר"

ר' שמעון שקופ

"הנה שורש החסידות ... כמו שיקרה אל בן אוהב אביו, שאילו יגלה אביו את דעתו, גילוי מעט שהוא חפץ בדבר מן הדברים - כבר ירבה הבן בדבר ההוא, ובמעשה ההוא כל מה שיוכל, ואע"פ שלא אמרו אביו אלא פעם אחת ובחצי דיבור, הנה די לאותו הבן להבין היכן דעתו של אביו נוטה, לעשות לו גם את אשר לא אמר לו בפרוש, כיוון שיוכל לדון בעצמו שיהיה הדבר ההוא נחת רוח לפניו, ולא ימתין שיצווהו יותר בפרוש או שיאמר לו פעם אחרת.

והנה דבר זה אנחנו רואים אותו בעינינו שיולד בכל עת ובכל שעה בין כל אוהב ורע, בין איש לאשתו, בין אב ובנו, כללו של דבר בין כל מי שהאהבה ביניהם עזה באמת, שלא יאמר: לא נצטוויתי יותר, די לי במה שנצטוויתי בפרוש. אלא ממה שנצטווה ידון על דעת המצווה, וישתדל לעשות לו מה שיוכל לדון שיהיה לו נחת"

מסילת ישרים, פרק יח' – בביאור מידת החסידות

נחריאר-אומנות

...האינוך האומנותי מעשיר את האדם רוחני נוסף, היכולה לסייע לו לרכוש כישורים חשובים בעולמו הפנימי... האינוך האומנותי מעשיר את האדם רוחני נוסף, היכולה לסייע לו לרכוש כישורים חשובים בעולמו הפנימי... האינוך האומנותי מעשיר את האדם רוחני נוסף, היכולה לסייע לו לרכוש כישורים חשובים בעולמו הפנימי...

מאמר רקע ◄ מגמת אומנות/ הרב אלישע אבינר

הולכים אל הלא נודע ◄ היכרות עם התת מודע שלנו והקשר שלו לאומנות.

מסע אל עצמי ◄ חוויות ההשפעה של האומנות ושל היוצר על כל אחד מאיתנו.

אומנות במשפט ◄ היוודעות לאומנים בהיסטוריה היהודית ולתפקידה המשמעותית של האומנות בעולם

העשרה ◄ מאמרים להרחבה ולהעמקה

בשני העשורים האחרונים ישנה פריחה של לימודי אומנות בציבור הדתי: נפתחו מגמות לאומנות ולמוסיקה באולפנות, מגמות למוסיקה בישיבות תיכוניות, סדנאות לכתיבה יוצרת, חוגים לשירה. מופיעים יותר ויותר ביטאונים ושנתונים המפרסמים שירה דתית. אפילו בביטאונים ישיבתיים ניתן לפגוש מדור העוסק בשירה. האם מקרה הוא? התשובה היא: לא. פריחתה של האומנות נובעת מחיפוש אחר דרכי הבעה נוספים. דרך ההבעה המקובלת היא שפת הדיבור. האומנות על ריבוי גווניה היא צורת הבעה שונה, היא שפה שונה.

שפת הדיבור המקובלת מתאפיינת במבנה לוגי. היא מבטאת תכנים לוגיים, היא מתרגמת את החשיבה הלוגית האנושית. לכן, גם מבנה השפה הוא לוגי - מילים ומשפטים, שרצף הגיוני קושר ביניהם. איכותה של שפת הדיבור נקבעת על פי האיכות הלוגית של תכניה, ועל פי מידת יכולתה לבטא אותם נאמנה. הנהייה אחר שפת האומנות מעידה על בקשת אפיקי חשיבה וביטוי שאינם מתבססים רק על הלוגיקה. שפת האומנות עונה על הדרישות. היא איננה משועבדת ללוגיקה, היא משתמשת הרבה בדמיון. קשריה הם אסוציאטיביים, וביטוייה רגשיים וחוויתיים.

מדוע אין השפה הרגילה מספיקה להעברת המחשבות, ההרגשות, התחושות הפנימיות והדתיות של האדם? איזה צורך ממלאת שפת האומנות? מהו יתרונה? התשובה היא שהאומנות היא חופשית יותר. ללוגיקה יש חוקי ברזל נוקשים, אשר מבטיחים את דייקנותה וצמידותה ל"אמת". אבניה סדורות, מונחות זו על גבי זו, במבנה גיאומטרי וסימטרי. גם לשפת הדיבור הרגילה יש חוקי ברזל נוקשים (תחביר ומבנה המשפט). לעומתה, שפת האומנות היא משוחררת, איננה כפופה לחוקים (האומנות המודרנית איננה מכירה בחוקים ובגבולות) ואיננה מחויבת לרצף. היא פורצת גבולות, קופצת ומדלגת. היא מעניקה חוויה של חופש שהאדם המודרני משתוקק אליה מאד.

כגודל האור כך גודל הצל. החופש הוא חרב פיפיות. הוא פתח למרחבים של טוב, ובאותה מידה הוא פתח למרחבים של רע. גם האומנות, השלובה בחופש, היא חרב פיפיות - היא עשויה לפרוץ את גבולות הטוב הקטן והמצומצם על מנת לאפשר גישה אל הטוב הגדול והרחב, והיא גם עלולה לפרוץ את גבולות הטוב על מנת לשקוע ברע.

יש אמנם כת גדולה של אמנים הסבורה שהאומנות משוחררת מן הכפיפות לערכי המוסר. הם קוראים לזה: חופש האומנות. הקיצוניים ביניהם אפילו טוענים שמותר להם לבזות, ללעוג ולדרוך ברגל גסה על ערכים קדושים בשם חופש האומנות. הם רואים את עיקר תפקידה של האומנות בפריצת כל גבול הנקרה בדרכם, במרד ובניפוץ. האמצעי הפך למטרה ולאידיאל עליון.

שפת האומנות היא משוחררת, איננה כפופה לחוקים ואיננה מחויבת לרצף. היא פורצת גבולות, קופצת ומדלגת. היא מעניקה חוויה של חופש שהאדם המודרני משתוקק אליה מאד.

לכן, החינוך האומנותי מחייב זהירות מרובה. היום, עלינו לנהוג במשנה זהירות, שכן האקלים התרבותי המקיף אותנו איננו מעודד את הצייתנות לחוקי המוסר, נלחם נגד הצבת גבולות ברורים, סולד מ"מצוות". היא עלולה לשמש סוכן יעיל ומסוכן להעברת השקפת עולם זו אל בנינו ובנותינו. האומנות עלולה להתנגש עם רוח ההלכה, המחנכת את האדם להתנהלות מדודה, לאיפוק, להגדרת גבולות ברורים (מצוות לא-תעשה) ולנאמנות לאידיאלים קבועים (מצוות עשה). לכן, חייבים להקפיד שהחינוך האומנותי לא ישדר מסרים של "הפקר ת" ושל מרדנות. כמו כן ראוי לבדוק בהתמדה כיצד החינוך האומנותי משפיע על בנינו ובנותינו: האם הוא מעניק להם שפה נוספת לבטא את הטוב, או דרך לגיטימית להתמכר לרע.

מפורסמים דברי הראי"ה קוק (עוי"ר ב, עמ' ג) על תפקידה של האומנות "להוציא לפועל את כל המושגים הרוחניים המוטבעים בעומק הנפש

האנושית. וכל זמן שחסר גם שרטוט אחד הגנוז בעומק הנפש האנושית שטרם יצא אל הפועל, עוד יש חובה על עבודת האומנות להוציאו". אבל מזהיר הרב קוק שרק "אוצרות" המבסמים את העולם, מעדנים אותו ומאירים אותו, "טוב ויפה לפתח". את הרע ואת הטומאה, אין כל צורך לבטא, ואף אסור לבטא.

התורה מגבילה אותנו לא רק בביטויי הרע אלא גם בביטויי הטוב. ידוע ומפורסם שהתורה אסרה עלינו לתאר בדרך אומנותית את הקב"ה בעצמו, את משרתיו הקרובים, וכדומה. למדנו מכאן עיקרון חשוב: לא כל ביטוי אומנותי דתי הוא כשר. לא כל דרך מותרת כדי לבטא את אהבתנו לה', את השתוממותנו מהגודל האלוקי ואת יראתנו מפניו, את תוויותינו הדתיות ואת לבטינו הרוחניים. התוכן הדתי איננו תעודת הכשר לכל ביטוי אומנותי. לא רק התרסה כלפי ה' בדרך אומנותית אסורה אלא גם גילויי חיבה מופרזים.

לא כל תרגום אומנותי באמצעות ציור, מחול או המחזה, של פסוק או פרק בתהילים, או של אגדת חז"ל - כשר, כשם שלא כל פרשנות שלהם כשרה. תרגום ופרשנות עלולים לקלקל, לסלף, להנמיך, לחלן, וכדומה. הצורה האומנותית החיצונית איננה פוטרת אותנו מבחינה מדוקדקת של התוכן.

האומנות איננה שטח אקס-טריטוריאלי, המשוחרר מציות למצוות התורה והדרכותיה...היא כפופה להלכות צניעות של התורה. מדוע? מפני שהתורה פנתה אל האדם כולו, על מגוון כוחותיו הנפשיים הביטוי שלהם.

למותר להזכיר שהאומנות איננה פטורה מהקפדה על כללי וערכי הצניעות. האומנות איננה שטח אקס-טריטוריאלי, המשוחרר מציות למצוות התורה והדרכותיה. אך שהאומנות היא חכמת הדמיון, המתארת מציאות שאיננה ריאלית ונודדת אל "עולמות אחרים", שיש בהם כללי משחק אחרים, היא כפופה להלכות צניעות של התורה. מדוע? מפני שהתורה פנתה אל האדם כולו, על מגוון כוחותיו הנפשיים (שכל, רגש ודמיון) ודרכי הביטוי שלהם, אל שפת היום-יום של האדם ואל שפת האומנות שלו.

החינוך האומנותי מעשיר את האדם בשפה נוספת, היכולה לסייע לו לבטא רבדים חשובים בעולמו הפנימי. אבל צריך לשים לב שהעושר הזה לא יהיה שמור לבעליו לרעה.

הולכים אל הלא נודע

מטרת הפעולה:

החניך יפתח למושג התת מודע ולהשפעתו המשמעותית על האדם.

מבנה הפעולה:

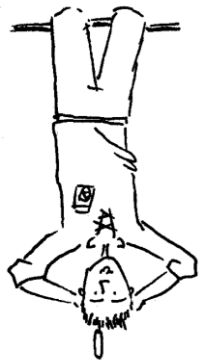

1. החניך יחשף לקיום התת מודע בכל אחד ואחד.
2. הבנת המושג "תת-מודע".
3. הכרה בהשפעות השונות של התת מודע.
4. הכרת תקופות רבי ההשפעה של התת מודע.
5. אומנות שפת התת מודע.
6. הגישה היהודית לאומנות

מהלך הפעולה:

1. החניך יחשף לקיום התת מודע בכל אחד ואחד.

שלב א'- צוות בידור

חלק מהחניכים מרכיבים "צוות בידור", להקה (בשבת) + רקדנים. ביום חול יש להביא מוסיקה מתאימה. מבקשים מה"להקה" לנגן שיר או משמיעים מוסיקה והרקדנים מתבקשים לרקוד בהתאם.
פעם ראשונה שיר חסידי, פעם שניה דיסקו / היפ- פופ / טרנס, פעם שלישית סלו / קלאסי.
מובן שבלי לתאם, ובלי לסכם הרקדנים ירקדו בהרמוניה נפלאה ובדיוק בסגנון המתאים.

שאלה - איך הרקדנים ידעו איזה סגנון ריקוד לבחור? איך כל הרקדנים רקדו באופן דומה?

שלב ב'- בלומה וטיקטי

ביום חול- מחלקים שני דפים חלקים לכל חניך, ומבקש מהם לצייר "בלומה",על דף אחד "טיקטי" על הדף השני. חוזרים ואומרים בלומה, בלומה, בלומה, טיקטי, טיקטי ומבקש מהחניכים לצייר כל מה שעולה להם בראש כשהם שומעים את המילים הנ"ל.

בשבת- יש להכין מבעוד מועד שתי צורות בריסטול- צורות עגולות (עיגולים, גלים, שבלונות וכל צורה אבסטרקטית אחרת) וצורות חדות (משולשים, שפיצים, חרבות, פסים, מקלות ריבועים וכ"ו) ועל החניכים לבחור צורה שמזכירה "בלומה" וכן צורה שמזכירה "טיקטי".

דיון:

- מה ציירו/ בחרו החניכים? רוב החניכים יקשרו צורות עגולות ל"בלומה" וצורות חדות ל"טיקטי" (בדוק!).
- מדוע דווקא צורה כזו או אחרת?

קשה לענות על תמיהות אלו מכיוון שאין תשובה רציונלית, כמו שאין הסבר לוגי מדוע כל הרקדנים "ידעו" לרקוד את הריקוד המתאים לפי מוסיקה מסוימת.

שני השלבים האלו מוכיחים שקיים אצל כל חניך וחניך "תת מודע", שמשפיע על מעשיו בצורה חד משמעית.

2. הבנת המושג "תת- מודע"

הפסיכולוג המפורסם זיגמונד פרויד גילה לראשונה את התת מודע. הוא חילק את אשיות האדם לשלושה חלקים:

1. המודע- כל פיסת ידע שהאדם קולט ומסוגל לפלוט באופן מיידי. אדם ממוצע יכול לקלוט שבע פרטים ולפלוט אותם מייד.

2. הסמוך למודע- מה שמכונה "הזיכרון" של האדם, כל מידע שהאדם קלט והוא מסוגל לשלוף מתוכו. לדוג' מספרי טלפון, חומר למבחן, תאריכי יומולדת וכ"ו.

3. תת- מודע- מה שמכונה "פח הזבל של האשיות". הוא מכיל כל חוויה, זיכרון, מחשבה, הרגשה וכל דבר אחר שעבר על האדם מאז היותו עובר.

התת מודע משפיע על האדם מבלי שהוא שם לב ומכאן קיבל את כינויו "תת מודע" או "הלא מודע".

איך ואיזו חוויות מגיעות לתת מודע?

חוויות ילדות או כל חוויה שאינה משמעותית לאדם ביומיום נדחקות מהמודע לסמוך למודע ומגיעות לתת מודע, שמה יש מקום בלתי מוגבל, ושמה החוויות נחות עד לרגע בו הן הופכות למשמעותיות, ואז הן צפות מעלה מעלה.

חוויות טראומתיות שהאדם מתקשה להתמודד אתם נדחקות אל התת מודע, שמה הן נחות וכך הן פותרות את האדם מלחוש את הכאב והחרדה שהן מעוררות. הן אינן נעלמות אלא משפיעות על האדם מבלי שהוא מודע לכך, והן עלולות לצוף ברגעי משבר במשך החיים.

אומנות- כל סוג של אומנות שהאדם נחשף אליו מגיע ישירות אל התת מודע שלו, מבלי שהוא שם לב אליו ומבלי שהוא מסוגל לחסום את זה. אומנות היא השפה של התת מודע.

3. הכרה בהשפעות השונות של התת מודע.

ניסוי קוקה - קולה-

חברת פרסום באמריקה רצתה לבדוק את השפעת פרסומות על התת מודע, וערכה את הניסוי הבא:

בהקרנת סרט בקולנוע הן פזרו תמונה של פחית קוקה - קולה כל אלפית שניה. העין האנושית זקוקה ליותר זמן על מנת לקלוט תמונה, כך שאת הפחית העין לא ראתה אך תת המודע קלט. בהפסקה, 90 אחוז מהצופים בסרט ה"מושתל" בחרו לקנות קולה, זה בניגוד לשאר הצופים שאולמות האחרים הקולנוע. כאשר נשאלו לסיבת הבחירה, לא ידעו להשיב, פשוט אמרו שככה "בא להם".

שיטה זו של פרסום נאסרה לפי החוק מכיוון שהוא נוטל מהלקוח את הבחירה החופשית.

4. הכרת תקופות רבי ההשפעה של התת מודע

ישנן תקופות מסוימות שבהן תת המודע קולט ומושפע האופן עוצמתי.

מתקופת ההריון עד גיל 5

כיום ידוע ומוסכם שהעובר בבטן אמו שומע ומושפע מהחיים מבחוץ. כיצד דבר זה הגיוני, הרי גופו עוד לא מפותח אז אישיותו עוד פחות? אלא מרגע הוצרו יש לו אשיות, והחלק של התת מודע הוא החלק הדומיננטי בשלב זה. הוא מפנים חוויות ,מושפע ממצב רוחה של האם ומגיב טוב למוסיקה שהוא שומע מבחוץ.

הסיפור של ריב התאומים בבטן של רבקה אמנהו ממחיש את העניין הזה, הרבה לפני שפרויד החל את חקירותיו בנושא.

לפי התגובות של עשו למקום עבודת אלילים, ושל יעקב ליד בית מדרש אפשר להבין שעוד בבטן אמם הם הושפעו מהתת מודע.

סמוך בלשינה

כאשר באדם לא ער לחלוטין אלא במצב חצי ישן, מטושטש או מנומנם התת מודע תופס מקום יותר מרכזי.

פסיכולוגים ואנשי חינוך אומרים פה אחד שחשוב להשכיב ילד לישון עם נשיקה ובאווירה חמה ותומכת. גם אם ההורה כעס במשך היום חשוב לשנות את השדר לפני השינה כי ילד שהולך לישון באווירה עכורה מקבל את השדר ,"כועסים עלי", וזה מופנם ישירות ובצורה חזקה לתת מודע מכיוון שכך הוא הולך לישון.

כל אחד מכיר את התופעה של "שיר שנדבק " לנו על הבוקר, הסיבה לכל היא שבשעות מבוקר כאשר רק התעוררנו תת המודע קולט ומשדר את מה שהוא קלט כל היום.

5. אומנות היא שפת התת מודע.

סיפור ההיפנוזה

צ"ר ציר ציור, כאשר נשאל מה המשמעות מאחורי הציור, השיב כך וכך. הפנטו את אותו הצ"ר ותחת היפנוזה הראו לו את ציורו ושאלוהו למשמעות הציור. הצ"ר הרחיב בדיבורו כך וכך הלאה והלאה הרבה מעבר למה שסיפר לפני כן. שאלו מעבר אורח, מה הוא רואה בציור של אותו צ"ר. השיב מה שהשיב. הפנטו אותו, חזרו ושאלוהו, השיב בדיוק כמו הצ"ר המהופנט! מבלי להכיר ומבלי לשוחח מאומה עם אותו צ"ר!

סיפורים אלה מדגישים את ההשפעה הלא מודעת של התת מודע עלינו ועוצמתו דווקא דרך אומנות (אומנות על כל גווניה: שירה, פיסול, קולנוע, הצגה, ציור, וכו').

אומנות היא השפה של התת מודע. דרך האומנות התת מודע שלי התקשר אם התת מודע של האחר. סיפור ההיפנוזה המחיש את הנקודה הזו בצורה חזקה.

מה תת מודע של האומן מעביר לתת מודע שלי? כל הנחות היסוד של אישיותו, שאיפותיו, חוויותיו. כל התוכן שיש לו בנפש, דברים שהוא אפילו לא מודע להן. דברים אלה משפיעים על יצירותיו, המסרים המודעים של יצירותיו יכולים לתת כיוון לתוכן של התת מודע אך כל מה שיש בתת מודע אף אחד לא יכול לדעת, אפילו לא האומן עצמו.

כאשר אנו באים לשמוע שיר, לקרא ספר, לצפות בסרט ובהצגה, תת המודע של האומנים עובר אלינו אל התת מודע שלנו ישר, בלי מחסומים ובלי הפרעות, מבלי שהאומן מודע לכך ומבלי שאנו כצופים או שומעים מודעים לכך.

כדאי לתת על כך את הדעת. האם אנו מעונינים להיות מושפעים ע"י תוכן נפשו של כל אומן ואומן ברחוב.? מבלי להזכיר שמות, ידוע לנו על תכנים שליליים אפילו במודע של האומנים המודרניים היום, אם יש תוכן שלילי במודע שהוא משקף חלקיק מהתת מודע, מה מתחולל בתת מודע??

יש דרך להמעיט את ההשפעה?

עצם המודעות להשפעה ממעיטה בקצת את השפעות התת מודע. כאשר אדם נכנס לסרט ומודע שבזמן ההקרנה הוא יהיה חשוף להשפעה, והוא מתנגד לזה הוא מזעיר את תופעת ההשפעה בקצת.

הדרך היחידה להישמר מנזקי התת מודע היא ע"י הקפדה בחשיפה אל אומנות. אדם צריך לבחון כל אומן לגופו ולברר אם הוא מעוניין שאישיותו תשפיע על התת מודע, אם הוא חיובי או שלילי, אם הוא בונה או הורס.

6. הגישה היהודית לאומ

למה צריך אומנות בעול
אם זה כל כך מסוכן ב
מה יש ליהדות לומר ע
לימוד -
עולת ראי"ה ב' הקדמת

הספרות הציור והחיטוב, עומדים להוציא אל הפועל כל המושגים הרוחניים העומדים בעמקי הנפש האנושים, וכל זמן שחסר עוד אף שרטוט אחד הנגלה במעמקי הנפש החושבת והמרגשת שלא יצא אל הפועל, עוד יש חובה על מלאכת האומנות להוציאו. מובן הדבר שרק אלאה האוצרות שבהתפתחותם מבסמים הם את אויר המציאות טוב ויפה לפתח.

תפקיד האומנות על כל צורותיה, לבטא מושגים רוחניים עמוקים שלא באים לידי ביטוי בשפה רגילה, בדיבור או בשיחה. כפי שראינו, האומנות מעבירה מסרים עמוקים מאוד בנפש, ולנו יש חובה לתת לכל רבדי הנפש שלנו מקום. הרב מדגיש שכל עוד יש אפילו מעט ממעמקי הנפש שלא יוצאים מהכח לפועל- סימן שהאומנות עוד לא עשתה את שלה, שעוד יש לה להעמיק. אסור שיהיו כוחות טובים בנפש האדם שלא מתבטאים, ואומנות היא הדרך לבטא אותם.
הרב מסתייג ומבהיר שיש להשתמש באומנות רק על מנת להוציא את הכוחות החיוביים בנפש, את מה שעושה "ריח טוב" לעולם.

בנוסף, אומר הרב קוק שבעתיד לבוא שרי קודש יהיו שרי קודש. רק אדם במעמד של שר, מנהיג, מתוקן יהיה ראוי לעסוק ב"שירה", ביטוי של אומנות, מכיוון שכל העוסק באומנות מהווה מקור השפעה כה משמעותי על הציבור.
בבית המקדש הלווים הם עסקו בשירה ונגינה, אנשים קדושים וטהורים, הלווים הם אנשי חינוך בערי המקלט, אנשים בעלי אישיות חיובית מקרינה שכל תקשורת והשפעה של התת מודע שלהם על הציבור היא חיובית ביותר.
שנזכה במהרה בימינו אמן!

מי שיש לו נשמה של יוצר, מוכרח הוא לייצור רעיונות, אינו יכול להסתגר בתלמודו, כי הלימוד יצמצם את שלהבת הנשמה העולה מאליה ואי אפשר לעוצרה במהלכה.

(אורות הקודש א' קע"ז)

הזלזול שיש לעוסקים בקודש בתרבות (=אמנות) אינו על מה שיש בה, אלא על מה שאין בה.
על מה שמנותקת היא מאור החיים של מקור הכל.

(אות הקודש ג' שכז')

מסע אל עצמי

מטרת הפעולה:

החניך יפתח להשפעה השונה והאישית של יצירות אומנות שונות.

מבנה הפעולה:

1. מסע אל עצמי – אני והאומנות
2. דיון במליאה – מהי השפעתה של האומנות ושל היוצרים עלינו
3. סיכום

מהלך הפעולה:

1. "מסע אל עצמי"

במספר פינות בחדר מוצגות יצירות אומנות. בכל פינה יצירה אחת, רקע על האומן, ומספר שאלות ונקודות למחשבה. על החניכים להסתובב באופן עצמאי ולכתוב את תחושותיהם והתרשמותם מכל יצירה. מומלץ מאד לתת לכל חניך מעטפה ובה ישים את הפתקים עם הרשמים שלו.

2. דיון במליאה

מכנסים את כל הקבוצה למליאה. על הדיון להתנהל בהתאם לפתיחות בקבוצה ולרצון לשתף. ניתן לענות בסבב או לפי רצון החניכים על חלק מהשאלות ביחס ליצירות.

שאלות נוספות שניתן לפתח איתן דיון:

- האם יש שאלה שעוררה בך התנגדות? איזו? מדוע?
- האם יש יצירה שלא עניינה כלל? איזו? למה?
- מה התחדש לך בחשיפה ליצירות השונות?
- האם הרגשת מושפע מיצירה כלשהי יותר מהאחרות? מאיזו?
- האם מצאת קשר בין היוצר ליצירה?
- האם המודעות לרקע של היוצר משפיעה על יחסך ליצירה?

שימו לב! החניך עובר תהליך עוצמתי תוך כדי המסע. הוא נחשף ליצירות רבות שמעוררות תחושות חזקות שונות. יצירות של קודש שמעוררות טוהר, אופטימיות וטוב, לצידן יצירות של חול שמעוררות פסימיות, ייאוש, וסלידה.

חשוב להיות מודעים לכך ולנהל את מליאת הסיכום בהתאם. יש להיות רגישים וקשובים לתכנים שהחניכים מעלים, זו הזדמנות מצויינת להכיר את עולמם הפנימי.

משמעותי ביותר ליצור אווירה מקבלת ומאפשרת ולא לשדר ביקורתיות כלפי תחושות או מחשבות שעולות.

3. סיכום

במידה ואין יכולת לקיים דיון טוב, ויש תחושה כבדה מידי או פחות מידי רצינית, ניתן לכנס את החניכים למליאה ולסכם בעצמכם.

בסיכום חשוב לעורר את השאלות שכתובות למעלה (לדיון במליאה), לפתוח את המחשבה ולהשאיר את החניכים עם סימני שאלה ו"שיעורי בית" לבדיקה.

סיכום:

כיוון שהאומנות היא שפת התת מודע בחשיפתנו לאומנות אנחנו בעצם מתקשרים עם התת מודע של האומן. זה אומר – החוויות שלו, תפיסות העולם, האמונות, הערכים. כפי שראינו בפעולה הקודמת (בסיפור על ההיפנוזה)- לפעמים אפילו האומן עצמו לא מודע לכל התכנים הסמויים שהוא הכניס ביצירה שלו.

בפעולה זו נחשפנו לאומנות מגוונת, הן בצורותיה (שיר, תמונה, ספר, תערוכה), והן ביוצריה ועולמם הרוחני. בפעם הבאה שאנחנו ניגשים ונחשפים ליצירת אומנות כלשהיא, עלינו לעצור ולחשוב טוב טוב אם אנחנו רוצים להתחכך שאומן הזה ובעולמו הפנימי.

אומנות של יוצרים מפוקפקים באישיותם היא כמו מאכל שבושל בכלים מלוכלכים והרוסים – המאכל מתקלקל, הלכלוך שעל הסיר נכנס למאכל ומקדיח אותו.

הרב קוק כותב באורות הקודש ג' שכז':

"הזלזול שיש לעוסקים בקודש בתרבות (=אמנות) אינו על מה שיש בה, אלא על מה שאין בה.על מה שמנותקת היא מאור החיים של מקור הכל"

אנחנו שמחים על אומנות, היהדות נותנת לה מקום של כבוד, הבעיה שלנו עם האומנות היא רק כאשר היא מנותקת מקודש. אומנות מחוברת לקודש טובה ומבורכת. זו דרך מצויינת להתחבר לרבדים עמוקים בנפשותיהם של אנשים צדיקים ומידותיים.

דוגמאות לאנשים כאלו, בתולדות עם ישראל-בפעולה הבאה.

הוראות הכנה:

מצ"ב נספחים ובהם חומרים לפינות. חשוב מאד שהפינות תהיינה מרשימות ומושכות את הין על מנת שהחניכים יכנסו לאוירה ויתייחסו ברצינות לפעילות.

איך עושים את זה?

בכל פינה תולים את יצירת האומנות (השיר/התמונה/הקטע) ואת הרקע על האומן. יש להגדיל ולהדביק על בריסטול או פוליגל עם שאלוני הרשמים בצמוד ליצירה או לרקע בהתאם. בנוסף יש לצלם את שאלוני הרשמים כמספר החניכים ולשים בניילוניות ליד כל יצירה וכל רקע.

כאמור, בפינות של השירים חשוב מאד לשים טייפ ולהשמיע את השיר ברציפות.

"לכל איש יש שם
שנתן לו אלוהים
ונתנו לו אביו ואימו
לכל איש יש שם
שנתנו לו קומתו
ואופן חיוכו
ונתן לו האריג
לכל איש יש שם
שנתנו לו ההרים
ונתנו לו כתליו

לכל איש יש שם
שנתנו לו המזלות
ונתנו לו שכניו
לכל איש יש שם
שנתנו לו חטאיו
ונתנה לו כמיהתו
לכל איש יש שם
שנתנו לו שונאיו
ונתנה לו אהבתו
לכל איש יש שם

שנתנו לו חגיו
ונתנה לו מלאכתו
לכל איש יש שם
שנתנו לו תקופות השנה
ונתן לו עיוורונו
לכל איש יש שם
שנתן לו הים
ונתן לו
מותו ."

רשמים➤זלדה➤לכל איש יש שם

- *מי אימה מאריך בשנה אתה חושב כשאתה קורא את השיר?*
- *בשיר ישנם "נוגעי שמוע" שונים לגמרי מאד את אחד מ"נוגעי השמוע" בשיר, ורשום אימה שם הוא נגע לך (בפועל את איך ירגיעו לך אוהביך? וכו')*
- *חשוב מי שם אדם בשיר.*

רקע>זלדה

זלדה שניאורסון-מישקובסקי (1914 - 1 באפריל 1984, כ״ח בניסן תשמ״ד) משוררת ישראלית בעלת רקע דתי.

נולדה לשלום שלמה ורחל שניאורסון בכ״ו בסיוון תרע״ד (1914) בעיר יקטרינוסלב שברוסיה. דמות אביה - צאצא של האדמו״ר ״הצמח צדק״, האדמו״ר השלישי בשושלת האדמו״רים של חב״ד - וסבה (שהיה אחד מחשובי חסידי חב״ד) שמתו בעודה בגיל צעיר, השפיעו רבות על נפש הילדה, שכבת יחידה אמרה בשנת האבל קדיש בכל בוקר על אביה. זלדה היא בת דודתו של הרבי מלובביץ׳ האחרון והיא גדלה בחצר חב״דית.

בגיל 11 (1926) עלתה משפחתה לארץ ולירושלים שם למדה בביה״ס לבנות ״שפיצר״. לפי סיפוריה, היו שנות ילדותה בירושלים עצובות בשל המצב הכלכלי הקשה והאוירה המחמירה בבית הספר. המצב השתנה כשעברה ללמוד בסמינר למורות מזרחי, שם הושפעה רבות ממורים בעלי שם כעקיבא ארנסט סימון ופייבל מלצר, בנו של הרב איסר זלמן מלצר. אח״כ התפרנסה מהוראה שם לימדה יחד עם נחמה ליבוביץ. בגיל 35 (1950) התחתנה עם חיים אריה מישקובסקי, בוגר ישיבת חברון שעבד כפקיד ורואה חשבון. לזוג לא נולדו ילדים, ומבחינה זו מזכיר גורלה את זה של המשוררת רחל, שאף לה לא היו ילדים.

שיריה התפרסמו טיפין טיפין בבמות שונות, כגון מדורים ספרותיים של העיתונים. היא נהגה לדקלם לאורחיה שירים מתוך זכרונה. קובץ שיריה ״פנאי״ יצא בהוצאת הקיבוץ המאוחד כשהייתה בת 53. עד היום הוצאו כ-14 מהדורות ממנו באלפי עותקים. זכתה בפרסים ספרותיים חשובים.

השפעת תורת החסידות ניכרת בשיריה, אך עם היותה דתית, היא התאפיינה בפתיחות כלפי העולם הרחב והיו לה ידידים חילוניים רבים.

הסופר עמוס עוז בספרו האוטוביוגרפי, סיפור על אהבה וחושך, מתאר את יחסיו עם זלדה שהייתה מורתו. הזמרת חוה אלברשטיין שרה כמה משיריה בהלחנת שפי ישי.

רשמים>זלדה>רקע

- *נסה לראות כיצד השפיעו חייה של זלדה על השיר שלפניכם?*
- *איזה עניין הכי נגע בך מאוסף סיפור חייה של זלדה?*

אופק ילדותי

בוא ניקח את התרמיל
את הג'ינס עם החורים
שנקרעו בזמנים הכי יפים
בוא ניקח את העצים
ללבה שחיממה
כל כך הרבה לילות קרים

אנחנו מתרחקים
אנחנו מתרחקים עם
השנים
לו יבולתי לחזור לשם
לאופק ילדותי
בוא ניקח ת'שק שינה

וניבנס זה ביף נורא
ונביט יחדיו אל הזריחה
בוא ניקח את החשיש
ונעשן עד שנרגיש
את הבובבים
אנחנו מתרחקים...

התאבדות

אמא שלי, תני לי יד
שלא אאבד
אבא שלי, תפוס אותי די חזק
שלא ניפרד

לא רוצה לה-ת-א-ב-ד

שירה, תני לי חום
אחותי היקרה
ואביב, תהיה חזק
לא חשוב מה קרה

לא רוצה לה-ת-א-ב-ד

ואלוהים שם מחייך
בשאתה סובל
שולח מלאבים
ואמא
אני נופל

מיליארד טועים

לכבוד מיליארד
מיליארד טועים
שאת דרכם עוד
מחפשים
אם לא מצאתם זה אולי
סימן שאין
לכבוד מיליארד
מיליארד טועים

לכבוד אלפי אלפי
צמחים

שאת שירי לא ישמעו
עד מתי תצופו על פני מים
מלוחים
לכבוד מיליארד
מיליארד טועים

חיבינו לך כל כך אך את
לא באת
למה את לא שלי במו
שאני שלך

לכבוד אדם אחד עייף
שלא עשה אף פעם בייף
זה לא חובה לחיות זה זכות
להיות חיים
לכבוד מיליארד
מיליארד טועים

חיבינו לך בל כך אך את
לא באת
למה את לא שלי במו
שאני שלך לעד

רשמים> אביב גפן> שירים

- איך אתה מרגיש כשקוראים שירים אלו?
- מהו המסר שהשירים משדרים לך?

]

רקע> אביב גפן

נולד ב-1973 לנורית ויהונתן גפן, אח לשירה גפן. שמו ניתן לו כזכר לסבתו המנוחה, אביבה גפן.

הופעתו הראשונה הייתה בגיל 11, כשהשתתף בסרט חובבים בשם "המטפחת" (בכיכובה של מיקי קם) וגם כתב ושר לסרט את השיר "אמא".

ב-1990 הקליט שיר ראשון, "חבר". בהקלטה ניגנה איתו הלהקה שליוותה אותו באותה תקופה, חתולים בצנרת. ב-1991 הוקלט אלבומו הראשון, "זה רק אור הירח", עם להקת התעויוט, שמלווה אותו עד היום. תקליט זה נמכר ב-200 עותקים בלבד באותה שנה, אך לימים נחשב אחד מאלבומי הרוק החשובים בישראל. ב-1993 יצא אלבומו השני "עכשיו מעונן". תקליט זה עורר הדים רבים בארץ ותגובות חריפות מאוד נגד האמן המאופר, ש"מקלקל" את הנוער. באותה שנה התארח אביב גפן בפופוליטיקה והתייצב מול מתנגדיו (ביניהם שר המשפטים לעתיד - טומי לפיד - אז אורח קבוע בפופוליטיקה). סביב גפן נאסף קהל מעריצים שהלך וגדל, והוא נתן להם שם: "ילדי אור הירח". באותה שנה פורסמה בחדשות ערוץ 2 כתבה על מקרי התאבדות של בני נוער, לפי דברי הכתב, בהשראתם של שירים של גפן. אביב גפן הגיב בשידור אצל גבי גזית: "אם הבנתם מדברי או משירים ששרתי שאני בעד התאבדות, זאת טעות חמורה, אני וגם הקהל שלי נגד אלימות, גם שהיא נגד עצמך, וגם כמו שיש פצע ויש יוד, אז יש פצעי נפש ויש פסיכולוגים, ואפילו אני הולך לפסיכולוג ואין בזה שום בושה".

רשמים>אביב גפן>רקע

- *אילו סוג השפעה יש לשירייו של אריק זמן על הנוער היום?*
- *מה הקשר בין הרקע של האומן לשירים שאיבר?*

תחנה ג'- אהרון רזאל

זמן הגאולה

אז אל תחשוב יותר מדי
אם זה כדאי או לא כדאי
תה יודע, אם לא עכשיו אז
אימתי
ואל תחשוב כל כך הרבה
כמה זה קשה או לא יצא
או לא שווה
לא תדע אם לא תנסה

הגיע זמן הגאולה, הגיע
זמן הגאולה
אני שומע ינון ואליה

ואם יבוא אחד יאמר
שמאוחר או מיותר או אי
אפשר
תדע לך השער עוד לא
נסגר

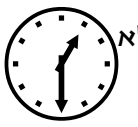

אז בואו נצא לרחוב
נשב בחוץ נשיר קצת
יהיה טוב
כל מי שנראה נזמין אותו
לשבת אתנו ותראה
איך כל הרחוב תכף
מתמלא
מלא באנשים שעוברים
ועוצרים איתנו הם שרים

שהגיע זמן הגאולה, הגיע
זמן הגאולה
אני שומע ינון ואליה
הגיע זמן הגאולה, הגיע
זמן גאולתכם
אני שומע ינון ואליה

עם גיטרות ותופים
נתחיל ללכת בתוך
הכבישים
ממרפסות הבניינים
מן החלונות הם יביטו
מחייכים
כן מי האנשים שככה
מתהלכים?
ומאיפה השמחה, האחדות
והיופי שככה הם שרים?

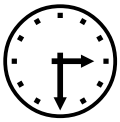

שהגיע זמן הגאולה, הגיע
זמן הגאולה
אני שומע ינון ואליה
הגיע זמן הגאולה, הגיע
זמן גאולתכם

אני שומע ינון ואליה
אהבת אחים
לא בשמים היא כי אם
בפנים
לאדם יש לב אחד
אם בו נשנא באיזה לב
נאהב?
אז בלי המחלוקות וכל
הויכוחים
כי לא בשביל זה באנו
לכאן אחרי כל השנים

הגיע זמן הגאולה, הגיע
זמן הגאולה
אני שומע ינון ואליה
הגיע זמן הגאולה, הגיע
זמן גאולתכם
אני שומע ינון ואליה

אפשר לראות את זה
בחוץ
ולהרגיש את זה בפנים
אם לא שמעתם תשאלו
את השכנים
שהגיע זמן הגאולה, הגיע
זמן הגאולה

זה בעיניים של כל ילד
וילדה

הגיע זמן הגאולה, הגיע
זמן גאולתכם

אני שומע ינון ואליה
הגיע זמן הגאולה, הגיע
זמן הגאולה
עוד קצת, עוד קצת
לגאולה...

הגיע זמן הגאולה, הגיע
זמן הגאולה
אז בואו נהיה יחד, עם
ישראל...

XBΓΗΦϖωξ ≅.M ΘΓΗΦX τυ K P8O;ζ. ∀ΓΗΦΔE{ XB

רשמים>אהרון רזאל>זמן הגאולה

- *למי הייתי מקדיש את השיר הזה ולמה?*
- *איזו תגובה תרצה מהאוזנים לשיר?*

רקע>אהרון רזאל

אהרון רזאל נולד בשנת 1974 בניו-יורק. עלה ארצה בגיל חודש, ולמד בבית ספר "דוגמה לבנים" שבירושלים, הממוקם ליד האקדמיה למוזיקה.

שירת בצה"ל כמעבד מוזיקלי בחיל חינוך, וחזר בתשובה לאחר הצבא. למד בישיבות: "שלום רב" שבצפת, "נתיב דעת" שבירושלים, וב"מכון מאיר"; והוא בעל תואר שני במוזיקה. מנגן מזה כ-26 שנים, והוציא חמישה אלבומים: "הסנה בוער", "מים רבים", זמן הגאולה", "שיר ציון" ו"בהופעה". רזאל, נשוי פלוס שלושה, ומתגורר בנחלאות בירושלים.

מתוך ראיון עם אהרון רזאל:

הקריירה המוסיקלית שלו התחילה מהבית זה היה טבעי שמי שנולד אצלינו מפנים אותו למוסיקה, אנחנו ארבעה אחים וזה התחיל מהסבא שאהב מאוד מוסיקה, דתיים לא היינו אז, אבא שלי היה חובב מוסיקה רציני והיה לו מספיק רקע בשביל ללמד אותנו היה לו מאוד חשוב שכל הילדים ינגנו אז הוא חשף אותנו לזה, ולימד אותנו פסנתר וגיטרה ממש מגיל צעיר, אנחנו לויים במשפחה ואומרים שהלויים היו מנגנים בבית המקדש בע"ה שיבנה בקרוב, אנחנו מתאמנים לכבוד זה.

דתי לא הייתי ובילדות שלי לא גדלתי ממוסיקה יהודית דתית, הייתי אוהב מאוד מוסיקה ישראלית,היום אני מאוד אוהב וקשור למוסיקה החסידית ומה שמיוחד שאני שייך אליו זה שהאנשים שחוזרים בתשובה שהם גדלו על המוסיקה הלא חסידית וינקו משם את ההשפעות,אח"כ היום מה שנקרא מעלים את הניצוצות האלה לקדושה.

הגעתי לשלב של הצבא שירתתי כמוסיקאי גם כן בלהקות ושרתי לפני חיילים אז לא הייתי קשור עדיין למוסיקה יהודית,רק אחרי שהשתחררתי פתאום התחלתי להכיר את המוסיקה של ר' שלמה קרליבך ז"ל, נסחפתי אליו והייתי חסיד שלו לא האמנתי שאם מישהו היה שואל אותי אז אם אני ישיר בעתיד מוסיקה יהודית הייתי צוחק ואומר שאין מצב, מבחינתי קרליבך עשה לי את התפנית לא גדלתי עליו, אבל הוא היה השוטר דרך שאמר לי כאן תפנה ימינה למוסיקה היהודית חסידית ולא שמאלה, קרליבך ללא ספק אצלי זה דלת הכניסה למוסיקה היהודית. ביהדות המוסיקה היא לא סתם תחביב אצלינו זה חלק מעבודת ה' לקרב אותך לבורא, זה מחזק מאוד באמונה, וזה עזר בעבודת ה' זה מאוד ריגש אותי ולכן אני מאמין במה שאני עושה ומשתדל להביא שמחה לאנשים, וזה סוג מסוים של שליחות.

רשמים➤אהרון רזאל➤רקע

- *על פי הרקע, מה הרקע/נה שמאפיין את/ה זמרי/ת שירי/ן?*
- *כעת את ההגרשמות שלך מאהרון רזאל. (לפי הרקע, השירים, המופעים וכו')*

תחנה ד' - ש"י עגנון

"אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, צוּר יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ, בָּרֵךְ אֶת מְדִינַת יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית צְמִיחַת גְּאֻלָּתֵנוּ.
הָגֵן עָלֶיהָ בְּאֶבְרַת חַסְדֶּךָ וּפְרֹשׂ עָלֶיהָ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ וּשְׁלַח אוֹרְךָ וַאֲמִתְּךָ לְרָאשֶׁיהָ, שָׂרֶיהָ, וְיוֹעֲצֶיהָ וְתַקְּנֵם בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ. חַזֵּק אֶת יְדֵי מְגִנֵּי אֶרֶץ קָדְשֵׁנוּ וְהַנְחִילֵם אֱלֹהֵינוּ יְשׁוּעָה וַעֲטֶרֶת נִצָּחוֹן תְּעַטְּרֵם, וְנָתַתָּ שָׁלוֹם בָּאָרֶץ וְשִׂמְחַת עוֹלָם לְיוֹשְׁבֶיהָ.
וְאֶת אַחֵינוּ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל פְּקֹד נָא בְּכָל אַרְצוֹת פְּזוּרֵיהֶם וְתוֹלִיכֵם מְהֵרָה קוֹמְמִיוּת לְצִיּוֹן עִירֶךָ וְלִירוּשָׁלַיִם מִשְׁכַּן שְׁמֶךָ, כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ: "אִם יִהְיֶה נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקָּחֶךָ, וֶהֱבִיאֲךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירִשְׁתָּהּ..."
וְיַחֵד לְבָבֵנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת שְׁמֶךָ וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל דִּבְרֵי תוֹרָתֶךָ, וּשְׁלַח לָנוּ בֶּן דָּוִד מְשִׁיחַ צִדְקֶךָ לִפְדּוֹת מְחַכֵּי יְשׁוּעָתֶךָ.
הוֹפַע בַּהֲדַר גְּאוֹן עֻזֶּךָ עַל כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל אַרְצֶךָ, וְיֹאמַר כֹּל אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ: "יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מָלָךְ וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה". אָמֵן סֶלָה."

רשמים>ש"י עגנון>תפילה לשלום המדינה

- *האם גם הנשיאה שאירחה אפילה כל (אבנלוגיו, אפיפיו, אורח חיים)?*
- *איזה סוג יצירה נוספה היום מייאס למאגר?*

רקע>ש"י עגנון

נולד כשמואל יוסף טשאטשקעס (Czaczkes) בבוצ'אץ' שבגליציה בי"ח באב תרמ"ח (1888) (אם כי הוא עצמו הציג לפעמים את תאריך לידתו כתשעה באב). אביו, שלום מרדכי הלוי, היה בעל סמיכה לרבנות, אך עסק במסחר בפרוות. הוא לא למד בבית ספר, ואת השכלתו קיבל מהוריו. כשהיה בן שמונה החל לכתוב בעברית וביידיש, והירבה לקרוא את יצירות סופרי דור ההשכלה.

בל"ג בעומר ה'תרס"ז (1907) עלה לארץ ישראל. כאן נטש לזמן מה את אורח החיים הדתי, אך לאחר שפגש את הראי"ה קוק חזר לדת ודבק בה עד סוף ימיו. יצירתו הראשונה שפורסמה בארץ הייתה "עגונות", אותה פרסם בבטאון "העומר" בשנת 1908. על יצירה זו חתם בשם העט "עגנון" (הנובע משם היצירה), שהפך לשמו הספרותי, ומשנת 1924 - לשם משפחתו הרשמי. עגנון זכה פעמיים בפרס ביאליק (בשנים 1934 ו-1950), ופעמיים בפרס ישראל (בשנים 1954 ו-1958).

ש"י עגנון תיקן את נוסח "תפילה לשלום המדינה" אותה אנו אומרים מידי שבת לאחר קריאת התורה. בשנת 1966 זכה בפרס נובל לספרות. בנאומו בטקס קבלת הפרס הציג עגנון את עצמו במילים הבאות:

"מתוך קטסטרופה היסטורית שהחֶריב טיטוס מלך רומי את ירושלים וגלה ישראל מארצו נולדתי אני באחת מערי הגולה. אבל בכל עת תמיד דומה הייתי עלי כמי שנולד בירושלים. בחלום, בחזון לילה, ראיתי את עצמי עומד עם אחי הלווים בבית המקדש כשאני שר עמהם שירי דוד מלך ישראל. נעימות שכאלה לא שמעה כל אוזן מיום שחרבה עירנו והלך עַמה בגולה. חושד אני את המלאכים הממונים על היכל השירה שמֵירַאתם שאשיר בהקיץ מה ששרתי בחלום השכיחוני ביום מה ששרתי בלילה, שאם אחי בני עמי שומעים לא היו יכולים לעמוד בצערם מחמת אותה הטובה שאבדה לה. כדי לפייס אותי על שנטלו ממני לשיר בפה נתנו לי לעשות שירים בכתב".

ש"י עגנון נפטר בירושלים ב-17 בפברואר 1970, י"א באדר א' תש"ל.

רשמים➤ש"י עגנון➤רקע

✍ *היית מצפה ש"י עגנון יאבד עפולה לו, מפלס?*

✍ *אילו משמעות יש לעלובה שעגנון מיבר עפולה לו? (על פי קריאה חיול, יצירתנו האחרונה)*

תחנה ה׳- מיכאל שיינפלד

אבדות- תקציר הסיפור

יואב שגיב הוא סטודנט שנה א' בחוג לפסיכולוגיה באוניברסיטת תל אביב. הוא תכנן לעזוב את בית הוריו, להקדיש עצמו ללימודים ולגור במעונות, אך מצא עצמו נקלע למגורים משותפים עם דודתו המבוגרת והבודדה, ולעבודה במחסן אבדות שבתחנת הרכבת הקרובה לביתה .

שם, בחדר האבדות, יואב נפגש עם עולם שלם שכולו אבדות קטנות-גדולות. דרך האנשים המחפשים את חפציהם הוא נשאב אל עולמות אחרים: נערה שאיבדה אהבה; זוג בשנות השלושים לחייו שאיבד זמן רב יחד; חייל שאיבד את בטחונו העצמי; ילדה קטנה שאיבדה את המבט האופטימי על חייה. חפציהם האבודים נחים על מדפי חדר האבדות בצלה של האבדה הגדולה אותה מגלה יואב בתוכו פנימה .

אל מעגל אבדות פרטיות אלו מצטרפות אבדות השייכות למציאות הישראלית כולה: אובדן הדרך המסורת השמחה ועוד אבדות רבות אחרות הנרקמות למארג חיים המקפל בתוכו את הכאב והצער החבויים בשיפולי היומיום המוכר. יואב יוצא למסע אל תוך עצמו מסע האוסף בדרכו את כאבם של המאבדים את בדידותן של האבדות ואת שמחתם של המוצאים.

גלי החוף באים ומתנפצים מולנו דרך חלונות המסעדה. נדמה שהמסוק הרוכן מעל הים מבקש להתקרב ולחוש את המים, קצהו כמו יד השלוחה, נמתחת לקראת אהוב.

אני מביט בך. הרבה זמן עבר מאז התראינו.

את מספרת לי על הטעות במעבדה, איך הכל נשבר והחומרים התחילו לנזול. אני צוחק. את מספרת על קרן ואסנת, על הדירה, על הבית, על הסקרנות של ההורים, מתי כבר אבוא לבקר. את מספרת ומספרת ואני מקשיב. וככל שהשיחה מתקדמת אני חש שאת סופה עלינו לומר שם, למטה, נוגעים בים.

אני מסמן באצבעי לאחת המלצריות. משלם ואנחנו יוצאים. המדגרות מתעכלות, בסופן החול התחוח. את חולצת נעלייך, כאילו החוף הוא ביתך. אנחנו מתקדמים אל הים, מגיעים עד סמוך לקו המים. אני נשאר במרחק גל, את מתקדמת, נותנת למים להעלים את כפות רגלייך. "בוא יואב. תתקרב לים." אני חולץ נעליים, מניח אותן בצד, מקפל את שולי מכנסי ומתקרב גם כן.

"אני כל כך אוהבת הים. הוא עושה לי טוב."

אני רק מקשיב, לא רוצה לקלקל.

עוברות דקות ואנחנו מתרחקים מעט, יושבים סמוך לגלים, בוחנים אותם: באים עד אלינו, מתלבטים כמה קרוב להגיע, מטביעים קשת מבריקה בקו החוף, ונסוגים אל הים במרוצתם.

השקט מיטיב עימנו. איננו שותקים בנפרד. אנחנו שותקים יחד. נדמה כי אנחנו מבקשים לשתוק כך עוד דקות ארוכות. משהו אחר רוצה לדבר, להגיע למקום עמוק יותר שרק כאן, קרוב למים, כל כך נוח להגיע אליו.

"שרון," אני קורא לך. איני מביט בך, ואט לא בי. עיננו באופק הרחוק. "אני חייב לשאול אותך משהו. אני מבקש שלא תתביישי לומר לי את האמת. זה מאד חשוב לי."

את שותקת. אני ממשיך.

"את היחידה שבאמת יודעת מה עובר עלי. אנשים שמכירים אותי שנים לא יודעים, ואת כן. לפעמים אני לא מבין למה את איתי. למה דווקא את, שיודעת הכל, למה דווקא את נשארת איתי?"

אני מקשיב למים, קולם רועש יותר, לא רגוע.

שרון שותקת רגע ומביטה באופק. עוברת דקה. ועוד אחת. ועוד כמה. "לפני חצי שנה באתי לכאן לבד," היא מתחילה לדבר וקולה מתפורר. "זה היה חודש אחרי שבועז ואני נפרדנו. נסעתי כדי להקל על עצמי." היא עוצרת ושוב נאחזת השתיקה. "ישבתי כאן ובכיתי. הרגשתי איך כל החיים מתכווצים לי ואני חסרת אונים. כאילו הפרידה מבועז היא גם הפרידה מעצמי. ואז התחלתי לחשוב על כל מה שקורה לי, והבנתי שזה בדיוק להיפך. שהקשר שלי עם בועז קצת הוליך אותי לאיבוד, ובפרידה ממנו אני צריכה לחזור אל עצמי. תראה אותי עכשיו, אני לא אומר לך שאין ימים שאני לא חושבת עליו, אבל למדתי לחזור אל מה שאני. היא עוצרת לרגע. "לקח זמן, אבל למדתי את עצמי."

אני כמעט מביט בה ונסוג שוב אל האופק.

"מה אתה חושב, שאתה היחיד שמתמודד עם עצמו? שלכולם סביבך קל ורק אתה מסובך? לכל אחד יש דברים קשים שעוברים עליו. טעויות שהוא צריך להתמודד איתם. כשדיברת איתי על מה שעובר עליך, רק אז ראיתי מה יש בך. איך אתה לא בורח ומתחמק מהקשיים. איך אתה נעמד מול עצמך ולא מוותר."

אני לא מביט בה.

"אני, שיודעת מה זה לאבד, לא יכולתי להפסיק לחשוב על מה שאמרת לי אז בהתחלה."

אני מרגיש את הים בתוכי. ככל שאני מביט בו ומקשיב לך, אני חש שהמים אינם נעצרים בקו החוף, אלא ממשיכים עד אלי. אם רק היית יודעת כמה אני אוהב. אם רק היית מתארת לעצמך כמה את חשובה לי.

שוב פנינו בים. יש לי כל כך הרבה מה לומר לך. ויש לי כל כך הרבה מה לשתוק. ויש לנו כל כך הרבה פתאום. הרבה מעבר למילים ושתיקות. יש לנו לרגע אותנו.

רשמים>מיכאל שיינפלד>אבדות

- *אלו רגשות עלולים מהקטע שלפניך?*
- *מה אתה היית כותב בעבור מישהו כמו, האם היית מוסיף או משמיט פרטים מסוימים?*

רקע>מיכאל שיינפלד

מיכאל (מיקי) שיינפלד, נולד ב 1977 וגדל בפתח-תקווה יחד עם אח תאום ואח ואחות הגדולים ממנו. בוגר ישיבת הסדר, תלמידו של חיים סבתו. בעל תואר ראשון במשפטים. ב-2004 זכה בפרס הראשון בתחרות הסיפור הקצר של מפעל הפיס .

ביקורת>אבדות> מיכאל שיינפלד

מחזיר האבדות

גיבורו של הרומן שכתב מיכאל שיינפלד הוא יואב שגיב, סטודנט לפסיכולוגיה, המתחיל שנת לימודים, עבודה חדשה, ומקום מגורים חדש. כל אלה מעצבים את ימיו ומשפיעים עליו. הוא פוגש אנשים, מתאהב, חושב על עצמו הרבה, שום דבר שלא ראינו אצל סטודנט ישראלי חילוני 'רגיל'. הספר שזור בתובנות אישיות על עצמו ועל זולתו ,משובץ בקטעים מההרצאות שהוא שומע במחלקה לפסיכולוגיה - על היקשרות והיפרדות ,התבגרות, דיכאון, הדחקה והשלכה. מושגי יסוד בעולם הנפש האנושית .

אלא שגרוד קל של הקליפה החיצונית יזהה חומרים דתיים עמוקים מאד, אולי מוטב לומר: יהודיים מאד...מבעד לדמותו של מחזיר האבדות, אפשר לזהות את השראתה-השפעתה של דמות מתקנת אחרת הלא הוא כובס הטליתות - גיבור ספרו של הרב חיים סבתו. הרב סבתו הוא מורו ורבו של מיכאל שיינפלד, בוגר ישיבת ההסדר במעלה אדומים .כמובן שמדובר בשני עולמות שונים לחלוטין - עולמו התמים של גיבור ספרו של הרב סבתו שונה בכל מובן שהוא מעולמו של יואב, הסטודנט לפסיכולוגיה. הראשון - תמים מאד, דתי מאד, לא מודע לעצמו כלל. השני - חילוני לגמרי, עסוק בנבכי הנפש האנושית כי עליה הוא לומד, וגם עסוק, אולי הרבה יותר מדי, בנבכי נפשו שלו. דווקא השוני מעניין, כי הוא מבליט את הדמיון: הרצון לתיקון הנפש, לתיקון העולם, למלא חסרים, לגאול, לרפא. רצון שהוא גם אנושי מאד, וגם יהודי-משיחי. יפה וגם מרגשת היא העובדה שרב בישיבת הסדר יש לו תלמידים לא רק בלימוד התורה, אלא הוא מעניק השראה ודחף גם לכתיבה ספרותית .

מילים

אבל לספרו של שיינפלד כמה חסרונות בולטים... לא פחות גדול הוא עיצוב מערכת היחסים בין יואב לבין חברתו שרון .מעטים הם הרגעים שמערכת יחסים זו מצליחה לשכנע או לרגש. פיתוליה, מעלותיה ומורדותיה - מלאכותיים. אז מה, בעצם, הבעיה שלו ושלהם? שואל הקורא התמה, ומקבל על כך הסבר פסיכולוגי מפותל שלא עובד .

עוד נעיר, בצניעות, שמערכת יחסים מרכזית זו אין בה שום רמז להבט גופני - פיזי, באופן שמעורר חשד עד כדי פגם באמינות המסופר ובכנותו .לא רק מפני שהגיבור הוא סטודנט חילוני. אפילו היה הוא דתי, עדיין, יש לו גוף וישיגוהו משיגי הגוף ובכתיבה שכה מלאה בחיבוטי נפש, וחפירות פנימיות מתמיה, צורם ובלתי אמין הוא חסרונן של מחשבות מן הסוג הזה .

לספר, לסיכום, מסגרת סיפורית מרתקת, ותוכן מעורר מחשבה. הביצוע בחלקים שונים שלו קצת בוסרי ומוחמץ. הספר הבא ,שללא ספק יגיע, יהיה טוב יותר

(חיותה דויטש: מתוך מאמר ביקורת בעיתון הצופה)

רשמים ◄ **מיכאל שיינפלד** ◄ ביקורת

✍ כאן מבקש גלובה לזיקוקא הספרותי.

תחנה ו׳- רם אורן

בפינה זו יש לפזר דפים וצבעים ולתלות את כריכות הספרים בגדול.

רשמים>רם אורן>ספרים

- *הדגם דמיינו הדגמים את ההגרשמות שלך משמות הספרים בכריכות.*
- *נאר את המשמעות מאחורי הדגמים והציור שיצרו.*

רקע>רם אורן

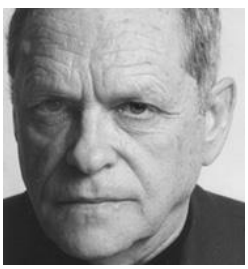

רם אורן (נולד ב-1936), סופר ישראלי.
אורן נולד בתל אביב בשנת 1936. בעברו עורך דין ועיתונאי, לכתיבה ספרותית הגיע אורן רק בגיל מתקדם יחסית. את הקריירה העיתונאית שלו החל כנער שליח בגיל 15 בעיתון ידיעות אחרונות. את עבודתו העיתונאית (בה הגיע להישגים ולעריכת מוספים חשובים בעיתון), שילב עם לימודי משפטים ועבודה כעורך דין. בשנת 1994 פירסם את ספרו הראשון פיתוי (הוצאת כתר). הספר לא הצליח בתחילה, ונחשב לכשלון מבחינת המכירות. אז הופיע אורן בתוכנית הטלוויזיה של דן שילון שהייתה אז תוכנית האירוח הפופולרית ביותר, וההופעה שימשה כמנוף לקידום [illegible] לאחד
מרבי המכר הפופולריים ביותר בישראל אי פעם. הספר הוסרט, ואף הסרט זכה להצלחה.

רשמים>רם אורן>רקע

✍ אילו טעם נשאר לך לאחר קריאת ספרים כמו ספריו של רם אורן? (רגשות כלפי עצמך)

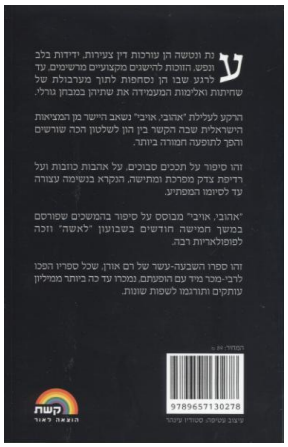

תחנה ז'- הרב רכל

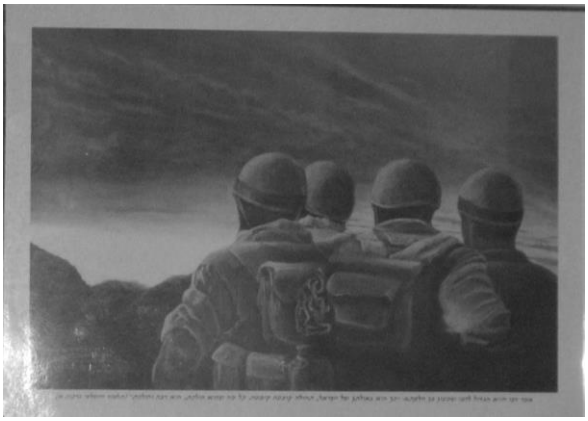

רשמים>הרב רכל>יצירות

✍ מה משמעות הסמלים המופיעים בציורים?

✍ היכן נראה מאוננת אזו והיכן לא? למה?

✍ הצייר אומר "בסטירת" על יצירתנו לנו את שמו. מה לה מאמר אומנו על אישיות הצייר?

רקע>הרב רכל

הרב רכל נולד בשנת 1945. גר בעצמונה בסיני עד הפינוי, ולאחר הפינוי עבר לגור בעיר דוד. לפני הגירוש מגוש קטיף עבר עם משפחתו לגור בעצמונה בגוש.

בנוסף להיותו צייר מחונן הוא מרצה לפילוסופיה.

רכל מעיד על עצמו על הקשר בין יכולתו האומנותית למצבו הנפשי והרוחני:

"אחרי פינוי סיני לא יכולתי לצייר במשך שנתיים. גם עכשיו אני כבר לא מצייר כמה חודשים. במצבים כאלה השירה נעלמת. זאת תקופה שהלב לא נפתח בה למצב רוחני המאפשר יצירה."

רשמים>הרב רכל>רקע

✍ הרב רכל אומר שצריך שהלב יפתח למצב רוחני שמאפשר יצירה, מה לפעמים המצב הרוחני שבא ליוצרי ריטלוי בציורים שראינו?

תחנה ח׳- מיצג הדם בשבדיה

רשמים>דרור פיילר וגונילה שולד>מיצג הדם בשבדיה

- *האם אמונה לו מוכרא לך?*
- *מה הרגש הראשון שמעוררא בך היצירה?*
- *מה אמ/ה רוצה ליצירה לו?*

רקע>מיצג הדם בשבדיה

מדובר במיצג שיצרו יחדיו דרור פיילר, מוסיקאי ישראלי לשעבר שחי כיום בשבדיה, ואשתו, גונילה שולד-פיילר. דרור פיילר חיבר מוסיקה מקורית, שאותה היה אמור לנגן סמוך ליצירה, אך סירב להופיע בפני הקהל, עד שהשגריר יעזוב את המקום. ״מזאל השחית את היצירה שלי״, אמר לקהל.

הקהל הריע לפיילר, ומנהל המוזיאון ביקש ממזאל לעזוב את המקום. זה נענה ועזב עם אשתו ועם נספחת התרבות של השגרירות, ליזי עובד. בדרכו החוצה ניגשה לשגריר קשישה יהודיה, שאמרה לו: ״תודה רבה״. השגריר עצמו אמר בראיון לתחנת הרדיו SR בשטוקהולם: ״זו לא יצירת אמנות. זהו עיוות מכוער של המציאות״.

התערוכה הוצגה כחלק משורת תערוכות לציון הנושא שיידון השבוע בוועידת שטוקהולם הרביעית: מניעת רצח עם. גורם ישראלי שביקר בתערוכה סיפר בהתרגשות ל-ynet: ״לא יכולתי לנשום כשראיתי את התמונה של המחבלת שהוצגה כשלגיה עם חיוך של מלאך, על הדם שלנו״. מנגד, תייר ישראלי אמר: ״מדובר דווקא במיצג פרו-ישראלי, איני מבין על מה המהומה״.

המחבלת צפה בבריכת הדם

השגריר צבי מזאל היה בין המוזמנים לערב הפתיחה של התערוכה המרכזית לקראת הכנס, ובה תמונות של מקרי רצח עם מכל העולם. בדרכו למוזיאון קיבל שיחת טלפון מנספחת התרבות של השגרירות, ליזי עובד, שסיפרה לו במה הוא עתיד לצפות.

"ראיתי את המיצג והזדעזעתי שקוראים לזה עבודת אמנות", כך אמרה ל-ynet נספחת התרבות. "מבחינתי זו לא עבודת אמנות. זו הצהרה מסוכנת ובוטה. היו אנשים שניגשו והביעו הזדהות. זו תעמולה אלימה ומזעזעת. כשאתה רואה בריכה של דם וחושב על הילדים שנרצחו בפיגוע".

"ניגשתי למנהל המוזיאון ואמרתי לו: 'איך תמונה של רוצחת מפרסמת תערוכה?'. הוא אמר שהמוזיאון ישקול לבטל את המיצג, אחר כך אמר בתקשורת שהמיצג יתוקן ויוצג מחדש".

בסביבות השעה 20:00 (שעון שבדיה) הגיע השגריר מזאל למוזיאון, ולא יכול היה לנצור את זעמו לנוכח המיצג. תחנת הרדיו RS בשבדיה דיווחה כי מזאל תלש כבלים חשמליים שחיברו את פנסי התאורה. אחד הפנסים נפל לתוך בריכת המים האדומים, והשחית את היצירה. גורמים ישראלים הכחישו את הדיווח, וטענו שאחד הזרקורים נפל למים בלי כוונה. היוצר הישראלי חבר בארגון אנטי-ישראלי.

את היצירה ששמה "שלגיה וטירוף האמת" בנתה גונילה שולד-פיילר בבריכה המלבנית של המוזיאון ההיסטורי בשטוקהולם. הבריכה, בגודל שני מטרים על חמישה מטרים, הפכה לבריכת דם. על גלי המים האדומים צפה סירה ועליה תמונתה של הנאדי ג'ראדאת, המחבלת המתאבדת שרצחה 21 בני אדם במסעדת מקסים בחודש אוקטובר אשתקד בעלה של יוצרת המיצג, דרור פיילר, שהלחין מוסיקה ללוות את היצירה, חבר בארגון רדיקלי אנטי-ישראלי הפועל בשבדיה. פיילר אמר בעקבות התקרית: "השגריר ניסה למנוע את חופש הדיבור ואת חופש הביטוי האמנותי הנהוג בשבדיה".

על ההחלטה לבחור בדרור פיילר לבניית המיצג, אמרה נספחת התרבות בשגרירות: "זה נראה לי לוקה בחוסר איזון. כל אירועי התרבות לוקים בחוסר איזון. עובדה שהם ביטלו תערוכה של עמית גורן, מבלי לכתוב מכתב רשמי לאמן. אם זו ועידה בינלאומית, גם לנו יש מה לומר".

גורמים ישראלים בשבדיה אמרו ל-ynet: "תמונתה של המחבלת המתאבדת התנוססה לא רק בתערוכה, כי אם גם בכרזות ובפרסומות בעיתונות, המזמינות את הקהל להגיע לתערוכה שכותרתה 'עושים שינוי'". הגורמים הביעו פליאה כיצד אשה שרצחה 21 בני אדם בפיגוע הוצגה בשבדיה כסמל לשינוי.

מנהל המוזיאון , כריסטיאן ברג, אמר כי הוא ידע שהיצירה עלולה לעורר תגובות רגשיות עזות אצל השגריר, אולם הדגיש כי הריסתה היא מעשה שלא ייעשה. "אם אתה לא אוהב את מה שאתה רואה, אז תעזוב את המקום. אתה יכול להגיב ליצירה בדרכים רבות. אלימות לעולם אינה מקובלת".

רשמים>מיצג הדם בשבדיה>רקע

- *מה מאפשרת כליפי מטשהו של השגריר?*
- *מה אגה מרגיש כליפי האומן ומעורגן על מטשה השגריר?*
- *מה לפטרך הרגישה הקשישה היהודיה שיגרש לה לומר לשגריר "אגפה"? על מה היא הופגה לו?*

אומנות במשפט

מטרת הפעולה:

החניכים יפתחו למקומה של האומנות בעולם היהודי

החניכים יפתחו לתובנה שהאומנות היא דרך להוציא לפועל את הדברים הטובים שבאדם.

מבנה הפעולה:

במהלך החודש המדריך מחלק את הקבוצה לזוגות או שלישיות. כל קבוצה מקבלת דמות תנכ"ית המחוברת לאומנות (בצלאל, מרים, דוד, דבורה).
בפעולה הזו יתקיים משפט נגד האומנות. כל דמות תעיד כסנגור לאומנות.
כל קבוצה לומדת מספר מקורות. על החניכים ללמוד את המקורות היטב ולהיעזר במקורות נוספים (הורים, אינטרנט, ספרים וכו'), על בסיס זה יבנו טיעוני ההגנה של כל דמות. שני חניכים יציגו את התובע והסנגור והמדריך יהיה השופט. כשאי להביא תלבושת בהתאם. ניתן לתת לתובע ולסנגור את הטקסט מראש על מנת שיוסיפו טיעונים כדימיונם.

מהלך הפעולה:

סצינת בית המשפט:

- השופט: אנו פותחים כעת את המשפט נגד האומנות. אני מזמין את התביעה להציג את דברה.
- התובע: אני מאשים את האומנות במספר האשמות:
האומנות גוזלת זמן יקר מכל מי שעוסק בה. כל יצירה לוקחת שעות על גבי שעות, ימים על גבי ימים, לילות על גבי לילות. ומה התוצר הסופי? מכשיר בעל ערך פונקציונאלי?! משהו שמקדם ומפתח את העולם? שמשפר את איכות חיינו? לא! לא ולא! במקרה הטוב הוספנו פריט שאפשר לתלות אותו על הקיר, משהו שאפשר לעיין בו כשלא מצליחים להרדם. במקרה הפחות טוב היצירה הסופית אינה ראויה לשום מקום מלבד בית השימוש, וזה מוביל אותי להאשמה מספר שתיים.
האומנות הוא כלי מסוכן וארסי. היא פוגעת בכל אדם תמים פגיעה חמורה בפנימיותו. האומנות משחיטה ומטנפת את התת מודע. היא משחירה כל דבר טוב וטהור במציאות. היא משפיעה לרעה על האדם ומסיטה אותו לכיוונים שליליים. היא שוללת ממנו את הבחירה החופשית, היא השטן בהתגלמותו.
- השופט: אני מזמין את הסנגור לשאת את דבריו.
- הסנגור: אינני מתכוון להיגרר להאשמות הנלוזות המוצגות כאן. הנכון בעיני הוא להביא אומנים ראויים להעיד על האומנות בדרך אמיתית ונטולת משוא פנים. אני מתכבד להזמין את... בצלאל/מרים/דוד/דבורה
- החניכים המציגים את העדים משמיעים את עדויותיהם בזה אחר זה, בהתאם לדמויות אותן הם מציגים.
- פסק הדין: (נספח מכתב של הרב קוק לבית ספר בצלאל- להרחבה)

אומנות היא דבר מורכב מאוד. כפי שאמר החכם הסיני "בידך הדבר, אם חי הוא או מת". הוא התייחס לפרפר שהיה מצוי ביד הילד, אנו מתייחסים לאומנות על כל גווניה ורבדיה. אם ברצונך להרוס ולהשחית, האומנות הוא אכן כלי מתאים. הרי הוא עוצמתי וחודר לנפש וכבר הארכנו בזה הרבה.

אלא שבכוחה של האומנות לבנות קומות חיוביות בעולם. היא הכלי שמסוגלת להוציא לפועל דווקא את הרוחניות הקיימת במציאות.

העדים הציגו את הצד הזה, הצד הטהור, הקדוש המרומם והמרומם של האומנות. הם העידו על שהשתמשו בכוחה של האומנות כפי שציווה ה', הם פעלו כרצונו ובנו את העולם מתוך הכוח החיובי של האומנות. כוח זה ידידי היקרים הוא הכוח המכריע.

אומן קדוש הוא אדם מיוחד במינו. הוא אדם היודע לבצע "מלאכה", לעשות יצירה בצורה כזו ששכינה תשרה בה. הוא אדם היודע להכניס נימה משלו ומכשרונותיו במסגרת הגבולות שבהם נצטווה.

אומן קדוש הוא מנהיג עוצמתי. בכוחו של האומנות שלו לפרוץ את גבולות המציאות ולרומם את האדם לעולמות עליונים. רק אומן מסוגל להשפיע כך על בני אדם, ולשחרר אותם מקשיים יומיומיים גדולים, להביא אותם למקומות של אמונה, התקדמות ושמחה.

אומן קדוש בונה את הסולם בין ארץ לשמים. כל צורה של אומנות בכוחה לקדם אותנו אל מצב של השראת שכינה. השירה מתחילה במקום בו מסתיימות המילים, הריקוד מתחילה במקום בו השירה אינה מספיקה. כפי שאומר המהר"ל: "המחול הוא שמחה בפועל ואינו כמו השמחה בלב". האומנות מבטאת הרבה יותר ממילים, ולכן היא כל כך עוצמתית וכל כך רוחנית.

בידינו הדבר, לבנות לרומם, להרוס ולהשפיל, הלוואי ונזכה להיות לעסוק בכלי כה חזק ומיוחד, ולוואי ונעשה בו שימוש ראוי .

העדים...

בצלאל

"ויאמר משה אל–בני ישראל, ראו קרא יהוה בשם, בצלאל בן–אורי בן–חור, למטה יהודה. לא וימלא אתו, רוח אלהים, בחכמה בתבונה ובדעת, ובכל–מלאכה. לב ולחשב, מחשבת––לעשת בזהב ובכסף, ובנחשת. לג ובחרשת אבן למלאת, ובחרשת עץ; לעשות, בכל–מלאכת מחשבת. לד ולהורת, נתן בלבו: הוא, ואהליאב בן–אחיסמך למטה–דן. לה מלא אתם חכמת–לב, לעשות כל–מלאכת חרש וחשב, ורקם בתכלת ובארגמן בתולעת השני ובשש, וארג; עשי, כל–מלאכה, וחשבי, מחשבת."

(שמות ל"ה)

"לכאורה, בצלאל עשה בדיוק ובפרטי פרטים את אשר ציוה אותו ה'. אם כן מה היה הערך המוסף האומנותי של בצלאל? הוא היא אמן ולא אומן, שהאומנים עושים מה שאומרים להם וחוזרים על פעולה מסויימת, זו או אחרת, פעמים רבות, לעומתם האמנים חופשיים להביע יצירותיהם כרצונם לפי רעיונם, רוחם ורגשותיהם. הקב"ה מילא את בצלאל רוח "בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה" (שמות ל"ה, ל"א). חכמה היא ידיעת דבר, תבונה היא הבנת דבר מתוך דבר, דעת, זו השכלה כללית ורחבה דרך ידיעת ה', ואמונה בו. "ובכל מלאכה" זאת אומנותו של אדם היודע להכניס נימה משלו ומכשרונותיו במסגרת הגבולות שבהם נצטווה."

(רחמים מלמד– כהן, פרשת השבוע רעיונות חינוכיים, עמ' 55)

"בגמר מלאכת המשכן נאמר: "ככל אשר ציווה ה' את משה, כן עשו בני ישראל את כל העבודה. וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר ציווה ה' כן עשו, ויברך אותם משה" (שמות ל"ט, מ"ב– ג'). אם הפסוק הראשון מעיד שבני ישראל עשו את כל העבודה "ככל אשר ציווה ה' את משה", לשם מה מאריך הפסוק השני לומר, שמשה ראה שאכן "עשו אותה כאשר ציווה ה' כן עשו"? הלא היה אפשר לכתוב בקיצור: וירא משה והנה עשו ככל אשר ציווה ה' את משה. אלא ששני הפסוקים מדברים בשני היבטים שונים לגמרי: הפסוק הראשון מוסר, ש"עשו בני ישראל את כל ה**עבודה**". זאת, יכול היה כל אחד לראות מיד... פעולת הידיים המעשית, נעשתה כראוי. אבל כעת בא הפסוק השני ומדבר על היבט אחר של העשייה: "וירא משה את כל **המלאכה**" משה ראה– מה שרק משה יכול לראות ברוח קודשו– שלא רק עבודת הידיים נעשתה כהלכתה, אלא נצטרפה אליה מלאכת המחשבה הראויה... נעשה כאן השילוב המבוקש, של עבודת הגוף ומלאכת נפש יחדיו.ואכן, רק לאור התבוננות פנימית זו: "...ויברך אותם משה". כי את ה"עבודה" המדוייקת, החומרית, יכול אולי גם אומן מצרי או פרסי לעשות אבל את ה"מלאכה"– יכול רק חכם לב מישראל לבצע, ועל כך בירכם משה, שתשרה שכינה במעשי ידיהם."

(הרב נבנצל, שיחות לספר שמות– פרשת ויקהל עמוד תט)

"בצלאל בן–אורי וחבריו היו אומנים מעולים ביותר כמו שכתוב: "מלא אותם חכמת–לב לעשות כל מלאכת חרש וחושב...." (ל"ה, ל"ה), וכנדרש מאומנים היה להם טעם אומנותי רב, כשרון ודמיון מפותחים. לכן ברור שכמו כל אומן, גם הם היו רוצים להביע את עצמם ואת טעמם במלאכת המשכן. אנו יכולים לתאר לעצמנו איך שלפני כל מלאכה היה האומן אומר לעצמו "למה זה צריך להיות דווקא בצורה זו? אני הייתי בונה אחרת, מוסיף כאן קצת, מחסיר שם במשהו, אבל מה אעשה וכך 'צוה ה' את משה' – והיה מוותר על רצונו מפני רצון ה'. יתירה מזו, גם במקרים שטעמם האישי היה מתאים לצו הבורא, היו צריכים לעשות מאמץ נפשי לבנות וליצור כפי שצווה ה' מתוך שזה רצון ה' בלבד ולא מפני שזה גם פרי שכלם וטעמם. מאמצים אלה לעשות אך ורק רצון ה' היו מתחדשים בכל פעם ופעם. האם לא ראוי הדבר לציון אחר כל עשייה ועשייה?! הן כדי לשבח את עושי המלאכה והן כדי ללמד לאחרים שהעיקר בעבודת ה' הוא לעשות רצונו?! "

(אלמוני)

במדרש (תנחומא (ורשא) פרשת ויקהל סימן ה
"אכן רוח היא באנוש ונשמת שדי תבינם (איוב לב) וכל הבינה שבבצלאל מנשמת שדי שנתן בו, ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה שהיה חכם בתורה, בתבונה שהיה מבין בהלכה, ובדעת שהיה דעתו מלאה בתלמוד, ובכל מלאכה כמשמעו."

בצלאל נבחר להיות האומן "חכם הלב" שיבנה את המשכן. ולמרות שמשה צווהו כיצד לבנות את המשכן, ומסר לו את פרטי חלקיו, ואת כל כלי המשכן מידותיהם וצורתם, היה צריך להפעיל את חכמתו ותבונתו וחוש האומנות שבו כי ליצור את הדברים באופן שתשרה שכינה במעשה ידיו.
אמרו חז"ל (ילקוט שמעוני תורה פרשת כי-תשא רמז שפט)
"אמר רב יהודה אמר רב: יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, כתיב הכא: וימלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת, וכתיב התם: ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, וכתיב: בדעתו תהומות נבקעו, אמר רבי יוחנן: אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה שנאמר יהב חכמתא לחכימין וגו', שמע רב תחליפא בר מערבא ואמרה קמיה דרבי אבהו אמר ליה אתון מהתם מתניתו לה אנן מהכא מתנינן לה דכתיב ובלב כל חכם לב נתתי חכמה." כלומר, בצלאל גילה כוחות יצירתיים בהקמת המשכן, הן במובן המחשבתי בכוונת צרוף האותיות שבהן נבראו שמים וארץ, והן במובן האומנותי בחכמה ובדעת. אמנם מן השמים סייעו בעדו ונתנו לו חכמה, אבל אין נותנים חכמה אלא למי שמבקש אותה.

וזה כוחו של אומן, שיכול לבטא באומנותו מסרים שקלט בדרך עצמית. אם הוא מביע איזה רעיון בדרך ציור או שיר, הרי הרעיון עובר עבוד נפשי של האומן שמוציא אותו מן הכוח אל הפועל.
כך בצלאל ביטא באומנותו בחכמה בינה ודעת, עם כל הכוונות של צירוף אותיות שבהם נבראו שמים וארץ. יתרה מזאת, אנו מוצאים, שבצלאל השכיל לדעת אפילו דברים שלא ציווהו משה:
"רבי תנחומא משום רב הונא אמר: (שמות לח) ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את אשר צוה אותו משה לא נאמר, אלא 'את כל אשר צוה ה' את משה', אפילו דברים שלא שמע מפי רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני", ואף שינה ממה שציווה לו משה "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: בצלאל על שם חכמתו נקרא. בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים, הלך משה והפך ואמר לו: עשה ארון וכלים ומשכן. אמר לו: משה רבינו, מנהגו של עולם - אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים, ואתה אומר: עשה לי ארון וכלים ומשכן! כלים שאני עושה - להיכן אכניסם? שמא כך אמר לך הקדוש ברוך הוא: עשה משכן ארון וכלים. אמר לו: שמא בצל אל היית וידעת"!
כל זה מלמד עד כמה ניתן לו רשות לחדש חידושים של תורה שבעל פה במשכן שכולו נבנה כאשר ציווה ה' את משה.
(הרב דוד לבנון)

"גדול היה בצלאל בחכמה, בבינה ובדעת והיה חכם בתורה ומעיד עליו שמו שחסה בצל האלוקים - בצלאל : בצל א-ל"

בצלאל היה אמן גדול. הקב"ה העניק לו חכמה, בינה ודעת בכל סוגי מלאכת המחשבת בזהב, בכסף ובנחושת, באבן ובעץ (ראה פסוקים לא-לב).

המדרש אומר כי לכל אחד יש שלושה שמות: השם שנתנו לו הוריו, השם שקוראים לו חבריו והשם שהוא עושה לעצמו. הוריו של בצלאל קראו לו בשם ראיה (ראה דברי הימים א ד:ב, ה:ה); חבריו קראו לו, מן הסתם, "האמן"; ואילו הקב"ה קראו בשם בצלאל, שפירושו – בצילו של הא-ל. נראה שהוא קנה לעצמו את השם הזה משום שהיה צדיק, וכל הזמן חש שהוא מצוי בנוכחותו ("צילו") של הא-ל.

(ד"ר ש"ז כהנא)

מרים

"ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את-התף בידה; ותצאן כל-הנשים אחריה, בתפים ובמחלת: ותען להם מרים; שירו ליהוה כי-גאה גאה, סוס ורכבו רמה בים"
(שמות ט"ו כ' -כ"א)

במקומות רבים שבהם נזכרת מרים היא המנהיגה של נשי ישראל. בחינה זו בולטת מאוד בשירת הים; לאחר השירה הגדולה, שאותה שר משה לכבוד כל ישראל, מארגנת מרים לחוד את הנשים העונות ,בתופים ובמחולות, את החרוז החוזר של שירה זו. אגב, תפקיד זה של מקהלת נשים, שירת נשים, מצוי לא רק במקרה זה של מרים, אלא הוא חלק מתופעה כללית, השייכת לעמים רבים ,בפרט במזרח הקדום. מקהלת הנשים הזו, שהיא עתיקה לא פחות (ולפעמים עתיקה יותר) מאשר שירת הגברים, משמשת ביתר ייחוד (כמו בשירת דבורה) כביטוי פיוטי של המלחמה, הקרב ,הנס; שירה זו מלווה בדרך כלל בתופים ובמחולות, ועל-ידי אישה המזמרת שיר, ולעתים לא רק מזמרת את השיר, אלא גם מחברת אותו. האישה העומדת בראש מקהלת הנשים היא איפוא קודם כל משוררת, אבל לא פעם היא צריכה לבטא יותר מאשר תיאור פיוטי גרידא של מצב קיים, ועליה לשמש כסיכום היסטורי, פעמים גם כהתעוררות וכקריאה לקראת העתיד. אותו דבר מופיע בפעם הראשונה במקרא בשירתה של מרים.

הרב שטיינזלץ

"וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֲחוֹת אַהֲרֹן אֶת הַתֹּף בְּיָדָהּ וַתֵּצֶאןָ כָל הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתֻפִּים וּבְמְחֹלֹת. וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירוּ לַה' כִּי גָאֹה גָּאָה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם" (שמות ט"ו כ'- כ"א)

"את כוח האמונה של מרים אנו רואים גם בים סוף, כאשר לאחר הנצחון הגדול על מצרים ,לקחה מרים את התוף בידה ושרה לנשים. שירה זו באה לתת עידוד לנשים ותמיכה בהן, מאחר ולא ידעו מה מצפה להן במדבר. מרים שרה להן על אמונה בקב"ה ונסכה בהן תקווה שפיעמה בתוכן כל ארבעים השנים במדבר."

בתופים ובמחולות

... במעשה אחד של מרים מתארת התורה את דרך לימודה. "ותקח מרים אחות אהרון את התף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתפים ובמחלת" (שמות ט"ו, כ). לא כתוב שהיא אמרה להם לצאת בתופים ובמחולות, אלא הן נמשכו אחר מעשיה.

יש לתמוה על העובדה שהיו להן תופים. כשיצאו ממצרים לא הספיקו הנשים להכין לחם, והרי הן ידעו שהם יצאו בקרוב, מדוע לא הכינו את הבצק מבעוד מועד? אך מעניין שכולן הכינו תופים, שאינם מוצרים כה חיוניים! מסבירים חז"ל שאדרבה, זה סימן של גדלות: "ותקח... את התף בידה"- "וכי מנין היו לה תופים ומחולות במדבר? אלא הצדיקים היו מובטחים ויודעים שהקב"ה עושה להם ניסים וגבורות עת שיוצאין ממצרים- התקינו להם תופים ומחולות" (מכילתא בשלח פר' י. רש"י שמות ט"ו כ'). הן ידעו שעתידים להתחולל ניסים. הן דאגו לרוחניות ולא לגשמיות. לא ללחם דאגו כי אם לתופים...

מרים לימדה את הנשים להחזיק מעמד, להמשיך ללדת ולבנות את הדורות הבאים. לבסוף יצאו הנשים בתופים ובמחולות. אך אין העניין מתחיל בתופים ובמחולות. שנים של עבודה קדמו למחולות. לכן אחר שמשה רבינו שר את שירת הים, אמרה מרים: ברצוני להוסיף דבר מה. "ותען להם מרים שירו לה' כי גאה גאה" (שמות ט"ו כ"א). דעו לכן שכל מה שקורה עכשיו הוא בזכותינו... זה מה שהיא לימדה את הנשים, עברה בעם עודדה ורוממה את הנשים. ולכן בא הריקוד שהוא התרוממות והשתחררות מקרקע המציאות, מעל גבולות הארציות. "מי מדבר עכשיו על לחם?! "שיכחת" הנשים להכין את הלחם כשיצאו ממצרים מוכיחה שהנשים חיו מעל המציאות הגשמית, מעל טבע האדם הפשוט האנושי..."

(אשת חיל- נשים בתנ"ך, הרב אבינר)

"בשירת הים גם הנשים השתתפו בשירה, והתורה ציינה וכתבה במיוחד את שירתן של הנשים. מרים הנביאה לקחה את התוף בידה והתחילו כל הנשים לשיר אחריה "שירו לה' כי גאה גאה" וכו'. רש"י מביא על שירת מרים את דברי המדרש, וזה לשונו:

"ותקח מרים הנביאה – היכן נתנבאה כשהיתה אחות אהרן, קודם שנולד משה, אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו', כדאיתא בסוטה (יג.). דבר אחר אחות אהרן לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה, נקראת על שמו. את התף – כלי של מיני זמר. בתפים ובמחלת – מובטחות היו צדקניות שבדור שהקדוש ברוך הוא עושה להם נסים והוציאו תופים ממצרים. ותען להם מרים – משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם עונין אחריו, ומרים אמרה שירה לנשים".

על הפסוק "ותצאן כל הנשים אחריה" אומרים חז"ל שכל הנשים יצאו ל"הפגנה" המונית, ורצו לשיר כמו הגברים. אמרו הגברים אין אתן יכולות לשיר שכן "קול באשה ערוה", אמרה להם מרים קחנה כל אחת תוף בידה, וברגע שתרגישו שגברים מתקרבים ועלולים לשמוע את קול השירה, תכו בתוף שבידכן בחוזקה וכך לא יישמע קול השירה של הנשים כלל ועיקר."

(הרב מרדכי אליהו–פרשת בשלח)

"מי הסומך על הקב"ה אין בליבו דאגה אלא שמחה, ואין הנבואה שורה אלא מתוך שמחה. הנה שיאו של רגע רוממות רוח הנבואה, רגע השירה: "ותען להם מרים, שירו לה' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים" (שמות טו) לשון "ותען" מורה על מענה, אפשר שהשיבה לשואלים: מי עשה כל אלו הנפלאות? תשובת המנהיגה "שירו לה'" בחינת זה אלי ואנווהו." בזכות שירת מרים בים סוף זכו ישראל לבארה של מרים (במדבר רבא א, ב) שירה היא געגוע הודיה ותפילה. השירה תובעת השראה, בזמן הקריטי הזה נוצרת התרחשות של חיבור האני לבין הנשמה הכללית והנשמה האלוקית, ככזאת שפת השירה מרומזת ומרוממת מעל שפת החולין. אכן מתחילה השירה במקום בו עומדת הפרוזה חסרת מילים. מרים הנוטלת חלק פעיל במנהיגות ומורה דרך, מוסיפה את הפן הנשי של המחול. המהר"ל מדבר על יחודו של המחול באומרו: "המחול הוא שמחה בפועל ואינו כמו השמחה בלב" (באר הגולה הבאר הרביעי) מכאן ואילך תהא זו מרים אשר תוסיף את קומת השירה למחנה בני–ישראל במדבר. "כל זמן שהיתה מרים קיימת היתה באר מספקת מים את ישראל משמתה מרים מה הוא אומר: "ותמת מרים ולא היה מים לעדה" שנסתלקה הבאר" (תוספתא סוטה פרק יא הלכה א) מבארה של מרים נובעים מים תרתי משמע, לא רק במובן הפיזי, אלא גם במובן הרוחני, שכן אין מים אלא תורה ואין תורה אלא שירה: "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני–ישראל לשימה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל"(דברים לא, י ט) מרים מעלה, מבארה, את המציאות המילולית למעלת פיוט ושירה. בכוח ההשראה שירת מרים גוללת את האבן מעל הבאר, ונותנת פתחון פה למים המרווים צמאון רוחני לחיבור האדם עם אלוקיו: "כאייל תערוג על אפיקי מים, כן נפשי תערוג אליך אלוקים" (תהל' מב ב) מימי הבאר הצפונים הינם הבאור בהעלותם בא אור השירה להצית נימים חבויים בנשמת אדם."

(עדינה פרידגוט)

"למרים הנביאה
לבי לך מרים אחות
חרדה עמדת על חוף
מצפה לבאות
מחכה לאות

שירי לך אחות
שיצאת בתפים במחולות
עת עלה ישראל ממצולות
בזמר פצחת לאל ישועות
שירת מרים שיר גאולות

למרים אחותי
עלי באר, באר עלי !
להרוות בני עמי, בני עמי
נביאה במדבר שירי לך
שירת אשה
עם עמה הלכה עד תם.

(שפרה בר- אלי)

דוד

"וְרוּחַ יְהוָה סָרָה, מֵעִם שָׁאוּל; וּבִעָתַתּוּ רוּחַ–רָעָה, מֵאֵת יְהוָה. טו וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי–שָׁאוּל, אֵלָיו: הִנֵּה–נָא רוּחַ–אֱלֹהִים רָעָה, מְבַעֶתֶךָ. טז יאמַר–נָא אֲדֹנֵנוּ, עֲבָדֶיךָ לְפָנֶיךָ--יְבַקְשׁוּ, אִישׁ יֹדֵעַ מְנַגֵּן בַּכִּנּוֹר; וְהָיָה, בִּהְיוֹת עָלֶיךָ רוּחַ–אֱלֹהִים רָעָה--וְנִגֵּן בְּיָדוֹ, וְטוֹב לָךְ. יז וַיֹּאמֶר שָׁאוּל, אֶל–עֲבָדָיו: רְאוּ–נָא לִי, אִישׁ מֵיטִיב לְנַגֵּן, וַהֲבִיאוֹתֶם, אֵלָי. יח וַיַּעַן אֶחָד מֵהַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר, הִנֵּה רָאִיתִי בֶּן לִישַׁי בֵּית הַלַּחְמִי, יֹדֵעַ נַגֵּן וְגִבּוֹר חַיִל וְאִישׁ מִלְחָמָה וּנְבוֹן דָּבָר, וְאִישׁ תֹּאַר; וַיהוָה, עִמּוֹ. יט וַיִּשְׁלַח שָׁאוּל מַלְאָכִים, אֶל–יִשַׁי; וַיֹּאמֶר, שִׁלְחָה אֵלַי אֶת–דָּוִד בִּנְךָ אֲשֶׁר בַּצֹּאן. כ וַיִּקַּח יִשַׁי חֲמוֹר לֶחֶם, וְנֹאד יַיִן, וּגְדִי עִזִּים, אֶחָד; וַיִּשְׁלַח בְּיַד–דָּוִד בְּנוֹ, אֶל–שָׁאוּל. כא וַיָּבֹא דָוִד אֶל–שָׁאוּל, וַיַּעֲמֹד לְפָנָיו; וַיֶּאֱהָבֵהוּ מְאֹד, וַיְהִי–לוֹ נֹשֵׂא כֵלִים. כב וַיִּשְׁלַח שָׁאוּל, אֶל–יִשַׁי לֵאמֹר: יַעֲמָד–נָא דָוִד לְפָנַי, כִּי–מָצָא חֵן בְּעֵינָי. כג וְהָיָה, בִּהְיוֹת רוּחַ–אֱלֹהִים אֶל–שָׁאוּל, וְלָקַח דָּוִד אֶת–הַכִּנּוֹר, וְנִגַּן בְּיָדוֹ; וְרָוַח לְשָׁאוּל וְטוֹב לוֹ, וְסָרָה מֵעָלָיו רוּחַ הָרָעָה. "

(שמואל א' פרק ט"ז)

"דוד היה יודע נגן מהולל עוד מימי נעוריו. אצל שאול נגן דוד בכינור (שמואל א' ט"ז, כ"ג), והביא לו "טוב" ורווחה (סוף פר' ט"ז). בשעת העלאת הארון לירושלים הוסיף דוד כלי נגינה (שמואל ב' ו, ה, ט"ו), ומסורת בידי עמוס שדוד המציא כלי שיר מרובים (עמוס ו', ה') והנהיגם בעבודת בית ה', הם הם "כלי שיר דוד איש האלקים" (נחמיה י"ב ל"ו).

אין נגינה ללא שירה, המתלווה לנגינה, ואין שירה ללא נגינה. אל נכון ליווה דוד את נגינתו בשירה ולעיתים גם במחול סוער (שמואל ב' ו, י"ד). דוד הרבה לנגן והרבה לשיר ולהתפלל לה'.

זכר דוד ומזמוריו נעשו יסוד לתפילת ישראל, ולתפילת העמים. וכשם שנגינתו הביאה לשאול רווחה "וטוב לו", כך מביאים מזמורי תפילתו זה כמה אלפי שנים רווחה וטובה לכל נפש נענה, ולכל נפש המתרפקת על אלוקיה :נעים זמירות ישראל!"

(יהודה קיל)

"כשפעם נכנס אצלו אחד המתנגדים ושאלו מה הרעש הגדול שאתם עושים מהנגינה, השיב לו האדמו"ר ז"ל: גדולה נגינה שהיא מעוררת לתשובה ומעלה את נשמתו של אדם ומקרבת לבם של ישראל לאביהם שבשמים. אפשר תמה השואל, מה שלא עושים ופועלים ספרי מוסר וספרי יראים תעשה ותפעל הנגינה? השיבו: אמשול לך משל למה הדבר דומה, לבן כפר בעל רחיים שבא לכרך וראה בחלון של שען אחד בין השעונים השונים שעון מקיץ המצלצל בנעימה ומעורר את האדם משנתו. נכנס אליו על מנת לקנותו. 'מאיזה מקום אתה, ומה מעשיך?', נותן לו השען שלום. 'בן כפר ובעל רחיים אנכי' – ענהו. שמע השען ומתחיל לצחק עליו – 'למה לך שעון מקיץ, כמה גלגלים וגלגלי גלגלים ואופנים מסתובבים בטחנתך ומשמיעים קול ורעש גדול, ואם הם אינם מקיצים ומעוררים אותך, מה יועיל לך שעון קטן זה בצלצולו הדק?'. 'אינך יודע ומבין בטבע האדם' – השיב לו בן הכפר – 'טבעו של עולם, דבר שאדם רגיל בו ומצוי אצלו אין הוא מרגיש את מציאותו. אף אני כן, כל היום וכל הלילה מצוי אני אצל הגלגלים הגדולים וקולם החזק, ואיני מרגיש בהם ואין כחם יפה להקיץ אותי משנתי, אבל צלצולו הדק של שעון קטן זה הוא דבר חדש אצלי ובקלות יקיצני משנתי בנעימתו'. אף נגינה היא כן, ספרי מוסר וספרי יראים כבודם במקומם מונח, אבל בני אדם מצויים אצלם ומורגלים בהם ואינם עושים עליהם רושם, אולם הנגינה חידוש יש בה ובכחה לעשות רושם ולעורר בבני אדם הרהור תשובה ולהחזירם למוטב"

(אמרי אש, הרב אליהו שאול מחודזיץ', ענייני שירה וזמרה).

"ולכך אנו רואים שמה שאין ביכולת האדם להשיג במוחו ישיגנה בניגון. וכשלא יוכל להסביר לזולתו בדיבור כשינגן בניגון יבין שאלתו יותר, והיינו כמו איזה התפעלות תוקף האהבה שלא יוכל לגלותה בדיבור וכו'. וכמו–כן בפני עצמו בכדי שיבוא לבחינת עומק המושג שבהכוונה הוא ע"י שינגן בשיר..."

(תורת שמואל)

דוד הוא גם נעים זמירות, מלחין ומשורר בחסד. מזמורי התהילים של דוד ,לא רק שהפכו לחלק מתפילותיו של היהודי ,אלא השפיעו על הספרות העולמית את אחת ההשפעות העמוקות ביותר, מבחינת המקצב, מבחינת התוכן, מבחינת הכנות והאינטימיות של הביטוי השירי שיש בתהילותיו. זו תכונה המצביעה על אישיות רגישה. ואכן , דוד היה בעל אישיות רגישה, בעל כושר הבחנה דק עם עומק נפשי רב מאוד. אין זה דבר פשוט לאדם שצריך להתמודד עצמאית עם החיים. אדם כזה צריך "עור של פיל", הוא צריך להיות מחוספס כדי להתגונן מפני החברה . קשה מאוד להיות רגיש במצבים אלו, וודאי שקשה להיות משורר המצטייר בעינינו כאדם רגיש, פגיע ועדין. יש כאן שתי תכונות שבדרך כלל סותרות זו את זו. אדם שמתמודד עם החיים, בדרך כלל מתקשח ונעשה פחות רגיש, פחות פגיע ופחות אינטימי. ואילו לאדם רגיש קשה להתמודד, והוא נשבר ביתר קלות כשהחיים אינם מיטיבים עמו. רוב שנות חייו של דוד החיים לא ממש היטיבו עמו. הוא נתקל בקשיים רבים, אך למרות אישיותו הרגישה, הוא עומד בהם, ומצליח להתמודד.

המורכבות הזו, כאשר כל אחת מהתכונות קיימת באישיותו בעוצמה רבה, מעצבת דמות מיוחדת במינה. הוא לא רק אדם עצמאי, ולא רק מנהיג כריזמטי, אלא הוא אדם שאפשר להוקיר את העומק הנפשי שבו ואת כושר קליטת המציאות שלו, על גווניה ועל פניה השונים, בצד הטראגי של המציאות וגם בצד העוצמה שיש במלוכה, ברגשות, בנצחון ובטבע. כל המרכיבים הללו באים לידי ביטוי בתהילותיו של דוד.

"הניגון והכלי שיר הביא לוי לעולם וזה שאמרה לאה הפעם ילווה אישי אלי–
שעתה הפעם שנולד לוי שע"י באה בחינת הניגון וכלי שיר לעולם, הפעם ילווה אישי אלי בבואי כי התחברות שני דברים הוא ע"י ניגון וכלי שיר".

(ליקוטי מוהר"ן תורה רל"ז)

ר' נתן מברסלב בליקוטי הלכות (הל' נשיאת כפיים ה"ה, ס"ו) מבאר בזה העניין ומוסיף: "כי עיקר התחברות שני דברים הרחוקים זה מזה מאוד שהם כמו שני הפכים, עיקר התחברותם ע"י ניגון". ומפה מבאר ר' נתן את עניין עבודת ה' בשירה ובניגון: "כי עיקר הדבקות והתחברות לה' יתברך מזה העולם השפל והגשמי והנמוך מאוד הוא ע"י ניגון וזמרה. וכמו שרואים בחוש שאפילו האדם הרחוק מאוד מה' יתברך ומונח בדיותא התחתונא ע"פ רוב, ע"י ניגון נתעורר לה' יתברך ומזכיר לעצמו היכן הוא בעולם". וכמו שבכח הניגון האדם נדבק בה' כך קיימת גם תנועה הפוכה: "היינו, שכל קולות הנגינה שלו יהיו לשמיים, לקשר דברי התורה בליבו ועל ידי זה כתבם על לוח ליבו כי ע"י זה יזכה שיהיו נכתבים ונחקקים אותיות התורה בליבו".

קטע מנאום שר החינוך זבולון המר ז"ל במלאת שישים שנה לתזמורת הפילהרמונית – 17.12.96

"כינור היה תלוי לו מעל למראשותיו של דוד המלך. בחצות באה רוח חרישית וכמן פרטה על המיתרים והכינור היה מנגן מאליו.
דוד היה לגדול הלוחמים שלנו, אך נשאר כל ימיו המנגן המופלא, נעים זמירות ישראל, משורר התהילים שיסד את העמוקות בתפילות והנחיל את הנעלות בשירות. ידיים שהוא לימד לקרב ואצבעות למלחמה הין הידיים שאחזו בנבל והאצבעות שפרטן על נימי העשור... את הנבל איש לא הצליח לקחת מאיתנו. תלינו את כינורותינו על נהרות בבל, לקחנו אותם עמנו לכל מקום שאליו באנו. שמחותינו ויגונותינו קיבלו ביטוי בשיר. עם נרדף ומומת ולוחם לא הפסיק לשיר. המוסיקה היתה לנו סולם של קיום, שבן עלינו בכל מזגי האוויר של ההיסטוריה, במעלות החתירה אל היופי האוניברסלי.
...הפילהרמונית בניצוחם של ענקי המוסיקה, בנגינתם של גדולי המבצעים וטובי הנגנים, היתה לנבל ישראל.
לכן כל החוגג את שישים שנות התזמורת חוגג את ניצחון הרוח על החומר ואת ניצחון היצירה על הסתורה... החג הזה הוא חג משותף ליוצרים, למבצעים, לשומעים ולכלל העם שוחר התרבות והאמנות בארץ."

דבורה

"זכינו ונשארה לנו שירתה של דבורה, שבה אנו רואים את מהלך הסתכלותה על המאורע שהיתה שותפה לו. השירה היא בעלת מבנה מיוחד... מלאת רמזים, אך מובנה הוא הסתכלות גדולה, אדירה ומקפת.
יש הבחנה בין שירה לזמרה. נאמר "שירו לו זמרו לו שיחו בכל נפלאותיו" (תהילים ק"ה ב'). יש כאן שלוש דרגות. הדרגה הראשונית הפשוטה היא השיח. אדם מבטא את עצמו על ידי הסבר, שיחה, זו הפרוזה הרגילה. למעלה משיח היא הזמרה, שהיא התלהבות הרגש, השתתפות כל כוחות החיים שבאדם. הדרגה העליונה ביותר היא השירה. שירה היא המבט הכולל, ההשקפה העמוקה. שירה אינה התייחסות למאורע מתוך זוית ראייה מצומצמת, אלא השקפת עולם כוללת."
(הרב אבינר- אשת חיל, נשים בתנ"ך)

"הנס הוא בפועל, שכן הנס מביא את האלוקות הגנוזה במציאות לידי גילוי מעשי. גם בימות המשיח יהיה הכל בפועל – העולם יגיע לתכליתו ולגילוי האלוקות שבקרבו.
כך יש להבין גם את הבעייתיות שבחוסר אמירת השירה. מהותה של השירה יכולת להתבאר בהשוואה לסוג כתיבה אחר – הפרוזה. בכתיבת פרוזה יש תיאור של המציאות, כפי שרואה אותה הכותב. זהו הצד החיצוני. השירה, באופן כתיבתה המיוחד, נוגעת לעומק הפנימי של המציאות, ומעלה אותו אל פני השטח.
אמירת השירה אף היא מגלה את הפנימיות שבדברים ומוציאה אותם אל הפועל.
חוסר אמירת השירה מתבטא בהסתכלות החיצונית, שאיננה מביטה פנימה, על עומקם הרוחני של הדברים.
מושג נוסף הקשור לענין הוא פרקי שירה. פרקי שירה הם פרקים המתארים את שירתם של כל הברואים לה'. בפרקים מתואר מה אומרים השמים והארץ, הים והחיות השונות כשבח לה'.
המציאות מקבלת שפע וחיות מן הכוחות הרוחניים הגנוזים בה. השירה מגלה כי הבריאה כולה משתוקקת לבורא, והשתוקקות זו היא העושה אותה כלי לקבלת השפע האלוקי. השירה של כל יצור ויצור מגלה את קישורו למקורו הרוחני, ואת רצונו להביא כח רוחני זה לידי ביטוי בפועל.
נראה, שבימים אלה עלינו לחזור על הצורך באמירת שירה. אנו חיים בדור של קיבוץ גלויות פלאי, של יישוב הארץ מחדש על ידי בניה, וניסים אלה מחייבים אותנו באמירת שירה. השירה מלמדת כי אנו מבינים כי דברים אלה, הנראים חומריים, הם הדרך לגילוי שם ה' בעולם."

(הרב יהושע ויצמן)

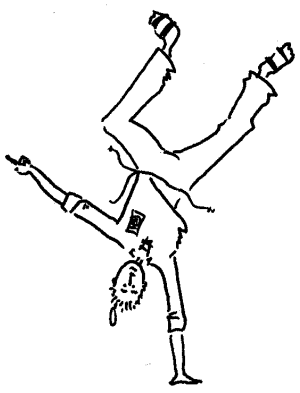

לכבוד ראשי החברה לחכמת האמנות העברית אגודת "בצלאל" שלום,

קו אור אחד האיר לנו מתוך הערפל העב של עולמנו החשוך כעת. פה ושם בתפוצות אחינו הנה תהו ובהו וחושך. דמים נשפכים, גוויות נרמסות, גלגלות מתרוצצות, בתים חנויות וכל שכיות החמדה נבזזות ונשדדות, בת עמנו שוכבת למעצבה בין פרסות חזיר מיער, שרומס וטורף באין מציל. אפסה גם תקות אהבת רעים, מתני אהבים, מאוהבי החופש, גם אלה עמדו מנגד ביום צרה ולא נחלו על שבר יוסף, ולא הועילו כל המעשים, החיים וקיימים אשר עשה ישראל הצעיר להתקדמות דרישת החופש, שמה ברוסיה המלאה דמים, הכל נמחק מן הלב, כאילו היה חוב ישן שכבר עברו עליו שמיטין ויובלות– חשוך אפל ומנודח.

אבל הנה זרם מים קרים על העצמות המפוצחות: "ארץ ישראל מתנערת". התעורה היא אמנם איטית, איטית מאוד, עקב בצד גודל, ובהפסקות גדולות, אבל מכל מקום היא מתנערת, נצני התחיה נשקפים למי שחפץ להסתכל יפה.

אחד מסימני התחיה המובהקים היא הפעולה הנכבדה העומדת לצאת מאגודתכם הנכבדה: "תחיית האמנות והיופי העברי בא"י". מלבב המחזה ומרהיב לראות את אחי רבי הכשרון, גאוני היופי והאמנות, המוצאים מקום הגון בשדרות הרחבות והגבוהות של החיים הכלליים, ורוח מרום נשא אותם להביאם ירושלימה, לעטר את עירנו הגדושה, שהיא כחותם על ליבנו, בפרחיהם הנחמדים, להיות בקרבה לכבוד ולתפארה, גם לברכה ותועלת...

עמנו העתיק כשבא לעולם ומצא את האנושיות חתולה בחתולי ילדותה הפראית, ורגש היופי הפראי, המחוסר זך ועדנה, הולך וכובש לו את העולם... האלילות, עם כל תועבותיה, סמכה את כפיה, המגואלות וזבות דם, על הפרח הנחמד הזה, על היופי והאמנות, ותשביתהו כמעט מטהרו. כנסת ישראל נטתה ידה, בעז הדר אל אמת אשר הופיע עליה, בברקי אור בעמק צלמות, להציל את השושנה הנחמדה, את עדנת היופי לבל תרמס כולה, לבל תתמעך ותתנו לבידיה הגסות של האלילות הבזויה. "ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן". בימין דוחה ושמאל מקרבת. "לא תעשון איתי אלוהי כסף ואלוהי זהב לא תעשו לכם". "לא תעשה לך פסל", "אלוהי מסכה לא תעשה לך"– מעבר מזה, "ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה, וימלא אותו רוח אלהים, בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה, ולחשוב מחשבות לעשות בזהב ובכסף ובנחושת, ובחרשת אבן למלאות ובחרושת עץ לעשות בכל מלאכת מחשבת, ולהורות נתן בלבו הוא ואליאב בן אחיסמך למטה דן, מלא אותם חכמת לב לעשות כל מלאכת חרש וחשב ורוקם בתכלת ובארגמן ובתולעת השני ובשש, וארג, עושי כל מלאכה וחשבי מחשבות" – מעבר מזה.

כל המרחב הגדול של הנוי וההידור, היופי, והציור, מותר לישראל. רק קו אחד, שרטוט אחד, הנראה לכאורה ארוך הרבה, אבל באמת הוא גדול רק באיכותו, ולא בכמותו.

אמנם רק נקודה קטנה תשאר מכל הקו הארוך, אבל מה רבו מחשבותיה: התמונות המיוחדות לאלילים, בין בעולם האלילי העבר וההווה, ובין בעולם הנוצרי, תתעב כנסת ישראל ולא תוכל שאתם.

על כן הדור הדבר בחובה קדושה לנו, שבאוצר המשכיית הלאומי שבעיר קדוש אלוהינו לא ימצאו פסילים כאלה. ובכלל נכבד הדבר מאוד, שתודיע האגודה הנכבדה גלוי לכל העולם הנאור העברי והכללי, שהיא עושה את כל מעשיה... על פי חפץ האומה ושאיפתה הכללית.

וכבוד הדרתכם, שמטרתכם קדושה היא לתקן ולא לקלקל, לבנות ולא להרס, בטחתי בכבוד נפשכם הנשאה, שתשימו לבבכם על דברי אלה, היוצאים מלב מלא אהבה וכבוד ליסודי חפצכם הנכבד.

עיר הקודש יפו ת"ו תרס"ח

אמונה ואומנות / הרב נחום רכל

ברצוני להצטמצם במסגרת זו לדיון בעניינים הקשורים לאומנות.

בראשונה נברר מהי אומנות, ואחר כך מהי אומנות יהודית. הגדרת האומנות היא נושא פילוסופי רחב מאוד, רבו בו הדעות ולא נוכל למצות אותו. אבל לצורך הדיון בנושאים שלנו, נוכל להסתפק בהגדרה כללית, מעין מכנה משותף הכולל את כל ההגדרות שנאמרו: האומנות היא שפה.

השפה המדוברת, אינה יכולה לבטא כל דבר, והאומנות משלימה אותה. לדוגמה: בשפה המדוברת אין דרך להעביר את תחושותינו בזמן הקשבה למוסיקה. הדרך היחידה להעביר תחושות בצורה שקרובה ביותר לדיוק היא להשמיע את המוסיקה עצמה. הרי לנו האומנות כשפה לתחושותינו.

דוגמה שניה: בשפה היומיומית אין דרך לבטא רגשות עמוקים וחריגים, בגלל מגבלות של מילים שגרתיות שמעוררות אסוציאציות של היומיום השגרתי. גם אם היו לנו המילים המתאימות, היינו מתקשים לתאר באמצעותן את רגשותינו העמוקים בגלל חוקי התחביר, אשר כדי לצאת ידי חובתם אנו מוסיפים מילים ליצירת משפטים 'חוקיים', וגורמים להחלשת המילים המיוחדות שבחרנו, בחינת "מרוב עצים לא רואים את היער". הדרך לבטא את רגשותינו בדיבור היא אומנות השירה. בשירה משתמשים במילים לא שגרתיות, משנים את מבנה המשפט כשהדבר נחוץ, כדי למקד את המסרים והרגשות.

גם אומנות הציור היא שפה. אפשר להעביר באמצעותה מסר שייקלט במבט אחד, מה שאין השפה המדוברת יכולה להעביר אלא בהסברה מפורטת פרט אחרי פרט, עד שמתקבלת התמונה הכוללת. הציור האומנותי יכול גם לגרום לחוויה רגשית עמוקה כדוגמת השירה והמוסיקה וכל כיוצא בזה.

אמנם, יש גם בשפה המדוברת מילים שמשמעותן רגש עמוק, אבל אין משמעותן נקלטת בצורה זהה אצל כל אחד. מי שחווה הרגשה עמוקה, יבין במילים שהוא שומע, יותר מאשר מי שלא חווה אותה. לעומת תופעה זו, בה כל שומע מבין אחרת את הנשמע, יוצרת השפה האומנותית בעצמה את החוויה העמוקה, והכל שווים בשפת החוויה.

לאחר שהגדרנו את האומנות כשפה, נשאל האם האומנות היא ערך. התשובה היא: לא! האומנות אינה ערך, כמו שהנגרות והסנדלרות אינם ערך. האומנות היא יכולת ולא ערך, היכולת ליצור יצירות בתחומי האומנות השונים בעומק רגש ובתעופת דמיון. האומנות יכולה לבטא בדרכה, בצורה עמוקה מאד, ערכים חיוביים, ולתרום בכך רבות לתרבות, אבל היא יכולה גם לעשות את ההפך. היא יכולה להזדהות עם הרע שבעולם ולתת לו ביטוי עמוק מלא הפקרות, מתירנות, סאדיזם ושאר מיני רשע. בלי ספק, זאת תהא אומנות. זאת תהיה שפה מלאת רגש ודמיון המבטאת בעומק וברגישות את הערכים השליליים, אבל זו לא תהיה תרבות.

נמצינו למדים, שהאומנות אינה ערך בפני עצמו, אבל יכולה היא לתת ביטוי עמוק לכל ערך.

עתה נוכל להגדיר מהי אומנות יהודית: אומנות יהודית היא אומנות הנותנת ביטוי לערכי היהדות ולתפיסת עולמה. וביתר פירוט: כשם שהיהדות מתפתחת, כלומר, מוציאה בכל דור גוון נוסף משלל הגוונים האצור בנשמתה, כך גם האומנות היהודית החיה והנושמת את היהדות, מתפתחת במקביל. בהתפתחותה היא יוצרת דרכי ביטוי חדשות ועמוקות של התכנים היהודיים ההולכים ומתפתחים, הולכים ומתבהרים, הולכים ומשתכללים בכל דור, ובייחוד בדור התחייה אשר בו אמורים כל ערכי היהדות להתגלות במלא שיעור קומתם החי.

האם יש ייחוד לאומנות היהודית אותו היא תרמה ותורמת לאומנות הכללית?

אחרי שהגדרנו את האומנות כשפה עמוקה המדברת באמצעות הרגש והדמיון, נוכל לומר, שכשם שיש ייחודיות ברגש היהודי ובדמיון היהודי, כך יש ייחודיות באומנות היהודית. ויותר מכך: הייחוד של הרגש והדמיון היהודיים עושים את האומנות היהודית שונה באיכותה מהאומנות הכללית, כשם שהיהדות עצמה שונה באיכותה מהאנושות הכללית. כי הרגש והדמיון המיוחדים לאומן היהודי, נובעים מהסגולה היהודית הפנימית שלו.

מהם המאפיינים של הרגש והדמיון היהודיים? זה קשור להבנת ההבדל שבין סגולת ישראל ובין

העמים, בין "בנים אתם לה' א-להיכם" ובין "בצלם א-להים עשה את האדם".
לפיכך, הפירוש של דברי הגמרא "יפיותו של יפת יהא באהלי שם"1, שעיקר היפיות היא אצל יפת, ונאה גם לשֵם להשתמש באוהליו - איננו נכון. עיקר היופי הוא דווקא באוהלי שם. ראוי ליפיותו של יפת שתהא באוהלי שם, כי שם היא תקבל את ערכה העמוק. כאשר כתב אשורי נלקח לכתוב בו ספר תורה - הכתב קיבל ערך רב יותר, ובלעדיו הוא יופי בלי תוכן, "נזם זהב באף חזיר".
למדנו לדעת, שאין האומנות ערך, אבל יש בה היכולת לבטא בצורה עמוקה את הערכים. לכן, באופן עקרוני, ראוי להשתמש בה כמכשיר להעמקת ערכים. אך יש להוסיף לקביעה זו מספר הערות חשובות:
א. נצטט את דברי הרב ב'אורות התחיה' ט"ו ונבין כיצד קשורים דבריו לענייננו:

> "כשכח ישראל גדול ונשמתו מאירה בקרבו בהופעה ועניפו המעשיים מתוקנים, בסדור מלא, בקדושה ביחוד ובברכה, במקדש וממשלה, בנבואה וחכמה, אז ההתרחבות לצד חול, לענוגי החושים הרוחניים והגשמיים, להצצה חדירית ופנימית לתוך חייהם של המון עמים ולאומים שונים, למפעליהם וספריותיהם, התגברות עז החיים הטבעיים, כל אלה טובים הם ומסוגלים להרחיב את אור הטוב..."

לעומת המצב הזה, שהוא שיא התחייה בארץ ישראל, יש מצב הפוך בגלות. וכך דברי הרב שם בהמשך:

> "משנעתקו רגלי האומה מבית חייה, החל הצמצום להיות נתבע. כל עז חילוני עלול להיות לרועץ, כל יופי טבעי וחשקו עלול להאפיל את אור הקודש ותם הטהרה והצניעות, כל ישראל יכולה להרס את סדר האמונה והחיים הישראליים, כל שמינות קטנה, מביאה לידי בעיטה".

אנו נמצאים היום בין שתי התקופות האלה. מהגלות יצא חלק מעמנו, אך למצב האידיאלי, שאליו מתקדם תהליך התחייה, עוד לא הגענו. יש כבר ניצנים של קשר לטבע, ליופי, אך צריכים זהירות ושמירה מטעימה רבה מדי מהם. זו יכולה "להאפיל את אור הקודש ותם הטהרה והצניעות ולהרוס את סדר האמונה והחיים הישראליים".
כיצד לשער את מידת הקשר שיש לקשור בין האומנויות השונות ובין החינוך? זוהי מלאכה קשה שבמקדש "שלא יחסר ושלא יותיר". והדברים תלויים ביכולת המחנך וכן ביכולת החניך ובמדרגתו.
ב. חשוב לנו לקבוע עמדה ברורה כלפי המושג "חופש הביטוי האומנותי". החופש האומנותי האמיתי הוא לתת לדמיון ולרגש ליצור יצירות אומנותיות, מבלי להגביל מבחינת עומק הרגש ורוחב הדמיון. אין פירושו של חופש זה פריצת הגבולות שבין טוב לרע בין טהור לטמא וכד'.
כשאומרים לאומן: "תן ביטוי לטוב שבעולם, ליפה, לטהור, לצודק, אבל אל תתן ביטוי שיגרום להזדהות עם הרע שבעולם, עם המכוער, הטמא והעוול" - אין זו הגבלה של החופש האומנותי אלא של הנושאים האומנותיים.
אנו נותנים את מלוא החירות הנדרשת לביטוי האומנותי שתחומו הוא הרגש והדמיון. ההגבלה מלהרע ולהשחית איננה נחשבת אצלנו כשלילת החירות, אלא כסדר ומשטר הנצרכים לתיקון העולם בכל התחומים, ואין האומנות יוצאת מהכלל בעניין זה.
בהבחנה הזאת, שבין חירות הרגש והדמיון, שזהו החופש האומנותי האמיתי, ובין הפקרות בתחום הערכים - טועים רבים. כמחנכים, צריכים אנו להיזהר מכך, ולעסוק רק ביצירות אומנותיות שעונות על אמות המידה של התורה, ולחזק את עמידתם של חניכינו נגד הלגיטימציה שנותנים לסוג האומנות המשחית את העולם וערכיו.
"אין לך בו דבר אלא מה שעוסק בתורה".

המטרה הסופית של מסרבת סנישה, היא לעכך ולתקן את התוכן סף למבך של כפרה ותשובה שיומה של התוכן...

שופטים, שוטרים וערי מקלט (ע"פ הרבי מליובאוויטש)

"שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" (דברים, ט"ז, י"ח) בפרשת השבוע מופיעים שני הציווים: למנות שופטים ושוטרים, וכן להקים ערי מקלט אליהם יוכלו לנוס הרוצחים. בשגגה, מהציווי "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" חז"ל לומדים כי יש למנות שופטים ושוטרים גם בתוך לארץ. אבל ערי מקלט יש להקים רק בארץ ישראל. וצריך להבין מה הקשר בין שני הציווים ומדוע שופטים ושוטרים גם בתוך לארץ אבל ערי מקלט רק בארץ ישראל?

המטרה הסופית של מערכת ענישה, היא לזכך ולתקן את החוטא עד למצב של כפרה ותשובה שלימה של החוטא. תחילתו של התהליך הוא המשפט שבו השופטים בוחנים את המקרה ותורצים את גזר הדין. ולאחריו השוטרים אמונים על אכיפתו. אולם סופו של התהליך והיעד העיקרי הכפרה והתשובה השלימה נעשית בעת שהחוטא נמצא בגלות בעיר מקלט.

"למה נקרא שמה ארץ - שרצתה לעשות רצון קונה" (בראשית רבה):

ארץ ישראל מסמלת את רצון ה', ועל כן בה הוקמו ערי המקלט, חוטא שרוצה לעשות תשובה ולדבוק בדרכי הקב"ה ולעשות את רצונו, עושה זאת בערי המקלט שנמצאים בארץ (רצון ה'). ולא בחוץ לארץ (מחוץ לרצון ה'). השהות בעיר המקלט היא שגורמת לו להרהר במעשיו להביט חרטה ולעשות תשובה ולחזור ולדבוק בקב"ה ובתורתו. לכן גם רוצחים בשגגה בחו"ל היו צריכים לנוס לערי המקלט בארץ בכדי להינצל מגואל הדם וכדי לעשות תשובה. להיות בארץ - ברצון ה'. "אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו" (אבות, פרק ב', ד):

על מנת לעשות משפט הוגן, הדיין צריך להכיר היטב את סביבתו של החוטא וכיצד זו משפיעה עליו. ועל כן נצטווינו למנות שופטים ושוטרים גם בחו"ל. דייני ארץ ישראל שאינם גרים בתוך לארץ אינם מכירים את כל ההעלמות, ההסתריים והקשיים שקיימים מחוץ לגבולות הארץ וכיצד הם משפיעים על נפש היהודי שחי שם. ולכן לא יוכלו לעשות משפט הוגן. רק הדיינים והשוטרים הגרים בחו"ל מורגלים בהשפעת הסביבה ויכולים לעשות משפט צדק.

"השיבה שפטינו כבראשונה ויועצינו כבתחילה והסר ממנו יגון ואנחה" (תפילת שמונה-עשרה):

שלוש פעמים ביום בעת התפילה אנו מבקשים מהקב"ה להשיב אלינו את השופטים והיועצים. היועצים ממלאים את מקומם של השוטרים. כי בימי הגאולה העתידה כיוון שתפקחנה עינינו ותרבה החוכמה כבר לא יהיה צורך בשוטרים שיכפו את דבריהם של השופטים, אלא כל אחד ואחד יקבל על עצמו ברצון את פסק דינם.

ההבדל בין שופט ליועץ הוא שהשופט נמצא במעמד גבוה מעל הנשפט וגוזר עליו פסק דין. פסק הדין נובע מחכמתו והבנתו של השופט ואינו מצריך את הבנתו וחוכמתו של הנשפט וזה האחרון חייב לקבלו ולקיימו בתוקף של קבלת עול. תוך הבנה שהדבר הוא לטובתו. היועץ לעומתו מתקשר עם האדם ברמה שווה, הייעוץ שלו אומנם ניתן מתוקף היותו מבין ובקיא יותר אולם אין לו כח של פסק דין וקבלת עצותיו נעשות מתוך רצון עצמי, כלומר דבריו של היועץ חדרו לפנימיות האדם והוא מקבלם בהבנה ומדעת עצמו מחליט לקיימם.

המטרה הסופית של מערכת ענישה, היא לזכך ולתקן את החוטא עד למצב של כפרה ותשובה שלימה של החוטא

ההבדל בין שופטים ליועצים הוא כמו ההבדל שבין דברי תורה לדברי נבואה:

דברי תורה הם חוכמתו ורצונו של הקב"ה, הם נגלים אלינו כשהם לבושים במושגי העולם הזה על מנת שנוכל להבינם. אבל למרות זאת בשורשם דברי התורה הם למעלה משכלו המוגבל של האדם.

לעומת זאת דברי נבואה הם דברי תורה שגילה הקב"ה לנביאים והם לאחר שקיבלו אותם במוחם העבירו אותם הלאה לשומעיהם. דברי התורה הללו עוסקים בעתיד לבוא.

בעת הגאולה האחרונה והשלמה תחזור השלמות של השופטים הפוסקים על פי דיני התורה. והיועצים הם הנביאים שמעבירים את דבר השם לאחר שאלו נקלטו בשכלם. והמשיח שהיה מעל כולם כי הוא יהיה גם רב וגם נביא.

דף ריק

מגיע לו!

מטרת הפעולה:

החניך יכיר בחוסר יעילותה של הענישה המודרנית
החניך ירצה ללמוד את גישת היהדות כלפי עבריינות וענישה

מבנה הפעולה:

1. המחשה כי הענישה המרכזית הינה "בית כלא"
2. הכרה כי מאסר אינו מונע עבריינות
3. הבנה כי כל ענישה נובעת מעולם ערכי ומגישה מוסרית
4. פתיחת סוגיית הענישה ביהדות

מהלך הפעולה:

1. המחשה כי הענישה המרכזית הינה "בית כלא"

בית משפט - החניכים מקבלים תפקידים של: חבר מושבעים, שופט, קטיגור וסניגור, עדים וכו'. המדריך מציג 3 מקרים (נספח 1). החניכים מכינים את הטיעונים והעדויות ומנהלים משפט. על חבר המושבעים להכריע אם הנאשם זכאי או חייב ולקבוע את עונשו. ניתן לשנות את התפקידים בכל מקרה כדאי לגוון בין החניכים המציגים.

לאחר כל משפט כותבים את פרטי המקרה ופסק הדין על גיליון נייר (בשבת ניתן להכין מראש שמיניות בריסטול עם המקרים ועונשים צפויים ולפרוס בהתאם).

יש להניח כי כל העונשים יהיו מאסר, ורק אורך הזמן יהיה שונה ממקרה למקרה. כדאי להדגיש את המילים "מאסר" "כלא" "בית סוהר" ונרדפותיהם בעונשים ולהמחיש כי אנחנו לא ממש מגוונים.

דיון:

- האם יש הבדל בין כל מקרה ומקרה?
- האם יש הבדל בסוג העונש שנקבע לכל מקרה?
- איזה הבדל כן קיים בין העונשים?
- מה עומד לנגד עיני השופטים כאשר הם קובעים את עונשו של הפושע?

כיום בישראל העונש על כל עבריינות הוא "בית כלא". ההבדל היחיד בענישה הוא כמות הזמן שהעבריין יצטרך "לשבת". כפי שרואים בגיליון העונשים / בכרטיסיות שפרסנו, כמעט כל העונשים (אם לא כולם) שאנחנו מכירים זה בית סוהר ומספר השנים משתנה לפי חומרת המעשה.

מה זה אומר על מטרת הענישה אצלינו?
מה זה אומר על הגישה שלנו למעשה האדם?
מה מטרת הכלא?

2. הכרה כי מאסר אינו מונע עבריינות

מפזרים על כסאות את המקרים של בית המשפט (משלב א') + מקרים נוספים כיד הדמיון הטובה. משחקים את משחק הכסאות שכאשר המוזיקה נפסקת, על החניך להמשיך את הסיפור שכתוב על הכסא לידו נעצר- מה יקרה בעוד 4 שנים? וכך הלאה. בסוף המשחק כל חניך יקריא את סיפורי המקרה עם ההמשכים.

אפשרות נוספת- בקבוצות שהחניכים טובים בהצגות וזורמים, ניתן לעשות אימפרוביזציה: מתחילים הצגה של מקרה עבריינות, ומשלבים את החניכים תוך כדי בתפקידים שונים, ניתן גם להחליף שחקן באותו תפקיד (העבריין, השופט, הסוהר, משפחת העבריין, חברים שלו מהשכונה, בעל עסק שהעבריין בא לראיון עבודה אצלו, שוטרים וכו')

דיון:

- האם הענישה הנוכחית שלנו מצליחה לשנות משהו בחברה?
- האם סופם של העבריינים אינו לחזור ולהיות עבריינים?
- מחקרים מראים ש 80 % מהעבריינים ששוחררו, חוזרים תוך שנה לכלא בעבירות דומות ויותר משוכללות. איך זה קורה?
- מה המטרה המרכזית של בתי המשפט? של בתי הכלא? של גישת הענישה באמצעות מאסר?

תפקיד בתי הכלא למנוע מגע בין העבריינים לחברה, לנקות את החברה מהפושעים שבה. אין התייחסות לאדם עצמו שפשע, אין ניסיון לעזור לו, וקל וחומר שלא לחנך. מקימים מוסדות של פושעים (וכולנו יודעים שהפשיעה והאלימות בתוך בתי הכלא רבה מאוד, והכלא מהווה הרבה פעמים "בית ספר" לפושעים) ורגועים כי הם לא לידינו ולא מסכנים אותנו. כשיתגלה עוד פושע, נכלא גם אותו. אולי יש בנו צד שמאמין שהמאסר ירתיע ויגרום לעבריינים פוטנציאלים לחשוב שוב, אבל גם זה לא ממש מוכיח את עצמו. לצערנו יש אפילו כאלו שהכלא מהווה להם מחסה ומזון לתקופה מסויימת וזה הרבה יותר ממה שיש לרחוב להציע להם.

3. הבנה כי כל ענישה נובעת מעולם ערכי ומגישה מוסרית

דרוש עונש – על החניכים למלא תוך רבע שעה כמה שיותר סוגי ענישה הקיימים בעולם (נספח 2). הם יכולים לשאול בסניף, ברחוב, חבר טלפוני, אנציקלופדיות, -מה שיש.

כל קבוצה אומרת את סוגי הענישה שמצאה, איפה הם מתבצעים וההיגיון שעומד מאחוריהם.

דיון על "ההיגיון שמאחורי" – ניתן לערוך את הדיון לכל הקבוצה יחד, אפשר לחלק לקבוצות לפי סוגי הענישה השונים, או לפי ההיגיון מאחורי העונש (כל העונשים שמטרתם הרתעה / כל העונשים שמטרתם נקמה / כל העונשים שמטרתם מניעה / כל העונשים...).

לכל צורת ענישה יש בסיס ערכי שעומד מאחוריה וחשוב לשים לב לכך. הבסיס הזה כולל יחס לאדם, גישה לטוב ולרע, תפיסה לגבי הפרט והחברה, זכותו ויכולתו של האדם להכריע על חייו של האחר ועוד.

לדוגמא:

עונשים המבוססים בעיקר על הרתעה (מלקות / כריתת יד לגנב / כלא) מניחות כי האדם הינו רע, ולכן יש

"לדבר אליו" בשפה של פחד. אין יכולת לחנך או לשפר אלא לפעול בתנאי רווח והפסד. לגרום לכך שלאדם לא יהיה שווה לעשות פשע. זה מה שהוא מבין, הפסד ותועלת, לא מעבר לזה.

גישה זו גם גורסת כי יתכן ואדם אחד יסבול יתר על המידה "למען יראו ויראו" – כדי להרתיע אחרים שלא יבצעו מעשים כאלו וחמורים יותר.

עונש מוות מבוסס על כך כי יש אדם שאין לו תקנה ואין יכולת לחזור בתשובה. הנחה נוספת היא כי יש לחברה זכות לשלול חיים ממישהו שעשה דברים שאינם מקובלים עליה (חומרים ככל שיהיו). עונש מוות הינו בלתי הפיך, כך שרמוז בגישה זו שוודאי לנו שבית המשפט והמושבעים אינם טועים ויש להם וודאות בזיהוי האמת לחלוטין, ללא ספיקות כלל.

חשוב לציין שאמנם גם ביהדות יש עונש מוות, אך הוא נקבע לפי סנהדרין (ולא מושבעים מהעם הפשוט והרגיל), וסנהדרין שהרגה אחת לשבע שנים (ולפי גרסה אחרת אחת לשבעים שנה) נקראה "סנהדרין קטלנית".

עונשים שמגמתם להרחיק את הפושע (כליאה, הגליה, סיביר, מחנות עבודה וכו'), מרוכזים בחברה הנורמטיבית. מטרתם "לנקות" את החברה מחולאיה באמצעות כריתה. גם הם מניחים שאין תקנה לאדם וצריך לרכז את כל הפושעים במקום אחד ו"שיאכלו אחד את השני". ישנה גישה פסיכלוגית שטוענת שיש "גן עבריין", כלומר פשיעה היא נטיה גנטית (כמו צבע עיניים) והדרך היחידה להתמודד היא להתרחק.

4. פתיחת סוגיית הענישה ביהדות

ראינו שעונש המרכזי בישראל הוא מאסר.
הבנו שהעונש הזה לא ממש יעיל, מקבע את העבריין ו"מכשיר" אותו להמשך פשיעה.
הכרנו סוגי ענישה שונים מרחבי העולם ומהתרבויות השונות, ולמדנו שכל עונש טומן בחובו עולם ערכי וגישה מוסרית.
פריסת בריסטול שעליו כתוב "יהדות" / שמש אסוציאציות של החניכים: מה הגישה של היהדות לעבריינות? מה זה אומר על עולמה הערכי והמוסרי?

כל זה ועוד בפעולה הבאה!

מקרה א'- נהיגה בפראות דרס 4 למוות

טימו קוביאקוב (24) מכרמיאל גרם למותם של נוסעים במכוניתו ופירק משפחה נוספת. הוא נהג בפראות, ללא חגורה, חצה פס לבן ושמע מוזיקה רועשת .

נהג בפראות וחצה פס הפרדה לבן

המקרה אירע בחודש יולי דאשתקד. הנאשם נהג במכונית פז'ו 406 לכיוון צפת. במהלך נסיעתו, פגע קוביאקוב במכונית תוך שהוא חוצה קו הפרדה לבן. הוא המשיך לנסוע במסלול הנגדי במהירות של כ-120 קמ"ש, כשמערכת הסטריאו במכוניתו פועלת בעוצמה רבה. לאחר שהשלים את העקיפה, סטה שמאלה, עבר את קו ההפרדה הרצוף, והתנגש במכונית "דייהטסו". רכב זה הוסט מנתיבו, והתנגש ברכב אחר שנסע אחריו, בעוד שרכבו של הנאשם המשיך לתעלה . בין ההרוגים: נוסעים במכוניתו של קוביאקוב. כתוצאה התאונה, נהרגה נהגת ה"דייהטסו" בת 36 מצפת, וכן שלושה נוסעים שהיו במכוניתו של הנאשם. ב"דייהטסו" נפצעו קשה שני ילדיה של רומיש, בת הארבע, ובן שנה. כמו כן נפצעה אחותה של הנהגת. הבן נפגע פגיעה מוחית קשה ואחותו נחבלה בבית החזה.

הנאשם עצמו עלה לישראל עם משפחתו לפני 13 שנים ומתגורר בכרמיאל, שם עבד כספר. מאז קיבל את רשיון הנהיגה, צבר קוביאקוב 10 עבירות תעבורה וכמו כן, בהיותו צעיר, היה מעורב גם בעבירות רכוש שונות. לנוכח נהיגתו הפרועה ותוצאותיה הקשות של התאונה, ביקשה התביעה להטיל על הנאשם עונש משמעותי לאור מה שכינה התובע "טרור תעבורתי." מנגד, סניגורו של הנאשם, טען לזכות מרשו כי קוביאקוב מסר הודאה בכל האישומים המיוחסים לו וציין את עברו הקרבי בצה"ל.

האינטרס הציבורי מחייב ענישה קשה

השופט פינקלשטיין ציין בגזר הדין: "ארבעה אנשים נהרגו, כל אחד מהם עולם ומלואו, ובפני בית המשפט תוארו האובדן, השכול והסבל שנגרמו למשפחות רומיש ורוזיליו. מדובר במקרה חמור ביותר של נהיגה שלוחת רסן ומסוכנת, שגרמה לנפגעים רבים. זהו מקרה מובהק שבו מחייב האינטרס הציבורי ענישה קשה."

השופט ציין כי הנאשם נהג ברכב כשהוא אינו חגור בחגורת בטיחות ולא דאג ששאר יושבי הרכב יהיו חגורים. לדבריו, הפגין קוביאקוב זלזול בחייו של נהג הרכב שאותו הוא עקף, התנהגותו על הכביש הייתה מסוכנת מאד והוא היה מודע בעת מעשה לכך שהוא נוהג בפזיזות. בנוסף למאסר בפועל, גזר על קוביאקוב בית המשפט עונש מאסר על תנאי של שנתיים למשך שלוש שנים ושלילת רשיון למשך 20 שנה.

מקרה ב'- זיוף כספים ומרמה

שבוע אחרי ששוחרר מהכלא, מגישה הפרקליטות (18.6.06) כתב אישום נוסף נגד הכדורגלן לשעבר פליקס חלפון.

חלפון מואשם בזיוף צ'קים ומסמכים בסכומים של מאות אלפי שקלים. על פי הפרקליטות, זייף חלפון המחאות של הנהלת בתי המשפט, והפקיד אותם בחשבונו. בנוסף מואשם חלפון כי שיעבד רכב במרמה.

נעצר בנתב"ג עם מזוודה מלאה בקוקאין

בשבוע שעבר שוחרר חלפון ממעצרו לאחר ששליש ממעצרו נוכה בשל התנהגות טובה. כדורגלן העבר ריצה עונש מאסר של כארבע שנים בגין עבירות סמים.

בשנת 2003 נעצר חלפון בחשד לשותפות בעסקת הברחת סמים מחו"ל. חלפון נעצר בנתב"ג יחד עם חברו, כשברשותו מזוודה ובה 2.5 קילוגרמים של סם מסוג קוקאין. למחרת הגיעה ארצה מזוודה נוספת ובה כמות דומה של אותו סם.

מקרה ג'- גניבה

אין גבול לחוצפה: לבית משפט השלום בנצרת הוגש הבוקר כתב אישום נגד טל בן-שטרית, בן 22, הנאשם בהתפרצות לדירות בקרית שמונה, תוך ניצול היעדרותם של תושבי העיר מבתיהם, בשל המצב הביטחוני.

מכתב האישום, שהוגש לבית המשפט, עולה כי הנאשם הצטייד בכלי פריצה, הגיע עם מכוניתו לקרית שמונה, התפרץ למספר דירות וגנב רכוש יקר ערך. בין היתר נגנבו תכשיטים, המחאות, מצלמת וידאו ורכוש נוסף.

במהלך ניסיון פריצה לאחת הדירות, נעצר הנאשם בידי כוח ממשטרת קרית שמונה שהבחין במעשיו.

בפרקליטות מחוז הצפון ראו בחומרה רבה את מעשיו של הנאשם, וביקשו מבית המשפט להאריך את מעצרו עד לתום ההליכים המשפטיים כנגדו. "מעשהו של הנאשם מלמד על חוסר מצפונו ועל כשל מוסרי אמיתי שטבוע בו", נכתב בבקשת הפרקליטות. "אדם שמגיע ממקום מרוחק, ופועל באורח מכוער נגד תושבים תמימים שנאלצו לנטוש את בתיהם בשל חשש לחייהם, ממחיש כי לא ניתן לסמוך עליו שיכבד חלופת מעצר כלשהי, תהא קפדנית ככל שתהיה."

נספח 2

מדינה	סוג עונש	על מה?	מה ההיגיון?

תאמין שיכולים לתקן

מטרת הפעולה:

החניך יאמין ביכולתו של האדם לחזור בתשובה

החניך יחפש דרכי "ענישה" המחנכות את האדם החוטא

מבנה הפעולה:

1. השוואה בין עבריינות לחטא
2. הבנת היחס לחוטא ב"עין יהודית"
3. לימוד הגישה היהודית לאדם שממנה נובע היחס לחטא

מהלך הפעולה:

1. השוואה בין עבריינות לחטא

משחקים שונים של קליעה למטרה, לדוגמא: השחלת נר לבקבוק, קליעת כדור לאף של ליצן, השחלת מטבעות לעמוד, קליעת חיצים למטרה, באולינג ועוד. מחלקים את החניכים לקבוצות משחק, כל חניך יכול לבחור באיזה משחק הוא מעוניין להשתתף ויש לו הזדמנות אחת לקליעה. תוך כדי משחק מדביקים מדבקה אדומה לכל מי שהחטיא את המטרה ומדבקה ירוקה למי שקלע. בסוף המשחקים מבקשים מהחניכים להסתדר בשתי קבוצות לפי צבע המדבקה, ולחשוב על שם מתאים לכל קבוצה. אחרי שהחניכים יעלו את הצעותיהם, מציעים לקרוא לקבוצות: בעלי המדבקה הירוקה- "הקולעים" ולבעלי המדבקה האדומה- "העבריינים", ושואלים את החניכים האם זה מקובל עליהם? סביר להניח שתתפתח התנגדות חריפה לשמות, והחניכים לא יבינו את הקשר לעבריינות.

דיון:

- מדוע במשחק כדור סל כאשר השחקן מפספס הוא מחטיא?
- מה הקשר בין "חטא" ל"החטאה במשחק"?
- מה הנקודה המשותפת לעבריינות, לחטא, ולאי קליעה במטרה?

השורש ח.ט.א מדבר על פיספוס המטרה, הגעה למקום הלא נכון. לכן, בעומק הדברים מי שהחטיא את המטרה במשחק הוא כמו "עבריין" שעושה דברים בניגוד לתפקידו בעולם ומחטיא את המטרה.

אדם שחוטא מפספס את המטרה הפנימית שלו (כפי שבררנו ביחידה "תורה קדמה לעולם"). כיום עבריין מוגדר כאדם שסוטה מהנורמה- ההתנהגות שלו חורגת ממה שמקובל בחברה. טובת החברה עומדת במרכז ולכן מטרת הענישה לדאוג שהחברה תהיה נקיה מאנשים שמפריעים להתנהלותה התקינה. לעומת זאת ביהדות, ניתן לומר שכל חוטא הוא "עבריין", סוטה מהדרך הנכונה, מפספס את המטרה. אך ההבדל הוא מהותי, מכיוון שהתורה מגדירה מטרה פנימית, סטייה של האדם מעצמו כי האדם הוא טוב מיסודו ולכן הדאגה היא לאדם החוטא ולא רק לשקט ולסדר של החברה.

2. הבנת היחס לחוטא בעין יהודית

כל זוג חניכים מקבל היגד (נספח 1), חלק מההיגדים משקפים גישה מערבית וחלקם גישה יהודית. על כל זוג ליצור פסל אנושי המתאר את ההיגד אותו הם קיבלו (כלומר, להעמיד את עצמם כפסלים). כל זוג מציג את הפסל לפני הקבוצה, והחניכים הצופים אומרים מה לדעתם היחס בין הדמויות בפסל ואלו רגשות הם משדרים.

בסיום הצגת כל ה"דמויות" יבלוט הבדל בין שני סוגי הפסלים, אלה המבטאים קירבה, אהבה, אימון ותקווה לעומת אלה המשקפים ניכור, כעס, אכזריות. זהו ההבדל בין היחס של "המעניש" ל"עבריין" לבין היחס בין "הקב"ה" ל"חוטא."

מי אמר למי- פורסים כרטיסיות (נספח 2) מתוך דברי הפסיקתא דרב כהנא, (פסקא כה:)
טוב וְיָשַׁר ה' עַל כֵּן יוֹרֶה חַטָּאִים בַּדֶּרֶךְ (תהלים כה, ח). שאלו לחכמה חוטא מה עונשו, אמרה להם, הנפש החוטאת היא תמות. שאלו לתורה, חוטא מה עונשו, אמרה להם, יביא אשם ויתכפר לו. הדא הוא דכתיב (ויקרא, א, ד), וְנִרְצָה לו לְכַפֵּר עָלָיו. שאלו להקדוש ברוך הוא, חוטא מה עונשו אמר להם, יעשה תשובה ויתכפר לו. זה שכתוב, טוב וְיָשָׁר ה' עַל כֵּן יוֹרֶה חַטָּאִים בַּדֶּרֶךְ. בני מה אנא בעי מנכון, דרשוני וחיו, אמר ר' פנחס למה הוא טוב, שהוא ישר. למה הוא ישר, שהוא טוב. על כן יורה חטאים בדרך, שהוא מורה להון דרך, שיעשו תשובה.
מקריאים את תחילת המשפטים: אמרו לחכמה חוטא מה עונשו? אמרה להם... והחניכים בוחרים את המשך המשפט מתוך 3 האפשרויות, וכן תורה והקב"ה.

דיון:

- מדוע רק הקב"ה מאפשר תשובה?

לימוד (נספח 3)
הקשר בין הקב"ה לעם ישראל הוא קשר של אב ובן, זהו קשר שאיננו מותנה במעשים של הבן, וגם כשחוטאים עדיין קרויים בנים. לכן הגישה לחטא הוא כטעות ולכן יש לאן לחזור, איך לתקן. זה לא מה שטבעי ואופייני לבן, האב רוצה שהוא יחזור לדרך הישר ועוזר לו לעשות זאת. האב לא מתייאש מבנו ולא מתנכר ומרחיק אותו.

3. הגישה היהודית לאדם שממנה נובע היחס לחטא
מפזרים תמונות / חפצים על הרצפה (נספח 4) רגל שבורה, קרע בבד, לכלוך על בגד, חור בחפץ/ פנצ'ר בכדור/ גלגל, משקפיים שחורות, מסכה מפלצתית, פצע שזקוק לפלסטר וכו'. כל חניך בוחר חפץ / תמונה שממחישה בעיניו את השפעת החטא על החוטא.

דיון:

- מה עושה החטא לאדם?
- מה ההבדל בין האדם לפני החטא לאדם לאחר החטא?
- מה מגלה החטא על האדם?

לימוד נוסף מ"תשוב תחייני" –(נספח 5)

סיכום:
בפעולה "מגיע לו" הכרנו תפיסות עולם שונות המשפיעות על סוגי הענישה הקיימים בעולם. בפעולה זו אנו מבינים שהיהדות מאמינה שהאדם הוא טוב מיסודו ויש בו נשמה טהורה. החטא/פשע הוא קלקול אך אינו משנה את הטבע הטהור של האדם. ולכן כאשר אנו באים ל"טפל" בפושעים צריך להתמקד בתיקון כל פושע כאדם ולהבין מה שורש נפילתו. המטרה היא לחנך, לקדם, להוציא את הטוב הטמון מהכח אל הפועל, ולכן הרחקה / נקמה / הפחדה אינה השפה. אנחנו לא מחפשים לדכא את הכח הרע, אלא לקדם ולחזק את הכח הטוב.

כל הענישה שיש ביהדות והיחס לעבריינות ופשיעה (גם בין אדם לחברו וגם בין אדם למקום) מבוססת על יסוד התיקון. המגמה היא להחזיר את האדם למצבו הטבעי והטהור. לנקות אותו מחטאו ולאפשר לו לחזור ולחיות כיהודי טוב.
היהדות אינה מיואשת מהאדם, אינה מנסה להרחיק אותו, להפחיד, להרתיע, לזעזע. היא מאמינה בטוב שבאדם, באחריותו על מעשיו, וברצונו להיות טוב יותר. תוצאות ה"חטאים" ממוקדות בתיקון המעשה השלילי ובתיקון הנפש שסטתה מהמסלול הראוי לה.

בפעולה הבאה בעז"ה נכיר דוגמאות מהעולם היהודי להתמודדות עם פשעים חברתיים שונים, על בסיס התפיסה שלמדנו בפעולה זו.

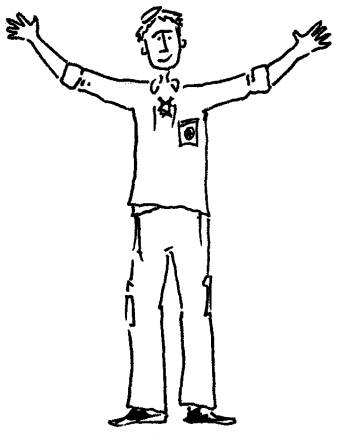

☐	"שמע לי אחיקם ועכשיו אני רפנים לא משיגי, לא בצעני על מפשע אני... הדבי לא יפליר שופע היה אכפר"
☐	"לקחו לי את האופש ריבון העולמים לקחו ולא החזירו אנשים רעים אח רק יבעתם מהם אסירים"
☐	"וצבאינו נמשפע המלך המשפע"
☐	"אח כנעים ראמינו כראח אב על בנים"
☐	"אח כעדבים עניכו לך עלוולא פפ שאתננו ועלינא כאור משפטנו"
☐	"מאאורי הבלע בפלה מיב לפעלא משברה אומר לי איש משופע בעליפה יבויח על הקיר ועפלפה (פושע)"
☐	"מכוניא משברה רפפה אוגי הם עלי סבדו נמאשרה כאשונה ידו בי נמאשרה שניה בעתו"
☐	"כאו פושע עאע מפקב"
☐	"לשומר אוהדיו רבין"
☐	"אבינו מלכינו מאוך בראמיך הרבים כי שטרי אובענו"
☐	"אנו באנך נאתה רופינו"
☐	"אבונו השופע כל הארע וכי הארע אל למה אתה לי בית סוהר רושם, אנני אשם.."

הנפש החוטאת היא תמות	יביא אשם ויתכפר לו	יעשה תשובה ויתכפר לו
חכמה	תורה	הקב"ה

שתי אמרות מחלחלות בתוכנו יחד עם ארס הנחש: א. אין תיקון. ב. נשארנו לבד.
כל מי שנכשלת ואינה מצליחה להתנער ולקום, צריכה לדעת שהיא נגועה בארס הנחש. כל מי שייאוש ובדידות ממלאים את לבה ומרפים את ידיה צריכה לדעת שחולה היא, שכל מה שמחליש אותה, מאיים עליה ומרחיק אותה מה' יתברך ומהתשובה אליו– הוא שקר וסילוף, לא תורה ולא אמת. לכן יותר משנחדש ונבאר בהמשך דברינו– נשתדל להדגיש הדגשות, לחזור ולשנן דברים ידועים ומפורסמים. מכיוון שהבעיה היא בעיה נפשית ביסודה, יש לה גם פתרונות נפשיים. כלומר: אדם מרגיש שאין תיקון, והתורה אומרת שיש תיקון. אז מה עושים? צריך לספוג לתוכנו את הידיעה שאכן יש תיקון, ולתת לה לחדור מבעד למערכות הנפש המכווצות והאטומות.
לכן נחזור אל יסודות האמונה, נעסוק בהם עוד ועוד ומהם נשאב רפואה והצלה לפצעי הייאוש והבדידות שבעומק הנפש. ואמנם אי– אפשר לבית המדרש בלי חידוש, ולו רק בדרך הצגת הדברים, אך ישפוט המעיין ויראה שכל מה שנביא אינו "וורט" ואינו רמז, אלא פשוט ומפורש, שלא ב'קולות' ובדברי נחמות בעלמא אנו עוסקים, אלא בדין תורה ובמשפט צדק נרוצץ את ראש הנחש. ייתן ה' ויעזור הבירור להוציא את העיוורון הזה מליבותינו.
מבין שתי מהחלות דורשת הבדידות טיפול בהול יותר– 'עזרה ראשונה'– כי בלי קרבת ה' יתברך אלינו אין חיים. על כן נפתח בה.
אנו בניך ואתה אבינו
"ועל כל פשעם תכסה אהבה". יסוד מוסד באמונת ישראל המסורה לנו מדור לדור הוא שאין אהבת ה' סרה מעל האדם החוטא. רבי מאיר אומר: בין כך ובין כך אתם קרויים בנים, שנאמר: "בנים סכלים המה", ואומר: "בנים לא אמון בם", ואומר: "זרע מרעים בנים משחיתים", ואומר: "והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי".
מאי ואמור? וכי תימא: סכלי הוא דמקרי בני, כי לית בהו הימנותייהו לא מיקרו בני, ת"ש ואומר: "בנים לא אמון בם". וכי תימא: כי לית בהו הימנותא הוא דמיקרו בנים, כי פלחו לעבודת כוכבים לא מיקרו בנים, ת"ש ואומר: "זרע מרעים

המשך>>>

בנים משחיתים". וכי תימא: בנים משחיתים הוא דמיקרו, בני מעלייא לא מיקרו, ת"ש ואומר: "והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי".

"מאי ואומר..": כלומר– מדוע נזקקים לראייה נוספת ("ואומר: בנים לא אמון בם")? שאם תאמר: סכלים נקראים בנים, אך כשאין בהם אמונתם לא נקראים בנים– בוא ושמע מן הפסוק– "בנים לא אמון בם" שגם שאין בהם אמונתם נקראים בנים, אך כשהם עובדים לעבודת כוכבים לא נקראים בנים, בוא ושמע מן הפסוק– "זרע מרעים בנים משחיתים". ואם תאמר: בנים משחיתים נקראים (כשעושים כל זאת), אך בנים מעולים אנים נקראים, בוא ושמע מן הפסוק: "והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם, יאמר להם בני אל חי".

הרי לנו שאהבת ה' אינה פוסקת לא בעקבות חטא, לא בעקבות חיסרון אמונה ואפילו לא בעוון עבודה זרה. משמעות התואר 'בנים' מורה על קשר עצמי, שאין שום מאורע חולף שיכול להשפיע עליו ולזעזעו.

ודאי, לפי השינויים במעשה הבן ובהתנהגותו, כל ישתנה גם יחס האב אליו. כל מעשה דורש תגובה לשם תיקון, וכל שינוי משנה את מעשה החינוך ומשפיע על הקשר החיצוני שבין האב לבנו. כך תיתכן התרחקות חיצונית הבאה לשם השגת תועלת חינוכית, ענישה ולבישת "פנים זועפים" כתגובה למעשי הבן הרעים. ועוד, ודאי שכמו בכל קשר חי ופועם, גם בקשר בין אב לבנו אפשר שייפגע אחד מן השני ואף סביר שיקרה כך, אלא שהפגיעה היא חיצונית, גם כשהיא עמוקה, ואין בה כוח לעקור את הקשר ולסלק את האהבה.

אפשר להוסיף שלכן בגיל שלוש עשרה נעשה אדם בר– מצווה– בן מצווה– ואליו האדם החוטא נקרא בעל עבירה. קשר שבין בעל לאישתו ניתן לניתוק כיון שאינו עצמי, אך קשר בין אב לבנו איננו מותנה בכל צורת התנהגות ואיננו ניתן לפירוד וניתוק.

מתוך "תשוב תחייני" עמ' 28–25

נספח 4

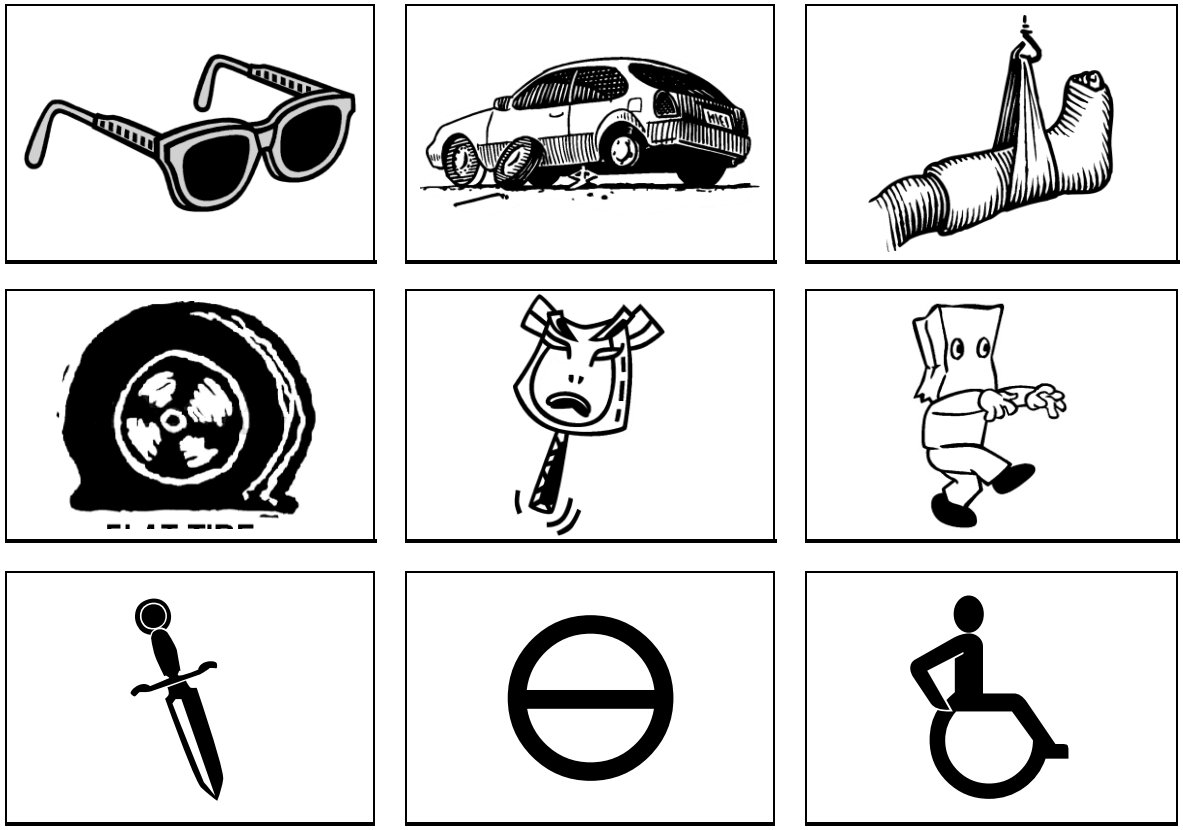

"נשמה שנתת בי– טהורה היא". עדיין היא בטהרתה כמו שהייתה ביום שניתנה בי. כל חטאיי ועוונותי לא פגמו בה מאומה ולא קרבו אליה בכהוא זה לטמאה. חלק אלוה ממעל– "מצד עצמו של האב"– נתון בכל אחד ואחד מישראל. זוהי משמעות היותנו בנים לה'. וכל זמן שהאדם חי– הרי הוא מגלם בחייו שלו עצמו, בכל מעלותיהם ומורדותיהם, את היותו חלק אלוה ממעל ממש. לכן החטא הוא נורא כל– כך, שהרי את ה' עצמו לוקחים כביכול ומורידים למקומות של טינוף וזוהמה. אך מאותה סיבה גם אין החטא משאיר שום רושם בעצם הנפש, ואין הוא פוגם אלא ברבדים החיצוניים שלה.

אב אוהב את בנו, והסגולה הזו– להיות בנו של האב– אין שום מעשה שיוכל להפר אותה או לפגום בה. גם כשהבן מתגולל באשפתות– בן הוא. וגם כשהאב מוצא את בנו בין פושעים ובני בליעל– רחמיו ואהבתו עליו כבתחילה, ואף ביתר שאת. סגולת הבן שבו מנצנצת מבעד לשכבות הלכלוך החיצוניות שלבשה על עצמה ומעוררת אהבה ורחמים בלי סוף.

אמנם נכון, החטא מבדיל בינינו לבין ה'. כך אומר הנביא: "עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם". אך שוב יש להזכיר את דברי המהר"ל– כל חטא הוא מצד העלול, מצידנו. לא ה' הוא שאינו חפץ בנו ואינו אוהב אותנו כשאנחנו חוטאים, אלא אנו היוצרים בכל מעשה של חטא מכשול מסוים, עיכוב והפרעה לקשר בינינו. אולם גם אחרי החטא, בעוד המכשול קיים, ה' קורא אלינו ושואל "איכה", מזמין אותנו לשוב בתשובה ולחדש את הקשר ביתר שאת, ואלם אנו אוטמים את אוזנינו. בעצת הנחש אנו ממשיכים ומגביהים את חומת הברזל– מתמכרים להרס עצמי– במקום להקשיב לה', לזכור שאנו בני אל חי ולנתץ אותה בו במקום. בכל מקו שאנו נמצאים, נטה אוזן ונשמע את ה' הקורא באזני משה (מקדים רפואה למכתו של הנחש, העתיד לערער ולהטיל ספק בכך): "ה' ה'– אני הוא קודם שיחטא האדם, ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה".

תשוב תחייני עמ' 28–30

טיפול שורש

מטרת הפעולה:

החניכים יפגשו עם היחס המתאים לפי התורה לסוגי הפשע השונים.

מבנה הפעולה:

1. הצגת פתיחה- העלאת המודעות לבעיה בענישה באמצעות מאסר
2. חפש את המטמון -– לימוד סוגי ענישה "יהודיים"
3. תערוכה -– סיכום הפעילות

מהלך הפעולה:

הערה למדריך: פעולה זו דורשת הכנה ומחשבה מראש, אנו מביאים בפניכם שלד למשחק אך יש עניין להרחבה אישית ולהוספת רעיונות כיד הדמיון הטובה. ב"הצלחה!

1. הצגת פתיחה-העלאת המודעות לבעיה בענישה באמצעות מאסר

שלושה חניכים מציגים נאשמים בבית משפט (כדאי להכין שלטים עם השמות, ואפילו קצת תחפושת). המדריך מתחפש לשופט ולכתב עיתונות בו זמנית (2 שלטים או כובעים שונים וכו'. אם במקרה אתם שני מדריכים, אפשר לפצל את התפקידים).

השופט מקריא בצורה דרמטית את גזר הדין של העבריינים הנ"ל:
"הנני מוכן ומזומן למסור את גזר הדין. אני עומד למסור את העונש של כל אחד מכם בנפרד.

- יוסף אזולאי אשר גנב כדי להשביע את רעבנו, יכלא בבית הסוהר בתל מונד לחצי שנת מאסר בלבד, בהתחשב בחרטתו של הנאשם, ובהבטחתו כי לא ישוב לעסוק עוד בגניבה.
- רפאל כהן אשר הרג את שכנו כאשר רכבו הדרדר לאחור בירידה תלולה, ישלח לכלא מונד לחמש שנות מאסר בלבד, בהתחשב ברקע הנקי שלו.
- חיים רוזן סמנכ"ל חברה מצליחה אשר שלשל לכיסו מליוני דולרים מכספי החברה, נידון לארבע שנות מאסר."

הכתב:
הנאשמים תלו עיניים נבוכות בשופט. למרות שכל אחד נידון בגין מעשה שונה הם חוו את אותן רגשות כעת. נדמה היה להם כאילו מאן דהוא, לוחץ בכוח על רקותם, עד כי ראשם חשב להבקע. מה יהיה גורלנו בכלא זה? חלאה נוראה היא אפילו המחשבה על כך.
"רחמים, חמלה! אל תשלחנו לכלא, נהיה אבודים לעולמים!" נתפרצה הקריאה הנואשת מפי אחד מהם.
השופט קם מכסאו, המשפט הסתיים.

השופט מציג את הרהוריו לאחר כמה שנים (צועד הלוך ושוב בחדר, בפסיעות עצבניות כשהוא נושך את שפתו התחתונה).
"האם האשמה ביי? האם אני המצאתי את חוקי המאסר? ואת מושגי בית הסוהר? האם יש דרך אחרת לעבריינים? והלא אין דרך אחרת... מה נורא הדבר והלא הנאשמים נראו באמת תמימים אלא שהם כשלו פעם אחת. אני עוד זוכר את זעקתו של אחד מהם מהדהדת באוזני. וכי היתה לפני עצה אחרת..."

ממנים את החניכים כבלשים. מסבירים שיש להם הזדמנות חד פעמית לשנות את גזר הדין של העבריינים. עליהם למצוא ראיות משכנעות ודרך ענישה אלטרנטיבית אשר תשקם את העבריינים ותואיל לעתידם. הראיות פזורות בשטח ועל החניכים לסיים את משימתם תוך זמן קצוב, כי העבריינים נרקבים לאיטם בכלא.
יש לשמור על הראיות וליצור לוח קיר אטרקטיבי שאותו יצטרכו להציג בפני בית המשפט ועל בסיסו השופט יחליט אם לשנות גזר הדין.

2. חפש את המטמון – לימוד סוגי ענישה "יהודיים"
כאמור, החניכים הם בלשים שביכולתם לשנות את גזר הדין של שלושה עבריינים שזה עתה נחרץ דינם.

- גנב שאין לו איך להחזיר את גניבתו.
- רוצח בשגגה.
- גנב שגנב מחמדנות.

כל קבוצה בולשת בעקבות עבריין אחד. בכל תחנה הם מגלים רמז שמרכיב בסופו של דבר מידע מקיף לגבי התייחסות התורה לאותו סוג עבריינות.
כל קבוצה מקבלת בריסטול וכלי כתיבה, ועליה ליצור תוך כדי משחק פלקט על ה"עבריין" שלה. בסיום הפעילות מקימים תערוכה, וכל קבוצה מציגה לבית המשפט את הסוגיה אותה למדו, ומסבירה את דרך הענישה האלטרנטיבית ויתרונותיה.

את הפתקים ששולחים את הקבוצה ממקום למקום אפשר לכתוב בכתב סתרים (א"ת ב"ש, שפת הב', גימטריא, כתב מראה, שפת הסימנים וכו') בכל תחנה יוחבא יחד עם הפתק המכוון מוצג המלמד על הנושא של הקבוצה. כאשר הפתק האחרון של כל קבוצה יוחבא בסניף ושם היא תכין את הבריסטול שלה.

3. תערוכה- סיכום הפעילות
החניכים חוזרים לבית משפט עם הפלקטים שהכינו. השופט מזמן כל קבוצה בתורה להציג את דרכי הענישה של התורה, כפי שהם נפגשו איתם במהלך המשחק, ואת הטיעונים להצדקת שיחרורם של העבריינים מכלא תל מונד.
השופט (המציג), מקבל את המלצתם לפעול לפי הענישה היהודית ובטוח כי הן ה"עבריינים" והן החברה כולה, ירוויחו מכך ויהיו טובים יותר.

קבוצה א' - גנב

פתק א'

עבדים
ביצוע: ברי סחרוף
מילים ולחן: ברי סחרוף

על נהר אספירין ישבנו
במקומות המוכרים
לא שומעים לא רואים
כאילו אנחנו אוויר
עוד מעט יגמר הסרט

בקרוב המציאות
התמונה מטושטשת
והצליל לא ברור
כי כולנו עבדים אפילו
שיש לנו כזה כאילו
פותחים פה גדול
ומחכים לעונג הבא
כולנו מכורים של מישהו
שמבקש עכשיו תרגישו

פותחים פה גדול
ומחכים למנה הבאה
חלונות ראווה יפים פה
זה הכל למכירה
גם אנחנו תלויים
עם פתקי החלפה
אז מה נעשה עם הכעס הזה
מה יהיה עם הקנאה
כולם רוצים להיות חופשיים

פתק ב'

שדדו את הסטודנטים ופצעו אותם

כתב אישום הוגש נגד צעיר בן 19 החשוד כי שדד סטודנטים בפאב בבאר שבע. "אני אוכל פעם ביומיים. אני רעב ללחם. רציתי למכור את מה שגנבתי כדי שיהיה לי כסף לאוכל", הסביר החשוד .

שדדו את הסטודנטים ופצעו אותם

המקרה התרחש בסוף החודש שעבר, סמוך לשעה אחת עשרה בלילה .חבורת צעירים, ביניהם בן ה-19, הגיעה לפאב פאבלו, שנמצא בשכונת ד' בעיר , ומוכר כמקום מפגש לסטודנטים. החבורה ניגשה לשלושה

טודנטים שהיו באותה שעה בפאב ,ותוך הפעלת כוח שדדו מהם את ארנקיהם. הסטודנטים פתחו במרדף אחר השודדים, בסמטה חשוכה קפצו עליהם השודדים, תקפו אותם ודקרו את אחד הסטודנטים מספר דקירות .שני סטודנטים נפצעו קל ופונו לקבלת טיפול רפואי.

"אני אוכל פעם ביומיים"

אחד החשודים, צעיר בן 19, הודה בחקירתו בביצוע השוד והדקירות ואף שיחזר בפני החוקרים את השוד שביצע. לדבריו, יצא לשדוד על מנת להשביע את רעבנו. "אני אוכל פעם ביומיים, אין לי כסף, אני רעב ללחם. גנבתי כדי שיהיה לי כסף לאוכל."

כנגד החשוד הוגש כתב אישום ובקשה למעצר עד תום ההליכים. מעצרם של שני החשודים האחרים הוארך לצורך המשך חקירה.

פתק ג'

"אדוני השופט,
כבר שנתיים ימים חלפו מאז חרצת עלי את משפטך לחצי שנת מאסר בכלא תל מונד. ארורים בני האדם אשר חוקיהם המתועבים חיסלוני לעד, כאדם תמים שגניבה אחת מאחוריו להשביע רעבונו נכנסתי לתל מונד וכפושע מועד היודע את כל מאבקי העולם התחתון יצאתי משם. הבטחתיך בשעתו כי לא אשוב עוד לגניבה, ועתה האמנם מסוגל אני לעמוד בכך? הלא מורים רבים היו לי מאז אשר טימאו את טהרת נפשי ואמללוני לעד. מה עוללת לי! מאז אני מדדר במדרון הפשע לאין מעצור, והאחריות לחיי המתועבים על ראשך הוא לעד.
בכבוד רב
יוסף אזולאי"

פתק ד'

את קושית חז"ל שמן הראוי היה להתחיל את פרשת משפטים באנשים גומלי חסדים כמו "אם כסף תלוה" או בשומר חינם שעושה טובות לבני אדם– ולא מאדם גנב שנמכר ע"י בי"ד בגניבתו– תירץ הג"ר שמחה זיסל זצ"ל מקלם ואמר: אכן, מכיון שבנים אנחנו לה' שנתן לנו את התורה, ואם לאב יש בן גנב בין בניו, הרי כל מחשבותיו וכל דאגותיו הן על הגנב ומחפש עצות איך להיטיב את דרכו. לכן, תיכף בהתחלת משפטים מחפש הקב"ה עצות לבנו הגנב.

והעצה שמוצאת התורה במכירתו היא, משום שהושבת הגנב בבית הסוהר אינה משפיעה לטובה על הגנב. להיפך בבית הסוהר הוא נפגש עם גנבים נוספים ולומד מהם ושוקע בתהום פשעיו. אח"כ כשיוצא מבית הסוהר ואין לו פרנסה לפרנס את עצמו ואשתו ובניו, חוזר הגלגל חלילה. וכן בזמן שהוא יושב בבית הסוהר, עלולה הפרנסה להעיק על אשתו ובניו ולהפכם, חלילה, לגנבים.

אבל כאשר בי"ד מוכרים אותו לאיש הגון, ילמד בודאי מהתנהגותם הטובה של בני הבית נימוס ודרך ארץ ומידות טובות. בנוסף לכך ידאגו לו בבית אדוניו שיהיה לו מזון ודי מחסורו– וגם יכבדו ויחשיבו אותו, כמו שאמרו חז"ל "כי טוב לו עמך" שלא תהיה אתה אוכל פת חמה והוא אוכל פת קיבר וכו' ומובא בירושלמי שאם יש לבעל הבית רק כר אחד, צריך לתת לעבד, והאדון ישן בלי כר, ואז כשירגיש בגדלותו ובחשיבותו– ישפיע עליו הדבר להיטיב את דרכו, וימנע מכל חטא העלול לבזותו.

התורה הקדושה דואגת גם לזמן שמעבר לשש השנים, כדי שלא יחזור לסורו וציוותה עלינו: "הענק תעניק לו מצאנך וכו'" וזאת אחרי שבמשך זמן עבודתו זן האדון את אשתו ובניו, כדי שלא יהיו גנבים. עכ"ד הסבא מקלם.

(ילקוט לקח טוב על ספר שמות עמ"ד קמ"ד)

פתק ה'

חפשו את המקור שלפניכם והעתיקו אותו– שמות פרק כ"ב פס' א'– ב'.

פתק ו'

א. "עבד עברי" (שמות כא,ב) האמור בתורה––זה הישראלי שמכרו אותו בית דין על כורחו, או המוכר עצמו לרצונו. כיצד: גנב, ואין לו לשלם את הקרן––בית דין מוכרין אותו כמו שביארנו בהלכות גניבה.

ח. כל עבד עברי, אסור לעבוד בו בפרך. ואיזו היא עבודת פרך––זו עבודה שאין לה קצבה, או עבודה שאינו צריך לה, אלא תהיה מחשבתו להעבידו בלבד, שלא ייבטל.

ט. כל עבד עברי או אמה עברייה––חייב האדון להשוותן אליו במאכל ובמשקה בכסות ובמדור, שנאמר "כי טוב לו עימך" (דברים טו,טז): שלא תהיה אתה אוכל פת נקייה והוא אוכל פת קיבר, אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש, אתה ישן על גבי מוכין והוא ישן על גבי התבן, אתה דר בכרך והוא דר בכפר או אתה בכפר והוא בכרך––שנאמר "ויצא, מעימך" (ויקרא כה,מא). מכאן אמרו חכמים כל הקונה עבד עברי, כקונה אדון לעצמו.

(משנה תורה לרמב"ם ספר קניין הלכות עבדים)

פתק ז'

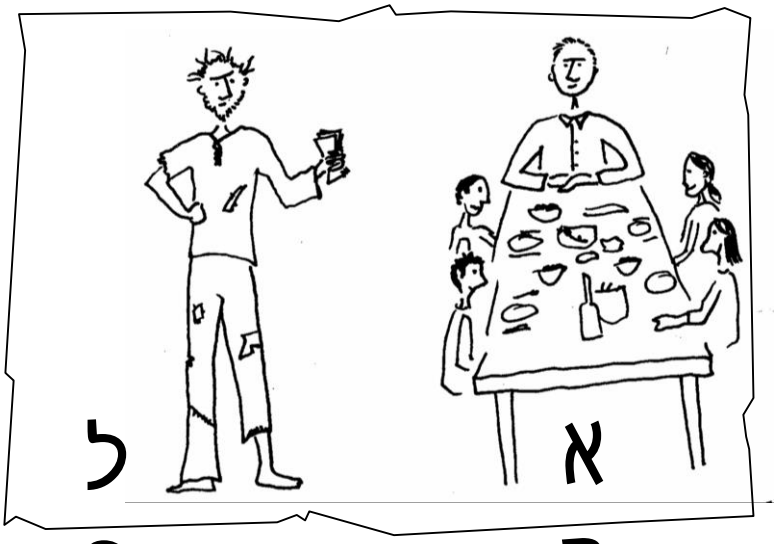

ח
פ

פתק ח'-

מעשה בגנב

ר
נ

אחד הגנבים שהיו כלואים באגף האסירים הפלילים בירושלים, ריצה עונשו ושוחרר לעת ערב. מאחר והתגורר הרחק מירושלים ולא הייתה לו פרוטה בכיסו, סר לר' אריה, אותו הכיר מביקוריו בכלא, כדי לקבל ממנו דמי כיס...

קיבלוהו ר' אריה וזוגתו כאורח נכבד והעניקו לו סכום מסוים. האורח הרגיש בטוב ובתום הארוחה אמר לו ר' אריה: "מודה אני לך על שביקרתנו, למה תטרח לנסוע בשעות אלו? השאר עמנו הלילה." הציעו לו מיטה והתברכו בו. באשמורת הבוקר, מתעורר ר' אריה משנתו לילך לתפילת "ותיקין", והנה מתברר לו שאותו "אורח" גנב את גביעי היין ופמוטי הכסף ונסתלק לו...

עורר ר' אריה את רעייתו, סח לה אותו מעשה ואמר: "אני מוחל לו לאותו גנב במחילה גמורה כדי שלא יענש בגיני". ואף הוסיף ואמר לרעייתו: "הבה נבטיח האחד לשני ונקבל בלבנו, שמקרה זה לא ישמש כ"תקדים" ולא ימנע בעדינו מלארח גנבים בביתנו גם להבא..."

קבוצה ב'- רוצח בשגגה

פתק א'-

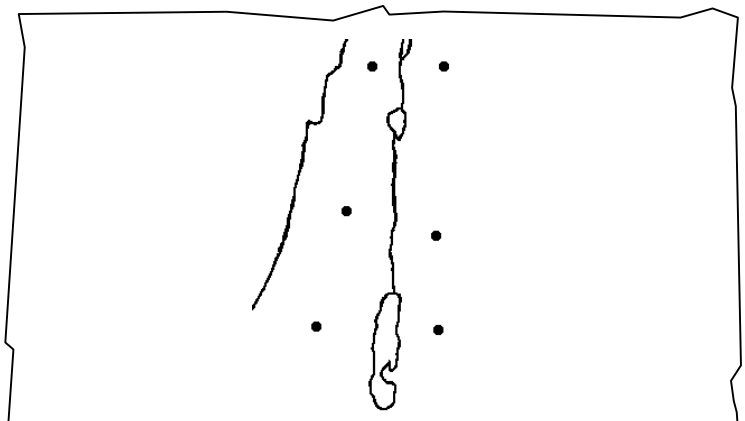

רשמו את שמות ערי המקלט ליד נקודות הציון שלהם על המפה

פתק ב'

המושג של עיר מקלט בתורה איננו עניין של עונש לרוצח בשוגג, ייחוד עיר למאסר, מטרת ייחוד העיר היא ליצור מקום מנוחה לריכוז נפשי וחשבון נפש. לדעת כיצד הגיע הגולה, הרוצח בשגגה עד לרציחת הנפש בשגגה. "ושב ורפא לו".

"ונס אל אחת הערים האלה וחי"– וחי– חיים של אמת. המקלט הוא מקור חיים. ינוס מכל הטרדות יברח מכל המפריעים, יתחיל לחשב את דרכיו ואת מעשיו– וחי. ולכן נפסק "תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר "וחי"– עשה לו מעשים שיהיו לו חיים– תנאים שיאפשרו לו לחיות."

לא רק רוצח בשגגה זקוק ליחוד עיר מקלט. האר"י ז"ל כתב "ואשר לא צדה והאלקים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה"– ראשי תיבות אלול. "לומר כי חודש זה הוא עת רצון לקבל תשובה על החטאים שעשה בכל השנה". אחרי כל חטא ונפילה יש להתייחד במקלט, התייחדות המאפשרת מחשבה והרהורי חרטה, מקום לריכוז וחשבון נפש. מכיוון שגילתה תורה את רעיון המקלט עלינו להרחיבו להתרכזות לתיקון ולעליה בכל השטחים ובכל הדרכים. אף יום השבת הוא מקלט קודש בזמן "אל יצא איש ממקומו".

בה במידה שמישהו חושב על עצמו ועל מעשיו, שוקל ובוחן את דרכיו ומפלס את דרכיו, יותר ויותר הוא נעשה לאדם, "ונס אל אחת מן הערים האל וחי"– שב הוא לחיות את חייו האמיתיים

פתק ג'

כל ההורג בשגגה––גולה ממדינה שהרג בה לערי מקלט, ומצות עשה להגלותו: שנאמר "וישב בה, עד מות הכוהן הגדול" (במדבר לה,כה). והוזהרו בית דין שלא ליקח כופר מן הרוצח בשגגה כדי לישב בעירו, שנאמר "ולא תקחו כופר, לנוס אל עיר מקלטו" (במדבר לה,לב).

(משנה תורה לרמב"ם ספר נזקים, הלכות רוצח ושמירת נפש)

פתק ד'

עיר מקלט

ביצוע: ברי סחרוף

מילים ולחן: אהוד בנאי

לפני שהספטוף יהפך למבול
אני חייב למצוא שער לא נעול
כי שוב חזר אלי הבלוז
חייב לצאת, חייב לזוז
על הכביש המתפתל בין עכו לצפת
בסבריה על המזח, יורד עד לאילת
נפלט, נמלט, מבקש עיר מקלט
נפלט, נמלט, מבקש - עיר מקלט

באופק נוצצים האורות הרחוקים
לשם אני אגיע בכוחותי האחרונים
ואת חכי בפתח והדליקי את האור
בן אדם חוזר אלייך מן הכפור
קחי אותי אל המזבח, לפני שאשבר
ועד שהאמת תצא אני בך אסתתר
כי את, כן את, תהיי לי - עיר מקלט
כן עד שהאמת תצא אני בך אסתתר
עד שהסופה תחלוף והקרח ישבר
עד שמעיין זורם יפתח ויפכה
עד שהשופט יבוא ואותנו יזכה
את, כן את, תהיי לי - עיר מקלט

פתק ה'

חפשו את המקור שלפניכם והעתיקו אותו– שמות פרק כ"א פס' י"ב– י"ג.

פתק ו'

"אדוני השופט,
כבר שנתיים ימים חלפו מאז חרצת עלי את משפטך לחמש שנות מאסר בכלא תל מונד. ארורים בני האדם אשר חוקיהם המתועבים חיסלוני לעד, כאדם תמים שהרג לא במתכוון את שכנו יקירו נכנסתי לתל מונד וכפושע מועד היודע את כל מאבקי העולם התחתון יצאתי משם. הייתי אזרח שומר חוק שאיבד את מקום עבודתו ומשפחתו התנכרה אליו ועתה האמנם מסוגל אני לחזור ולחיות כרגיל? מה עוללת לי? מאז אני מדדר במדרון הפשע לאין מעצור, והאחריות לחיי המתועבים על ראשך הוא לעד.
בכבוד רב
רפאל כהן"

פתק ז'

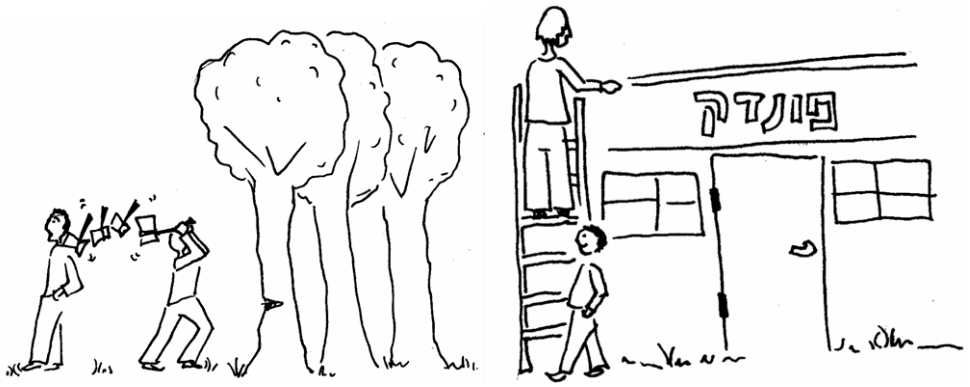

פתק ח'

האב נסע לאחור - ודרס למוות את בתו

טרגדיה בדרום: למרפאת היישוב הגיעה הערב משפחה עם פעוטה בת 10 חודשים ללא רוח חיים. בני המשפחה סיפרו שמצאו את התינוקת מוטלת בחצר ביתם כשהיא ללא רוח חיים. גרסתם של בני המשפחה עוררה את חשדה של השוטרים. הם החליטו לפתוח בחקירה שבמהלכה סיפרו לה בני המשפחה שהפעוטה נהרגה מפגיעת רכב. בהמשך החקירה הגיעו השוטרים למסקנה ראשונית שאביה של התינוקת הוא זה שעל פי החשד גרם למותה כשנסע לאחור ומשלא הבחין בה, דרס אותה.

האב הובא לחקירה במשטרה וזאת במטרה לבדוק אם אכן הרג האב את בתו בשוגג במהלך נסיעה לאחור

קבוצה ג'- גונב מתוך תאווה

פתק א'

אני לא גנב

ביצוע: ציפי שביט

מילים: יורם טהרלב

לחן: נורית הירש

אני אינני גנב, את זה אני יודע,
אך לפעמים דבר מוזר קורה אצלי.
כן, לפעמים אני במשהו נוגע,
ולא זוכר אם זה שלי או לא שלי.
אולי זה לא אני,
אלא אדם שני,
אולי אני עצמי בעצם רובוטריק:
פתאום אני כזה,
פתאום אני אחר,
והאחר גונב ושם אצלי בתיק.
מצאתי בילקוט קלמר בצבע זיית
הרגשתי בליבי הרבה מאוד שמחה.
כשאמא ראתה את זה בתוך הבית,
היא שאלה: איך זה נכנס לתיק שלך?
אולי זה לא אני...
אל תסתכלו עלי ואל תראו באצבע,
כי זה יכול לקרות לכל אחד ודאי.
אני אינני סוחב וגם לא מפלח,
פשוט ישנם דברים שנדבקים אלי.

פתק ב'

חשד: מעילה בכספי עיריית חיפה

בכירה באגף החינוך, התרבות והרווחה בעיריית חיפה חשודה שהעלימה מאות אלפי שקלים מקופת העיר.

מעשים לא חינוכיים? בעיריית חיפה חושדים שעובדת בכירה באגף החינוך, התרבות והרווחה מעלה בכספי העירייה ו"שלשלה" לכיסה מאות אלפי שקלים מהקופה הציבורית.

לאחרונה התקבלו בעירייה תלונות רבות נגד העובדת, שהעלו חשד לאי-סדרים כספיים. בעקבות מידע שנאסף הוצאה העובדת לחופשה, והעירייה הקימה צוות בדיקה פנימי שיבדוק את תלונות.

בעירייה אישרו את פרטי הפרשה וסיפרו שבודק פנימי מונה לבדוק את הטענות. הבדיקה מתרכזת בעיקר סביב רישומי הכנסות ותשלומי תושבים לעירייה, שלפי החשד מאות אלפי שקלים מהם הועלמו מקופת ההכנסות של העירייה.

פתק ג'

"אדוני השופט,
כבר שנתיים ימים חלפו מאז חרצת עלי את משפטך לארבע שנות מאסר בכלא תל מונד. ארורים בני האדם אשר חוקיהם המתועבים חיסלוני לעד, כאדם תמים שמעד פעם ראשונה נכנסתי לתל מונד וכפושע מועד היודע את כל מאבקי העולם התחתון יצאתי משם. הייתי אזרח שומר חוק שרצה להרויח קצת יותר כסף אך עכשיו לאחר חוויותי הקשות בכלא האמנם מסוגל אני לחזור ולחיות כפי שהייתי רגיל? מה עוללת לי! מאז אני מדרדר במדרון הפשע לאין מעצור, והאחריות לחיי המתועבים על ראשך הוא לעד.

בכבוד רב
חיים רוזן"

פתק ד'

חפשו את המקור שלפניכם והעתיקו אותו– שמות פרק כ"ב פס' ג'.

פתק ה'

גנב שהעידו עליו עדים כשרים שגנב, חייב לשלם שניים לבעל הגניבה: אם גנב דינר, משלם שניים; גנב חמור או כסות או גמל, משלם שניים בדמיה. נמצא מפסיד כשיעור שביקש לחסר את חברו.
(משנה תורה לרמב"ם ספר נזקים הלכות גניבה)

פתק ו'

"בי אדוני ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני, ואל יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה" (בראשית מד' יח')
אמר לו יהודה: בנימוסין שלנו כתיב: אם אין לו ונמכר בגנבתו, וזה יש לו לשלם. (מדרש)
מה טעם יש בדבר, לומר לשליט מצרי, שכך כתוב בנימוסין שלנו? וכי משועבד הוא לנימוסין אלה?! ברם, למה באמת אמרה התורה למכור גנב בגנבתו, וכי מי זה ירצה להכניס לביו גנב, העלול לגנוב את כל אשר בביתו?
אלא אין זאת, כי מניחים אנו שמעשה גנבתו בא מתוך הכרח, לפי שהיה גווע ברעב "לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב" (משלי ו' ל'). ואילו, לכשניתן לו עבודה ומזון, ישוב להיות אדם ישר והגון. לכן הוא נמכר רק "ואם אין לו". שכן, אם יש לו כסף, הרי אין להניח שגנב מתוך הכרח, וגנב מובהק כזה, אי אפשר למכרו לעבד.
וכך אמר יהודה ליוסף: אם יש לו לאחינו הצעיר לשלם בעד גנבתו, הרי מסתבר שלא גנב מחמת הכרח, כי אם מחמת נטיה אופיינית מושחתת, ואם כן כיצד רוצה אתה לקחת אדם כזה לעבד? הלא עלול הוא לרוקן את ביתך? הנה, אפילו בניסמון שלנו נאמר רק "ואם אין לו ונמכר בגניבתו" אבל אם יש לו ממון, אין למכרו לעבד, פן יגנוב את כל אשר לו. וכיצד אתה רוצה להכניס לביתך גנב מובהק???

(אוהל יעקב)

פתק ז'

עבדות לשם מה ? / הראשון לציון הרב מרדכי אליהו

הקונה עבד עברי

חז"ל דרשו "כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו" (קידושין כ). וזאת מכיוון ש"כי טוב לו עמך - עמך במאכל ועמך במשתה שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר, אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש"... ועד כדי כך שאמרו בירושלמי (הובא בתוס "כל הקונה" בגמ קידושין) פעמים אין לו לבעל הבית אלא כר אחד ומחויב לתתו לעבדו, והיינו שקונה אדון לעצמו. ואם כך, יש לשאול, למי משתלם לקנות עבד עברי? יתירה מזאת, כתב רש"י משם חז"ל "כי תקנה - מיד בית דין שמכרוהו בגנבו". מי מוכן לקנות עבד שהוא גנב ולהפקיד את ביתו, רכושו וקנינו בידו?

ועל הפסוק "ויצאה אשתו עמו" שואל רש"י "וכי מי הכניסה שתצא? אלא מגיד הכתוב שהקונה עבד עברי חייב במזונות אשתו ובניו" (מבלי להכנס לשאלה אם מעשי ידי אשתו ובניו של העבד שייכים לעבד או לאדון). ושוב יש לשאול מיהו זה אשר יכניס עצמו לצרה זו ויקנה עבד עברי ויתחייב בפרנסתו ופרנסת אשתו וילדיו?

אלא, התורה הקדושה מדברת על עם-ישראל הקדושים והטהורים. אומרת התורה לאדם, אתה עשיר, חשוב, יש לך כושר לחנך ויש לך כסף? - עשה בזה צדקה. קח לך יהודי מחוסר פרנסה שהוא גנב, והלא סוף סוף יהודי הוא ונשמתו חוצבה מתחת כסא הכבוד. היהודי הזה נכשל כי רצה להביא טרף לבניו. אתה בעל משפחה מכובדת, בעל כסף, קח אותו, טפל בו. קחהו לביתך לבל יגיע למקום אשר אסירי המלך נמצאים שם ומהם ילמד כל מיני תועבות. הביאהו למשפחה מכובדת. הצילהו מרדת שחת, ואשתו ובניו לא יזרקו לרחוב, לא יזדקקו לתמיכת משרד רווחה, כי חלילה וחס גם הם יכולים להתדרדר, לבקש טרף לנפשם ואולי גם הם יסטו חלילה מדרך הטובה.

קח את המשפחה כולה ולמד אותם כיצד לנהל משפחה בישראל.

ומאידך, התורה גם חסה על ממונם ורכושם של עם-ישראל. מי שגונב יצטרך להשיב את הגזילה ולפעמים פי שנים. ואם אין לו - ונמכר בגניבתו. ידע הגנב שלא כדאי ולא משתלם לגנוב, ולבל יאמר הגנב, הרי כשאמכר לאדון, אהיה אדון לו. אמנם יזכה לתנאים טובים, אך שם עבד וכתם גנב ישאר עליו

וכך מחנכים בעם-ישראל את האנשים לבל יגנבו ומחזירים את הגנבים בתשובה שלימה.

לפרשת מטות - מסעי

(א' אב תשנ"ח)

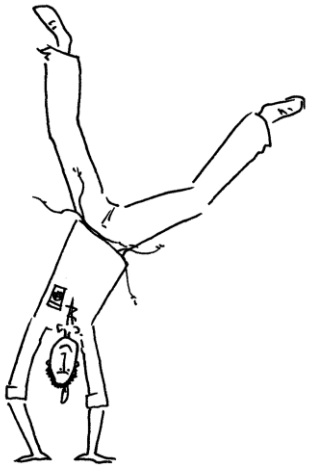

במסגרת ההכנות להערכות מחדש של עם ישראל, עוסקת התורה בפרשתנו בכל מיני סוגיות ביחס לארץ ישראל. כגון: שרטוט מפות - "גבולות הארץ", בלשון התורה. (זו סוגיה רחבה מאד, שרבים עסקו בה ואין להם מקום במסגרת המצומצמת שלנו).
אחד הנושאים הוא: "ערי מקלט". על מקלט לנשים מוכות שמענו ושומעים. כאן מדובר על מקלט לאנשים (או נשים) מכים. במסגרת סידור וארגון הארץ, דואגת התורה להקצאת מספר ערים שישמשו כ"עיר מקלט". מדובר פה על סוג של ענישה. "עיר מקלט" מיועדת לקלוט בתוכה רוצחים בשגגה. העונש הוא בידוד חברתי וניתוק מסביבתו הרגילה של הרוצח. ולא רק עונש - זו גם הרתעה לאחרים.
במבט ראשון זה מזכיר את שיטת המאסר הנהוגה כיום, אבל זה משהו אחר. "עיר מקלט" אמנם שוללת את חירותו, אבל העבריין לא נידון לבידוד משפחתי. הוא חי בעיר המקלט יחד עם אשתו וילדיו. במסגרת המאסר המקובל כיום "נענשת" גם משפחתו של האסיר. התא המשפחתי הוא אחד מהיסודות החשובים של החברה, ובמקרה הזה ניזוקה המשפחה בצורה קשה. האשה הופכת למעין עגונה והילדים ללא אב. עיר מקלט פותרת את הבעיה ועוד הבדל עקרוני: לא רק שהעבריין מנותק ממשפחתו ומהחברה ההגונה, אלא הוא גם מתחבר לחברת העבריינים בבית הסוהר. לעומת זאת, ערי המקלט היו ערים ששייכות ללויים. הם היו העילית הרוחנית של החברה הישראלית. העבריין התגורר בשכנותם, וספג מן האווירה האצילה הזאת. בעיר המקלט יושב אפוא אותו עבריין רוצח בשגגה. חי עם משפחתו, עובד לפרנסתו, וזה הפתח לשיקומו וחזרתו אל חיי החברה הבריאים.